1 2018
€2,50

BUITEN de orde

anarchistisch kwartaalblad

THEMA

Dieren

Een oorlog met vele namen
Anarchistische dilemma's in Oekraïne

Erkenbrand
Alt-right in Nederland

Onderweg naar veganisme en verder
Waarom dieren middenin een anarchistisch verhaal thuishoren

: van

Buiten de Orde

Dit nummer komt met vertraging want we hebben de persen even moeten stoppen. We hebben stil gestaan bij Bert van Wakeren, die kwam te overlijden toen dit nummer persklaar was.

En verder: vijftig jaar geleden vond in Frankrijk de mei-opstand plaats. Spontaan verenigden studenten en arbeiders zich tegen de regering om een revolutie voor te bereiden en de strijd tegen de politie aan te gaan. De eerste openbare aanzet van een maatschappij zonder staat en de discussie daarover op straat was een feit. Peter Storm geeft een overzicht van de gebeurtenissen. Johnny Lenaerts geeft aan de hand van Kropotkin aan dat een aanzet tot een dergelijke maatschappij in communes theoretisch mogelijk is, maar hoe kan dat werken in de praktijk en hoe urgent is de verdediging daarvan? Er zijn wereldwijd solidasriteitsoproepen voor bewegingen in die richting: in dit nummer voor het door Turkije aangevallen Afrin en voor de met uitroeiing bedreigde Mapuche-gemeenschappen in Patagonië (Zuid-Argentinië), waar weer verdwijningsexecuties plaats vinden in de stijl van Videla. Maar niet alleen worden deze initiatieven bedreigd door staatkundig absolutisme of imperialistische buurlanden, maar ook door parlementaire illusie, zoals in Catalonië, waar de Indignados zich toevertrouwen aan een nationalistische beweging. Er wordt in dit blad over al deze bewegingen nader bericht.

Hoe kunnen we onze verontwaardiging uiten tegen bestaande stelsels die zich bewust versterken door de invoering van fascistisch gedachtegoed? Of tegen ongewenste machtsverhoudingen binnenskamers die daarvan het gevolg kunnen zijn en die leiden tot de hulpkreet *#me too*? We willen ook deze vragen delen.

Het themanummer gaat in op de absolute heerschappij van de mens over de natuur. Uitgangspunt is het begrip dierenrechten en de vraag in hoeverre mensen ten koste van dieren leven. Bestaat er zoiets als 'wederkerige hulp' tussen mens en dier of wordt het dier uitgebuit en leven mensen ten koste van dieren? Het antwoord kan nooit volledig adequaat zijn, omdat er in dit debat geen bijdragen van geletterde dieren voorkomen. Maar voor mensen blijft er dan nog voldoende stof tot nadenken over.

Stof tot nadenken geeft ook de boekuitgave van *Fragmenten*, memoires van de in 1970 overleden anarchist Albert de Jong. Om hem aan deze generatie voor te stellen ging een van onze medewerkers met zijn geheugen vijftig jaar terug in de tijd. En daarmee is de cirkel weer rond.

de redactie

colofon

Buiten de Orde
Het anarchistische kwartaalblad Buiten de Orde is een uitgave van de Vrije Bond. De redactie is in redactioneel opzicht onafhankelijk van de bond. Standpunten ingenomen in het blad vertegenwoordigen niet noodzakelijkerwijs die van het redactiecollectief. Het blad besteedt aandacht aan een breed scala van onderwerpen en wil naast een blad voor de leden van de Vrije Bond een blad van de hele anarchistische beweging zijn. Overname van artikelen met bronvermelding wordt van harte toegejuicht. De BdO wordt gedrukt op 100% gerecycled papier, vrij van optische witmakers.

Abonnementen
Leden van de Vrije Bond krijgen Buiten de Orde gratis thuis; niet-leden kunnen zich abonneren voor 15,00 euro per jaar.
Voor mensen in de gevangenis is Buiten de Orde gratis. Oude nummers zijn op te vragen bij het secretariaat van de Vrije Bond.
Je kunt je abonneren door o.v.v. 'abonnement Buiten de Orde' 15,00 euro over te maken op:
Rekeningnummer IBAN: NL80INGB0005495473 | BIC/Swift: INGBNL2A t.n.v. Vrije Bond Amsterdam

Verkooppunten
Losse nummers zijn te koop voor 2,50 euro bij de betere linkse boekhandel: Fort van Sjakoo (Jodenbreestraat 24 | Amsterdam www.sjakoo.nl), Athenaeum Nieuwscentrum (Spui 14-16 | Amsterdam | www.athenaeum.nl), Boekwinkel Opstand (Beatrijsstraat 12 | Den Haag | www.opstand.noblogs.org), Boekhandel Rosa (Folkingedwarsstraat 16A | Groningen | www.bookshoprosa.org), Casco – Office for Art, Design and Theory (Lange Nieuwstraat 7 | Utrecht | https://casco.art), Vredesburo Eindhoven (Grote Berg 41 Eindhoven | www.vredesburo.nl)

Redactie Buiten de Orde
Postbus 16521 | 1001 RA Amsterdam | Nederland
I: www.vrijebond.org/buitendeorde | E: redactie@buitendeorde.nl | T: 0858778958

Secretariaat Vrije Bond
Postbus 16521 | 1001 RA Amsterdam | Nederland
E: secretariaat@vrijebond.nl | I: www.vrijebond.org | T: 0858778958

: in

Buiten de Orde

THEMA | R[illegible]igie

Catalonië – op weg waarheen?

In het najaar van 2017 ontstond er een conflict tussen het regiobestuur van Catalonië, de Generalitat, die streeft naar een onafhankelijk Catalonië, en de Spaanse regering, geleid door een op franquistische tradities steunende Partido Popular, die iedere autonomie van Catalonië tegengaat en zelfs een taalstrijd voert. De Spaanse regering ziet zich gesteund door repressieve wetten, die het antwoord zijn op de volksbewegingen die vanaf 2011 aan de gang zijn en deze bewegingen spelen eveneens een rol in dat conflict.

Het begon met een Spaanse lente

Geïnspireerd door de Arabische Lente en vooral door de val van de Egyptische dictatuur van Mubarak als gevolg van een massale pleinbezetting in Caïro bezette op 15 mei 2011 een beweging van Indignados in Madrid en andere Spaanse plaatsen de grote pleinen tegen de sociale situatie, de massale werkloosheid en de armoede. De bezetters vormden de kern van een nieuwe diffuse sociale beweging, die evenals in Egypte en Syrië verbinding zocht in de wijken en daar wijkorganisaties vormde om een permanente kern te vormen. Men kan wel stellen dat in de winter van 2011-2012 de beweging bovengronds en ondergronds vorm begon te krijgen in de vorming van groepen en de vorming van politieke partijen, die allebei de mechanismen van de bestaande democratie ter discussie stelden. Tijdens de anarchistische bijeenkomst van St. Imier, waar ook het congres van de Internationale van Anarchistische Federaties is gehouden, is er een uitvoerige discussie gevoerd over vorming van zelfbeheer van onderop en anarchistische samenwerkingsverbanden buiten het syndicalisme om, waartoe groepen als Occupy aanleiding gaven. De reden was dat de plein- en wijkorganisaties in Spanje verbindingen hadden met traditionele anarchistische organisaties als de vakbond CNT en de Spaanse anarchistische federatie FAI die mede voor hun belangen opkwamen. Daarbij was sprake van sociale strijd als blokkades tegen huisuitzettingen en diverse spontane demonstraties.

Verhalen over martelingen en verkrachtingen in de gevangenissen van de Mossos d'Esquadra zijn legio

Tegen deze demonstraties stelde op 1 juli 2015 de regering Rajoy een worgwet in, die elke demonstratie in Spanje illegaal verklaarde tenzij daarvoor vergunning werd verleend. Politie werd beschermd door speciale verboden, zoals het filmen en fotograferen van gewelddaden. En die waren er. Niet zozeer de Guardia Civil als met name de Catalaanse politie raasde door Barcelona door op grond van een terroristenwet de ene gemeenschap na de andere te zuiveren door willekeurige arrestaties en maandenlange gevangenisstraffen zonder proces. Volgens de CNT sloeg zij vooral in op demonstraties waarin een beroep werd gedaan op geweldloosheid. Verzet tegen de politie kon na 1 juli volgens de worgwet worden beschouwd als belediging van

de Spaanse natie en de Spaanse vlag, met vooral zware financiële consequenties. Met deze wetten werd niet alleen de ons allen bekende Guardia Civil gedekt, maar ook de Catalaanse Mossos d'Esquadra die dit corps in gewelddadigheid overtreft. Verhalen over martelingen en verkrachtingen in hun gevangenissen zijn legio.

Na de repressie en het demonstratieverbod zochten de Occupy-beweging en de Indignados de parlementaire weg: met brede campagnes kun je ook je eisen stellen, en wie weet wat voor forum het parlement kan zijn om je achterban in beweging te houden. Een deel van de Indignados vormde de landelijke partij Podemos, de partij van de 'radicale democratie' die tijdens de landelijke verkiezingen met 71 van de 340 zetels Rajoy van zijn meerderheid beroofde. Rajoy kreeg na herverkiezing zijn meerderheid terug; Podemos verloor zijn zetels, waarmee het tijdens de verlopen formatieperioden niets had weten uit te richten. In het Catalaanse parlement zijn verschillende bewegingen van die stroming actief, die zich oorspronkelijk verenigden in de radicaal-democratische partij Candidatura d'Unitat Popular (CUP), met een programma waarbij de volkseenheid waarvoor zij opkomt wordt gezien als een alternatief voor het centrale staatsgezag. De nadruk wordt in het programma gelegd op autonome gemeentebesturen die zich federaal binnen de regio organiseren. In 2015 hadden zij 11 zetels in het parlement. Maar tijdens de zomerverkiezingen splitste een deel zich af en vormde dat een conglomeraat met groene partijen onder de naam Catalunya Sí que es Pot ('Catalonië yes we can', wat in het Spaans als 'podemos' kan worden vertaald) die als afzonderlijke partij een deel van de stemmen meenam en met de nationalistische partij Junts pel Sí (Samen Ja), een nationalistisch conglomeraat van conservatieven, liberalen en Catalanen, links van de sociaal-democratie in de Generalitat is gaan zitten (de sociaal-democratische PSC is tegen onafhankelijkheid).

De bewuste doelstellingen van deze beweging kun je niet anarchistisch noemen

Een Catalaanse staat?

Het gevolg van een en ander is dat in Catalonië een deel van de voormalige 15-meibeweging op het pluche van de Generalitat is beland. Want met hen hebben de nationalistische partijen de parlementaire meerderheid, die ook door de CUP – nu met 4 zetels – wordt gesteund. Op lokaal niveau zit de CUP wel in het bestuur, wat merkbaar is aan een paar cultuurveranderingen in bepaalde sectoren en experimenten met 'directe democratie' in gebieden waarop voorlopig geen Operatie Pandora van toepassing lijkt te zijn. Maar 'de ware democratie speelt zich op straat af' is een leuze die tal van Catalanen van de CNT kennen, en die dus ook door de 'radicaal-democratische' beweging van de afscheidingspartijen is toegepast. Daar kunnen de nieuwe 'democraten' hun posities verdedigen door zich achter de onafhankelijkheidsbeweging te scharen. Dat leidt tot een soort volksfront wanneer de Generalitat onder leiding van president Puigdemont op 6 september 2017 het referendum organiseert waarvan de datum op 1 oktober is vastgesteld.

Het gevolg is wereldnieuws geweest: confrontatie met de Spaanse regering. Het constitutionele hof verklaart – zoals gebruikelijk – alles wat pro-Catalaans is illegaal. Organisatoren van het referendum worden opgepakt. De Guardia Civil neemt stembiljetten in beslag en ontruimt op gewelddadige wijze stembureaus, wat leidt tot honderden gewonden. De bevolking stelt zich te weer. Op 3 oktober gaat heel Catalonië plat in wat op een algemene staking lijkt. Het initiatief gaat uit van de anarchistische vakbonden CGT en CNT, die de leuze 'zelfbeschikking van de arbeidersklasse' voeren. De stakers richten zich in eerste instantie op dwangmaatregelen voor werklozen, die door de Partido Popular met steun van de partij van Puigdemont worden doorgevoerd! Organisaties als de socialistische vakbond UGT en de communistische Comisiones Obreras komen dan met massale demonstraties, en de Generalitat besluit daarna zelf alle winkels te sluiten zoals ook in Madrid op 1 mei gebeurt. Maar de CNT heeft toch het meeste spektakel geleverd: zij heeft op die dag met de honderden kameraden die zij nog altijd kunnen mobiliseren het partijgebouw van de Partido Popular omsingeld uit protest tegen de sociale worgwetten en het economische beleid van Madrid.

Al zijn de syndicalisten als eersten de straat opgegaan, zij weten de massa's niet voor hun doelstellingen voor een collectief en federaal georganiseerde economie te mobiliseren. Andere krachten winnen. De herinnering aan het feit dat de voormalige Catalaanse president Luis Companys in 1940 vanuit het bezette Frankrijk door Hitlers nazi's aan Franco is uitgeleverd en daarna onmiddellijk is geëxecuteerd is nog altijd levend. Willen Rajoy en koning Felipe hetzelfde? De CUP propageert dat haar federalistische opvattingen het beste kunnen worden gerealiseerd in kleinere en meer overzichtelijke staatsgebieden dan in heel Spanje en wil dus ook zelfstandigheid. En zo komt het dat naast de gele vlaggen van Catalonië ook rood-zwarte vlaggen van de CNT en CGT in dezelfde stoet op straat verschijnen en dezelfde – meest nationalistische –

leuzen ten gunste van het referendum ook uit de mond van anarchisten worden gehoord. Aangevoerde argumenten zijn: 'een neutraal standpunt is onmogelijk want wie niet met meedoet, wordt als tegenstander beschouwd', 'we moeten laten zien dat we geen fascisten zijn.' De straat heeft de macht, maar de *bewuste* doelstellingen van deze beweging, hoezeer ook gericht op verdediging van 'vrijheid en democratie', kun je niet anarchistisch noemen.

Anarchistische kritiek

Op 9 oktober vaardigt de CNT Catalunya een communiqué uit, waarin ze afstand neemt van het referendum en de onafhankelijkheidsbeweging. De kameraden merken dat er 'meningsverschillen zijn onder enkele libertaire personen' en dat 'de patriottische vurigheid enkele CNT'ers in zijn greep heeft zodat zij schouder aan schouder en vaandel naast vaandel met nationalistische demonstraties meelopen.' Dat wordt ook door de Spaanse anarchistische federatie FAI geconstateerd, wanneer zij op 9 december de situatie in Catalonië in de CRIFA, het landelijk comité van de Internationale van Anarchistische Federaties, ter discussie stelt: 'Het is een gevecht tussen populistische machten, waarvan de arme bevolking de dupe wordt. De mensen willen onafhankelijkheid, maar zij weten in werkelijkheid niet waarom. Heel veel jongeren noemen zichzelf anarchisten, maar hebben een verkeerd begrip over wat anarchisme is. De mensen zijn in verwarring. In Catalonië gaat het anarchisme achteruit, het wordt een rommeltje. Veel anarchistische groepen gaan ten onder omdat ze de Catalaanse staat verdedigen' (uit de notulen van de CRIFA). Men stelt dan ook dat in Barcelona de anarchistische zaak verloren is.

'De patriottische vurigheid heeft enkele CNT'ers in zijn greep'

Er zijn ook meer optimistische geluiden. Op 31 oktober gaven de landelijke anarcho-syndicalistische vakbonden CNT en CGT en de trotskistische Solidaridad Obrera, een gezamenlijke verklaring uit, waarin ze zich verzetten tegen 'een ranzig nationalisme' in een groot deel van Spanje, dat zich vooral tegen de belangen van de arbeiders keert. Wel zien zij in Catalonië kansen voor een vorming van 'zelfbeschikking van de arbeidersklasse in een begrenst territorium'. Daarmee bespeuren zij in de al aanwezige strijd op straat sporen van opbouw van een door directe belangenstrijd van onderop te vormen alternatieve maatschappij. Met zelfbeschikking bedoelen zij niet de vorming van nieuwe grenzen of de schepping van een nieuwe (Catalaanse) staat, maar 'de controle van de productie en de consumptie door de arbeiders en arbeidsters en door een directe democratie van onderop, georganiseerd volgens federalistische beginselen.' Het is voorlopig onzeker of er in de storm van activiteiten op straat inderdaad dit soort initiatieven zijn waargenomen. Is hier sprake van het opportunistische *wishful thinking* waartegen de FAI en de CNT Catalunya zich keren? Die nemen afstand van 'de beweringen van zekere anarchisten dat we niet in de marge van het sociale en politieke proces kunnen blijven hangen. Volgens onze opvatting betekent dat een kritiekloos toejuichen – omwille van de simpele ondoordachte wil om "iets te doen" – van maatregelen die met de bevrijding van de arbeiders niets te maken hebben. We moeten ons goed afvragen met welke concrete initiatieven we willen meedoen en waarom, zonder te belanden in de "beweging om de beweging".'

De vraag blijft open

Intussen dreigt de strijd van de Catalaanse Generalitat wegens herhaling van zetten in een patstelling te belanden. De parlementsverkiezingen van de zomer van 2017 en de aanwijzing van Puigdemont als president hebben geleid tot gerechtelijke verklaringen, ontbinding van regering en parlement en arrestaties van

Catalaanse politici. Daarop antwoordt de straat met verzet van de pro-Catalanen tegen de staatspolitie Guardia Civil, en verzet van de pro-Spaanse unitariërs die juist in de Catalaanse Mossos d'Esquadra de dictatuur zien. Op 21 december wordt het parlement herkozen en in januari 2018 wordt opnieuw Puigdemont als president aangewezen. Op de vraag of deze verwikkelingen kunnen leiden tot werkelijke zelforganisatie van de bevolking tegen de staat blijft voorlopig alleen maar de twijfel. Maar misschien zijn er sterkere basisbewegingen en zijn onze kameraden alsnog overtuigend genoeg om de straat een andere keuze te laten maken: die van directe democratie en staatsvervangende krachten en strijd tegen de economische macht.

door Jan Bervoets

'Het begrip "natie" heeft maar al te vaak gediend voor onafhankelijkheid én voor inlijving; "natie" of "vaderland" zijn idee-fixen die kunnen worden gebruikt in totaal tegengestelde betekenissen, voor overweldiging of voor bevrijding; wat voor sommige dapperen vaderslandsliefde is, is voor anderen een dwangmatig en centralistisch imperialisme; wat sommigen als een onvaderlandslievend separatisme zien, vinden anderen de grootste bevestiging van nationale identiteit. Voor de CNT is "vaderland" een vijandig denkbeeld, behalve wanneer je er de betekenis aan geeft die Malatesta eraan gaf: "mijn vaderland is de wereld".'

- Uit de Principeverklaring van de CNT Catalunya,
'CNT ante los nacionalismos', januari 1983.

Frankrijk, mei-juni 1968, land in opstand

Geen tijd van passieve achterbannen

Mei en juni 1968: Een golf van opstandigheid raasde door Frankrijk. En hoe![1] Eerst trotseerden studenten door middel van straatgevechten de politie, vervolgens weerstreefden arbeiders door middel van stakingen en bedrijfsbezettingen de ondernemersmacht. President De Gaulle leek enkele dagen lang niet helemaal zeker meer van zijn baan. De gebeurtenissen voltrokken zich in hoog tempo. In juni ebden de stakingen weg en groeide de repressie. In juli leek de kapitalistische normaliteit hersteld en was de orde teruggekeerd. Er is reden om deze gebeurtenissen aandacht te geven.

De geschiedenis van een revolte als deze is onze geschiedenis

In de eerste plaats zijn de mei- en junidagen van 1968 dit jaar vijftig jaar geleden. De gebeurtenissen roepen bij rechts afkeer op, hetgeen op zich al een reden voor radicalen en rebellen is om die gebeurtenissen nog eens beter te bekijken. Dat is de tweede reden: tegengif bieden tegen rechts. De derde reden: De geschiedenis van een revolte als deze is onze geschiedenis. Als we ons die geschiedenis goed eigen maken, is ze tegelijk een onderdeel van onze toekomst in de maak, van het gevecht om bevrijding van elk juk, van elke opgelegde dwangstructuur.

Arbeiders boos, studenten boos

De revolte had een lange aanloop. Frankrijk was een ogenschijnlijk stabiele maatschappij vol onderhuidse sociale spanningen. Het land had zich na de Tweede Wereldoorlog economisch snel ontwikkeld. Verstedelijking ging in hoog tempo, net als industriële groei. Een land van boeren, ambachtslieden, kleine en middelgrote ondernemers met beperkte aantallen arbeiders in dienst, veranderde in een hypermoderne industriestaat met grote fabrieken met vele duizenden arbeiders per bedrijf. De fabrieken waren helse oorden, met despotische managers, onveilige arbeidsomstandigheden, arbeiders die zich moesten afbeulen tegen een loon dat in geen verhouding stond tot zowel het werk dat ze moesten verrichten als de rijkdommen die dat opbracht voor de ondernemers. Arbeiders hadden reden om boos te zijn.

Snelle industriële groei vergde steeds meer geschoold personeel. Daarom groeiden universiteiten in sneltreinvaart, maar niet snel genoeg om de enorme stijging van de aantallen studenten te herbergen. Dit betekende uitpuilende collegezalen en inadequate

faciliteiten. Jonge mensen werden klaargestoomd, niet om hun intellect te ontplooien en hun kritische zin te ontwikkelen, maar om vaardigheden te leren zodat ze functionarissen, technici en managers konden worden – in dienst van een kapitaal en een staat die nu al de studie-inhoud dicteerden. Ook die universiteiten werden bestuurd door gezagsdragers die niet alleen dicteerden,wat de studenten moesten leren, maar ook hoe ze zich dienden te gedragen. Symptomatisch was de regel dat mannelijke en vrouwelijke studenten, naar sekse gescheiden, in aparte studentenflats waren ondergebracht, waarbij het de mannen verboden was de nacht door te brengen in de studentenkamers waar vrouwen woonden. Studenten hadden reden om boos te zijn.

Deze autoritaire maatschappij werd geregeerd in een bestel dat formeel democratisch was, maar grensde aan openlijke dictatuur. In 1958 was De Gaulle president geworden en was een bestel met grote parlementaire bevoegdheden omgebouwd tot een presidentieel stelsel met een vrij machteloos parlement. Parlementair links kreeg weinig voor elkaar en had weinig aanzien. Sociaaldemocratische politici hadden bijvoorbeeld verantwoordelijkheid genomen voor de koloniale oorlog in Algerije. De Communistische Partij van Frankrijk, de PCF, had daar geen principieel verzet tegen geboden. Protest en verzet kwam uit trotskistische en anarchistische kringen, ook toen al onder studenten die mede rond dit thema actief begonnen te worden. De Gaulle gebruikte zijn krediet dat hij als conservatieve generaal bij rechts had om te doen wat sociaaldemocraten niet durfden: hij zag dat de oorlog niet te winnen was, nam zijn verlies en zette de koloniale bezetting van Algerije in 1962 stop.

De maatschappij is een kijkspel ten dienste van commercie en manipulatie, waarin mensen van vrijheid en zeggenschap worden beroofd

Frankrijk kende nu snelle economische groei en was niet meer in oorlog. Maar dat vreedzame, relatief welvarende Frankrijk was ook een maatschappij vol onvrijheid, een maatschappij waarin veel arbeiders weinig terug zagen van de rijkdom die werd vervaardigd. De toekomst voor jonge mensen viel samen te vatten met: meer van dezelfde geestdodendheid. Tot overmaat van ramp waren er tekenen dat de groei stagneerde. Onder jongeren was aanzienlijke werkloosheid die nauwelijks van wijken wist.

Af en toe flakkerde er onvrede op. Een mijnstaking in 1963 was veelzeggend, net als felle stakingen in 1967 en begin 1968. In Caen vochten stakers een dag lang heftig met oproerpolitie. Bij vliegtuigfabrikant Sud-Aviation vond een reeks kleine stakingen plaats voor betere arbeidsvoorwaarden. Een regeringsmaatregel waarin de eigen bijdrage van arbeiders in sociale zekerheidsfondsen werd vergroot, zette in vakbondskringen kwaad bloed.

Er was ook andere onvrede. Studenten en intellectuelen mopperden niet alleen over de tekortschietende universitaire faciliteiten. Er ontwikkelde zich tevens een radicale oppositie onder vooralsnog kleine groepen studenten en wetenschappers. Zo was er de internationale solidariteit met de revoluties tegen koloniale overheersing. De Algerijnse onafhankelijkheidsstrijd leidde tot solidariteitsacties. Later ontwikkelde zich een felle oppositie tegen de moorddadige oorlog die de VS tegen Vietnamees verzet en de Vietnamese bevolking voerde. Van Vietnamees verzet wist men in Frankrijk nog wel iets: zulk verzet had met succes tegen Frankrijk gevochten toen dat Vietnam nog als kolonie had.

Een ander thema onder jonge radicalen werd de aard van de moderne kapitalistisch-bureaucratische maatschappij zelf. Ideeën over het totalitaire, manipulatieve en vervreemdende karakter daarvan werden ontwikkeld door een klein gezelschap van kunstenaars en intellectuelen dat zich de Situationistische Internationale noemde. Ze signaleerden de opkomst van wat één van hen, Guy Debord, de Spektakelmaatschappij noemde: de maatschappij als kijkspel ten dienste van commercie en manipulatie, waarin mensen van vrijheid en zeggenschap waren beroofd. De situationisten combineerden marxistische analyses rond het thema vervreemding met een strategie met sterk anarchistische inslag waarin het uitdagen van het gezag, het belachelijk maken van de macht en het forceren van openingen voor opstandigheid, een plek hadden.

Studentenopstand

Anti-imperialistische jongeren, situationistische rebellen: ze vormden aan de universiteiten van Frankrijk een minieme minderheid. Het was het brute en stompzinnige optreden van het gezag dat deze minderheid vleugels gaf. Een diffuse onvrede in een Frankrijk dat zich volgens Le Monde verveelde, zorgde ervoor dat veel mensen – aanvankelijk studenten, later ook scholieren en arbeiders – deden wat radicale opponenten aldoor hadden bepleit. Ze kwamen in opstand.

Een opvallende voorbode van die opstand vond plaats in Straatsburg in 1966. Daar besloot een handvol sympathisanten van de Situationistische Internationale om mee te doen aan verkiezingen in de studentenvakbond. Aangezien verder vrijwel niemand zich voor die tamelijk ingeslapen bond interesseerde, wonnen ze die verkiezingen ook nog. Vervolgens gebruikten ze hun bestuurspositie, niet voor belangenbehartiging maar voor opruiing. Ze publiceerden een tekst vol revolutionaire kritiek op de moderne universiteit en maatschappij en een bespreking van allerlei protestbewegingen van studenten en jongeren in andere landen, van de Zengakuren in Japan, tot en met de provo's in Nederland. Ze verspreidden die tekst in grote aantallen, op kosten van de studentenbond. Ze verspreidden het bij de opening van het academisch jaar, om vervolgens de plaatselijke studentenbond op te heffen. Een schandaal was geboren, vonkjes van revolte vlogen in het rond en bereikten Nanterre, een nieuwe vestiging van de Universiteit van Parijs. Dat intussen een rechtbank de vrolijke raddraaiers van Straatsburg op het matje riep, bracht de radicale, situationistisch geïnspireerde kritiek nog meer onder de aandacht.

Nanterre was de plaats waar de aanloop naar mei-juni 1968 vorm kreeg. Daar waren kleine groepen radicalen actief, die er steeds beter in slaagden om steeds grotere groepen aan hun kant te krijgen.

In 1967 protesteerden studenten met succes tegen de regel die mannelijke studenten verbood op de studentenkamers van vrouwelijke studenten te komen. De eerste maanden van 1968 voerden studenten solidariteitsacties tegen de Vietnamoorlog. Studenten formuleerden intussen radicale kritiek op de gevestigde sociologie, iets waarin critici een methode om de bestaande orde te stroomlijnen en te stabiliseren zagen. Sociologie bood geen authentiek kritisch inzicht in de maatschappij, haar gebreken en wat daaraan te doen. Studenten werden zich bewust van de spanning tussen het ideaal van kritische wetenschapsbeoefening enerzijds, en de rol van de universiteit als beroepsopleiding die functionarissen in dienst van kapitaal en regering afleverde anderzijds. Functionarissen hebben vaardigheden nodig, en dienen te gehoorzamen. Dat stond haaks op de werking van het kritisch intellect dat officieel gepropageerd, maar in werkelijkheid gezagsgetrouw geblokkeerd werd.

Het gezag reageerde nerveus op de beginnetjes van revolte. Op 22 maart 1968 kwamen rond de 150 studenten samen uit protest tegen eerdere arrestaties van actievoerende studenten. De bijeengekomen studenten bezetten het bestuursgebouw en beraadslaagden urenlang. Dit was het startschot van wat bekend werd als de Beweging van de 22ste Maart. Dat was een los maar effectief samenwerkingsverband van radicale studenten met verschillende politieke achtergrond. Er zaten anarchisten, situationisten, maar ook maoisten en trotskisten bij. Het was een opmerkelijk verschijnsel, die 22 Maart-beweging. De groepering doorbrak grenzen tussen diverse stromingen, en deed tegelijk recht aan een diepe antiautoritaire impuls, die ook de diverse marxistische stromingen niet onberoerd liet. De samengekomen actieve studenten riepen tot een nieuwe bijeenkomst op om te praten over de strijd tegen het imperialisme, de strijd van arbeiders in het kapitalisme en zo meer.

De 22 Maart-beweging doorbrak grenzen tussen diverse stromingen, en deed tegelijk recht aan een diepe antiautoritaire impuls

Een week later kwamen vijfhonderd studenten samen om te discussiëren in de open lucht, gadegeslagen door pers en een grote politiemacht. Vervolgens besloten studenten de examens te boycotten. Er rolde een kleine, maar aanzwellende actie-sneeuwbal. Naast actie tegen de Vietnamoorlog en tegen repressie op de universiteit moesten actieve studenten zich ook weren tegen de extreem-rechtse Occident-beweging die radicale studenten probeerde aan te vallen en daarmee ook nog eens de politie een excuus verschafte om ‘tussenbeide’ te komen. In een poging om de rust terug te krijgen bestrafte het universiteitsbestuur acht radicale studenten. Een van hen was Daniël Cohn-Bendit, student sociologie en al snel door media als een soort spreekbuis in de schijnwerpers gezet. De acht werden ontboden voor een hoorzitting aan de Sorbonne, het prestigieuze hoofdkwartier van de Universiteit van Parijs. Dat was op 3 mei. Studenten, zowel van Nanterre als van de Sorbonne, verzamelden zich. Toen begon de politie studenten te arresteren. Studenten vochten terug tegen de politie. Daarop sloot het universitaire bestuur de Sorbonne. Het antwoord van de studentenbond UNEF was een stakingsoproep. Die kreeg steun van de vakbond voor universitair docenten SNESup. De eisen waren zeer praktisch en concreet: vrijlating van gearresteerde studenten; terugtrekking van de politie; heropening van de Sorbonne. De revolte was begonnen.

De dagen erop groeiden studentendemonstraties in omvang en felheid. Op 6 mei viel de politie een studentendemonstratie aan. Studenten maakten barricades, de politie schoot met traangas. Enkele honderden gewonde politieagenten, enkele honderden arrestanten. Dat relatief veel agenten verwondingen opliepen, zegt iets over de felheid die het studentenverzet toen al had. Niet alleen studenten kwamen in actie. Scholieren roerden zich. Jonge arbeiders kwamen steeds vaker met de studenten meedoen tegen de politie. Die trad keer op keer ongenadig hard op, met knuppels en grote ladingen traangas.

Op 10 mei verzamelden zich duizenden studenten voor weer een betoging. Ze trokken op richting Sorbonne, en stuitten op politiekordons. Ze trokken zich terug in het Quartier Latin, een wijk in hartje Parijs bij de Sorbonne, en begonnen barricades op te bouwen. De politie viel aan en ontketende haar staatsterreur, wederom met traangas. Agenten mishandelden studenten, omstanders, zwangere vrouwen, iedereen die in de weg stond. Omstanders hielpen de studenten die zich met grote taaiheid verdedigden.

De agenten hadden commandanten met hun gebruikelijke hiërarchische structuur. De agenten hadden wapens, bevoegdheden, budgetten. De studenten hadden elkaar. Ze hadden hun solidariteit, en hun verbondenheid met aanzienlijke aantallen medestanders uit andere bevolkingsgroepen, met name scholieren en fabrieksarbeiders. Ze hadden bovendien organisatie zonder commandanten. ‘Elke barricade werd een centrum van actie en discussie, elke groep demonstranten een peloton dat op eigen initiatief optrad. Barricaden verrezen overal; niemand voelde het gemis aan een generaal met zeggenschap over de algehele strategie; boodschappers hielden iedereen op de hoogte van wat er gebeurde op de andere barricades en gaven de collectieve besluiten door voor discussie. In onze nieuw gevonden solidariteit begon onze spirit te stijgen. Voor de eerste keer in de levende herinnering traden jonge arbeiders, jonge studenten, stagiaires en leerlingen op als eenheid.’[2] Dit was de rebelse geest van 1968. Dit is de rebelse geest van vandaag en morgen.

Na urenlange straatgevechten heroverde de oproerpolitie de binnenstad. Zowel het aantal arrestanten als het aantal gewonden liep in de honderden. De verontwaardiging over het politiegeweld was groot en reikte ver buiten studentenkringen, net als de bewondering voor de moed van de terugvechtende studenten. De regering deed nu precies wat ze eerder weigerde: ze heropende de Sorbonne. En ze zorgde ervoor dat rechtbanken snel aanklachten tegen studenten schrapten zodat ze vrijgelaten werden. Daarmee was aan eerdere eisen van actievoerende studenten tegemoet gekomen, in de hoop de sociale vrede terug te krijgen die door eerder bruut politieoptreden was verstoord. Daar was de regering mooi te laat mee. De opstand kwam nu pas goed op gang.

Stakingen en bedrijfsbezettingen

Vakbonden zagen dat ze iets moesten doen. Niet dat vakbondsbestuurders dol waren op radicale studenten. Maar de verontwaardiging over het politiegeweld leefde ook onder arbeiders. Onder hen waren er nogal wat die zelf tijdens stakingen de oproerpolitie hadden meegemaakt. Zij wisten wat studenten nu doormaakten. Door een gebaar te maken uit sympathie met de studenten, bedreven de vakbonden goede PR. Door een vuist te maken, zou er tegelijk misschien schot komen in de verwezenlijking van allerlei vakbondseisen rond lonen en arbeidsvoorwaarden. Ook dat kon een overweging zijn. Hoe dan ook: vakbonden riepen een algemene staking van één dag uit, en lieten die gepaard gaan met massademonstraties in veel steden.

Die dag was maandag 13 mei. Dat werd een dagje stoom afblazen, waarbij bestuurders van vooral de vakbond CGT – gecontroleerd door de PCF – hun uiterste best deden om contact tussen radicale studenten en vakbondsleden tegen te werken. Aan het eind van de

demonstratie in Parijs – waaraan minstens ettelijke honderdduizenden mensen deelnamen – probeerden radicalen mensen aan te moedigen naar een grote bijeenkomst te komen om te beraadslagen over volgende stappen. De CGT-ordedienst zette alle zeilen bij om mensen daarvan te weerhouden en mensen naar huis te sturen. De CGT wilde geen opstand. De CGT wilde rust zodat haar bestuurders achter de schermen door konden gaan met onderhandelen namens een verder passieve achterban. Maar mei 1968 was niet het seizoen van de passieve achterbannen. Dat bleek de dagen erop.

Op 14 mei besloten arbeiders van Sud-Aviation, een vliegtuigfabriek in Nantes, dat één dag symbolisch staken niet voldeed. Er speelde daar al langer een arbeidsconflict dat tot kleinschalige stakingen aanleiding had gegeven. Nu besloten arbeiders om niet alleen te gaan staken, maar het bedrijf te bezetten. Stakingen en bedrijfsbezettingen grepen vervolgens om zich heen: tweehonderdduizend mensen in staking op 16 mei, twee miljoen enkele dagen later, tussen de negen en de tien miljoen in de week van maandag 18 mei. De spoorwegen kwamen stil te liggen, de posterijen, de metro, de elektriciteitsvoorziening, veel scholen, de textielindustrie, de luchtverkeersleiding, de staatsomroep ORTF en natuurlijk de universiteiten waar de strijd was begonnen en volop doorging.

Agenten mishandelden studenten, omstanders, zwangere vrouwen, iedereen die in de weg stond

Het filmfestival van Cannes werd geschrapt wegens de revolte. Het Nationale Theater werd bezet en tot plaats voor openbare discussies omgevormd. ‘Als de Nationale Assemblee een burgerlijk theater wordt, horen alle burgerlijke theaters tot nationale assemblees te worden omgevormd’[3], zo heette het, met een verwijzing naar het parlement als plek waar politici hun vertoning opvoerden. Zes dagen lang bezetten voetballers het kantoor van de Franse Voetbalassociatie. Ze eisten dat voetbal in handen kwam van de voetballers en uit handen van de op winst gerichte voetbalbazen werd gehaald. Het liet zien hoe wijd verspreid en intens de opstand was. In Nantes werkten vakbonden samen met studenten en boerenorganisaties en regelden de voedselvoorziening. Daar functioneerde feitelijk een alternatieve openbare macht om de dagelijkse gang van zaken te regelen. Dit liet iets doorschemeren van een maatschappij zonder bazen, al dient te worden opgemerkt dat vakbonden, en niet arbeidersraden of iets dergelijks, de coördinatie hadden.

Wat eisten arbeiders die waren gaan staken? Aanvankelijk vaak helemaal niets. Dat betekende niet dat arbeiders niet wisten wat ze wilden. Het duidde er eerder op wat ze níét wilden, wat ze niet langer tolereerden: de gebruikelijke gang van zaken in de fabriek. Het werktempo. De commando’s van de chefs. De dictatuur van de directie. De dreunende machines. Het gebrek aan zeggenschap over de gang van zaken. De zielloosheid van het werk, het feit dat ze spullen maakten maar nauwelijks genoeg loon kregen om zulke spullen zelf te kunnen kopen, als zulke spullen al enig nut hadden. De stakingen waren een nadrukkelijk néé tegen dit soort toestanden, dit soort verhoudingen.

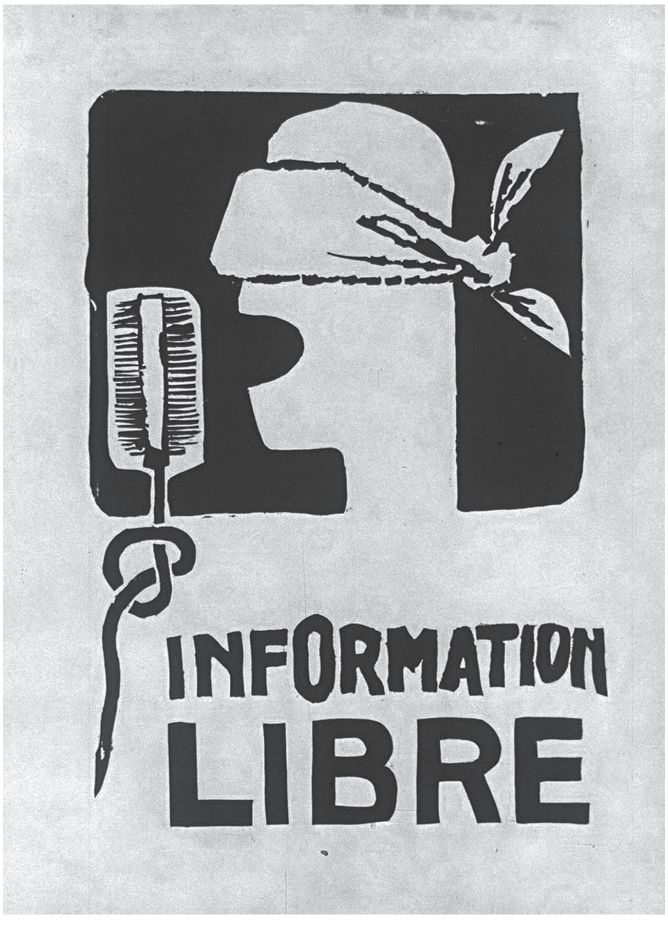
Het was alsof arbeiders aanvoelden dat het stellen van concrete eisen – zoveel procent loon erbij, zoveel uren minder werk per week – deze verhoudingen niet alleen niet wezenlijk veranderden, maar ook het moment dat ze weer aan de slag moesten in die verhoudingen dichterbij bracht. De staking was zo sterk dat de kapitalistenklasse zo ongeveer met alles akkoord zou zijn gegaan in ruil voor werkhervatting. Arbeiders waren echter helemaal niet in de stemming voor werkhervatting. Zó leuk was het werk niet. Waarom dan snel een eisenpakket formuleren? Waarom de werkvloer niet omzetten in een dansvloer? Een doelbewust verlangen om de macht van de bazen te breken en de fabrieken in arbeiderszelfbestuur over te nemen, was nauwelijks te bespeuren. Initiatieven die kant op bleven geïsoleerd. Maar een afwijzing van de gebruikelijke kapitalistische autoritaire gang van zaken – zonder concreet beeld van een alternatief – was wijdverbreid, niet alleen onder radicale studenten.

Ontknoping

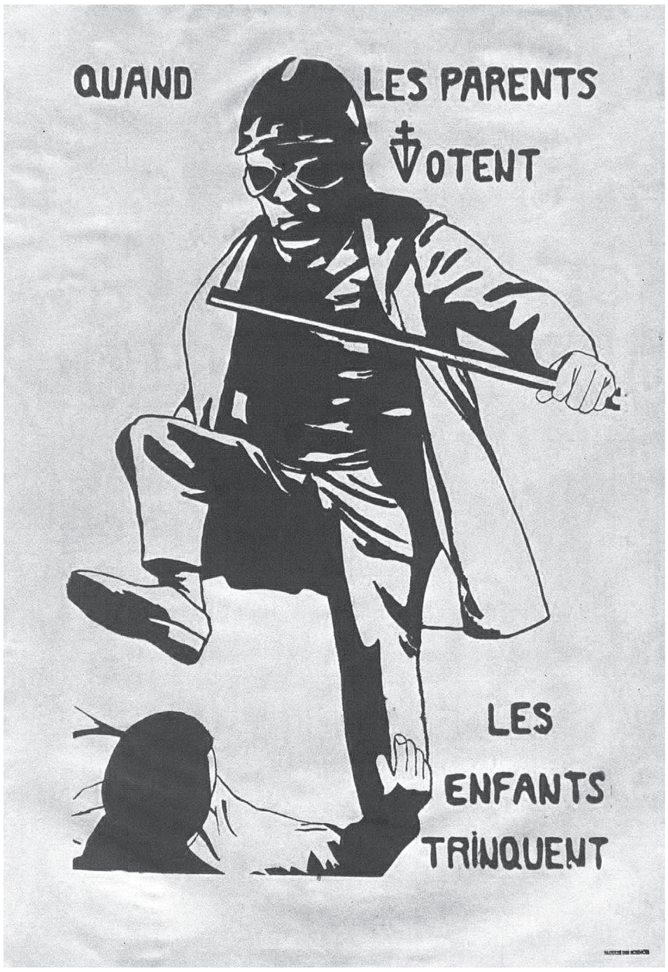
Maar arbeiders hadden het rijk in de fabriek niet alleen. Er was ook nog de vakbond. Die had bestuurders, en die dachten wél in termen van de gebruikelijke eisen. Zij lieten zich de staking aanleunen, om er zoveel mogelijk greep op te houden of te herwinnen. Dat lukte aanvankelijk maar matig. Maar een strijd die niet doorbreekt naar nieuwe verhoudingen, valt vroeg of laat terug voor de oude. Dat gebeurde in Frankrijk uiteindelijk.

Intussen werd er niet alleen gestaakt in de fabrieken. Na heropening van de Sorbonne hadden studenten die universiteit bezet. Zeggenschap kwam in handen van een algemene vergadering. De universiteit ging nu open voor iedereen. De hele maatschappij stond letterlijk ter discussie. Er kwamen niet alleen allerlei workshops, het werd ook een soort hoofdkwartier voor actiecomités van studenten en arbeiders. Vanuit het naast de Sorbonne gelegen Centiers-complex werden enorme hoeveelheden aldaar vervaardigde pamfletten met kritische informatie en actie-initiatieven verspreid naar bedrijven, fabrieken, instellingen. Net als op de barricaden was er geen hoofdbestuur of centraal gezag of zoiets. Het organiseerde zichzelf.

De andere kant zat echter niet stil, al maakte het gezag wekenlang een ontredderde indruk. Op 24 mei kwam De Gaulle met een plan: een referendum over ‘participatie’. Het werd weggehoond en weg-

gestaakt. Studenten lanceerden weer een grote betoging in Parijs. Onderweg vielen ze de Beurs aan en staken de vlammen erin. Daniel Cohn-Bendit was ervan overtuigd dat ze onderweg de ministeries hadden kunnen bezetten als ze daarvoor hadden gekozen, en daarmee de strijd nog dichter bij een revolutie hadden kunnen brengen. Maar de demonstratie gaat terug naar het Quartier Latin - volgens Daniël en Gabriël Cohn-Bendit op initiatief van één van de trotskistische kopstukken.[4] De stap vooruit bleef uit.

Linkse politici begonnen zich als redder van het land en als alternatief voor De Gaulle te profileren. Een zekere Mitterand maakte bekend dat hij wel president wilde worden. De PCF – die wekenlang de radicale studenten had belasterd als rijkeluiskinderen en provocateurs die De Gaulle in de kaart speelden – pleitte voor een 'volksregering'. In het Charléty-stadion kwamen tienduizenden aanhangers van radicaal-links samen, luisterden naar toespraken maar kwamen niet tot daden. De beweging van onderop had intussen een plafond bereikt maar brak niet door.

De gevestigde linkse politiek dacht van de crisis te profiteren, maar slaagde daarin niet. Wel hielp ze mee om de crisis in de gebaande paden van onderhandelingen, parlement en verkiezingen te brengen. Maar de staking hield aan. Dagenlang was de impasse compleet en de spanning om te snijden. Toen vertrok De Gaulle naar Duitsland, naar een Franse militaire basis daar. Wat hij daar deed staat nog steeds niet vast. Maar er zijn aanwijzingen dat hij zo aangeslagen was dat hij ermee op wilde houden. Opperbevelhebber Massu zou hem zo ongeveer gemaand hebben om zijn rug te rechten en de tegenaanval te zoeken. Het was alsof een schoolmeester die geen orde kon houden naar de directeur was gevlucht, waarna de directeur de schoolmeester moed inpraatte en weer de klas in stuurde om de orde alsnog te herstellen.

Hoe dan ook, op 30 mei was De Gaulle terug en hield een toespraak. Hij schreef nieuwe parlementsverkiezingen uit. Daarmee gaf hij linkse partijen de hoop om via verkiezingen aan de regering te komen. Hij bood diezelfde linkse partijen dus een motief om de stakingen en de demonstraties tegen te werken zodat die verkiezingen ongestoord konden plaats vinden. Hij bood bovendien veel gematigde deelnemers aan de stakingen en demonstraties een ogenschijnlijk makkelijker kanaal om hun verlangens ingewilligd te krijgen: waarom confrontatie, barricade en bedrijfsbezetting als je via een bezoek aan het stemhokje misschien je zin kon krijgen? Hij hield dus zowel linkse politici als veel van de actievoerders een gigantische worst voor. En hij dreigde met repressie als die verkiezingen gedwarsboomd zouden worden. Het was een krijgslist. Het werkte.

Wie heeft er immers behoefte aan vakbondsonderhandelaars met de bazen en de regering, als er geen bazen en regering meer zijn?

Nog dezelfde dag demonstreerden honderdduizenden mensen, daartoe op de been gebracht door Comités ter Verdediging van de Republiek. Tot de leuzen behoorde: 'Cohn-Bendit naar Dachau!' Het tekent de sfeer in het Gaullistische kamp. Intussen was premier Pompidou tot de conclusie gekomen dat de stakingen via onderhandelingen bestreden moesten worden. Onderhandelingen kwamen er, met het zogeheten akkoord van Grénelle als uitkomst. Flinke loonsverhogingen, korter werken en dergelijke. Dingen die vóór de meidagen onhaalbaar leken. Maar toen George Seguy, voorzitter van de CGT, het akkoord aan duizenden stakers bij Renault Billancourt voorlegde, floten mensen hem uit.

Het akkoord sneuvelde op vastberaden stakersverzet. Maar omdat veel van de stakingsstrijd – bij gebrek aan eigen coördinerende netwerken van stakers zelf – geleid werd door de CGT, kon die CGT de strijd verzwakken. Ze bracht onderhandelingen op gang per bedrijf. Hier en daar gingen arbeiders aan het werk, in ruil voor op zich aanzienlijke concessies. De grote bolwerken, de Renault-fabrieken en dergelijke, hielden nog vol. Nog tot ver in juni staakten vele honderdduizenden arbeiders.

Maar de politie trad steeds harder op en ging tot ontruimingen van bezette instellingen over. Op 10 juni joegen agenten een maoistische actievoerende scholier bij de Renault-vestiging te Flins de rivier in. Agenten doodden ook twee arbeiders bij Peugeot. De regering verbood in juli enkele radicaal-linkse groepen, waaronder een trotskistische groep en de Beweging van 22 Maart. Ze verbood demonstraties. Politie bezette uiteindelijk de Sorbonne en bleef er tot diep in de herfst.

Zo brak het gezag de strijd. Politie zorgde voor fysieke onderdrukking. Vakbondsbestuurders demoraliseerden stakers, bijvoorbeeld door in het ene station of postkantoor te gaan vertellen dat in een ander postkantoor of station arbeiders het werk al hadden hervat. Dat was niet noodzakelijk waar. Maar tegen de tijd dat stakers ontdekten dat ze waren voorgelogen, hadden ze vaak al tot werkhervatting besloten.

CGT-bestuurders stelden zich zo op omdat ze niet zagen dat voortzetting van de strijd een overwinning kon brengen voor stakers en demonstranten. Ze geloofden deels niet dat revolutie mogelijk was. Dat was achteraf ook het excuus van de PCF om de opstand tegen te werken: het zat er niet in. Misschien belangrijker: ze geloofden ook niet dat revolutie wenselijk was. Ze zagen hun rol als

vertegenwoordigers van de arbeiders in gevaar komen. Wie heeft er immers behoefte aan onderhandelaars met de bazen en de regering, als er geen bazen en regering meer zijn? Waar blijf je met je parlementszetels en je regeringsambities, als de gevestigde politiek plaats heeft gemaakt voor arbeiderszelfbestuur, actiecomités en algemene vergaderingen? Gevestigd links vocht niet voor de arbeiders. Gevestigd links vocht voor zichzelf.

Gevestigd links – vakbonden en partijen – speelde haar rol met succes. Zonder gevestigd links in die rol had De Gaulle het veel moeilijker gehad. De politie ging pas goed in de tegenaanval toen de stakingen al aan het verlopen waren. Die stakingen begonnen te verzakken omdat vakbondsbestuurders ze via onderhandelingen aan het 'oplossen' waren en partijpolitici de rust terug wilden wegens die verkiezingen. Wrange ironie: toen in juni die verkiezingen plaatsvonden, verloor links die. Alle angstig geworden kleinburgers zagen hun kans schoon, kwamen achter hun angstvallig gesloten voordeur vandaan, stemden tegen de studenten en de stakers en hielpen De Gaulle aan een overwinning. De PCF had met haar dubbelhartige politiek vooral potentiële aanhangers gedemoraliseerd. Door verkiezingen voorrang te geven boven strijd, had ze haar verkiezingsnederlaag juist mogelijk helpen maken.

De vraag blijft hoe de PCF en de CGT hiermee wegkwamen. Waarom lieten 10 miljoen stakers zich naar huis sturen door Seguy en zijn kameraden, al dan niet aangevuld met de oproerpolitie? Het mag duidelijk zijn dat het niet van harte ging, dat beëindigen van de strijd. Het is ook duidelijk dat de druk om door te gaan versnipperd was en weinig bewust tot uiting kwam. Dáár lag de grote zwakte van de opstand: de woede was omvangrijk, de organisatie en het beargumenteerde zelfbewustzijn ervan schoten vaak tekort. Trotskisten ontlenen hieraan hun pleidooi voor een revolutionaire partij zoals de bolsjevieken. Zo'n partij zou in hun concept dat bewustzijn kunnen versterken en de strijdende menigtes kunnen organiseren. Ze zeggen feitelijk: revolutionairen hadden een club moeten hebben als de PCF, strak georganiseerd, centraal geleid, met vele tienduizenden actieve leden, maar dan revolutionair gezind en democratischer. Had die echter bestaan, was dan het probleem opgelost? Had die dan niet eerder voor een ontknoping gezorgd waarin die revolutionaire partij de nieuwe machthebber zou zijn geworden, en het arbeiderszelfbestuur, de actiecomités en algemene vergaderingen – de zelforganisatie van de revolte, het hart ervan – het nakijken hadden gehad? Het verloop van de Oktoberrevolutie en haar nasleep – het model dat trotskisten zo graag naar voren schoven om hun pleidooi voor een partij te onderbouwen – is wat dit betreft buitengewoon weinig geruststellend.

Nee, een oplossing dient elders te worden gezocht. De revolte was sterk genoeg om de Franse staat en economie tijdelijk uit haar evenwicht te brengen. De revolte was niet sterk en niet zelfgeorganiseerd genoeg om de volgende stap met succes te zetten: de ontmanteling van de machten en hun vervanging door zelfbestuur in vrijheid. Hoe dat kwam? Dat gaat de perken van dit artikel te buiten. Maar hoe dan ook: die tekortschietende kracht los je niet op met een organisatorische kunstgreep. Die los je op door waar en wanneer maar mogelijk initiatieven te nemen en inzichten te versterken waarin zelforganisatie, zelfbestuur en eigen aanstekelijke creativiteit naar voren komen. Aan die inzichten heeft de mei-juni-revolte van Frankrijk 1968, in haar tekortkomingen maar vooral in haar aanstekelijke glorie, flink wat bij te dragen.

door Peter Storm

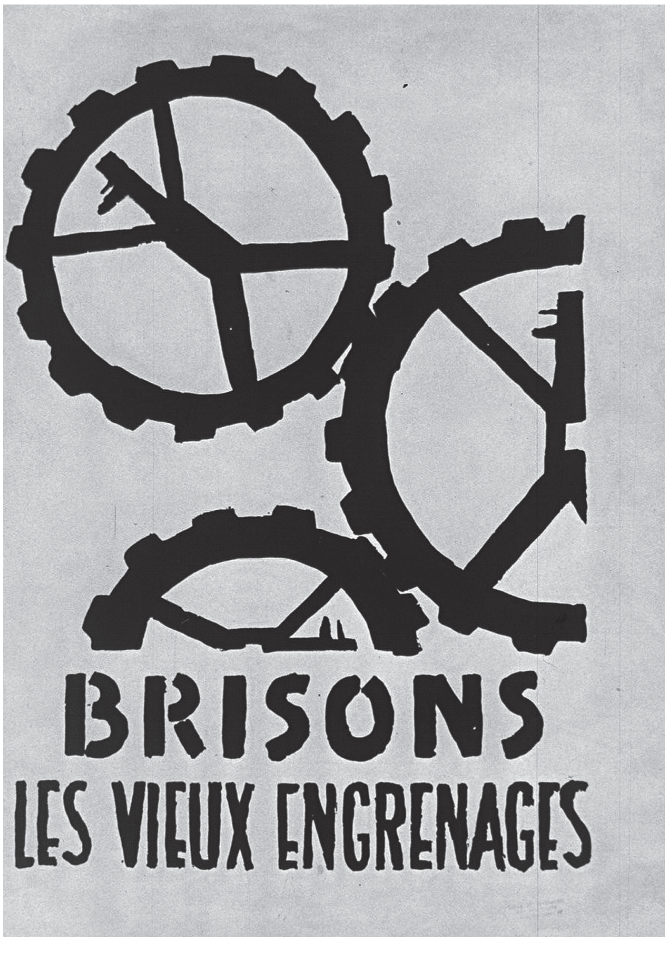
Noten

1 Een handvol teksten is bijzonder behulpzaam geweest bij het schrijven van dit artikel. Onder andere Daniël Cohn-Bendit & Gabriel Cohn-Bendit, *Obsolete Communism – The Left-Wing Alternative* (Londen, 1968), een libertair socialistische analyse, online te vinden via libcom.org; Maurice Brinton, *Paris, May 1968 – Maurice Brinton's Diary* (uitgave van Solidarity uit 1968), te vinden op libcom.org, eveneens libertair socialistisch van strekking; Charlez Paz & Jean Francois Cabral, *The meaning of May 1968*, op www.internationalviewpoint.org, een trotskistische tekst; Matt Perry, *May 1968 across the decades*, International Socialism nr 118 (Londen, 2008), op isj.org.uk, nog een trotskistisch artikel; Dermot Steeran, *France: The General Strike of 1968*, op theanarchistlibrary.org, een anarchistische tekst.

2 Cohn-Bendit & Cohn-Bendit, p.63.

3 Onder meer terug te vinden via *May 1968 Graffiti*, Bureau of Public Secrets, op www.bopsecrets.org/CF/graffiti.htm.

4 Cohn-Bendit & Cohn-Bendit, p.70.

: Economie

Herstel het openbaar vervoer

Simpele oplossingen voor de klimaatramp

Het wordt steeds duidelijker dat er een klimaatramp aan de gang is. Tegelijkertijd lijken de oplossingen daarvoor verder weg dan ooit. Gezagsgetrouwe NGO's proberen – meestal nog tevergeefs ook – hoogstens wat uitstoot van broeikasgassen terug te dringen. Dat doen ze veelal door het promoten van neoliberale oplossingen (schonere auto's, biobrandstof, emissiehandel en andere technische innovaties). Terwijl de echte – politieke – oplossingen voor de hand liggen. Herstel van goed openbaar vervoer is er zeker een van.

Een van de voornaamste oorzaken van de sterke toename van broeikasgassen die voor klimaatverandering zorgen, is de manier waarop personenvervoer geregeld is. Het gaat dan niet alleen over het sterk toegenomen vliegverkeer. Ook het feit dat er steeds meer (personen)autoverkeer gebruikt wordt, is een groot probleem, en niet alleen voor het klimaat. De oplossing is dan ook duidelijk: goed collectief en dus openbaar vervoer, zoals niet lang geleden nog vanzelfsprekend was.

Je zou verwachten dat milieu-NGO's het tot hun hoofdtaak zouden hebben gemaakt om de neoliberale sloop van bijvoorbeeld de goedwerkende spoorwegnetwerken in Europa een halt toe te roepen. Maar niets is minder waar. Je hoort ze er niet of nauwelijks over. Wel lopen ze zich het vuur uit de sloffen om te pleiten voor schonere vliegtuigen of auto's, naast allerhande technische nieuwigheidjes als oplossing. Dat hele arsenaal biobrandstoffen waarvan nu ontdekt wordt hoe schadelijk die zijn, is er ooit gekomen omdat milieu-NGO's dat als Grote Oplossing aan het pluggen waren.

Het General Motors-schandaal

In veel steden in de Verenigde Staten bestond een goed functionerend tramsysteem, in de volksmond 'streetcars' of 'trolleys' genoemd. Een variant was de 'cable car', die geheel zonder motor of elektriciteit werkte – de wagons dan – doordat de wagons aan een in de straat verwerkte kabel voortgetrokken werden. Vooral handig in steden met grote hoogteverschillen zoals San Francisco. Hoewel zeer populair en veelgebruikt, is dat allemaal in snel tempo geheel gesloopt om ruim baan te maken voor personenauto's. Alleen in een paar steden is er nu nog wat van over, als een soort toeristenattractie.

> *In sommige gevallen werden de remises simpelweg in de hens gestoken om van de trams af te komen*

Er is in 1996 een fascinerende documentaire gemaakt over het tragische lot van het stedelijk openbaar vervoer in de Verenigde Staten onder de titel *Taken For a Ride*. De documentaire laat zien hoe de auto-industrie in de VS – General Motors voorop – de tramsystemen voor een habbekrats opkoopt om ze vervolgens te vernietigen. Meestal worden er eerst buslijnen van gemaakt, als tussenstation. In sommige gevallen werden de remises simpelweg in de hens gestoken om van de trams af te komen. Het is natuurlijk een schril voorbeeld, en in werkelijkheid zullen er meer factoren een rol gespeeld hebben, maar het is een voorbode van wat ons in Europa te wachten staat, en al duidelijk te zien is. Over een paar jaar is er – zeker van het internationale deel – van het spoorwegsysteem in Europa niets meer over. Als alternatief mag u dan gaan vechten om een stoel in een krakkemikkig vliegtuig ergens op een afgelegen industrieterrein, en dus het klimaat helpen verwoesten. Of u mag gaan proberen om de snelweg te overleven in uw personenauto.

Salami

In de Europese situatie is het slopen van het openbaar vervoer niet direct in handen van General Motors gegeven, maar hebben de liberalen (van al die centrumpartijen) dat er langzaam via Europese wetgeving ingevlochten. Dat karwei is nog niet af. De spoorwegen in Nederland bijvoorbeeld, zijn nog niet geheel geprivatiseerd. Maar het proces is wel halverwege, doordat de boel in allerlei onderdelen gehakt is die allemaal op zich (overheids-)BV's zijn geworden die elkaar nu geld proberen uit de zak te kloppen. Dat proces heet 'verzelfstandigen'.

De reden dat het niet zo hard is gegaan als Bolkestein en de zijnen toentertijd hadden gewild, is dat er hier en daar nog wat partijen, actiegroepen en vakbonden tegenwicht bieden en dat privatisering van spoorwegen sowieso onmogelijk is. Het aanleggen van de infrastructuur is veel te duur en vervolgens kan er niet op geconcurreerd worden. Het is nu eenmaal niet echt een optie om verschillende spoorlijnen naast elkaar aan te leggen en dan de slag om de reizigers te gaan voeren. Met buslijnen ging dat makkelijker, waardoor die sector een stuk verder geprivatiseerd is en we nu te maken hebben met een wirwar van private busbedrijven die geld proberen te slaan uit schoolkinderen en bejaarden die boodschappen willen doen. Net als bij

de privatisering van de watervoorziening, proberen de liberalen en ondernemers de privatisering van de spoorwegen daarom zo ver mogelijk voor onderdelen door te voeren, en het publiek op te laten draaien voor verliezen en onrendabele onderdelen.

De ondoorgrondelijke worstfabriek van de Europese wetgeving draait ondertussen ook door. Zo werd in december 2016 besloten dat de tijd rijp zou zijn voor de 'marktpijler' van het vierde spoorwegpakket.[1] Dit besluit is al zo'n twintig jaar geleden gepland door de privatiseringslobby, die als enige partij beschikt over een langetermijnvisie. Het besluit betekent dat nu officieel besloten is dat het reizigersvervoer in de hele Europese Unie op termijn helemaal opengesteld zal worden voor privébedrijven. Eerder was dat al gebeurd voor het vrachtvervoer. Binnen vier jaar kunnen private maatschappijen nu overal opereren. Het uiteindelijke resultaat is dat er alleen nog geïnvesteerd wordt in de lucratieve hubs en de ploflijnen. De rest zal verpieteren en het lot van de *streetcars* gaan delen, als we niets doen. Aanpalende neoliberale wetgeving zit bovendien lokaal beleid om voorzieningen te beschermen in de weg. Ook dat was natuurlijk lang geleden zo voorzien door de PvdA en consorten. Zo is het overheden verboden om specifieke partijen in dergelijke opengemaakte markten te subsidiëren, en moeten alle nieuwe projecten openbaar internationaal aanbesteed worden.

Nachttreinen

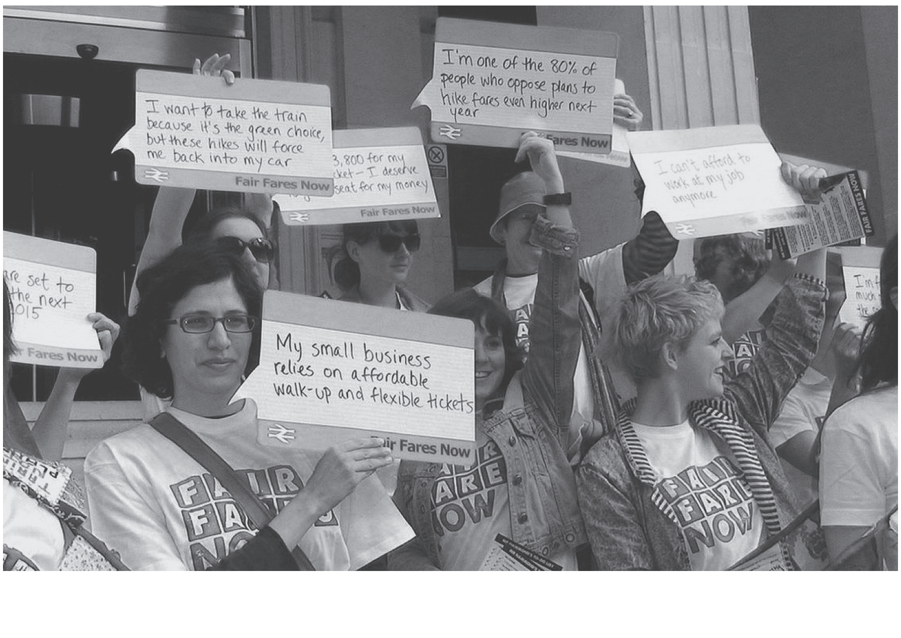
Neem het fenomeen nachttrein. Niet zo lang geleden bestond er een uitstekend en vaak betaalbaar netwerk door heel Europa. Je kon bijvoorbeeld 's nachts in Amsterdam op de trein stappen, al dan niet in een slaapcoupé de nacht doorbrengen en 's ochtends vroeg in Milaan wakker worden. Dergelijke verbindingen zijn een prima alternatief voor vliegen. Je zou zeggen: uitbreiden die verbindingen en sterk in investeren, te meer daar het spoorlijnennetwerk 's nachts veel meer ruimte heeft. In werkelijkheid is de internationale nachttrein nagenoeg uitgestorven.

Er is jaren geleden – en alweer hebben milieu-NGO's daar een stuitende rol in gespeeld – ingezet op alweer de technische fix van hoge snelheidstreinen voor zo snel mogelijke internationale verbindingen. En vaak was die snelle verbinding dan onderdeel van het privatiseringsproces. Met de ingebouwde schaarste en dus peperdure tickets die aan zo'n model vastzitten. Het idee erachter was kennelijk dat vooral de tijdsfactor bepalend zou zijn voor de keuze van de consument. Wie een inside-verslag wil lezen over hoe dat in Nederland in zijn werk is gegaan leze het boek *De Ontsporing* (2014).

> *De internationale nachttrein is nagenoeg uitgestorven*

Het Duitse kwartaalblad *Lunapark21* is een campagne gestart voor behoud van de nachttrein, met een goed onderbouwd verhaal over het verband dat er bestaat met klimaatbeleid.[2] Daar doen ook allerlei milieuclubs aan mee, die in Duitsland kennelijk wel nog in staat zijn om (systeem) kritische campagnes te voeren. Er is een voorstel gedaan voor een Europees nachttreinnetwerk onder de titel *LunaLine*, dat zo door beleidsmakers overgenomen zou kunnen worden (www.bahn-fuer-alle.de).

Maar de werkelijkheid is voorlopig het tegenovergestelde. De laatste internationale nachttreinen zijn in Duitsland per december 2016 opgeheven. Ze hebben de internationale autotreinen er maar meteen bij opgeheven. Dat er nog wat de grens overrijdt, komt omdat de Oostenrijkse spoorwegen (ÖBB) wat is gaan exploiteren.

Britse nachtmerrie

De Britse spoorwegen zijn tegenwoordig een schoolvoorbeeld van privatisering. Iedereen die daar een kijkje neemt, ziet welke rampzalige gevolgen dat heeft voor de kwaliteit van het personenvervoer over het spoor. Daarvoor is overigens geen EU nodig geweest. In het Britse geval was het sloopwerk in handen van Thatcher en haar opvolger John Major, na het instellen van de Railways Act van 1993. Sindsdien zijn de spoorwegen een dure nachtmerrie, waar je meer moet betalen voor minder of helemaal geen transportdiensten.

Het nieuwe jaar is in het Verenigd Koninkrijk begonnen met een grote stijging van de prijzen van treinkaartjes. Het is de sterkste stijging in vijf jaar tijd. De transportvakbond RMT heeft de prijsstijging aangegrepen voor acties. Volgens de vakbond zijn de tarieven al veel te hoog en wordt er al veel teveel verdiend door de eigenaren. De aanvoerder van de vakbond in *The Guardian*: 'While workers are struggling, the private train companies are raking it in. As we enter the 25th anniversary of railway privatisation legislation, the need for public ownership of rail has never been more popular or necessary.' ('Terwijl werknemers worstelen, harken de particuliere spoorbedrijven de buit binnen. Nu 25 jaar geleden de spoorwegprivatiseringswetgeving inging, is de behoefte aan openbaar eigendom van het spoor populairder en noodzakelijker dan ooit.') Het is zeer onrustig op het werknemersfront momenteel bij de geprivatiseerde spoorwegen en er zijn voortdurend stakingsacties. De vakbond gaat nu bij veertig stations acties voeren tegen de prijsverhogingen en beklaagt zich er onder meer over dat er als nieuwe bezuinigingsmaatregel overwogen wordt om op bepaalde treinen het personeel volledig weg te halen (behalve degene die bestuurt dan, voorlopig). Maar er zijn al heel veel stations zonder personeel (op de South Western-lijn alleen al 141), wat zou betekenen dat er voor het publiek helemaal niemand meer te vinden zal zijn voor hulp of advies.

Er is een actiegroep die probeert om het publieke vervoer te redden (www.bettertransport.org.uk) en zij wijzen op het feit dat automobilisten in de watten worden gelegd door de overheid, die probeert hun kostenstijging te beperken, terwijl voor

treinreizigers kennelijk het omgekeerde gebeurt.

Europese stukhakbeleid

Waar het salamibeleid in Europa, om de voorheen goedlopende publieke spoorwegen in stukjes te hakken en de 'verzelfstandigde' onderdelen te privatiseren, toe leidt, wordt onder meer duidelijk uit een vreemd recent incident in België. Daar is commotie ontstaan over een machinist die tot twee maal toe expres te langzaam is gaan rijden zodat zijn passagierstrein vertraging op zou lopen. Hij hoopte daarmee ontslagen te worden, zodat hij aan de slag zou kunnen gaan bij een geprivatiseerde goederenvervoerder waar hij meer verdient. Als hij zelf ontslag had genomen, zou hij een jaar hebben moeten wachten voordat hij de overstap kon nemen, zoals in zijn contract staat. Ook zou hij dan tienduizend euro aan zijn oude werkgever NMBS hebben moeten betalen. Er zouden meer dan drieduizend machinisten zijn die in die situatie zitten. De NMBS heeft die clausules ingesteld omdat zij de ingewikkelde opleiding van de machinist hebben bekostigd, en niet willen dat de concurrent die vervolgens 'gratis' over kan nemen.[3]

Kortom: als we dit soort toestanden willen vermijden en goed en betaalbaar collectief vervoer willen hebben, op lokaal en internationaal gebied, dat het klimaat zo min mogelijk belast, dan is er maar één mogelijkheid. Net zoals dat geldt voor huisvesting, gezondheid, onderwijs, moeten we dat dan samen en collectief en anti-commercieel vormgeven. Daar hebben kapitaal en markt niets te zoeken, die maken het alleen maar duur en ineffectief. Natuurlijk zullen we dan met de staat te maken krijgen, en dreigen bureaucratische vakbonden. Maar daar kunnen we natuurlijk voor waken door medezeggenschap in te stellen voor werknemers en passagiers en buurtbewoners. Alles beter dan de iedervoor-zich transportchaos waar ze ons nu in gestort hebben. Het slopen en verhandelen van de publieke voorzieningen in de afgelopen decennia is niet alleen heel slecht geweest voor die voorzieningen en degenen die er gebruik van moeten maken. Het is ook heel slecht geweest voor het klimaat. Dus, in neoliberale termen uitgedrukt: tel uit je winst!

door Kees Stad

Noten

1 Herman Michiel, 'EU liberaliseert reizigersvervoer per spoor', 11 januari 2017, op www.andereuropa.org.

2 *Prima Profitklima, Heft 38,* zomer 2017, op www.lunapark21.net.

3 Zie voor meer details Lode Vanoost, 'Traagheidsactie treinbestuurder typeert parasitaire "vrije markt"', 11 januari 2018, op www.dewereldmorgen.be.

: Actieoproep

‘Stop the War on Migrants’

Protest bij aandeelhoudersvergadering Airbus

Het nieuwe initiatief InEUmanity-NL startte begin dit jaar met de campagne ‘Stop the War on Migrants’. Deze campagne richt zich tegen de militarisering van de Europese grensbewaking en de militaire- en security-industrie die daar goed aan verdient. De deels Nederlandse wapenbedrijven Thales en Airbus zijn grote spelers op deze markt.

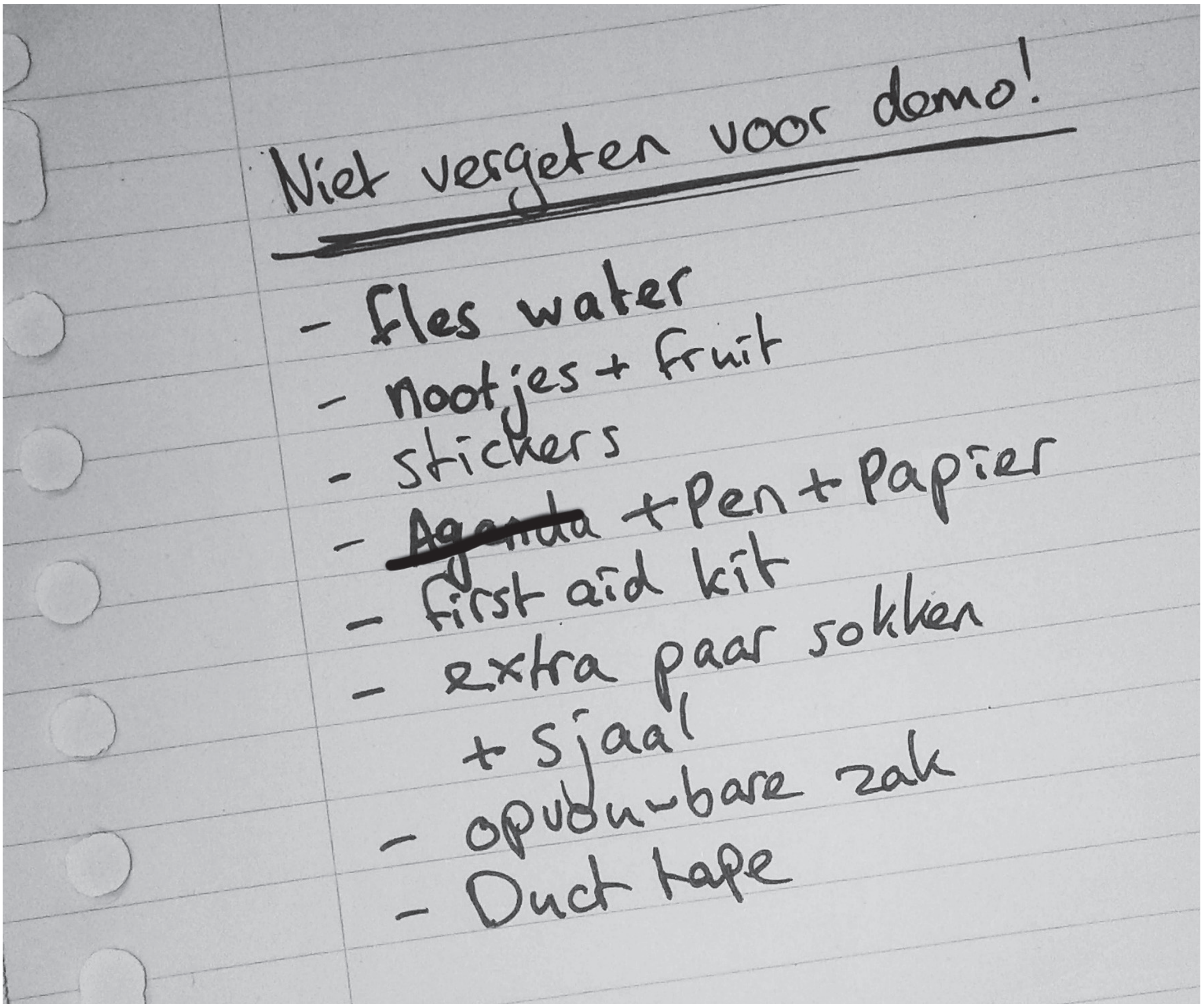
De EU ziet migratie als een bedreiging voor de veiligheid, die met militaire middelen aangepakt moet worden, zowel aan de Europese buitengrenzen als in derde landen. Dit betekent: krijgsmachten stationeren aan grenzen, security-hekken (met allerlei surveillance- en detectietechnologie) bouwen, gebruik van militaire middelen door grenspolitie in diverse landen, (para)militaire maritieme operaties van Frontex in de Middellandse Zee, een militaire grensbewakingsmissie voor de kust van Libië en het leveren van materieel voor grensbewaking in derde landen.

De Europese militaire- en security-industrie is erg invloedrijk geweest in het bepalen van dit security-discours als basis voor het Europese migratiebeleid. Grote wapen- en technologiebedrijven als Airbus, Thales, Leonardo (Italië) en Indra (Spanje) spelen zowel in deze lobby als in het maken van winsten ten koste van vluchtelingen een vooraanstaande rol. Tegelijkertijd leveren zij ook de wapens waarmee oorlogen en repressie, waarvoor mensen moeten vluchten, in stand gehouden worden.

De gevolgen voor vluchtelingen zijn desastreus: ze worden geconfronteerd met meer geweld, worden gedwongen gevaarlijkere vluchtroutes te kiezen, waardoor relatief gezien meer mensen omkomen, blijven klem zitten in gevaarlijke en moeilijke omstandigheden of eindigen in gevangenissen en/of op deportatievluchten. Tegelijkertijd voedt het Europees beleid om vluchtelingen als een bedreiging af te schilderen nationalisme, racisme en islamofobie in Europa.

In het kader van de campagne ‘Stop the War on Migrants’ werden op diverse plaatsen informatiebijeenkomsten gehouden. Eind februari vond een picketline plaats tegen de deelname van Thales en Airbus aan de Bedrijvendagen op de Technische Universiteit Delft, die sowieso veel samenwerkt met deze wapenbedrijven. En er wordt gewerkt aan een protest bij de aandeelhoudersvergadering van Airbus, die dit jaar op woensdag 11 april in Amsterdam plaatsvindt. De precieze tijd is nog niet bekend, houdt voor de oproep de website in de gaten: stopthewaronmigrants.noblogs.org.

door Stop the War on Migrants

Demotek, een reeks over straattactieken

Deel 2: Rugzak, rugzak

Dit is de tweede tekst in een reeks over demonstraties. Demonstraties zijn een belangrijk onderdeel van sociale bewegingen. Zij zijn niet het summum van politieke strijd, maar wel een veel gebruikte actievorm. Anarchisten organiseren zelf demonstraties en nemen ook vaak deel aan demonstraties die door anderen georganiseerd worden.

Al zijn de meeste anarchisten en activisten bekend met demonstraties, toch vinden wij het belangrijk om hier aandacht aan te besteden. Reeds bekende lessen voor de één kunnen nieuw zijn voor de ander. En er wordt zeker nog niet het onderste uit de kan gehaald. Daarom schrijven wij deze reeks, die ook als bundeling in een *zine*-vorm gepubliceerd zal worden.

In deze serie zullen wij verschillende zaken bespreken: wat kan je allemaal voor, na en tijdens een demonstratie doen? Hierbij richten wij ons vooral op het strategisch en tactisch nut. Om luchtig te beginnen bespreken wij welke voorbereidingen je kan treffen voor demonstraties en welke spullen handig zijn om mee te nemen. Ook gaan we kort in op een paar taken die je tijdens een demonstratie op je kunt nemen.

In de volgende teksten gaan we dieper in op strategische en tactische keuzes waarmee wij als anarchisten worden geconfronteerd. Wij stellen de volgende vragen: wat voor verschillende vormen van demonstraties zijn er en wat is het nut van die verschillende vormen? Hoe organiseer je zelf een demonstratie? Hoe kan je als deelnemer de kracht van een demonstratie versterken? Hoe kan je als deelnemer demonstraties gebruiken voor je eigen projecten/initiatieven? Wat kan je als deelnemer of organisator allemaal doen voor het moment van de demonstratie zelf? En wat kan je doen als de demonstratie afgelopen is? Hierbij gaan wij geen ja/nee-vragen stellen of beantwoorden. Wij zullen ook niet bepalen welke vorm beter of slechter is. Wij willen voor- en nadelen benoemen, zodat mensen zelf een afweging kunnen maken. In de nog te verschijnen teksten zal er steeds een korte introductie zijn van de nodige concepten en begrippen die nodig zijn voor een goede bespreking, waarna we verschillende mogelijke antwoorden op de gestelde vragen zullen bespreken. In veel van deze

teksten zullen wij zowel ingaan op het perspectief van de organisatoren als dat van deelnemers.

Stap 1: Wat zit er in jouw rugzak?

Om in dit stuk meteen wat praktische tips mee te geven gaan wij het hebben over de uitrusting die je kunt meenemen naar demonstraties. Als dit allemaal overduidelijk voor je lijkt, gefeliciteerd! Maar lukt het ook om deze dingen in de praktijk te brengen, voor jou en je directe omgeving? Ga aan de hand van dit artikel eens na wat er ontbreekt in jouw rugzak en wat jullie verder nog kunnen doen.

Deze reeks richt zich vooral op strategisch en tactisch nut

Een levendige en activerende demonstratie komt niet uit de lucht vallen. Daarom gaan we nu in op een basisuitrusting voor demonstraties. Over het algemeen gaat het om spullen die iedereen mee kan nemen naar een demonstratie, of waarvan het altijd handig is als een deel van de demonstranten ze bij zich heeft. Dit pak je in je rugzak:

- Water dat je met anderen kunt delen
- Voedzame snacks die je makkelijk kunt uitdelen
- Stickers, flyers, kaartjes
- Een notitieboekje en een pen
- Enkele medische basisartikelen
- Gepaste kleding en iets extra's voor onvoorziene situaties
- Een opvouwbare zak
- Ducttape, ander plakband, en een rolletje touw

Met de bovenstaande lijst ben je in staat op veel verschillende manieren aan de meeste demo's en ook allerlei acties bij te dragen. We lichten de lijst nu kort toe.

Water en snacks

Deze zorgen ervoor dat jijzelf en kameraden de demo volhouden. Het delen is goed voor de sfeer en helpt om gesprekken te beginnen met onbekende medestanders. Neem dus meer dan voldoende water mee, zodat je ook met anderen kunt delen. Denk eerder aan een anderhalve literfles dan een bidon. Neem ook voldoende snacks mee. Liefst eten dat gemakkelijk is uit te delen, zoals nootjes, fruit, koeken, repen. Probeer voedsel mee te nemen waar je zo veel mogelijk verschillende mensen blij mee kan maken. Denk aan vegetarisch/veganistisch eten en mogelijke allergieën.

Schrijfgerei

Een pen of potlood en iets om op te schrijven is altijd handig. Een notitieblok is handig voor het verzamelen van informatie en het maken van aantekeningen.

Stickers, flyers, kaartjes

Veel prettiger dan losgescheurde notitieblaadjes voor het uitdelen van informatie zijn stickers, flyers en kaartjes. Gebruik ze om uit te delen aan andere deelnemers en omstanders, om contactinformatie uit te wisselen en ideeën over te brengen. Een flyer die mensen kennis laat maken met je groep of organisatie is dan één ding; een flyer die specifiek voor deze demo relevant is gaat een stuk verder en wordt in een ander deel van deze reeks verder behandeld. Ten slotte kunnen demonstraties soms ook mooi fungeren als dekking voor een stickerrondje, je bent dan toch al buiten…

Medische basisartikelen

Pleisters, paracetamol, misschien ontsmettingsmiddel voor wonden, of handalcohol, het komt allemaal van pas in allerlei situaties. Bijvoorbeeld als iemand in de demo hoofdpijn heeft, struikelt of bij andere onvoorziene omstandigheden. Je hoeft jezelf niet als EHBO'er te zien, maar het is veel beter dan niets bij je hebben.

Extra tasje of vuilniszak

Een opvouwbare zak komt van pas wanneer er opeens dingen meegenomen moeten worden. Soms laten mensen afval achter dat niet op straat moet liggen. Soms hebben mensen om je heen geen regenkleding en wil je hen helpen. De bescheiden vuilniszak biedt uitkomst.

Ducttape en touw

Beide zijn handig voor allerlei knutselwerk. Om banners op te hangen, om vuilniszakken tot poncho's te maken, om scheuren te dichten, om ergens hengsels aan te maken, de mogelijkheden zijn oneindig!

Kleding

Qua kleding is het belangrijk te overwegen hoe je eruit wilt zien op de demo en dus wat voor beeld je daarbij wilt uiten. Zo wordt er door de vakbond van schoonmakers op acties vaak gekozen om zo veel mogelijk attributen van hun werk mee te dragen, zodat zij hun identiteit als werkers in de schoonmaak kunnen benadrukken.

Als dit idee massaler wordt toegepast, kan het ook mensen buitensluiten. Zo is het een keer gebeurd dat er twee demonstraties tegelijk liepen. Eén van studenten en één van vluchtelingen, die zich bij elkaar wilden voegen. Omdat bij de studentendemonstratie was opgeroepen te verschijnen in nette kleding, waren er sommige vluchtelingen die bang waren dat zij niet net genoeg gekleed waren om met hen mee te lopen. Dat soort situaties moeten we natuurlijk voorkomen.

Denk er ook aan hoe je er voor en na de demo uit wilt zien en waar je nog verwacht wordt. Denk ook aan het weer: wil je in staat zijn je aan te passen aan warmer/kouder of natter weer? Met een opvouwbare poncho, of zelfs twee, kun je een demo in tegenvallende omstandigheden veel draaglijker maken.

Een aantal van de punten, vooral dat van de kleding, vereisen wat meer planning vooraf. We raden iedereen aan om voor elke demo wat na te denken over een aantal dingen:

- Waar gaat de demo over?
- Wat ga je op de demo doen?
- Met wie ga je er zijn?
- Welke andere mensen of partijen verwacht je? Wat verwacht je dat zij zullen doen?
- Hoe ga je er heen, hoe ga je weer weg?
- Wat doe je vooraf en achteraf ? Wat voor spullen heb je daarvoor bij je en hoe wil je er bij die verschillende dingen uitzien?
- In wat voor staat wil je daar zijn? Denk aan vermoeidheid, kopzorgen, een eventuele kater (en of die niet beter te vermijden is).

Zit alles in je rugzak? Dan ben je zelfs beter voorbereid dan veel andere aanwezigen. Hoe meer mensen deze dingen bij zich hebben, hoe beter de mensen kunnen worden opgevangen die niet in staat zijn deze dingen mee te nemen, maar ze wel nodig kunnen hebben.

Stap 2: Het stapje verder

Dat was de basis, nu een stapje verder. Wat voor dingen kun je zoal meenemen die een specifieke functie vervullen die in de meeste demo's voorkomt? Wat kun je toevoegen als je met een klein groepje naar een demo gaat?

Slogans

Vooral met een groepje of vanuit een organisatie is het goed om vooraf bedachte slogans mee te nemen. Slogans passen trouwens wél in een rugzak, bijvoorbeeld wanneer je ze print, en ze dragen veel bij als ze aanslaan. Het is leuk en waardevol om in voorbereiding op een demonstra-

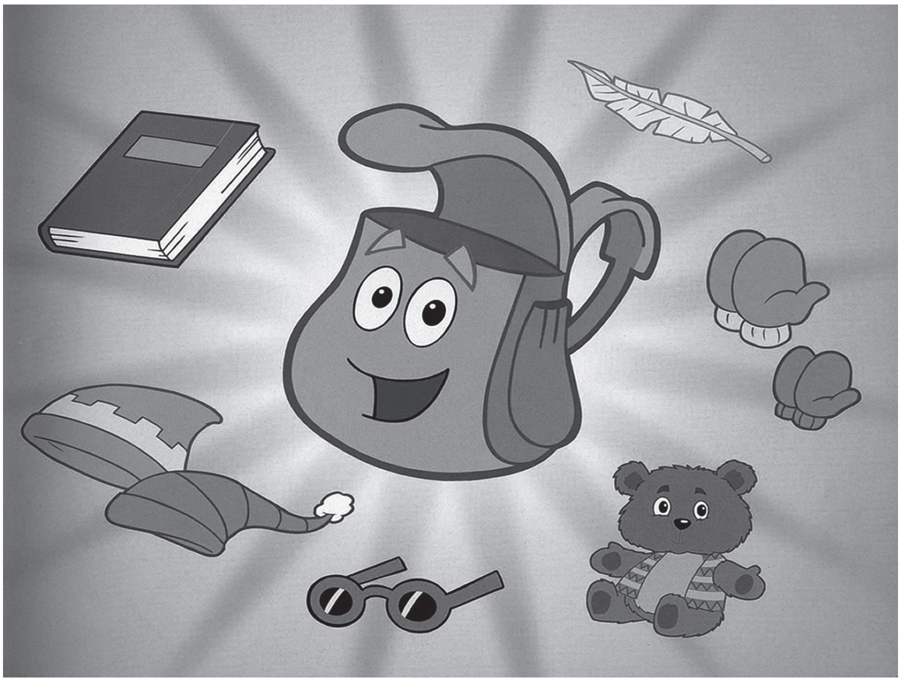
tie samen te brainstormen over slogans. Het draagt bij aan de creativiteit en voorkomt dat je altijd dezelfde algemene leuzen hoort op de demonstraties. Zeker in demonstraties waar je anders 'Actie, actie' zou horen, is het goed om met nieuwe leuzen te komen. Ook als je alleen bent kun je hieraan bijdragen, zeker als je zelf een megafoon meeneemt, of je de mensen met megafoons aanspreekt.

Megafoon
Spreekt voor zich, toch? Wanneer je er een mee hebt, is het fijn om bekenden om je heen te hebben. Dan kun je het apparaat soms afgeven in het vertrouwen dat de megafoon ook weer bij je terugkomt. Je zou ook de aankoop kunnen splitsen over de groep, een leuk stukje gemeengoed! Let erop dat je goed opgeladen/volle batterijen mee hebt.

Banners en protestborden
Wederom, deel de last met een groep: nooit meer lamme armen! Pas wel op dat je de banner goed gebruikt. Richt de banner op mogelijk publiek. Als je midden in de demo staat heeft het meestal de voorkeur om aan de buitenkant van de groep te staan en de banner opzij te richten. Bij sommige demo's is het leuk om met lege borden en stiften aan te komen zodat je samen met medestanders kunt bedenken wat er nog op moet staan. Op (pers)foto's van een demo zijn natuurlijk geen slogans te horen, maar een boodschap op een simpel protestbord kun je wel in een krant terug zien.

Flyers
Bij het organiseren van een demo kun je vooraf flyeren om mensen te werven. Tijdens de demonstratie kun je ook flyeren, daarvoor zien we twee mogelijkheden. Ten eerste kun je flyeren bij omstanders van de demo. Leg ze uit waarover de demo gaat, waarom het belangrijk is, hoe ze meer kunnen leren en een volgende actie kunnen vinden. Bedenk dat je dan flyert bij mensen die niet naar de demonstratie zijn gekomen. Grote kans dat deze omstanders niet dezelfde begrippen kennen of dezelfde waarden toeschrijven aan allerlei onderwerpen die jij zelf belangrijk vindt. Ten tweede kun je de demonstratie zelf ook zien als een publiek voor je flyers, maar dat zullen wel andere soorten flyers zijn. Flyer bij hen bijvoorbeeld om iets op de demo te doen, zoals specifieke leuzen roepen, een bepaalde route aflopen, bedenk het maar! Of je kunt proberen onder demonstranten te organiseren. Flyer dan bijvoorbeeld voor een vervolgactie, een bijeenkomst ergens direct na de demo, of om ze te verwijzen naar je online platform.

Camera
Foto's maken van demonstraties is waardevol, omdat beeldmateriaal heel bruikbaar is. Je kunt het gebruiken om de impact van je actie te vergroten door duidelijker te maken dat er een demonstratie heeft plaatsgevonden en door de mooie of interessante kanten ervan te laten zien. Daarnaast kan beeldmateriaal helpen de mensen die op de demonstratie waren achteraf een gevoel van bevestiging te geven. Als nieuwe geïnteresseerden mooie foto's van de demonstratie tegenkomen kan dat ook helpen bij het verder organiseren en rekruteren.

Let erop dat niet iedereen herkenbaar op een foto van een demonstratie wil staan. Vraag mensen die je wilt fotograferen om hun toestemming waar dat kan. Maak geen foto's van activiteiten waarvoor demonstranten in de problemen kunnen komen.

Hoe meer mensen deze dingen bij zich hebben, hoe beter

Het is daarom als demonstrant ook handig om na te denken of je herkenbaar op foto's wilt staan en hoe je omgaat met mensen die foto's maken. Wees je er tegelijkertijd van bewust dat allerlei partijen buiten de demonstratie ook foto's maken: de pers, de politie, surveillancecamera's, omstanders en meer.

Stap 3: Wat laat je thuis?

Naast advies over wat wel mee te nemen, willen wij je ook iets meegeven over wat thuis te laten. Eerst een kleine disclaimer: dit stuk van de tekst raakt aan juridisch advies. Dat is eigenlijk buiten de *scope* van dit artikel. We willen enkele overwegingen meegeven, maar informeer jezelf hierover, vraag raad bij een jurist of bijvoorbeeld bij leden van arrestantengroepen. Op de website van de Anarchistische Groep Nijmegen (AGN) staat hierover een waardevolle tekst: 'Wat te doen bij brand?'* Dus wat neem je (soms) maar beter niet mee naar demonstraties?

Illegale dingen
Denk altijd na wat voor spullen je bij je hebt en wat er van eerder nog in je tas zit wanneer je naar een demonstratie gaat. Je wilt waarschijnlijk geen dingen bij je hebben die (mogelijk) illegaal zijn. Omdat demonstraties een politiek moment zijn met een kans op conflict is er een verhoogde kans op repressie. Dat betekent ook een verhoogde kans op arrestatie. Ga ervan uit dat de politie – in geval van een arrestatie – alles dat ze tegen je kunnen gebruiken ook zullen gebruiken. Denk aan drugs die nog in je tas zit van dat leuke feestje laatst.

Van veel algemene gebruiksvoorwerpen is het niet legaal om ze zomaar op straat bij je te dragen. Veel kookgerei is bijvoorbeeld technisch gezien niet legaal om bij je te dragen, zoals messen. Als je net voor de demonstratie begon zoiets gekocht hebt kan dat voor problemen zorgen. Ook 'inbraakgereedschap' is illegaal om bij je te hebben (zowel 's nachts als overdag). Niet alleen een breekijzer, maar zelfs een schroevendraaier kan je worden aangerekend. We willen niemand bang maken om alledaagse voorwerpen mee te dragen, maar wees je

ervan bewust dat een alledaags voorwerp in de context van een arrestatie een andere status kan krijgen.

ID-kaart/paspoort

Het dragen van een ID-kaart is voor veel mensen een logisch gegeven. Bij politieke acties moet je er echter goed over na denken of dit verstandig is. Als je geen ID-kaart bij je hebt, bestaat er de mogelijk om anoniem te blijven. Wanneer je wel een ID-kaart bij je hebt kan dat niet, omdat de kans zeer groot is dat je gefouilleerd wordt. Ook andere voorwerpen waarmee de politie achter jouw identiteit kan komen of persoonlijke informatie kan winnen, zoals een agenda of telefoon, zijn in sommige situaties af te raden.

Anoniem blijven bij een arrestatie heeft bepaalde voordelen en mag in principe van de wet. Anonieme mensen zijn in sommige gevallen ook moeilijker te vervolgen. Als je dit wilt proberen is het belangrijk te onthouden dat er meer manieren zijn om iemands identiteit te achterhalen dan alleen een paspoort.

Volle blaas

Neem nooit een volle blaas mee, dat spreekt voor zich! Neem een momentje om na te denken hoe je dat praktisch voorkomt op de dag zelf.

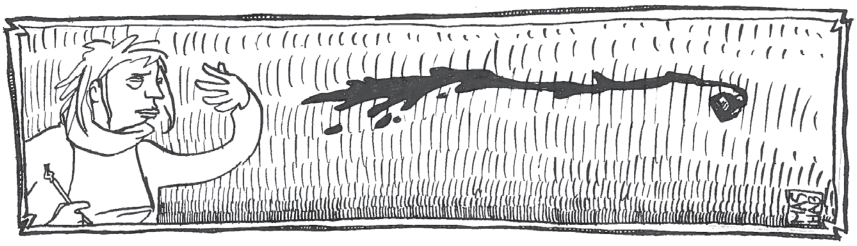
Met je volle rugzak kun je op stap, tot ziens op de barricaden!

door Een paar blije stappers

Noten

* AGN, ‘Wat te doen bij brand?’, op: www.anarchistischegroepnijmegen.nl.

P.S. Wij waren blij om te horen dat de vorige tekst in onze reeks (‘Groepsformaties onder druk van tegenstand’, BdO 2017#3) wat discussie opriep onder lezers. Ons is een kritiekpunt ter gehore gekomen over de tactiek van inhaken. We zeiden dat het mogelijk is om bij inhaken – vooral bij ingehaakt op de grond zitten – de armen door de schouderbanden van de rugzakken van kameraden te steken voor extra steun. Hierop kwam een reactie dat dit zeer riskant is omdat je jezelf daarbij opsluit zodat je jezelf niet meer vrijwillig kunt losmaken. Bovendien is grote kans op letsel als iemand je in die situatie probeert los te trekken. Dit lijkt ons een heel waardevolle aanvulling en een reëel risico. Denk hierover na voordat je zoiets probeert.

Migratiestrijd

Eerste zondag van elke maand – solidariteitsdemonstratie Detentiecentrum Rotterdam
Occupy Rotterdam houdt elke eerste zondag van de maand een demonstratie in solidariteit met de vluchtelingen die opgesloten zitten in het detentiecentrum op Rotterdam-The Hague Airport.

Nieuwe panden en verhuizingen Wij Zijn Hier!
Diverse groepen die deel uitmaken van het vluchtelingencollectief Wij Zijn Hier! betrekken deze periode weer een aantal nieuwe panden. Vaak slechts voor korte duur, waardoor ze gedwongen blijven aan de lopende band te verhuizen. Een slopend en onzeker bestaan, dat blijft voortduren zolang de landelijke overheid en de gemeente Amsterdam weigeren voor goede opvang te zorgen:

– zondag 5 november: zo’n 25 personen van de Unity-groep van Wij Zijn Hier! trekken in het pand aan het Zeeburgerpad 94 in Amsterdam. Op 28 december moeten ze het pand weer verlaten, nadat de rechter een week eerder tot ontruiming besloten had.
– zaterdag 25 november: een groep van 20 Swahili-sprekende vluchtelingen van Wij Zijn Hier! betrekt het pand aan het Osdorpplein 881-882 in Amsterdam.
– zondag 17 december: een groep van ongeveer 60 vluchtelingen van Wij Zijn Hier!, afkomstig uit voornamelijk West-Afrika en Soedan, neemt zijn intrek in de voormalige Christus Koningkerk aan de James Wattstraat 58 in Amsterdam.
– zaterdag 6 januari: Vlakbij, aan de James Wattstraat 78, neemt een andere groep van Wij Zijn Hier!, bestaande uit zo’n 45 personen, een leegstaand pand van de Universiteit van Amsterdam in gebruik.
– zondag 7 januari: de voormalige kringloopwinkel RataPlan (Weesperstraat 118 in Diemen) wordt betrokken door de groep van Wij Zijn Hier!, voornamelijk afkomstig uit West-Afrika, die eerder aan het Zeeburgerpad bivakkeerde.

Maandag 16 oktober – Lancering website met DT&V medewerkers
‘Ontmasker de DT&V!’ lanceert een website met informatie over medewerkers van de Dienst Terugkeer en Vertrek: ‘Omdat iedereen die meewerkt aan het in stand houden van een wereldwijde scheiding tussen rijk en arm en die daartoe muren en hekken opzet en vluchtelingen opsluit in kampen ook werkelijk medeschuldig is daaraan. Website: ontmaskerdtenv.wordpress.com

Woensdag 25 oktober – Actie tegen deportatie van Anele van Wij Zijn Hier!
Op initiatief van Wij Zijn Hier! wordt KLM opgeroepen niet mee te werken aan de deportatie van Anele, afkomstig uit Zimbabwe. Helaas kiest de KLM er, zoals altijd, voor de willige uitvoerder van deportatievluchten te zijn en wordt Anele uitgezet naar Zuid-Afrika.

Zaterdag 11 november – presentatie verhalenboekje vluchtelingenkinderen
In broedplaats De War in Amersfoort presenteert Geen Kind aan de Kant een boekje met verhalen van vluchtelingenkinderen, met name over het leven in de gezinslocaties: zeer sobere opvangcentra met vrijheid beperkende regels, bestemd voor gezinnen die naar Nederland gevlucht zijn en van wie een eerste asielaanvraag is afgewezen, maar die wel nog in procedure zijn. Tijdens de presentatie spreekt ook een aantal kinderen die in een gezinslocatie in Amersfoort zitten.

Vrijdag 17 november – Ontruiming Wij Zijn Hier! in Diemen
De groep van Wij Zijn Hier! in het pand aan de Nienenoord 2 in Diemen besluit niet vrijwillig te vertrekken, nadat ze een oprotbrief van de politie heeft gekregen. Samen met andere activisten verzetten de bewoners zich tegen de ontruiming van het pand dat eigendom is van Arq, een instelling die zich nota bene richt op de gezondheid van getraumatiseerde vluchtelingen. Er wordt één persoon aangehouden bij de ontruiming.

Zondag 19 november – Demonstratie tegen uitzetting Haroon in Maastricht
In Maastricht demonstreren ruim 400 mensen tegen de uitzetting van Haroon en zijn gezin. Zij wonen al twee jaar in Maastricht, maar moeten nu terug naar het uiterst onveilige Afghanistan. Het recente rapport ‘Forced Back to Danger’ van Amnesty International bevestigt dat er geen veilige plaatsen zijn in Afghanistan om naar terug te keren. Op zondag 10 december volgt een tweede demonstratie.

Zaterdag 25 november – Manifestatie Afrikaanse diaspora tegen de concentratiekampen in Libië
Ruim 50 mensen nemen deel aan een manifestatie van de Afrikaanse Diaspora in Nederland op het Malieveld in Den Haag. Naar aanleiding van beelden over concentratiekampen en slavenhandel met vluchtelingen in Libië wordt onder andere gedemonstreerd tegen de Europese migratiesamenwerking met Libië.

Maandag 11 december – Actie tegen dreigende deportatie Soedanese vluchtelingen
Zo’n 50 mensen nemen deel aan een door het Sudanese Democratic Forum, Wij Zijn Hier!, Darfur Union, Democratic Member, Umma Partij en Nuba Mountains Solidarity Abroad georganiseerde demonstratie bij het ministerie van Veiligheid en Justitie in Den Haag tegen de dreigende deportatie van drie Soedanese vluchtelingen. De Nederlandse staat werkt in EU-verband steeds meer samen met het dictatoriale regime van Omar Al-Bashir, zelfs al blijken gedeporteerde vluchtelingen steeds weer gemarteld te worden.

Maandag 18 december – Picketline bij Europahuis tegen migratiesamenwerking EU en Libië
Als onderdeel van een internationale actiedag houden ongeveer 25 mensen een picketline bij het Huis van Europa in Den Haag, de officiële vertegenwoordiging van de Europese Commissie in Nederland. Zij keren zich tegen de migratiesamenwerking van de EU met Libië en andere landen, en wijzen op de verschrikkelijke situatie die hierdoor ontstaat voor vluchtelingen.

Maandag 1 januari – Solidariteitsdemonstratie met opgesloten vluchtelingen
Tijdens Nieuwjaarsnacht houden ongeveer 20 mensen een solidariteitsdemonstratie bij het detentiecentrum op Rotterdam The Hague Airport (Zestienhoven). Met spandoeken, lawaai, vuurwerk en leuzen betuigen zij hun steun aan de daar opgesloten vluchtelingen.

Vrijdag 19 januari – aftrap campagne ‘Stop the War on Migrants’
Met een informatieavond in De Verrekijker in Amsterdam wordt een nieuwe campagne ‘Stop the War on Migrants’ afgetrapt. De campagne richt zich tegen het Europese migratie- en grensbeleid, met name op de militarisering ervan, zowel aan de Europese (buiten)grenzen als in derde landen, en tegen de wapen- en securitybedrijven die hier goed aan verdienen, zoals Airbus en Thales.

door No Border Network

Meer info
www.no-border.nl
www.geenkindaandekant.nl
www.occupyrotterdam.org

Actieagenda

En andere interessante data

26 maart - 8 april
Skillsharing en politiek kamp in Hambach, Duitsland. Meer info: hambachforest.org

maart - juni
Kamp en bezetting tegen aanleg van nieuwe kolenmijn in Pont Valley, noordoost Engeland.

April (exacte datum nog niet bekend)
Directe actie langs het spoor tijdens het transport van gasleidingen voor Nordstream 2, van Keulen naar Greifswald, Duitsland. Georganiseerd door AusgeCO2hlt.

14 april
Alternatieve Boekenbeurs in Gent, België.

1 mei
FNV-manifestatie in Den Haag met acties van Vrije Bond en Doorbraak, ook elders plaatselijke acties, o.a. in Tilburg, Nederland.

11-13 mei
Anarchistische boekenmarkt in Bern, Zwitserland.

14-17 mei
Flame Conference in Amsterdam, grote internationale conferentie door en voor de gasindustrie. Voel je vrij je eigen acties te organiseren!

18-21 mei
Pinksterlanddagen, Appelscha, Nederland.

28 mei - 3 juni
Anti-schaliegas week, Nederland.

30 mei – 3 juni
Climate Camp en Climate Games in Oostenrijk.

9-10 juni
Harbour Games in Hamburg, Duitsland. Decentrale acties tegen fossiele energiebedrijven in de haven.

11 juni
De jaarlijkse internationale dag van solidariteit met Marius Mason en alle andere eco- en anarchistische gevangenen. Meer info: june11.noblogs.org

16 juni
Demonstratie tegen nucleair afval in Bure, Frankrijk.

16-19 juni
Sponsormarsen Nacht van de vluchteling, Nederland.

24 juni t/m 1 juli 2018
Antimilitaristische Actieweek tegen de luchtmachtbasis Ramstein in Duitsland. Meer info: ramstein-kampagne.eu (Duitstalig)

28 juni - 1 juli
Klimakamp in Tsjechië.

Juli
Opening van nieuwe kolencentrale in Stade, Hamburg, Duitsland. Maak je klaar voor verzet!

Juli
Maand vol verzet tegen fracking/schaliegas in Engeland.

6-8 juli
Anarchistisch festival in Athene, Griekenland. Ter gelegenheid van vijfjarig bestaan van Greek Anarchist Organisation (APO).

6-12 juli 2018
Decentrale acties tegen de jaarlijkse NAVO-top in Brussel. Wat in ieder geval zal plaatsvinden: 7, 8 en 9 juli: Tegentop en een grote demonstratie; 11 juli: Internationale call out om in alle NAVO-landen tegen de NAVO te protesteren. Meer info: no-to-nato.org/actions-around-nato-summits/actions-nato-summit-2018-brussels/

10-18 juli 2018
Internationaal Actiekamp tegen atoomwapens in Büchel Duitsland ‘Stop de nieuwe nucleaire bom - de b61-12 - voor Europa!’ Meer info: buechel-atombombenfrei.jimdo.com/international/international-action-camp/

16-22 juli
Klimaat actiekamp in Zwitserland, onderdeel van groter festival.

18-22 juli
Climate Camp in Polen.

28 juli - 5 augustus
Klimacamp en Degrowth Summer School in de buurt van Leipzig, Duitsland, rond de United Schleenhain kolenmijn.

6-13 augustus
Internationaal anti-nucleair actiekamp in Zuid-Frankrijk. Meer info: nuclear-heritage.net/index.php/International_Anti-nuclear_Summer_Camp_2018

5-9 augustus
Herdenkingen atoombom op Hirosjima en Nagasaki, o.a. in Amsterdam, Nederland.

13-19 augustus
Climate Camp rond bruinkoolmijnen in Rheinland, Duitsland. Focus op reflectie en lokaal bereik.

15-24 augustus
EarthFirst! Summer Gathering in Engeland. Meer info: earthfirst-gathering.org

16-19 augustus
Anarchistische camping in Stöcklewald, Duitsland.

Augustus of september (exacte datum nog niet bekend)
Climate Camp en Climage Games in Basel, Zwitserland.

21-25 augustus
6th International Degrowth Conference in Malmö, Zweden.

24-31 augustus
Code Rood: Climate Camp en grootschalige burgerlijke ongehoorzaamheidsactie tegen gaswinning in Groningen, Nederland. Meer info: https://code-rood.org

September
Nieuw rapport van International Panel on Climate Change (IPCC).

6-9 september
International Animal Rights Conference in Luxemburg. Meer info en aanmelden: ar-conference.org

8-9 september
Internationale decentrale actiedagen om te laten zien dat de transitie naar een fossielvrije toekomst van onderaf georganiseerd wordt.

12-14 september
Global Climate Action Summit, San Francisco, USA.

15 september
Internationale actiedag ter gelegenheid van 10-jarig jubileum van financiële crisis (Lehman Brothers).

18-19 september
Post-growth Conference in Brussel, België.

Oktober
Kapseizoen start in Hambach. Maak je klaar voor acties en verzet rondom deze bosbezetting aan de rand van Europa’s grootste bruinkoolmijn. Rheinland, Duitsland.

Oktober (exacte datum nog niet bekend)
Internationale actiedag tegen gaswinning.

9 november:
Kristalnachtherdenking; jaarlijks, doorgaans in diverse steden waaronder Tilburg, Nederland. Details nog niet bekend.

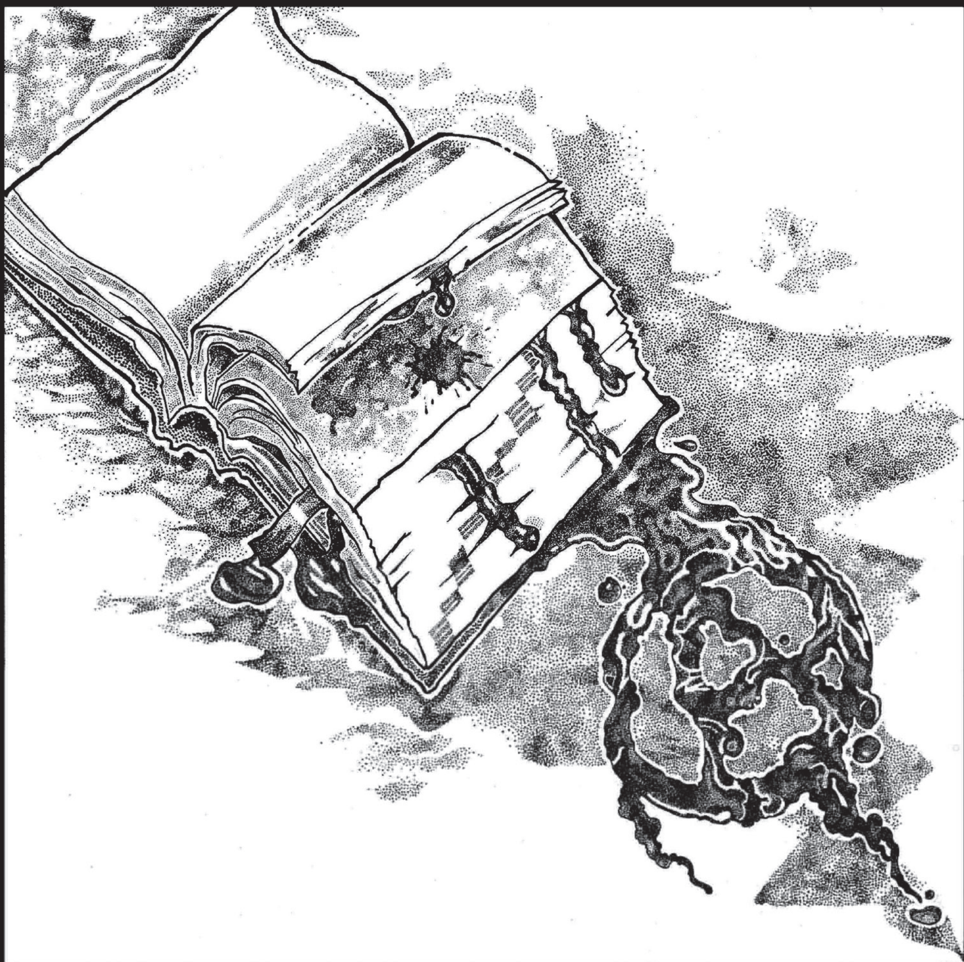
23-25 november
3rd International Ecosocialist Conference in Lissabon, Portugal.

December
Protesten rond COP24 in Katowice, Polen. En internationale decentrale actiedagen.

17de internationale

ALTERNATIEVE BOEKENBEURS

GENT

GRATIS INKOM

ZATERDAG 14 APRIL 2018 ~ 10-18u

De Koer ~ Meibloemstraat 86, 9000 Gent

BOEKENBEURS ~ LIBERTAIR CULTUURFESTIVAL

LEZINGEN ~ WORKSHOPS ~ PERFORMANCE

STANDS UIT (onder meer) BELGIE, NEDERLAND, FRANKRIJK & ENGELAND

INFORMATIE: www.spin.be/aboekenbeurs • www.facebook.com/alternatieve.boekenbeurs

ORGANISATIE: Ilia vzw i.s.m. Infotheek Gent & Infomania Gent

---

vanaf 20u: Donder, Hel & Hagel (New Wave Wildemannen, BE)
en Radical Dance Faction (Dub/Punk, UK) + DJ Amok [5€]

v.u.: Isabelle Berkman, Sint-Pietersnieuwstraat 45, 9000 GENT

Dialoogjes buiten de Orde

#MeToo!

– Wat vind jij er nou van?

– Waarvan?

– Van de #MeToo-beweging.

– Nou ja, beweging…

– Er beweegt van alles, dat kun je toch niet ontkennen.

– Ik vind het fantastisch en het zou mooi zijn als dit echt een grote beweging werd, een golf die door blijft rollen. Het mooie is dat het van onderop komt, wat dat betreft is #MeToo hartstikke anarchistisch. Maar ik vrees dat de golf alweer een beetje wegebt. Net als Occupy jaren geleden. Ook toen leek er een revolutie op komst, geweldloos en geheel van onderop. Waar zijn al die mensen nu gebleven, al die ideeën van toen?

– De ideeën over een andere economie leven echt wel voort, alleen vinden ze tijdelijk geen uitweg. Jij zit ook niet meer te kleumen in een tentje op een plein. Er moet een vorm zijn die aanspreekt. #MeToo is nu zo'n vorm. Door #MeToo zijn er echt dingen veranderd, die klok zal niet snel weer worden teruggedraaid.

– Dat zou kunnen en dat is mooi inderdaad, maar een aantal onderliggende ideeen blijft, vrees ik onaangetast.

– Nou, vrouwen kunnen nu veel makkelijker iets aankaarten. #MeToo is een kapstok geworden, een term die blijft hangen, met een aantal kwesties eraan, van zware gevallen als verkrachting en aanranding tot het opdringerig naroepen van vrouwen (of andere mensen) en het negeren van nee-zeggen. Niet alle mannen (mensen) zullen nu alle kwesties serieus nemen, maar bij het aankaarten ervan is er min of meer een gemeenschappelijke taal, zijn er termen die door veel meer mensen dan eerst begrepen worden.

– Ja, ja, ja, nou, het zal eens tijd worden. Deze hele toestand gaat gewoon over een van de leuzen van vrouwenbeweging in de jaren zeventig van de vorige eeuw: 'als een meisje nee zegt bedoelt ze nee!' Een open deur van jewelste!

– Ja, een overbodige opmerking, dat zou het moeten zijn, maar hoeveel mensen (v/m) gingen daar toen in mee? Het was in die tijd slechts een kleine minderheid die er de ernst van begreep. Door radicale feministen werden acties gevoerd, leuzen geklad op plekken waar vrouwen waren verkracht of aangerand, er waren heksennachten, met honderden liepen we door straten waar de meeste vrouwen 's nachts niet in hun eentje doorheen durfden, zingend en luidkeels roepend 'vrouwen eisen de straat terug'! Nu zijn die ideeën mainstream aan het worden, dat is toch prachtig!

– Nou, mainstream, dat lijkt me nogal optimistisch. Voor mij is er pas echt iets veranderd wanneer vrouwen niet langer als lustobject worden gezien, evenmin als mannen, geen enkel lichaam zou geobjectiveerd moeten worden.

– Daar zitten we nog een eind vanaf, dat is waar. Maar #MeToo is wel een flinke stap in de goeie richting.

– Lichamen zouden niet te koop moeten zijn, of te huur, zoals in de prostitutie. Maar ook zouden ze niet gebruikt moeten worden in reclames, dus om producten te verkopen. Producten die niemand nodig heeft en die vaak ook nog schadelijk zijn voor de gezondheid, voor de natuur. Bedrijven proberen mensen dat soort rommel aan te smeren via half blote lijven, vrouwen meestal, in zogenaamd verleidelijke poses. Dit soort dingen vind ik ook opdringerig, maar daarin zie ik voorlopig geen verandering.

– Kapitalisme is natuurlijk een en al opdringerigheid, en dat moet zeker ook veranderen, maar goed, dat wil niet zeggen dat we niet blij kunnen zijn met #MeToo. Een potentiële groep daders schuift daardoor wellicht op, beseft ineens, hé, dit kan echt niet. Heel wat mannen die altijd maar hun gang dachten te kunnen gaan hebben het veld moeten ruimen, mannen in machtsposities. Macht en seks, dat zit ook in die reclames. En het speelt bij chimpansees en veel andere diersoorten. Het alfamannetje eigent zich het recht toe om (liefst als enige) met meerdere (liefst alle) vrouwen van de groep te mogen paren.

– Als je dat zegt lijkt het of je zegt dat het nu eenmaal zo is, aangeboren.

– Dat bedoel ik natuurlijk niet, het is wel een valkuil. Mensen kunnen nadenken, maar dat moeten ze dan ook wel dóen. En nadenken kost altijd een beetje meer moeite dan niet-nadenken. En hoe meer macht je hebt, hoe zwaarder je verantwoordelijkheid, dus hoe schadelijker het is als je niet nadenkt.

– Hoe zit het dan volgens jou bij anarchisten? Die bekleden doorgaans geen machtsposities.

– Nou ja, posities misschien niet, maar het blijven mensen, en helaas is de anarchistische beweging niet vrij van machogedrag, dus machtsvertoon. Ik heb het allemaal niet precies gevolgd, maar ik weet zeker dat er ook binnen de anarchistische beweging vrouwen zullen zijn (en wellicht ook mannen) die nare ervaringen hebben met seksuele opdringerigheid van anderen.

– Anderen, zeg nu maar gewoon van jongens of mannen. Die nul komma nul één procent dat het anders is kunnen we wel even verwaarlozen.

– Gemiddeld zal er tussen anarchisten wel minder mis gaan. Tegenwoordig staat feminisme

weer hoog op de agenda, net als de queer-beweging en zo. Toch gebeuren er bijvoorbeeld tijdens de PL in Appelscha soms vervelende dingen, er is de laatste jaren niet voor niets een apart groepje voor, om mensen (meestal vrouwen, meiden) op te vangen die lastig zijn gevallen door anderen (meestal jongens, mannen).

– Ik herinner me van jaren geleden een kwestie. Een anarchist, een heel populaire jongen, met ideeën die heel oké leken bleek ineens een meisje te hebben aangerand. Ik had die jongen wel eens ontmoet, hij leek me heel aardig. Later heb ik hem nooit meer gezien, hij werd door iedereen uitgekotst.

– Had ie zich maar moeten gedragen…

– Hmm, ja, maar soms ontstaat er toch een soort volksgericht. De macht van de meerderheid. De mensen die zich aan de goede kant voelen staan en hard meebrullen dat die ene een slechterik is. Die wordt aan de schandpaal genageld. En je weet dat verhalen soms overdreven worden, dat ze niet helemaal of heel soms zelfs helemaal niet waar zijn. Ik vind dat je daar heel zorgvuldig mee om moet gaan.

– Nou, hallo…

– Ja, ook al is negenennegentig komma negennegennegennegen procent van de verhalen wél waar.

– In theorie heb je gelijk, maar het is niet te doen. De waarheid valt niet altijd te achterhalen, en het is zo duidelijk als wat dat de meeste verhalen gewoon kloppen. Het is voor iemand die eindelijk haar/zijn lang verzwegen verhaal doet een extra pijnlijke ervaring als er aan dat verhaal getwijfeld wordt.

– Natuurlijk, verhalen over misbruik moeten altijd serieus worden genomen, en er moet gewerkt worden aan een sfeer waarin iedereen haar (zijn) verhaal kan vertellen, een sfeer waarin echt geluisterd wordt. Maar er moet ook plaats blijven voor twijfel en verder onderzoek.

– Je maakt het weer complex.

– Nou én?

– Dat gaat maar moeilijk samen met activisme.

– Dat vind ik niet, alleen gaat mijn activisme niet over het bestraffen van mensen, maar over het veranderen van ideeën en gedrag. Bewustwording, van mannen, maar ook van vrouwen.

– Ook van vrouwen?

– Ik denk dat het voor vrouwen (en andere mensen die met opdringerige seksualiteit van een ander te maken krijgen) veel uitmaakt dat dit #MeToo-gebeuren er nu is. Het helpt hopelijk bij het duidelijker nee-zeggen. Ik denk, ook als ik op mijn eigen ervaringen af ga toen ik jong was, dat je als mikpunt van opdringerigheid gemakkelijk kunt gaan twijfelen. In de jaren zeventig speelde dat in elk geval en misschien speelt dat nog steeds. Ik was vrijgevochten, ik koos bewust vóór de vrije liefde, maar in de vrijgevochten linkse kringen waarin ik verkeerde liep je het gevaar voor preuts uitgemaakt te worden, met andere woorden: voor burgertrut. Erger kon niet. Dacht ik. Plus daarbij nog wat illusies over het ware wilde leven, een flinke dosis nieuwsgierigheid…

– Dat was de valkuil van de zogenaamde seksuele revolutie. Door ruim voorhanden zijnde voorbehoedsmiddelen viel er een belangrijk excuus weg. Als je niet wilde moest het dus wel zijn dat je preuts was, of anderszins saai. En nu dan?

– Voor zover dit soort ideeën nog steeds meespelen denk ik dat die door #MeToo aardig ontzenuwd raken. Maar je ziet tegelijkertijd dat er ook stemmen klinken van mensen, ook juist van vrouwen, die bang zijn voor een nieuwe vorm van preutsheid en een taboe op alles wat met seks te maken heeft.

– Dat zijn dezelfden die zo afgeven op de kortharige tuinbroekfeministen van de tweede golf. Mét okselhaar en ongeschoren benen natuurlijk. Het zijn de vrouwen die er zelf graag traditioneel-vrouwelijk bijlopen, en dat liefst aan alle vrouwen zouden willen opleggen.

– Dat is wat ik net bedoelde met die onderliggende ideeën die niet weg zijn. Ideeën over uiterlijk, van vrouwen maar ook van mannen, het elkaar keuren, het belangrijk vinden dat iemand 'aantrekkelijk' is. Jezelf zo uitdossen of optutten dat je hoopt 'aantrekkelijk' te zijn voor een ander. Vrouwen, maar ook mannen misschien tegenwoordig, die cosmetische operaties ondergaan omdat ze denken dat ze anders de boot missen, er niet bij horen, of zichzelf niet aan kunnen zien in de spiegel. Dat is allemaal heel triest en het lijkt erger te worden. Borstvergrotingen zijn al iets heel gewoons voor velen. Neuscorrecties…

– Hallo, we hadden het dacht ik over de anarchistische beweging. Daar verwacht ik dat soort dingen bepaald niet.

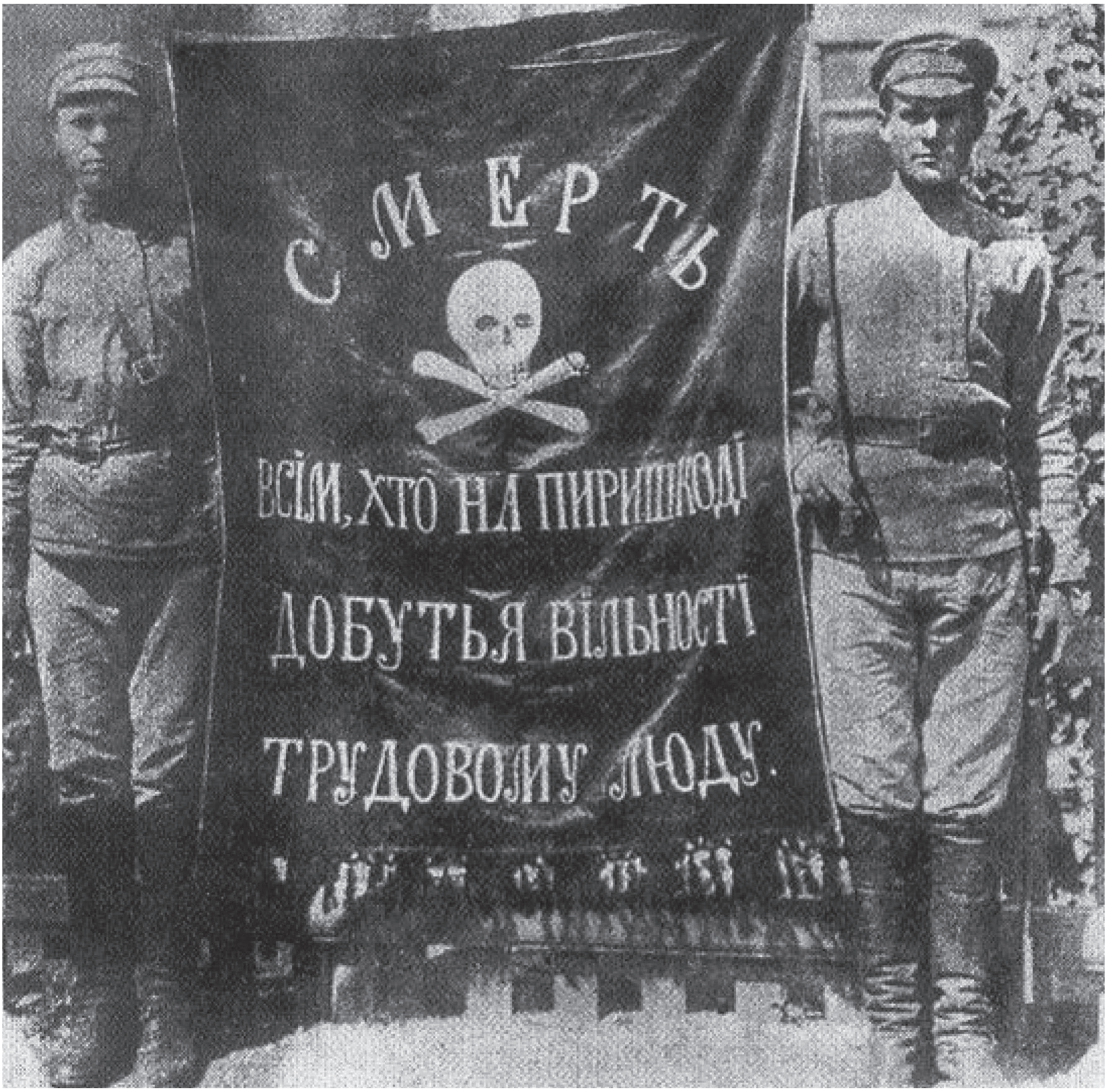
– Dat klopt wel, maar ik mis daar wel een duidelijker tegengeluid. Die hele verdinglijking van het lichaam is nog niet echt een onderwerp. Anarchisten zeggen waarschijnlijk: dat staat zo ver van me af, daarover hoeven we het niet te hebben. Ondertussen komen we de uitingen van deze toestand elke dag tegen.

– Maar laten we dan toch maar blij zijn voorlopig met #MeToo, en hopen dat het velen de ogen opent voor feminisme.

– Dat zou mooi zijn ja. Want nu is het nog zo dat zelfs sommige vrouwen vinden dat seksuele opdringerigheid moet blijven kunnen, omdat het leven anders maar saai zou worden, iets waar de macho's in de media graag op inspringen.

– Dat is te zot voor woorden. Vanuit zo'n zelfde redenering zou ook anarchisme maar saai zijn. Zonder onderdrukking en opdringerigheid zal er juist heel wat meer moois de kans krijgen op te bloeien!

door Mirka

Maria Nikiforova (1885-1919)

Over haar rol in de Russische Burgeroorlog

Met onze leesclub 'les Pétroleuses' hebben we tijdens het lezen over de Russische Revolutie en de rol van vrouwen daarin, een vrouw 'ontdekt' die enigszins in de vergetelheid is geraakt: Maria 'Atamansha' Nikiforova. We hebben de brochure van Archibald gelezen over Maria en haar rol als guerrillaleidster en we willen ons enthousiasme graag met jullie willen delen. Daarom heeft één van ons een tekst over haar, gemaakt door Thom Holterman voor de website Libertaire Orde, bewerkt voor *Buiten de Orde*.*

Maria Nikiforova

Er is geen wetenschappelijke biografie van Maria Nikiforova, schrijft Archibald, er is geen historiografie van haar leven. Dit komt doordat ze het grootste deel van haar leven in de 'ondergrondse' heeft doorgebracht: ze heeft zich op 16-jarige leeftijd bij een anarchistische terroristische groep aangesloten en was vanaf de Russische Revolutie gerekend twee jaar lang 'bovengronds' actief. Er zijn zeer weinig documenten om haar activiteiten te traceren en bijna geen foto's. Herkenning kan fataal zijn voor een terrorist en zo was het uiteindelijk ook voor Nikiforova. Wat er over haar leven bekend is, wordt veelal gevonden in overgeleverde verhalen, waarvan weer de meeste vijandig zijn en gericht tegen Nikiforova, die haar als afstotend en als 'het kwaad' neerzetten.

Archibald wijst erop dat over het algemeen de fysieke beschrijvingen in twee kampen uiteenvallen, waarbij het ene kamp de aantrekkelijkheid beklemtoont, het andere haar lelijkheid. Er bestaat

het vermoeden dat bolsjewistische historici die haar ideologie onaantrekkelijk vonden, haar uiterlijke verschijning lelijk maakten. Wat we zeker weten, is dat Nikiforova een charismatisch persoonlijkheid was die grote indruk maakte op mensen die ze ontmoette en dat zij in staat was om ze alleen op grond van haar persoonlijkheid te beïnvloeden. Haar strijdmakkers waren onvoorwaardelijk loyaal en dat gold eveneens andersom.

Gedurende haar jaren van activisme hield Nikiforova talrijke toespraken waarin zij haar politieke meningen propageerde. Schriftelijke verslaglegging daarvan en citaten uit haar toespraken hebben het Sovjettijdperk echter nauwelijks overleefd. Zij was er niet vertrouwd mee om haar opvattingen in brieven, essays of artikelen op te schrijven. Wat bekend is van haar toespraken is dat zij algemeen werd beschouwd over een oratorisch vermogen te beschikken, waarmee zij op charismatische wijze haar anarchistische opvattingen wist uit te dragen. Alom bekend als een anarchiste, werd verteld dat zij constant zwarte kleding droeg als symbool van haar libertaire filosofie.

In tijden van revolutie bevorderde zij de onmiddellijke en volledige herverdeling van eigendommen van rijke landeigenaren, iets wat zijzelf ook herhaaldelijk in de praktijk bracht. Haar credo in dit verband, dat zij telkens uitdroeg was, dat 'de arbeiders en boeren zo snel mogelijk alles moesten terughalen wat door vele eeuwen heen door hen is gecreëerd, om dat te gebruiken voor hun eigen belangen'. Alhoewel ze voortdurend ten gunste van de anarchistische filosofie haar uitspraken deed, waarschuwde ze tegelijk tegen voorhoede-denken en elitisme. Zij hield eraan vast dat anarchisten geen positieve sociale verandering kunnen garanderen. 'Anarchisten beloven niets aan wie dan ook'. Zij waarschuwde: 'Anarchisten willen alleen dat mensen zich bewust zijn van hun eigen situatie en vrijheid voor zichzelf verwerven.'

Herkenning kan fataal zijn voor een terrorist

Als aanhangster van de ideeën van Kropotkin, zoals deze te vinden in zijn *De verovering van het brood*, bracht zij die ideeën in feite in de praktijk. Dit sluit aan bij hetgeen Archibald beschrijft gelet op de activiteiten direct na de Oktoberrevolutie van 1917. Aan de ene kant werkte zij mee aan het versterken van het 'linkse blok' in de lokale raden. Aan de andere kant trok zij met haar troepen (de 'Zwarte Garden') eropuit om goederen te 'confisqueren' om die aan de plaatselijke bevolking uit te delen.

Op tactisch vlak was Nikifovora beïnvloed door de Russische oud-anarchist Apollon Karelin (1863-1926), die zij in Petrograd had ontmoet. Karelin vertegenwoordigde een tendens die bekend staat als 'sovjet-anarchisme', en die anarchisten aanzette om deel te nemen aan sovjetorganen zolang ze optreden om de revolutie in de goede richting te leiden – de richting van meer vrijheid. Zodra de raden van deze weg afweken, zouden de anarchisten tegen hen moeten rebelleren. Karelin werd in 1918 lid van het hoogste orgaan van de sovjetmacht. Veel anarchisten hebben deze tactiek afgekeurd, vooral omdat ze meestal een duidelijke minderheid vormden in de organen van de sovjetmacht.

Haar leven en acties

Nikiforova was een Oekraïense die in haar jeugd al anarcho-communistische politieke ideeën aanhing en activistische tactieken toepaste om die te verspreiden. Zij nam deel aan bomaanslagen en het beroven van banken. Na haar arrestatie en veroordeling volgde verbanning naar Siberië, waaruit zij in 1910 wist te vluchten naar Japan. Na omzwervingen kwam ze in Parijs aan waar ze als banneling zou verblijven. Aldaar trouwde ze met een bevriende Poolse anarchist, Witold Brzostek, en ging ze aan de Franse militaire academie een officiersopleiding volgen waarvoor ze ook slaagde. Vervolgens diende ze in het Franse leger. Na zeven jaar keerde zij terug naar Rusland: de gebeurtenissen van 1917 dreven haar erheen. Haar activiteiten in de Russische Revolutie en de Russische Burgeroorlog vonden meestal plaats in Oekraïne.

Toen Nikiforova in 1917 in Rusland terugkeerde, was zij een van de anarchisten die naar Kronstadt ging, waar ze een aantal toespraken hield op het grote Ankerplein voor acht- tot tienduizend matrozen. Ze riep hen op niet aan de kant te blijven staan en hun maten te gaan helpen. Deels door haar inzet gingen vele duizenden van hen naar Petrograd om aan de demonstraties van 3 en 4 juli mee te doen. Vervolgens besloot Nikiforova naar Oekraïne te gaan om daar te helpen de anarchistische beweging nieuw leven in te blazen. In juli 1917 kwam ze aan in Aleksandrovsk in Oekraïne. Deze plaats is de hoofdstad van de regio waarin ook Goulyai-Pole ligt (80 km ten oosten van Aleksandrovsk), het stadje dat de thuisbasis van Nestor Makhno vormde.

In de zomer van 1917 richtte Nikiforova in Oekraïne de 'Zwarte Garden' op. Het ging om bewapende groepen arbeiders, de voornaamste strijdmacht van de anarchisten. Zij opereerden in stedelijke, geïndustrialiseerde gebieden; bestookten de zittende macht (de lokale besturen); dwongen landhervormingen af en verdeelden de rijkdommen onder de boerenbevolking ter plaatse. Ten behoeve van het verdedigen van de revolutie waren er wapens nodig. Daarvoor organiseerde Nikiforova een groep van tweehonderd activisten. Met de trein reden zij naar een garnizoensplaatsje waar twee regimenten gelegerd waren, die ze tot overgave dwongen en hun wapens afnamen. Ze verhuisden naar Goulyai-Pole.

Het 'linkse blok'

Het 'linkse blok' (waaronder de bolsjewisten) had medestanders nodig en vond die onder de anarchisten. Zo kwam het linkse blok ook bij groepen als die van Nikiforova en Makhno, mede vanwege hun militaire kwaliteiten. In Aleksandrovsk werd een nieuw Revolutionair Comité gevormd (het Revcom). In januari 1918 werd Makhno gevraagd lid te worden van het Revcom en de Anarchistische Federatie kon twee afgevaardigden aanwijzen; een ervan was Nikiforova. Makhno had al snel genoeg van zijn functie in het Revcom en vertrok met zijn detachement naar Goulyai-Pole. Nikiforova was eveneens in staat haar Zwarte Garde-detachement bijeen te houden en begon op te treden als een onafhankelijke legerleidster. Het was op dat moment, aldus Archibald, dat zij een speelster werd op nationaal niveau.

Kort nadat Makhno naar Goulyai-Pole was teruggekeerd werd door Nikiforova een gezamenlijk optreden van de Anarchistische Federatie Aleksandrovsk voorgesteld met de Anarcho-Communistische Groep uit Goulyai-Pole om meer wapens te veroveren. Het doel was een bataljon in Orekhov, de legerplaats waar de anarchisten eerder succes hadden gehad. Opnieuw slaagde de operatie. De regionale bolsjewistische bevelhebber, Bogdanov, was uitzinnig over het wapenbeslag, met inbegrip van een aantal mortieren. Blijkbaar nam hij aan dat Nikiforova nog steeds plaatsvervanger van het Aleksandrovsk Revcom was, zodat alle wapens uiteindelijk in zijn handen zouden komen. In plaats daarvan gingen ze allemaal naar Goulyai-Pole. Dit incident betekende het einde van Nikiforova's loyaliteit aan het linkse blok. Van nu af zou ze als onafhankelijke leidster handelen.

‘Free Combat Druzhina’

De bevelhebber van de sovjetmacht in Oekraïne was Vladimir Antonov-Ovseyenko. Hij was een van de weinige bolsjewieken die een militaire academie had gevolgd. Nikiforova deelde invloed met hem, omdat zij hielp om de sovjetmacht in drie belangrijke Oekraïense steden te vestigen. Hij benoemde haar tot ‘commandant van een cavaleriedetachement in de steppen van Oekraïne’. Daarnaast wees hij haar een aanzienlijke som geld toe die zij gebruikte om haar zogenaamde ‘Free Combat Druzhina’ uit te rusten (een treinstel beladen met enkele tanks, pantservoertuigen, ander oorlogsmaterieel en wagons voor paarden en soldaten). De trein was voorzien van spandoeken met teksten als ‘De bevrijding van de arbeiders is de zaak van de arbeiders zelf’, ‘Leve de Anarchie’, ‘Anarchie is de Moeder van Orde’. Nikiforova was de enige vrouwelijke commandant van een grote revolutionaire kracht in Oekraïne – een atamansha. Met deze uitrusting werd zij geacht het Witte Leger te kunnen bestoken.

Burgeroorlog

De geschiedenis die dan volgt in 1918 is er een van burgeroorlog, waarbij de druzhina van Nikiforova zowel tegen de Rode Garde als tegen de Witte Garde vocht. Die laatste ontving weer aanzienlijke hulp vanuit Duitsland met een troepenmacht. Daardoor werd het linkse blok in een verdedigende positie gedrongen. Nikiforova besloot daarop naar haar thuisbasis Aleksandrovsk te gaan, en te proberen die te verdedigen tegen de Duitse indringers. De stad was vol van eveneens terugtrekkende Rode Garde-afdelingen. Nikiforova, die een paar weken eerder de stad had verlaten, constateerde dat de relaties tussen de Anarchistische Federatie en de bolsjewieken bekoeld waren. Toch toonden de bolsjewieken zich verheugd om haar weer te zien vanwege haar reputatie als militair leidster. De overmacht was echter (te) groot en vanuit Moskou werden al stappen ondernomen door de bolsjewieken om van de anarchisten af te komen (met als achterliggende gedachte: als Oekraïne als verloren moest worden beschouwd, dan had je hen als ‘krijgers’ niet meer nodig, en hun streven naar anarchie verhield zich in niets met het bolsjewistische streven naar een staatspartij in alleenheerschappij).

Nikiforova was de enige vrouwelijke commandant van een grote revolutionaire kracht in Oekraïne

De bolsjewieken brachten de opmars van de Witte en Duitse troepen tot stilstand in een gebied waar de Rode Garde oppermachtig was en het af kon zonder de anarchisten, die dan ook ontwapend werden. Zolang de Duitsers als bezetters van Oekraïne de macht in handen hadden, kon Nikiforova niet meer ‘bovengronds’ opereren. Archibald verklaart dan ook dat het moeilijk is om haar activiteiten vanaf dan te volgen. Die situatie veranderde weer toen in november 1918 de Duitsers de Eerste Wereldoorlog verloren. Oekraïne was nu kwetsbaar voor een bolsjewistische invasie en voor operaties van vrijbuiters als Nikiforova en boerenopstandelingen als de makhnovisten.

Door zich op te houden in een Russische grensplaats waar vele anarchistische vluchtelingen zich bevonden, kon zij door de geheime politie gevangengenomen worden en naar Moskou overgebracht. Daar kwam zij eind januari 1919 voor een ‘revolutionaire krijgsraad’ onder beschuldiging van het hebben gepleegd van allerlei misdrijven. Zij werd schuldig bevonden aan: ‘het in diskrediet brengen van de sovjetautoriteiten door haar daden en in meerdere gevallen door de acties van haar brigade; en van ongehoorzaamheid in relatie tot plaatselijke sovjets in het kader van militaire activiteiten’. Ze werd vrijgesproken van plundering en illegale inbeslagnemingen. Het vonnis luidde: ‘ontneming van het recht voor zes maanden, te rekenen vanaf de datum van het vonnis, om verantwoordelijke posities in te nemen’. Het tribunaal nam daarbij in overweging de aanzienlijke verdiensten van Nikiforova die zij had bewezen aan de strijd voor de sovjetmacht en tegen de Duitsers (als gepubliceerd in de *Pravda* van 25 januari 1919).

Terug naar Goulyai-Pole

Hoewel het een lichte straf betrof, vond Nikiforova het moeilijk te verteren. Zes maanden was een lange periode in deze tijd van

burgeroorlog. Vrijwel onmiddellijk begaf zij zich naar Goulyai-Pole, waar Makhno een anarchistische enclave had gevestigd door de Witte Garde en de nationalisten te verdrijven. Op 19 februari 1919 had hij een overeenkomst gesloten met de bolsjewieken die hem de vrijheid lieten om een anarchistische samenleving op te bouwen. Makhno's kortlopende plannen omvatten geen confrontatie met het Rode leger. Hij was dan ook niet bijzonder ingenomen met de aanwezigheid van Nikiforova, gelet op haar slechte relaties met de bolsjewieken. Makhno maakte haar duidelijk, dat hij met de voorwaarden van haar straf rekening wilde houden. Ze werd daarom gevraagd zich bezig te houden met kleuteropvang, scholen en ziekenhuizen in plaats van met militaire zaken.

De bolsjewieken hadden de anarchistische organisaties in hun Oekraïense steden al onderdrukt

Goulyai-Pole werd in het voorjaar van 1919 door verschillende bolsjewistische leiders bezocht. De bezoeken van de bolsjewistische leiders hadden evenwel een sinister doel: ze probeerden erachter te komen wanneer zij moesten stoppen de makhnovisten te gebruiken als kanonnenvoer tegen de Witten en doorgaan met hun liquidatie. De bolsjewieken hadden daarvoor al de anarchistische organisaties in hun Oekraïense steden onderdrukt. Het was de anarchisten verboden om vergaderingen of lezingen te houden. Hun drukkerijen werden gesloten en ze werden onder bijna elk voorwendsel gearresteerd. Dit leidde tot een instroom van stedelijke anarchisten naar Goulyai-Pole en het grondgebied dat door de makhnovisten werd bestuurd.

Terugkeer naar de ondergrondse terroristische activiteiten

In mei 1919 organiseerde Nikiforova een nieuw detachement getrouwe activisten. Onder hen bevond zich ook haar echtgenoot Bzhostek, die niet naar Oekraïne was gekomen om zijn vrouw te bezoeken maar om ervaren terroristen te ronselen voor een ondergrondse groep in Moskou. Begin juni 1919 werden Makhno en zijn militaire staf tot bandieten verklaard door de sovjetstaat. De Oekraïense anarchisten zagen zich daardoor geconfronteerd met een dubbele strijd, die tegen het Witte en het Rode leger. Nu zij niet langer meer in staat was een reguliere legermacht op de been te houden, besloot Nikiforova een ondergrondse oorlog tegen haar vijanden te beginnen. Zij deelde haar groep op in drie secties van ongeveer twintig personen ieder. Die gingen voor verschillende activiteiten uiteen. De groep die onder meer Nikiforova en haar echtgenoot omvatte ging richting de Krim, die toen onder controle van de Witten stond. De bedoeling was het hoofdkwartier van generaal Denikin, de leider van het Witte Russische leger in het zuiden Rusland, op te blazen.

De laatste dagen van Nikiforova zijn het onderwerp geworden van verschillende mythes, schrijft Archibald. Pas in de afgelopen jaren, zegt hij, zijn er documenten opgedoken die meer licht werpen op wat lange tijd een mysterie is gebleven. Op 11 augustus 1919 worden Nikiforova en haar echtgenoot op straat in Sebastopol herkend en door de Witte Garde gearresteerd. Er wordt een maand de tijd genomen om bewijsmateriaal te verzamelen. Op 16 september wordt er een veldkrijgsraad georganiseerd in aanwezigheid van generaal Subbotin, bevelhebber van het fort van Sebastopol. Beiden worden schuldig bevonden aan het tenlastegelegde en ter dood veroordeeld. Bzhostek wordt beschuldigd van het 'misdrijf' de echtgenoot van Nikiforova te zijn. Beiden worden geëxecuteerd.

door Thom Holterman

bewerking: Mollie Steimer

Noot

* Dit artikel verscheen in onbewerkte versie eerder op de website Libertaire Orde. De bronnen die voor het artikel door Thom Holterman zijn gebruikt zijn de Engelstalige Wikipediapagina over Nikiforova en brochure van Malcolm Archibald over Nikiforova op de websites The Nestor Makhno Archive en Libcom.org. Daarnaast zijn er sinds kort ook twee publicaties van Mila Cotlenko over Maria Nikiforova in het Frans (*La revolution sans attendre. L'epopee d'une anarchiste a travers l'Ukraine*) en in het Duits (*Die unmittelbare Revolution*).

Een oorlog met vele namen

Anarchistische dilemma's in Oekraïne

De oorlog in Oekraïne, die losbarstte in 2014 en begin 2015 in een patstelling terecht kwam, heeft de anarchistische beweging en links in het algemeen sterk verdeeld.

Zelfs de naam en definitie van het conflict zijn een zeer politieke kwestie. Is dit een burgeroorlog? Of een Russische invasie? Of is dit het resultaat van een NAVO-poging om haar invloedssfeer in de voormalige Sovjet-Unie te vergroten?

Het wordt tevens politiek betwist of men de Donbass-beweging 'separatistisch' mag noemen, aangezien haar doel niet zozeer afscheiding van Oekraïne is, als wel een vereniging met Rusland. De niet-erkende 'Volksrepubliek Donetsk' en 'Volksrepubliek Loegansk' bestaan alleen uit noodzaak, omdat Rusland niet klaar is om de diplomatieke risico's te dragen die het opnemen van deze regio's met zich meebrengt. Aan de Oekraïense kant van dit conflict wordt de term separatisme vermeden, en is de officiële naam voor deze regio's 'ORDLO', wat 'Aparte Gebieden van de Regio's Donetsk en Loegansk' betekent; deze gebieden worden beschouwd als zijnde bezet door Rusland. Wat Rusland betreft heeft de Krim de grootste prioriteit, en het is waarschijnlijk dat Rusland bereid is de 'Volksrepublieken' in te ruilen voor internationale erkenning van de annexatie van de Krim.

Oekraïne is altijd al een natie geweest met grote verschillen

Een verdeeld land

Beide partijen in het conflict zijn bereid om het aandeel van de internationale betrokkenheid in het conflict te overdrijven. Oekraïne is echter altijd al een natie geweest met grote verschillen, voortkomend uit de diverse geschiedenissen van de verschillende gebieden. Gedurende de periode waarin Oekraïne onafhankelijk werd (na 1991 – red.) speelde het politieke leven zich af rond een conflict tussen de oosterse regio's, waar in de stedelijke gebieden voornamelijk Russisch wordt gesproken en de economie is gebaseerd op door oligarchen gecontroleerde zware industrie en mijnbouw, en de westerse regio's waar men voornamelijk Oekraïens spreekt en de economie gevarieerder is, met een politiek die meer westers gericht is. De hoofdstad Kiev ligt in het midden; in de stad spreekt men voornamelijk Russisch, terwijl de politiek westers georiënteerd is. De meeste Oekraïners in zowel het oosten als het westen waren positief gestemd over integratie met Europa, maar de economie van het oostelijke deel is ook afhankelijk van handel met en energiebronnen uit Rusland.

Ofschoon het westerse deel demografisch gezien iets sterker was, slaagde Viktor Janoekovitsj, die het oosten vertegenwoordigde, er in 2010 in de presidentsverkiezingen te winnen als gevolg van verschillen en corruptieschandalen in het westerse deel. De partij van de president, de Partij van de Regio's, consolideerde Europese

belangen en is de grootste partij in het parlement sinds 2006. Ze vormde een reeks regeringen vanaf 2010 met de steun van een aantal onafhankelijke afgevaardigden en minderheidspartijen, zoals de Communistische Partij van Oekraïne.

Standpunten van het oosten

Desalniettemin was de partij van Janoekovitsj nooit pro-Russisch, maar ze steunde voorzichtig integratie met het westen en vertegenwoordigde Oost-Oekraïense economische belangen en Russisch sprekenden. In Donbass bestond er wel een afscheidingsbeweging, maar deze was marginaal. De beste verkiezingsresultaten van de Progressieve Socialistische Partij van Oekraïne, die eenwording met Rusland en Wit-Rusland voorstond, lagen tussen de 6% en 7% in het oosten; de partij heeft gedurende deze eeuw de kiesdrempel nog nooit gehaald en is als gevolg daarvan in de vergetelheid geraakt. Een andere partij die eenheid met Rusland nastreefde, Russisch Blok, deed het zelfs nog slechter. In 2012 haalde deze partij 0,31% van de stemmen, met als beste resultaat 4,23% in een kiesdistrict in Donetsk. De Communistische Partij van Oekraïne, die drijft op Sovjet-nostalgie en de onafhankelijkheid van Oekraïne als illegaal beschouwt, was voorheen de grootste partij en heeft haar aanhang zien slinken naar minder dan 4% in de verkiezingen van 2014. In de politiek van de Krim waren een aantal afscheidingspartijen actief, maar deze haalden tezamen minder dan 10% van de stemmen in de verkiezingen van 2010, de laatste verkiezingen voor de bezetting. De huidige regerende partij in de 'Volksrepubliek Donetsk', Republiek Donetsk, is opgericht in 2005 en werd in 2007 verboden wegens 'separatisme'. Aangezien de partij voor de oorlog nog nooit aan verkiezingen had meegedaan is het lastig om haar precieze aanhang in kaart te brengen, maar deze was in ieder geval nogal marginaal; bijeenkomsten werden bezocht door 30 tot 50 mensen.

Daar de Partij van de Regio's verzekerd was van de stemmen van de Russisch sprekenden, zou men kunnen stellen dat er geen sprake was van significante steun voor afscheiding in Oekraïne. Een zichtbare afscheidingsbeweging heeft echter altijd bestaan en men zou ook kunnen stellen dat deze als gevolg van de gebeurtenissen in 2014 een kans heeft kunnen grijpen. Voor de gebeurtenissen in de winter van 2013-2014 gaven zowel het oosten als de Krim de voorkeur aan het gematigde programma van de Partij van de Regio's. Dat wil zeggen, bescherming van de wettelijke regionale status van de Russische taal en economische samenwerking met Rusland zonder integratie met Europa uit te sluiten. Maar de gebeurtenissen die winter zetten de situatie op scherp.

Op koers naar escalatie

In november 2013 schortte Viktor Janoekovitsj opeens de voorbereidingen voor het ondertekenen van het Associatieverdrag tussen de Europese Unie en Oekraïne op. Deze overeenkomst bevatte voorzieningen voor het afschaffen van subsidies op energie, hetgeen economische belangen in het oosten bedreigde. Dit opschorten leidde tot protesten in Kiev. Tegen het eind van november waren deze protesten bijna voorbij, maar op 30 november escaleerde het geweld en veranderde het protest in een algemeen protest tegen geweld van zowel de politie als de regering. Uiteindelijk leidde het oplaaiende geweld tot meerdere doden in januari en op 23 februari bleken er 130 mensen gedood of dodelijk gewond geraakt; president Janoekovitsj was gevlucht en de regering van Oekraïne was omvergeworpen.

Deze gebeurtenissen werden toegejuicht in Kiev, maar beduidend minder in het oosten. Tegen het eind van zijn bewind was Janoekovitsj ook in het oosten bijzonder impopulair. De politici die hem vervingen, uit het westen of midden van Oekraïne en met een pro-Europa-visie, werden daar echter niet geaccepteerd. In het oosten zagen velen de gebeurtenissen in Kiev als een coup, met als doel het oosten en de partij die de afgelopen vier jaar de politiek van Oekraïne had gedomineerd buitenspel te zetten.

Het Maidan-protest was veel kleiner in het oosten, terwijl daar lokale elites anti-Maidan-protesten organiseerden tegen de EU, NAVO en Oekraïense nationalisten. Op 12 april 2014 bezette een kleine groep militanten, onder leiding van Igor Girkin (ook bekend als Strelkov) het gemeentehuis van de stad Slovjansk.[1] Op dezelfde dag werd het ministerie van Binnenlandse Zaken in Donetsk bezet. Deze ontwikkelingen escaleerden tot een regelrechte oorlog in de maand mei.

Vorming van een nieuw politiek thema: afscheiding

Het Kiev Internationaal Instituut voor Sociologie (KIIS) hield tussen 8 en 16 april 2014 een enquête in Zuid- en Oost-Oekraïne. Volgens deze enquête was ongeveer 24% van de bevolking in Loegansk voor het bezetten van gebouwen en 58% tegen; in Donetsk lag de verhouding 19% voor en 72% tegen. Afscheiding had in Loegansk 30% voorstanders en 52% tegenstanders; in Donetsk was de verhouding 28% voor en 52% tegen. Een minderheid was voor afscheiding, maar het is duidelijk dat de steun voor afscheiding op dit punt veel groter was dan tijdens de verkiezingen in voorgaande jaren. Aan de andere kant steunde in Loegansk slechts 12% een eenheidsstaat en 75% een of andere vorm van decentralisatie; in Donetsk waren de cijfers 11% en 79%. Lidmaatschap van de EU had slechts 9% voorstanders in Donetsk en 11% in Loegansk.

Vanaf dat moment is het niet meer mogelijk om een inschatting te maken van de publieke opinie in het oosten, omdat er geen eerlijke en transparante verkiezingen meer zijn geweest. Enquêtes die worden gehouden terwijl burgerrechten ontbreken zijn van een dubieuze betrouwbaarheidsgraad. Als gevolg van de escalatie is de publieke opinie vermoedelijk verder gepolitiseerd en volgens journalisten die de streek hebben bezocht beschouwt de lokale bevolking, onder controle van separatisten, de regering in Kiev als de agressor. Uitstroom van de bevolking heeft vermoedelijk het percentage separatisten verhoogd, omdat het aannemelijk is dat tegenstanders van de nieuwe regering het gebied willen verlaten. In de gebieden die door de regering in Kiev zijn heroverd blijken de separatisten echter slechts geringe aanhang te hebben. Daarnaast is de partij Oppositieblok, grotendeels samengesteld uit voormalige Partij van de Regio's-politici, dat vóór een vredesverdrag maar tegen de regering in Kiev is, de succesvolste partij gebleken in verkiezingen in de door Kiev heroverde gebieden. Ook zouden de abominabele economische omstandigheden in de afgescheiden gebieden de steun voor het afscheidingsproject hebben kunnen doen afnemen.

Toch zou men rustig kunnen aannemen dat er tenminste een aanzienlijke minderheid in het oosten is die het afscheidingsproject steunt. Er is in elk geval een behoorlijke meerderheid die enige vorm van decentralisatie steunt en die liever een gedeelde economische zone tussen Oekraïne, Rusland en Wit-Rusland ziet.

Dat betekent dat de separatisten een punt hebben én een aanhang, alhoewel niet bevestigd kan worden dat een meerderheid ooit de gewapende strijd heeft gesteund. Aan de andere kant hebben Russische agenten met een directe connectie met het Russische staats-, militaire en veiligheidsapparaat vanaf de eerste dag een voorname rol gespeeld. Het is waarschijnlijk dat er zonder hun bemoeienis nooit een gewapende opstand zou zijn geweest. Daarentegen bestond op elk moment de meerderheid van de separatisten-troepen uit inwoners van Donbass. Schattingen van de

omvang van de Donbass-troepen variëren tussen 40.000 en 45.000 militanten, het aantal Russische vrijwilligers wordt geschat op 3.000 tot 4.000 mensen en de hoogste schatting van de Russische reguliere troepen ligt op 12.000 militairen. Welke schatting men ook aanhoudt, de lokale bevolking vormt ten minste 65% van de separatisten-macht.

Poging om een nieuwe natie te vormen

Op een bepaalde manier vormen de ontwikkelingen in Donbass een laboratoriumexperiment van Benedict Andersons theorie over 'verbeelde gemeenschappen'.[2] Tien jaar geleden was een separatistisch politiek thema weliswaar aanwezig, maar marginaal. Nu probeert een groot militair- en propaganda-apparaat dit, gesponsord door Rusland, om te zetten naar de meerderheidsidentiteit in Donetsk en Loegansk.

Hetzelfde is eerder gebeurd ten westen van Oekraïne. In 1990 verklaarde de Pridnestrovische Moldavische Republiek (ook bekend als Transnistrië – vert.) zich onafhankelijk van Moldavië, met als voornaamste grieven een taalconflict en de bereidheid om de Sovjetunie in stand te houden. 26 jaar later vormen Moldaviërs nog steeds de grootste etnische groep in Transnistrië, maar hebben ze een identiteit en cultuur die duidelijk verschilt met die in Moldavië. Maar Transnistrië en Donbass zijn beslist niet exact hetzelfde, omdat er in Donbass geen duidelijke etnische verschillen zijn. In Donetsk en Loegansk spreken de mensen op het platteland Oekraïens; in Charkov en Kiev spreekt men ook Russisch. Er is geen duidelijk etnisch verschil tussen het territorium van de separatisten en de rest van Oekraïne; het verschil is vooral politiek en voor de winter van 2013-2014 was afscheiding een buitengewoon impopulaire oplossing voor het politieke conflict.

Anderson beschouwde de natie als het product van een moderne, geletterde samenleving. Donbass is al ongeveer honderd jaar geletterd, maar de nationale identiteit is in zowel Donbass als heel Oekraïne veranderlijk geweest. KIIS houdt sinds de vroege jaren negentig enquêtes onder de Oekraïners, en de steun voor een onafhankelijk Oekraïne heeft geschommeld tussen de laagste 56% tijdens de economische crisis in 1993 tot een recordhoogte van 90% na de Donbass-oorlog. Het conflict met Rusland heeft duidelijk de Oekraïense nationale identiteit en een Oekraïense natie gevormd, die eens ook in Oekraïne zelf werd betwijfeld. De voormalige Sovjet-identiteit is zo goed als uitgestorven, samen met de steun voor de communistische partij.

Nu probeert Rusland hetzelfde proces nog eens te herhalen in Donetsk en Loegansk, via propaganda en politieke onderdrukking, maar het doel is nu een nieuwe, separatistische identiteit tegen de regering in Kiev te scheppen. Als dit conflict bevroren blijft, zullen we over tien tot twintig jaar zien of dit proces succes heeft.

Duiding van het conflict

De meeste van de burgeroorlogen in Europa gedurende de twintigste eeuw hadden te maken met ingrijpende bemoeienis van buitenaf. De oorlog in Donbass zou zonder buitenlandse bemoeienis waarschijnlijk nooit zijn begonnen. Maar het is nog steeds een burgeroorlog, vanwege de grote lokale betrokkenheid en de duidelijke scheidslijnen binnen de Oekraïense politiek die de drijvende kracht zijn achter deze lokale betrokkenheid.

Maar wie is de imperialist in Oekraïne en wie is de fascist?

Wat de westerse betrokkenheid betreft, deze is behoedzaam. De westerse sancties zijn meer excuses om directe betrokkenheid te vermijden; geen enkele serieuze analist verwachtte dat Rusland zich zou terugtrekken als gevolg van economische sancties. Militaire steun aan Oekraïne is bescheiden geweest, en in de meest verhitte fase van het conflict stond Oekraïne er alleen voor. Igor Girkin en andere vroege separatisten-leiders verklaarden dat ze naar Odessa, Kiev en zelfs West-Oekraïne zouden marcheren, maar ze werden door het Oekraïense leger zelf tegengehouden.

Anarchisten hebben verschillende standpunten ten aanzien van oorlogen in deze regio ingenomen tijdens de geschiedenis van de beweging. De belangrijkste referentiepunten zijn de Eerste en de Tweede Wereldoorlog. De anarchistische reacties op deze conflicten waren zeer uiteenlopend.

De grote meerderheid onder de anarchisten beschouwde de Eerste Wereldoorlog als een imperialistische oorlog en drong aan op stakingen, boycots en desertie. Kropotkin en andere aanhangers van het 'Manifest van de Zestien' [waarin zij zich uitspraken voor een overwinning van de Geallieerden op de Centrale Mogendheden – red.] stonden alleen en werden gedurende de oorlog in hoge mate buitengesloten door de anarchistische beweging.

De reactie op de Tweede Wereldoorlog was behoorlijk anders. Britse anarchisten brachten het blad *War Commentary* uit, dat kritisch was over de oorlogsinspanning. Maar in Italië en Frankrijk sloten veel anarchisten, waaronder ook Spaanse bannelingen van de CNT, zich aan bij het verzet tegen de nazi's. In Polen sloten de anarcho-syndicalisten van de ZZZ zich aan bij de opstand in Warschau, die was georganiseerd door het Poolse leger. Na de ervaring van de Spaanse Revolutie beschouwden veel anarchisten en syndicalisten op het continent het fascisme als een acute, directe bedreiging die weerstaan moest worden, zelfs als de consequentie van dat verzet het succes van andere imperialistische machten zou betekenen.

De meeste anarchisten en syndicalisten hebben altijd antikoloniale strijd en on-

afhankelijkheidsstrijd gesteund. Belangrijke uitzonderingen zijn de Mexicaanse syndicalisten, die een boerenopstand tijdens de Mexicaanse revolutie bestreden; onverschilligheid van Spaanse syndicalisten ten opzichte van de Rif-oorlog van Spanje en Frankrijk tegen Marokkaanse Berbers in de jaren twintig en de onwil van Albert Camus, zelf afstammeling van Franse kolonialen in Algerije, om de Algerijnse opstand in de jaren vijftig te steunen. Deze uitzonderingen zijn altijd veroordeeld door het gros van de anarchisten.

Donetsk had ooit een levendige anarchistische beweging, maar daar is nu niets meer van over

Concluderend is het centrale standpunt van anarchisten geweest: het verzet tegen imperialisme en fascisme en het steunen van antikoloniale strijd. Maar wie is de imperialist in Oekraïne en wie is de fascist? Is het Rusland, dat zich mengt in Oekraïense binnenlandse aangelegenheden of is het Oekraïne, dat probeert de 'rebellerende gebieden' er weer onder te krijgen?

Post-Sovjet anarchisten, links en de oorlog

De scheiding tussen de 'westerse' versie van niet-autoritair links en autoritair links met nostalgie naar de Sovjettijd is behoorlijk scherp in Oekraïne en Rusland en het valt te betwijfelen of deze twee onder eenzelfde 'linkse' vlag verenigd zouden kunnen worden. De laatste groep is vrijwel unaniem in haar steun voor de Russische invasie; Poetin is, op zijn minst gedeeltelijk, bezig met het herstellen van de grenzen van de Sovjetunie. Onlangs werd ontdekt dat activisten van de organisatie 'Borot'ba' (Strijd), die uitgebreide banden heeft met Die Linke en andere Europese linkse organisaties, rechtstreeks financiering en proefteksten kregen van de Russische regering voor hun internetactiviteiten.

Voor de eerste groep is het al een tijd vrij duidelijk dat ze de afscheidingsbeweging alleen al vanwege het eigen voortbestaan moet bestrijden. Alle niet-autoritairen of democraten van welke variant dan ook hebben de territoria van de separatisten gedwongen moeten verlaten; zij die dat niet tijdig konden doen zijn maandenlang ontvoerd, gemarteld en vastgehouden in ondergrondse detentiecentra. Van velen is de verblijfplaats onbekend.

Maar het regime in Kiev heeft ook zo zijn slechte kanten. De Communistische Partij is verboden vanwege de steun (weliswaar onder strikte voorwaarden) aan de separatisten (alhoewel de voormalige leden nog wel individueel mogen stemmen); er is nog steeds veel corruptie, journalisten worden nog steeds lastiggevallen en journalist Pavel Sheremet is in juli 2016 met een autobom vermoord. De gevreesde grote opleving van extreem-rechts heeft na Maidan echter niet plaatsgevonden. De partij Svoboda won 4,7% van de stemmen in 2014, en heeft grotendeels momentum verloren. Rechtse Sector en andere kleinere extreem-rechtse groepen hebben het zelfs nog slechter gedaan.

Dit alles is niet te vergelijken met de regelrechte terreur in de oosterse gebieden. Donetsk had ooit een levendige anarchistische beweging, maar daar is nu niets meer van over. Als Oekraïense soldaten nu zouden gaan muiten tegen de 'bourgeois oorlog' en hun wapens zouden neerleggen, zou er niets overblijven van Oekraïense anarchisten of de anti-autoritaire beweging. Separatistische aspiraties worden gesteund, zo niet door de meerderheid, dan toch door op zijn minst een aanzienlijke minderheid van de mensen in Donetsk en Loegansk – maar dit is een vooruitzicht op een autoritair regime zonder enige ruimte voor libertair links.

Een discussie over de oplossing voor het conflict is een totaal ander onderwerp, eveneens vol onzekerheden omdat het onmogelijk is de volledige consequenties te kennen van pragmatische politieke beslissingen. Het doel van deze tekst is om het huidige raamwerk en de kwesties die links en de anarchistische beweging hebben verdeeld ten aanzien van dit onderwerp te presenteren, om zodanig de verschillen te begrijpen en te zoeken naar de mogelijkheid voor een gezamenlijk standpunt.

door Antti Rautiainen

vertaling: Peter

Noten

1 Girkin diende tot 2013 in de Russische FSB (Federale Veiligheidsdienst van de Russische Federatie) en wordt gelinkt aan oorlogsmisdaden in Tsjetsjenië.

2 Benedict Anderson, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (Londen: Verso Books).

Latijns-Amerikaanse repressie

Over Santiago Maldonado en Sao Paolo

In dit artikel wil ik de aandacht vestigen op een tweetal incidenten waarvoor onze solidariteit wordt gevraagd en waarbij we worden uitgenodigd om te protesteren. Het zijn tekenen van een toenemende anti-linkse machtsgreep in Latijns-Amerika met een dreigende terugkeer van dictaturen van het type Videla of Pinochet. Rechtse regeringen proberen door onderdrukking de parlementaire systemen naar hun hand te zetten en de van de welvaart van weinigen buitengesloten massa's definitief illegaal te verklaren. Daarnaast organiseren zij oorlogen in de gebieden waar multinationals zich land of mijnconcessies hebben toegeëigend. Multinationals betalen daarbij de staatsleiders, maar niet aan de oorspronkelijke en rechtmatige bewoners, die dan geen recht op leven meer hebben. Het antwoord van de bevolking is dat zij zich organiseren tegen de veroveraars en rovers van hun gebieden, maar elke openbare uiting wordt door veiligheidsdiensten van de ondernemers gewapenderhand gesmoord. Zo wordt Patricia Gualinga, woordvoerder van de Kichwa-gemeenschap in het Amazonegebied in Ecuador, regelmatig met de dood bedreigd. In Peru roept de regering domweg dat de indianenstammen in gebieden waar olie- en gaswinningsmaatschappijen als Mobil concessies krijgen verzinsels zijn van ongewenste milieuactivisten. Wij weten dat zowel de 'anti-imperialistische' regeringen Chavez als Maduro in Venezuela de half onteigende oliemaatschappijen vrij baan hebben gegeven tot gelijkaardige landroof. Dit verhaal wordt eentonig – laten we tot de gebeurtenissen overgaan die tot internationale oproepen hebben geleid.

Maar men wil ook dat iedereen die protesteert wordt opgepakt wegens steun aan terrorisme

Santiago Maldonado en het bloedige spoor dat daarop volgt

Op 1 augustus hielden de Mapuche-indianen in de provincie Chubut in Argentijns Patagonië een blokkade voor de hoofdvestiging van de Italiaanse kledingmaatschappij Benetton. Dit als protest tegen door dit bedrijf gepleegde landroof en etnische zuivering van het Mapuche-gebied, dat al meer dan tien jaar voortduurt. Tijdens het politieoptreden werd de activist Santiago Maldonado opgepakt, met geweld in een wit busje geduwd en ontvoerd – sindsdien werd niets meer van hem vernomen. Deze verdwijning riep al meteen protesten op en honderden Argentijnen gingen de straat op. Ook in Amsterdam vonden demonstraties plaats.

Twee maanden later werd Santiago dood uit een rivier in Patagonië gevist. Dit heeft het protest natuurlijk doen toenemen, omdat dit herinnert aan de 'verdwijningen' uit de tijd van Videla – en met recht. Want er is niet alleen sprake van een doofpotaffaire bij de politie, maar men wil ook dat iedereen die protesteert wordt opgepakt wegens steun aan terrorisme. De Mapuche en onze kameraden behoren volgens de minister van Nationale Veiligheid, die blijkbaar op indianenmoord uit is, tot tuig dat 'die opstand predikt en de Argentijnse staat en de wetten van de provincie niet erkent'. Volgens hen bestaat er een organisatie RAM (Ancestraal Mapuche Verzet) aan wie zij allerlei gewelddadige intenties toeschrijft. Het enige dat daarvan waar is, is dat de Mapuche zich al decennialang tegen landroof verzetten, waarover meer in het artikel van Kees Stad verderop in deze *Buiten de Orde*. De Mapuche

Anarchistenjacht in Brazilië

Intussen is er ook oorlog in Brazilië. De president Michel Temer, die na de verdrijving van Dilma Rousseff wegens corruptie zelf in de zomer van 2017 een aanklacht tegen corruptie in het parlement heeft overleefd, probeert nu nieuwe aanklachten vanuit het volk tegen te gaan door een campagne tegen links en volksvijandige elementen. In dit kader past natuurlijk ook een anarchistenjacht.

Anarchisten in Porto Alegre organiseerden een boekenmarkt die had moeten plaatsvinden op 27 oktober. Twee dagen daarvoor deden arrestatieteams van de politie een inval in het centrum, arresteerden de organisatoren en namen de handel in beslag. De inhoud van de boeken dient nu als bewijs tegen hen als revolutionaire complotteurs, samen met een hoeveelheid petflessen, die volgend de politie als molotovs konden worden gebruikt. Een en ander valt in het kader van verdere repressie van arbeidersbewegingen die zich keren tegen de afbraak van de magere sociale zekerheid waarmee ex-president Lula indertijd hun stemmen had beloond en de handhaving van de door de staat overgenomen universiteitsadministratie van Sao Paolo, waartegen de studenten zich verzetten. Ook hier zijn voorwaarden aanwezig voor indianenoorlogen, die in een dergelijke campagne gewoon kunnen worden meegenomen.

haalden al eerder de burgerlijke Europese media vanwege de openlijke steunbetuiging van de mensenrechtenactivist Adolfo Pérez Esquivel, winnaar van de Nobelprijs voor de Vrede. Maar het verhaal over de RAM dient vooral als voorwendsel om iedereen die dit bericht tegenspreekt op te pakken, ja zelfs te vermoorden. Op 25 november werd Rafael Nahuel tijdens een van die protesten door de politie standrechtelijk geëxecuteerd met een schot in de rug.

Ook hier zijn voorwaarden aanwezig voor indianenoorlogen

In Argentinië is er een petitiebeweging gaande waarbij een vijftigtal organisaties en verenigingen hebben getekend. Het is te hopen dat internationale solidariteitsdruk daadwerkelijk helpt.

Door deze en alle andere incidenten wemelt het van oproepen tot petities en demonstraties. De week van 28 januari tot 3 februari was door de Internationale van Anarchistische Federaties uitgeroepen tot actieweek. Het zal daar niet bij blijven.

door Jan Bervoets

Intifada in Patagonië

De Mapuche in verzet

De verdwijning van de activist Santiago Maldonado in 2017 bracht een immense solidariteitscampagne in Argentinië op de been. Hij was gearresteerd in de provincie Chubut toen hij zich bij opstandige Mapuche had gevoegd, die met een straatblokkade vrijlating eisten van een van hun mensen die beschuldigd worden van terrorisme. Het lichaam van Santiago werd pas 78 dagen later in een rivier gevonden, en het is nog steeds onduidelijk hoe hij om zijn leven kwam. Dat er zo'n grote solidariteitscampagne op gang kwam is natuurlijk geweldig, er kwamen tienduizenden mensen voor hem de straat op. Maar het is ook een beetje wrang voor de Mapuche, dat de vele doden en gevangenen uit eigen gelederen die aandacht nooit kregen.

Mapuche zijn de oorspronkelijke bewoners van het zuiden van Argentinië en Chili. Eigenlijk is het een verzamelnaam en zijn er ook inheemse groepen die zich anders noemen. Sinds de Spanjaarden hun gebied 'ontdekten', worden ze belaagd. Ze waren ooit bijna uitgeroeid, maar zijn zich nu weer met zo'n 900.000 mensen met hand en tand aan het verzetten. Of het nu conquistadores zijn, militaire dictaturen of democratische machthebbers en hun bedrijven, allen proberen de hinderlijke Mapuche uit de weg te ruimen.

Na de eerste ontdekkingsreizen vanuit Europa werd al snel ontdekt dat de bewoners van het uiterste zuiden, Vuurland, geen doetjes waren. Naar verluidt zijn er schipbreukelingen van VOC-schepen (de WIC kwam pas later) verdronken, omdat ze het niet aandurfden om voet aan wal te zetten. Overigens is het meest zuidelijke puntje, Kaap Hoorn. inderdaad genaamd naar... dat stadje waar Willem Cornelisz Schouten, de eerste Europeaan die er in 1616 omheen zeilde, was geboren.

Toen de Spaanse conquistadores de Zuidkegel probeerden te veroveren, werden de Mapuche aanvankelijk vanuit Peru aangevallen. Dat leidde tot georganiseerd verzet van de kant van de oorspronkelijke bevolking, en een langdurige oorlog, de Arauco Oorlog (van 1550- 598). In het proces van de vorming van nationale staten (met name Chili en Argentinië) kregen Mapuche gedurende enige tijd een soort autonomie aan de Chileense kant, in het gebied ten zuiden van de Biobio Rivier. Deze rivier wordt nog steeds als een historische grens gezien. Aan de Argentijnse kant van de Andes werd nooit over autonomie gesproken en werd voornamelijk geprobeerd zoveel mogelijk inwoners de bergketen over te jagen. In de jaren 1860 kwam er een einde aan de formele Chileense autonomie, omdat daar nieuwe landbouwgrond nodig was.

Oorspronkelijk was het onmetelijke gebied voor machthebbers vooral daarvoor interessant. Vooral voor veeteelt, en voor grondstoffen. Maar met de moderne tijden is het gebied verder onder druk komen te staan. Daardoor zag de lokale bevolking zich gesteld tegenover tal van nieuwe, bedrijfsmatige bedreigingen. Zo zijn er grote infrastructurele projecten om energie op te wekken met stuwdammen, nieuwe vormen van mijnbouw en wordt er ook veel commerciële bosbouw op Mapuche-gronden gepleegd. De bij uitstek grootste 'landgrabber' aan de Argentijnse kant is de Italiaanse kledingmultinational Benetton, die bijna een miljoen hectare land in Patagonië heeft opgekocht. Het is daarmee de grootste grondbezitter van het land. Ook de acties waarbij Santiago Maldonado betrokken was, waren gericht tegen bezetting door Benetton.*

Woordvoerders van Benetton verdedigen zich tegen kritiek met een truc die we kennen van de ideologen achter de Israëlische bezetting in Palestina. Ze beweren dat er geen 'oorspronkelijke bewoners' waren. Volgens hen is het gewoon ongebruikte grond, een leeg gebied dat eindelijk ontgonnen wordt.

De afgelopen twintig jaar is het verzet enorm opgelaaid en ook veel verder verspreid. De Mapuche, die traditioneel sterk in lokale groepen georganiseerd zijn en geen centraal gezag erkennen, werden in het verleden vaak vakkundig door politieke en militaire machthebbers tegen elkaar uitgespeeld. Maar de laatste decennia is er weer een sterk gedeeld gevoel van gemeenschappelijke strijd. Er worden ook aan beide kanten van de Andes militante middelen gebruikt, en er zijn zelfs ondergrondse, gewapende groepen ontstaan waaronder de RAM (Ancestraal Mapuche Verzet).

De overheden reageren met repressie en terreur. Ook als er een progressieve regering is, zoals in Chili toen de voormalige socialiste Bachelet aan de macht was. Ze heeft net een tweede ambtstermijn als president achter de rug. Naar verluidt maakte de repressie onder haar bevel gebruik van de kennis over de structuren van de Mapuche omdat tijdens de dictatuur van Pinochet (die Bachelets eigen vader het leven kostte en haar in gevangenschap en ballingschap deed belanden) veel linkse vluchtelingen in Mapuche-gebied ondergedoken zaten.

door Kees Stad

Noot

* Zie het dossier uit 2004 over het begin van een internationale campagne tegen Benetton: Sebastian Hacher, 'United Colours van de landroof' op: globalinfo.nl. Er is ook een steungroep van Mapuche in Nederland, Folil genaamd: www.mapuche.nl.

: Aankondiging

Oproep!

De Pinksterlanddagen komen er weer aan!

Kom allemaal in het weekend van 18 tot 20 mei naar Appelscha voor de jaarlijkse anarchistische bijeenkomst! Zoals velen van jullie weten is de Pinksterlanddagen een anarchistisch festival dat inmiddels alweer een traditie van meer dan tachtig jaar kent. Tussen het eerste treffen van jonge anarchisten op een aardappelveld rond 1927 en nu is er een hoop veranderd. Er zijn strijden bijgekomen, gewonnen, verloren, vergeten, genegeerd, enzovoorts.
Eén ding daarentegen is er niet veranderd: de Pinksterlanddagen is een bijeenkomst van anarchisten of mensen die het anarchisme een warm hart toedragen. Dit jaar is er dus weer een weekend vol met workshops, lezingen en discussies over anarchisme. Ook willen we aankondigen dat we een open ruimte organiseren waar mensen autonoom van het programma dingen kunnen organiseren. Dus houd 18 tot 20 mei alvast vrij!

Het lijkt misschien vroeg, maar achter de schermen is een nieuwe organisatiegroep volop bezig met voorbereidingen en het verwerken van al jullie feedback over vorig jaar. Daarom willen wij iedereen vragen of zij nog goede ideeën hebben voor workshops, het avondprogramma of andere dingen die niet mogen ontbreken op de Pinksterlanddagen. Laat het ons weten!

Kijk voor meer info op:
www.pinksterlanddagen.org

Of stuur een mail naar: pl@puscii.nl

De gemeenten bevrijden van de voogdij van de staat

Kropotkin over communes

'Gemeenteraden moeten wijkraden van buurtbewoners laten meebeslissen.' Met deze stelling uit het begin van de jaren zeventig vatte Roel van Duyn, gangmaker van Provo, in een bundel teksten van Kropotkin[1] zowel de ervaring van de protestbeweging van de jaren zestig als de bijdrage van Kropotkin tot het anarchisme samen. Het is een idee dat opnieuw aan belang wint.

Anarchist

In de herfst van 1872 maakte Peter Kropotkin (1842-1921) zijn eerste reis naar West-Europa. In Zwitserland verbleef hij bij de horlogemakers van de Jura en maakte hij kennis met de Jurafederatie, die de daarop volgende jaren een belangrijke rol zou spelen in het ontwikkelen van het socialisme door er een niet-regeringsgebonden of anarchistische tendens in te brengen. Het was Bakoenin die de Juramensen geholpen had hun ideeën helder te formuleren en hun aspiraties onder woorden te brengen.

In zijn *Memoires* schrijft Kropotkin: 'De theoretische aspecten van anarchisme, zoals ze toen door de Jurafederatie tot uiting gebracht werden, vooral door Bakoenin; de kritiek op staatssocialisme – de vrees voor een economische dictatuur die veel gevaarlijker was dan de zuiver politieke dictatuur die ik daar hoorde formuleren, en het revolutionaire karakter van de beweging, dit alles trok me bijzonder aan. Maar de gelijkwaardige relaties die ik aantrof in de Jura, de onafhankelijkheid in woord en gedachte die ik onder de arbeiders zag ontstaan en hun onbegrensde toewijding spraken me nog veel meer aan. En toen ik na een week bij de horlogemakers te zijn geweest uit de bergen kwam, had ik mijn mening gevestigd. Ik was anarchist.'[2]

> *'De onafhankelijkheid in woord en gedachte die ik onder de arbeiders zag ontstaan en hun onbegrensde toewijding spraken me nog veel meer aan'*

De Commune

Bakoenin was in die tijd in Locarno. Kropotkin zou hem niet ontmoeten, en dat betreurde hij ten zeerste. Want toen hij vier jaar later naar Zwitserland terugkeerde, was Bakoenin overleden. Kropotkin vestigde zich in La-Chaux-de-Fonds en sloot zich er aan bij de Jurafederatie van de Internationale Arbeidersassociatie.

Enkele jaren eerder had er in Parijs een revolutionaire opstand plaatsgevonden, die nog steeds de gemoederen beroerde. Op 18 juli 1870 was er een oorlog tussen Frankrijk en Duitsland uitgebroken, waar in januari 1871 een eind aan kwam toen het Franse leger door de Duitse troepen verslagen werd en de keizer gevangen genomen werd. Het Duitse leger omsingelde Parijs en de Franse regering vluchtte naar Versailles. Daardoor ontstond hongersnood binnen de stadsmuren, wat leidde tot grote onrust bij de bevolking. Revolutionaire groeperingen grepen die gelegenheid aan om hun ideeën te propageren.

Na verkiezingen, uitgeschreven door het Parijs gemeentebestuur, werd op 27 maart 1871 de onafhankelijke Commune uitgeroepen, die streefde naar een federatie van communes die de staat zou vervangen. Men wilde leger en dienstplicht afschaffen, het onderwijs hervormen en een absolute scheiding tussen kerk en staat instellen, maar ook bijvoorbeeld het nachtwerk voor bakkers afschaffen. Afgevaardigden vanuit alle arrondissementen van Parijs vormden een raad die democratische besluiten kon nemen. De onafhankelijke Commune duurde slechts 72 dagen. Uiteindelijk werd de opstand in de week tussen 21 en 28 mei gewelddadig neergeslagen.

'De mensen hebben een gezonde en praktische ingesteldheid wanneer het op gemeentelijke aangelegenheden aankomt'

Toen Kropotkin in Zwitserland aankwam, was de herinnering aan de Parijse Commune van 1871 nog zeer levendig. Verscheidene vluchtelingen uit de Parijse Commune hadden zich bij de Federatie aangesloten. Kropotkin hoorde hun verhalen en schreef erover in *Le Révolté*, een blad van Zwitserse anarchisten, waaruit later een bundel zou worden samengesteld onder de titel *Paroles d'un révolté* (1885). Hij sloot hierbij nauw aan bij de denkbeelden die Bakoenin ontwikkeld had.

Twee verschillende methoden

Naar aanleiding van de Commune van Parijs had Bakoenin in de zomer van 1871 geschreven: 'Ik ben een overtuigd voorstander van de *sociale en economische gelijkheid*, omdat ik weet dat zonder die gelijkheid en vrijheid, gerechtigheid, menselijke waardigheid, moraliteit, het welzijn der mensen en welvaren van de naties nooit iets anders zullen zijn dan even zovele leugens. Maar omdat ik onder alle omstandigheden voorstander van de vrijheid ben, eerste voorwaarde voor de mensheid, ben ik van mening dat de gelijkheid in de wereld moet ontstaan door de spontane organisatie van de arbeid en het collectief eigendom in producerende associaties, die in vrije communes georganiseerd en gefederaliseerd zijn en door de even spontane federatie van communes, maar niet door de opperste bevoogding van de staat.'

Dit vormt volgens hem het belangrijkste twistpunt tussen de revolutionaire socialisten en de autoritaire communisten. 'Vandaar: twee verschillende methoden. De communisten geloven de arbeiderskrachten te moeten organiseren om zich meester te maken van de politieke macht der staten. De revolutionaire socialisten organiseren zich met het oog op de vernietiging of – zo men een netter woord wil – de uitschakeling van de staten. De communisten zijn voorstander van beginsel en praktijk van de autoriteit, de revolutionaire socialisten stellen slechts vertrouwen in de vrijheid. Terwijl beide evenzeer voorstander zijn van de wetenschappelijke methoden, zouden eerstgenoemden deze willen opleggen, terwijl de anderen zich zullen beijveren ze te propageren opdat de overtuigde groepen zich spontaan en vrij, van beneden naar boven organiseren en federaliseren, uit eigen beweging en overeenkomstig hun werkelijke belangen, maar nimmer volgens een plan dat van te voren is opgesteld en aan de onwetende massa's door enkele superieure breinen wordt opgelegd.'

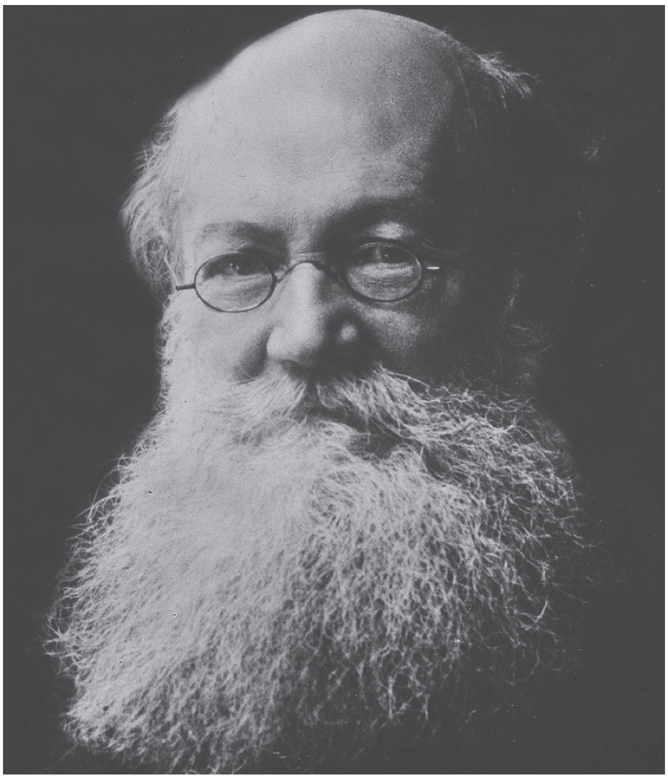
Op het einde van zijn artikel herhaalt Bakoenin dit fundamentele principe: 'De toekomstige maatschappelijke organisatie moet louter van onder naar boven worden opgebouwd door de vrije associatie of federatie van arbeiders, eerst in associaties, vervolgens in communes, gewesten, naties en uiteindelijk in een grote internationale en universele organisatie. Alleen dan zal de waarachtige en levendmakende orde van vrijheid en algemeen welzijn worden verwezenlijkt [...].' Dit was volgens Bakoenin een essentiële les uit de Commune van Parijs.[3]

De gemeente

Bakoenin verwachtte alle heil van een revolutie. Hij geloofde niet dat algemeen stemrecht het volk economische en sociale gelijkheid kon bezorgen. Maar hij zag wel iets in gemeenteraadsverkiezingen: 'Als gevolg van hun economische ontberingen zijn de mensen onwetend en onverschillig en zijn ze zich enkel bewust van die dingen die hen echt aanbelangen. Ze verstaan en weten hoe ze hun dagelijkse zaken moeten regelen. Los van hun dagelijks leven raken ze verward, worden ze onzeker en zijn ze in politiek opzicht ontgoocheld. Ze hebben een gezonde en praktische ingesteldheid wanneer het op gemeentelijke aangelegenheden aankomt. Ze zijn erg goed geïnformeerd en zijn in staat de meest geschikte functionarissen uit hun midden te kiezen. Onder dergelijke omstandigheden is een effectieve controle goed mogelijk, omdat de publieke zaken geregeld worden onder het waakzame oog van de burgers en op een vitale en een directe manier hun dagelijks leven raken. Daarom weerspiegelen gemeenteraadsverkiezingen het beste de reële ingesteldheid en wil van het volk.'[4]

Alhoewel dit niet wil zeggen dat Bakoenin opteerde voor gemeenteraadsverkiezingen om tot socialisme te komen, opende dit denkbeeld wel toekomstperspectieven waar Kropotkin op zou voortborduren.

Kropotkin pleitte onomwonden 'voor volkomen onafhankelijke gemeenten, bevrijd van de voogdij van de staat'. Net zoals de

burgers uit de middeleeuwse gemeente zich moesten bevrijden van de heer, zou de tegenwoordige gemeente zich van de staat moeten bevrijden: 'De gemeente der toekomst heeft geen keuze: of de gemeente zal volkomen vrij zijn om alle instellingen in het leven te roepen en alle hervormingen en omwentelingen tot stand te brengen die ze nodig acht, of ze zal blijven wat ze tot op heden was: een toevoegsel van de staat, in al haar bewegingen geketend, steeds met de staat van mening verschillend…'

De eerste bekommernis van de toekomstige gemeente zou er volgens Kropotkin in moeten bestaan dat zij een eind zou maken aan de maatschappelijke ongelijkheid: 'Ze zal niet alleen communalistisch zijn doch ook communistisch. Zoals ze revolutionair is in de politiek, zal ze het ook zijn in problemen ten aanzien van productie en handel.'[5]

De staat

De gemeenten bevrijden van de voogdij van de staat: voor velen lijkt het een vreemde gedachte. 'Weet men dan niet dat de mens duizenden jaren in maatschappijen heeft geleefd vooraleer hij de staat kende?' repliceert Kropotkin. 'Men vergeet dat de staat voor de Europese volkeren van latere oorsprong is, dat hij nauwelijks uit de zestiende eeuw dateert. Men miskent dat de roemrijkste tijdperken van de mensheid die waren toen vrijheden en plaatselijk leven nog niet door de staat waren verwoest en toen vele mensen in gemeenten en vrije federaties leefden.'

Maar de staat, is dat geen handig instrument om 'harmonie' in de maatschappij te creëren? Helemaal niet, zegt Kropotkin. De staat is volgens hem een organisatie die in de loop van drie eeuwen uitgewerkt en langzaam vervolmaakt werd met als de doel de privileges van bepaalde klassen te handhaven, privileges die erin bestaan te profiteren van de arbeid van de meerderheid van de bevolking.

Een revolutie wordt niet gemaakt door decreten

Kropotkin streeft naar de afschaffing van de staat. Daarbij stoot hij op de tegenkanting van bepaalde socialisten en communisten die stellen: 'laat ons eerst de klassen afschaffen en zodra dit gebeurd is zullen we de staat naar de vuilnisbelt van de geschiedenis verwijzen.'

Hoe kan men, repliceert Kropotkin, spreken over de afschaffing van de klassen zonder aan de instelling te raken die het instrument was om deze in het leven te roepen en die het instrument blijft om ze te vereeuwigen? Hij werpt de vraag op of de staat, die in de geschiedenis van de beschaving uitgewerkt werd om een wettelijk karakter te geven aan de uitbuiting van de massa door de bevoorrechte klassen, het instrument kan zijn van zijn bevrijding. Vormen zich anderzijds niet reeds in de evolutie van de moderne maatschappijen andere groeperingen dan de staat, die groeperingen die in de maatschappij de coördinatie, de harmonie van de individuele pogingen kunnen brengen en het instrument worden van de bevrijding van de massa zonder toevlucht te nemen tot de onderwerping van allen aan de piramidale hiërarchie van de staat?

Scheppende kracht

Kropotkin wijst erop dat zich in de loop van de geschiedenis vele voorbeelden voorgedaan hebben die aantonen dat telkens als nieuwe sociale lagen activiteit en intelligentie begonnen te ontwikkelen, zij een scheppende kracht begonnen te ontplooien en nieuwe vormen van politieke organisatie wisten te vinden.

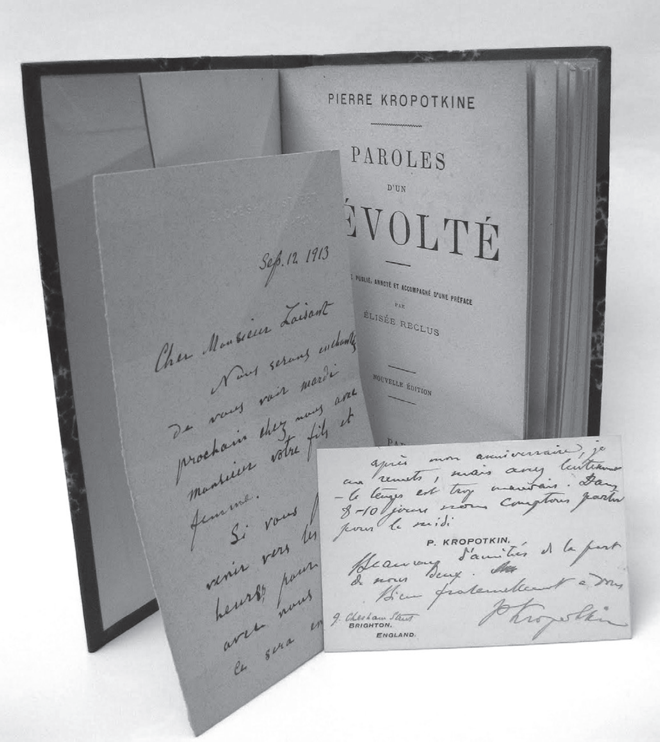
Kropotkin verwijst in dit verband naar de vrije steden in de Middeleeuwen, die vanaf de eerste dag nieuwe instellingen schiepen in de vorm van hun 'eedgenootschappen', genootschappen waarvan de leden elkaar onderlinge bijstand beloven. Zij waren georganiseerd op basis van onafhankelijke, soevereine stadsdelen – de straat en de wijk of secties (federaties van straten) – en anderzijds de gilde, die eveneens onafhankelijk was; op basis van de georganiseerde en soevereine kunsten (die bijgevolg elk hun 'rechtspraak', hun banier en hun militie hadden) en uiteindelijk op basis van het forum, de volksvergadering, die de federatie van de stadsdelen en de gilden vertegenwoordigde.

Een hele reeks instellingen, die haaks stonden op de geest van de Romeinse staat en van de theocratische staat van het oosten, werden op die wijze ontwikkeld in de loop van drie of vier eeuwen. 'Wie zou er,' zo vraagt Kropotkin zich af, 'een ogenblik aan kunnen twijfelen dat dit nieuwe instellingen waren, die voortsproten uit het federaal beginsel en met eerbiediging van de individualiteit die aan de communes van de Middeleeuwen toestonden de rijke beschaving, de kunsten en de wetenschap te midden van de duisternis van het tijdperk te ontwikkelen, die wij in de vijftiende eeuw aantreffen?'

Stedelijke revolutie

Kropotkin verwijst eveneens naar de Franse Revolutie van 1789, die hij een 'stedelijke revolutie' noemt.

Vermits de Nationale Vergadering noodzakelijkerwijs was samengesteld uit vertegenwoordigers van het verleden, die ertegen gekant waren dat de revolutie zou winnen in diepte en vooral dat de volksmassa werkelijk de vrijheid zou verkrijgen, waren het de communes die de revolutie vooruit dreven. Een stedelijke revolutie, zegt Kropotkin. En omdat een revolutie niet gemaakt wordt door decreten, waren het volgens Kropotkin de duizenden dorps- en stadsgemeenten die zich belastten met de afschaffing van de

feodale rechten in die plaatsen. Voordat de Nationale Vergadering besloot dit in beginsel te proclameren op 4 augustus 1789 en voordat zij het effectief proclameerde vier jaar later na het verjagen van de Girondijnen, handelden de gemeentebesturen in sommige delen van Frankrijk reeds in deze richting.

Maar de gemeentebesturen en vooral de vooruitstrevende secties van de grote steden beperkten zich daar niet toe, zo verduidelijkt Kropotkin. Toen de Nationale Vergadering besloot tot de confiscatie van de goederen van de geestelijkheid en tot de verkoop van deze goederen, had de staat geen mechanisme om deze beslissing ten uitvoer te brengen. En toen waren het de communes en in de grote steden de secties die zich aanboden om de geduchte revolutionaire overdracht van de fortuinen te verwerkelijken. Zij alleen waren in staat, zo benadrukt Kropotkin, zich daarmee te belasten en zij vervulden die taak ook effectief.

Het is volgens Kropotkin absoluut noodzakelijk dat de massa de middelen vindt voor haar bevrijding, die haar in staat stellen haar scheppende kracht te ontplooien en zelf nieuwe gelijkheidsvormen voor productie en distributie uit te werken. De staat en de nationale vertegenwoordiging kunnen die volgens Kropotkin niet vinden; de mensen zelf zullen die moeten vinden.

Hetzelfde geldt voor de vormen van de politieke organisatie. Om zich vrij te maken van de exploitatie die zij ondergaat onder de voogdij van de staat, kan de massa niet gebukt blijven gaan onder de heerschappij van vormen die de ontplooiing van het volksinitiatief verhinderen. Deze werden door de regeringen uitgewerkt om de verknechting van het volk te bestendigen, ten einde te beletten dat haar scheppende kracht zich zou ontplooien en dat de instellingen van wederzijds dienstbetoon zich op basis van gelijkheid zouden ontwikkelen. En Kropotkin besluit: ‘Nieuwe vormen moeten gevonden worden om het tegenovergestelde doel te dienen.’[6]

Volksassemblees

De Amerikaanse pionier van de sociale ecologie Murray Bookchin (1921-2006) plaatst zich in de traditie van Kropotkin als hij het historisch potentieel van de gemeente, als de voedingsbodem van geest en debat, wil verwerkelijken. Het communalisme waarvoor hij pleit probeert ‘resoluut een einde te maken aan statelijke gemeentelijke structuren en deze te vervangen door instellingen met een libertaire strekking. Het beoogt de bestuursinstellingen van steden radicaal om te vormen tot democratische volksassemblees, die gestoeld zijn op buurten, dorpen en steden. In deze volksassemblees gaan burgers – uit de middenklassen en uit de arbeidersklassen – op een ‘face to face’-basis aan de slag met gemeentelijke aangelegenheden, nemen zij in een directe democratie bestuurlijke beslissingen, en verwezenlijken zij het ideaal van een humanistische, rationele maatschappij.’[7]

Was dat niet hetgeen Kropotkin beoogde toen hij de gemeenten wilde bevrijden van de voogdij van de staat?

door Johny Lenaerts

Noten

1 Peter Kropotkin, *Tekstboek. Bloemlezing uit zijn boeken, pamfletten en brieven, alsmede een exact verslag van het gesprek tussen Lenin en Kropotkin* (Amsterdam: Meulenhoff, 1972).
2 Peter Kropotkin, *Memoires van een revolutionair* (Baarn: Wereldvenster, 1978).
3 Michael Bakoenin, *Over anarchisme, staat en diktatuur* (Amsterdam: Anarchistiese Uitgaven, 1975).
4 Michael Bakoenin, *On Anarchism* (Montréal: Black Rose Books, 1980).
5 Zie noot 1.
6 Peter Kropotkin, *De staat. Zijn rol in de Geschiedenis en in den modernen tijd* (Zandvoort, z.j.).
7 Murray Bookchin, *Sociale ecologie en politiek* (Utrecht: Kelderuitgeverij, 2018).

Terugblik op een succesvol weekend

De Nijmeegse antiracistische marathon

In het weekend van 25 en 26 november vond de eerste Nijmeegse antiracistische 'marathon' plaats: twee dagen van lezingen, expositie, film, discussie, actie, eten en meer onder het motto 'Grenzenloze Solidariteit'. Aanleiding hiervoor was de komst van het extreemrechtse en islamofobe PEGIDA naar Nijmegen. Om meer inhoud te geven aan onze eigen strijd en de agenda niet te laten bepalen door rechtse groepen, werd deze marathon opgezet om zo de strijd voor een inclusieve en rechtvaardige samenleving verder voor het voetlicht te brengen. Het mediadebat wordt immers al jaren gedomineerd door rechtse politici en rechts-populistische media.

In de aanloop naar de marathon zijn er verschillende activiteiten georganiseerd, waaronder meerdere *microfoniki's* – flyeracties met muziek en gesproken woord. Deze waren onder andere op het centraal station en bij winkelcentrum Dukenburg. Daarnaast is er ook nog een workshop spandoek schilderen georganiseerd en zijn er vele duizenden flyers verspreid in de Nijmeegse wijken.

> *Achter de zogenaamde 'mening' zit zo veel meer*

De aftrap van de marathon

In politiek café de Klinker was zaterdag 25 november een antiracistisch café. Er was een expositie over dekolonisatie in de ruimte met portretten, een antiracistische 'myth-busting' hoek, een dekolonisatie-spel en een leestafel van de Zwarte Uil. Ook was er een presentatie van een project voor de inventarisatie van straten die de namen dragen van mensen die een belangrijk aandeel hebben gehad in de Nederlandse koloniale geschiedenis, met een verzoek tot bijdragen aan de inventarisatie. Tegelijkertijd werden er in de kelder van het pand een drietal films vertoond: *Wit is ook een kleur* (2016) van Sunny Bergman, *Lesvos: Beautiful Prison* (2017) van Laura Heinig en *Concerning Violence* (2014) van Göran Olsson. Later die avond sprak er een vijftal activisten over hun werk tegen racisme en de impact van racisme op hun leven. De thema's waren breed, van antifascistische actie, activistische kunst, tot de rol van wit privilege op de universiteit of de invloed van racisme op het moederschap. Een terugkerende rode draad was 'intersectionaliteit', waarbij het erom gaat verschillende vormen van onderdrukking te erkennen, hun relatie te herkennen en ze gemeenschappelijk te bestrijden.

Zondag – dag van actie

Op zondag 26 november zou PEGIDA Nijmegen aandoen met als startpunt het Joris Ivensplein.[1] Nog voordat PEGIDA goed en wel begonnen was met hun manifestatie ontrolde zich van de fietsbrug langs het plein, op de plek waar zojuist nog een spandoek van het extreemrechtse Identitair Verzet had gehangen, een gigantisch spandoek met de slogan 'Geen mens is illegaal!'. Het was de aftrap van het verzet tegen de komst van de extreemrechtse demonstratie dat zou aanhouden tot deze de stad weer zou verlaten. Omstanders uitten regelmatig hun onvrede over de komst van de groep en activisten hebben meerdere keren geprobeerd de route van de demonstratie te blokkeren. De politie greep hard in en heeft een aantal keer met grof geweld geprobeerd om mensen ervan te weerhouden op de route te komen – of waar dit wel gelukt was, om ze ervan af te krijgen. De atmosfeer was echter strijdbaar en men liet zich niet intimideren door het politieoptre-

den. Op creatieve wijze werd er door de stad gemanoeuvreerd en langs de route ontrolden zich de nodige spandoeken en ontvlamden rookpotten, wat zorgde voor een aanhoudende druk. Uiteindelijk bleek de mobilisatiekracht van PEGIDA beperkt. Een dertigtal mensen kwam opdagen, waarvan een aantal bekende neonazi's uiteindelijk halverwege ook nog de demonstratie verliet.

We mogen echter het gevaar van extreemrechtse groepen als PEGIDA niet onderschatten. Ze proberen mee te liften op de politieke ruk naar rechts van de afgelopen jaren. Ze proberen maatschappelijke onvrede over economische ongelijkheid en politiek beleid tegen nieuwe inwoners te richten. In veel landen om ons heen zien we dat, als dergelijke clubs zich maatschappelijk genoeg gesteund voelen, dit tot geweld leidt tegen (veronderstelde) migranten en andersdenkenden. Verzet tegen dergelijke organisaties is daarom niet alleen een principekwestie, maar ook directe zelfverdediging. Want, zoals we elders ook al schreven: achter de zogenaamde 'mening' zit zo veel meer, er zit ook een intentie achter, en als die intentie zich gaat manifesteren is het te laat, dan vallen er slachtoffers.

Als afsluiter van de dag, als onderdeel van de antiracistische marathon, was er in de eerste winterse kou van het jaar ook nog een manifestatie. Er was een drietal sprekers die vertelden over hun relatie tot het onderwerp racisme met tussendoor muziek van het Nijmeegse Antilectual en van Shireen. Anya Topolski, politiek filosoof aan de Radboud Universiteit in Nijmegen vertelde een verhaal over de lessen die men moet leren uit het verleden – over hoe haar Joodse identiteit misbruikt wordt voor uitsluitingsdoeleinden. Spreekster Nazima Shaikh vertelde over haar bewustwordingsproces rond racisme en Zwarte Piet, waarbij ze de lessen die ze leerde van haar dochter deelde met het publiek. Daarnaast vertelde ze over haar ervaringen als moslima in Nederland, en hoe haar sinds tien jaar ineens een religieuze identiteit wordt opgedrukt, en ze tot 'de ander' wordt gemaakt. Tot slot sprak Khalid van Wij Zijn Hier,[2] die vertelde over de noodzaak van (letterlijke) toenadering tot elkaar.

Na de manifestatie was er nog een spontane lawaaidemonstratie voor een drietal gearresteerde kameraden. Twee van hen kwamen diezelfde avond nog vrij en werden door medeactivisten opgevangen. Een derde heeft langer gezeten en verwacht nog een rechtszaak. Laten we elkaar ondersteunen tegen deze repressie, ook als de spanning van het moment weer is gezakt.

Deze strijdbare dynamiek heeft het hele weekend vele mensen bij elkaar gebracht. Er waren veel nieuwe gezichten, wat ons zeer positief stemt. Er was heerlijk eten bereid voor de vele deelnemers aan de activiteiten. We willen de vele handen die hebben geholpen voor het mogelijk maken van dit weekend bedanken voor hun inzet – Nijmegen blijft divers, strijdbaar en solidair!

door Tommy Ryan

Noten

1 Joris Ivens (1898-1989) was actief communist en maakte onder andere de film *Indonesia Calling* (1946), over de staking van havenarbeiders die weigerden munitie en wapens voor Nederlandse schepen te laden die bedoeld waren voor de onderdrukking van de onafhankelijkheidsbeweging in Indonesië na de Tweede Wereldoorlog. Om deze film kreeg hij problemen met de Nederlandse autoriteiten. Overigens koos hij niet altijd de kant van de onderdrukten, hij steunde met zijn filmkunsten verschillende malen dictatoriale regimes.

2 Wij Zijn Hier is een groep vluchtelingen, hoofdzakelijk in Amsterdam, die geen kant op kunnen. Hun wordt door de overheid het recht op een verblijfsvergunning ontzegd maar ze kunnen (en willen) ook niet terug naar hun land van herkomst omdat het daar te gevaarlijk is of ze er geen kans hebben op een degelijk bestaan. Om voor zichzelf op te komen hebben zij het heft in eigen hand genomen en hebben ze al meerdere keren leegstaande locaties bezet om in te wonen. Meer weten? www.wijzijnhier.org.

: Antifa

Überfeld
@VonUberfeld
Volgen

Als antwoord op @BotVdb147 @thierrybaudet @Martinbosma_pvv

Baudet volgde eerst @Erkenbrand_NL, maar nu niet meer want niet handig tijdens verkiezingen... :)

21:05 - 15 mrt. 2017

Erkenbrand

Alt-right in Nederland

In het voorjaar van 2016 richten enkele jongemannen een extreemrechts studiegenootschap op. Ze dopen het Erkenbrand. Na bijna twee jaar van groei en ontwikkeling heeft de organisatie flink aan betekenis gewonnen. Er is sprake van een behoorlijk grote en brede aanhang en er lopen diverse lijntjes naar het Forum voor Democratie. En dat is opvallend, gezien het zeer extreme gedachtegoed van het studiegenootschap.

'It was a hardcore fascist, racist bunch of people' stelt Colin Robertson (1983) tevreden vast. Deze populaire alt-right-vlogger uit Schotland blikt terug op de eerste Erkenbrand-conferentie in de zomer van 2016. Onder zijn pseudoniem Millenial Woes spoorde hij als spreker de ruim honderd bezoekers aan om 'te vechten om ons blanke ras te beschermen'. Waar komt Erkenbrand vandaan, en hoe komen ze aan hun extremistische ideeën?

Ontstaan en ideologie

Erkenbrand is in 2016 opgericht, maar de oorsprong van deze organisatie ligt iets verder in het verleden, bij een website. Michael Hugens (1990) uit Zoetermeer en Milan Bruynzeel (1991) uit Amsterdam leren elkaar kennen via een gemeenschappelijke vriend op Twitter. Eind 2014 starten ze een platform om hun ideeën te verspreiden, de website curiales.nl. Met enkele duizenden volgers op Twitter en ruim honderd dagelijkse bezoekers van de website vinden zij een publiek voor hun 'diepgaande inzichten' met betrekking tot onderwerpen als 'demografische transformatie', MH17, de krijgsmacht en feminisme. De onderwerpskeuze past bij de studies van beide heren: Bruynzeel studeert op dat moment Europese Studies aan de Hogeschool Den Haag en Hugens Politicologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam. De inhoud van de artikelen varieert van conservatief (over prostitutie) tot zeer racistisch (over een soeverein thuisland voor etnische Europeanen).

Het schrijven op Curiales bevalt, en smaakt naar meer. De tijd is rijp om geestverwanten uit hun opgebouwde achterban te ontmoeten. In het voorjaar van 2016 organiseert Curiales een 'alt-right meeting'. In dezelfde periode starten Hugens en Bruynzeel met Erkenbrand. Een studiegenootschap dat naast het verspreiden van ideeën ook een netwerkfunctie moet gaan vervullen. Naarmate de activiteit van Erkenbrand groeit, daalt die van Curiales.

Screenshot Colin Robertson op schietbaan

De nadrukkelijke belangstelling voor rassen en raszuiverheid zorgt natuurlijk voor de vraag wat er met alle 'niet-blanken' in Nederland moet gebeuren

De belangrijkste inspiratiebron voor Erkenbrand zijn online publicaties vanuit de Amerikaanse alt-right. En via de alt-right komt ook de kern van de ideologie van Erkenbrand binnen: ras. En wat meer gedetailleerd: de bedreiging van het superieure blanke ras, wat door Erkenbrand als het grootste probleem van deze tijd wordt gezien. Dat is natuurlijk een onderwerp dat Erkenbrand zonder verdere tussenstops doet aansluiten bij allerhande klassieke rassenideologen van nationaal-socialistische aard. Deze 'bedreiging van het blanke ras' wordt van verschillende kanten belicht. Zo ziet Erkenbrand de oorzaak met name in de demografie, de bevolkingsopbouw, die door drie ontwikkelingen wordt bedreigd: immigratie, homoseksualiteit en feminisme. Die zullen uiteindelijk leiden tot 'replacement of whites', een zogenoemde omvolking. Ook de oplossing van deze problemen wordt gezocht in biologie. Ten eerste natuurlijk 'raszuivere' voortplanting, blanken moeten alleen met blanken kinderen krijgen. Ten tweede echter ook door de politieke organisatie van een etnostaat, een 'raszuiver' land voor blanken zonder de aanwezigheid van andere 'rassen'. Ten derde door de biologische drang tot vechten terug te brengen. Wanneer we niet meer vechten rekent 'de natuur' met onze zwakte en gedegenereerde cultuur af en zullen 'vreemdelingen' het overnemen.

Racisme en antisemitisme

Deze nadrukkelijke belangstelling voor rassen en raszuiverheid zorgt in Erken-

Lanser (in pak) op Pegida demonstratie, oktober 2015 Utrecht

Milan Bruynzeel, liefde voor schrijven

Milan Bruynzeel is een van de oprichters van Erkenbrand. Naast zijn interesse voor politiek en voor vechtsport heeft hij nog een passie, schrijven. Dat doet hij opvallend veel. Naast de stukken op zijn eigen websites Curiales en Erkenbrand publiceert hij op de alt-right website American Renaissance. Maar hij bereikt ook een breder publiek. In 2016 schrijft hij voor *Civis Mundi*. Samen met onder andere Forum voor Democratie-lid Paul Cliteur levert hij een bijdrage aan het *Jaarboek Kolonialisme en racisme* van dit tijdschrift. En zijn liefde voor schrijven brengt Bruynzeel in februari 2017 bij *Elsevier Weekblad*. Voor de periode van een half jaar loopt hij stage op de webredactie van dit tijdschrift.

brand-kringen natuurlijk voor de vraag wat er met alle 'niet-blanken' in Nederland moet gebeuren. En dus ook wat er met joden moet gebeuren. Dat joden, als ander 'ras', niet thuis horen in Nederland staat voor de meeste Erkenbranders wel vast. Daarbij komen in teksten, tweets en podcasts bovendien alle bestaande antisemitische stereotypen en complottheorieën voorbij. Joden zijn gierig en oefenen achter de schermen cruciale invloed uit op media, politiek en bestuur. Ze zijn bovendien leugenaars en absoluut nooit te vertrouwen. Maar, zo formuleert Erkenbrand-prominent Fausto Lanser (1991), joden zijn in Nederland een minder groot probleem dan in de Verenigde Staten. In Nederland speelt de 'Joodse macht' volgens Lanser alleen in Amsterdam. Hij stelt voor ze naar Israël te sturen en 'dan ben je er klaar mee', 'al zal ik er geen traan om laten als de treinen naar het oosten weer gaan rijden' vult hij aan. Dat is voor Erkenbranders ook een reden om afstand te houden van Geert Wilders en de PVV. Geertje van der Burgh (1979) was in de beginfase actief bij Erkenbrand (zie verderop in het artikel), en bezocht toen ook bijeenkomsten van Forum voor Democratie. Ze omschreef de PVV tijdens een interview voor een Amerikaanse alt-right-zender als 'zionist, not the kind of people I would trust'. Joden moeten volgens Fausto Lanser in ieder geval geen uitgesproken thema worden voor Erkenbrand. Dat zou een tactische fout zijn, je hebt met verzet tegen joden meer te verliezen dan te winnen in Nederland.

Milan Bruynzeel is in de beginfase waarschijnlijk de belangrijkste brug tussen deze Amerikaanse ideeën en Erkenbrand geweest. Hij schreef in 2012 al voor de Amerikaanse extreemrechtse website American Renaissance van Jared Taylor (1951). Taylor noemt zijn ideeën 'niet racistisch, maar ras-realistisch'. Maar weinigen zullen zijn betogen echter niet als puur racisme verstaan. Jared Taylor is zeer invloedrijk in alt-right kringen.

Op de eerste Erkenbrand-conferentie in september 2016 opent Milan Bruynzeel de bijeenkomst. Hij toont aan dat hij het extreemrechtse alt-right-discours uitstekend beheerst. In zijn speech spreekt hij over een dreigende ongekend grote catastrofe omdat 'vreemde volkeren onze landen binnendringen', 'vreemdelingen onze vrouwen ontnemen' en 'Europa zal eindigen als een verlengstuk van Afrika'. Daarom wil Bruynzeel 'de ons opgelegde hedonistische leefstijl' verslaan middels organisatie, voortplanting en vechten.

Erkenbrand is kritisch op nieuwe leden

Geheimzinnigheid

Alhoewel Erkenbrand sinds de oprichting een flinke groei heeft doorgemaakt, is het niet erg gemakkelijk aansluiting te vinden bij deze organisatie. Er worden flinke hobbels opgeworpen voor geïnteresseerden. Op die manier wil Erkenbrand voorkomen dat personen die niet radicaal genoeg zijn, niet-'blanken' of infiltranten lid kunnen worden.

Een belangrijke plek voor het rekruteren van medestanders was het internetforum 4chan. Erkenbrand is echter kritisch op nieuwe leden. Ze verwachten van hen 'een zeker intellectueel niveau.' Maar ook belangrijk, Erkenbrand verwacht de juiste politieke richting, en dat luistert nauw. Om het niveau en de juiste richting vast te kunnen stellen moeten alle potentiële leden door een ballotage. Die bestaat uit een kennismakingsgesprek waarin wordt getest of je wel een 'etnonationalist' bent in plaats van een 'civiel nationalist'. In gewoon Nederlands of je niet alleen trots bent op je land, maar er ook streng racistische ideeën op na houdt. Deze introductiegesprekken worden gevoerd door de contactpersoon van de provincie waar het potentiële lid woont. Hier wordt ook gevraagd naar je politieke verleden. 'Soms schatten mensen het verkeerd in', aldus een Erkenbrander 'en dan staan ze raar te kijken.' Naast deze informatie checkt Erkenbrand op social media of het potentiële lid de juiste 'sociale hygiëne' hanteert. Vriendschappelijk contact met 'niet-blanken' is een reden voor afwijzing. 'Kwaliteit' gaat bij Erkenbrand duidelijk boven kwantiteit.

Eenmaal door de ballotage wordt via email en besloten chatgroepen informatie gegeven over de exacte tijden en locaties van bijeenkomsten. Soms wordt er gewerkt met een voorverzamelplek, om vervolgens gezamenlijk naar de locatie te lopen.

Het aantal deelnemers op de bijeenkomsten varieert maar groeit gestaag,

Erkenbrand-lid op pad voor ballotage gesprekken, oktober 2017

Fausto Lanser, nummer twee van Erkenbrand

Fausto Lanser is een Rotterdammer, maar bracht zijn jeugd grotendeels door in een klein dorp in het district Coimbra, Portugal. In 2014 keert hij definitief terug naar Rotterdam om economie (en later ook geschiedenis) te studeren. Dat jaar vindt hij een baan als buurthuiswerker in het multiculturele Rotterdam-Noord. Twee jaar later huurt hij in zijn oude werkomgeving een zaal in een buurthuis voor de eerste Erkenbrand-conferentie. In die periode van twee jaar heeft Lanser grote politieke stappen gezet. In Portugal groeit hij op in een progressieve omgeving. In Nederland radicaliseert Lanser snel. Via het 4chan forum, de PVV en Pegida ontwikkelt hij in ruim een jaar tijd van D66 sympathisant tot kopstuk bij Erkenbrand. De zelfbenoemde ‘nummer twee’ van Erkenbrand valt op vanwege zijn vlotte babbel, grote inzet en zijn vermogen anderen te enthousiasmeren. Hij presenteert podcasts, regelt schrijvers en sprekers, staat pers te woord, screent nieuwe leden en huurt locaties voor bijeenkomsten. Al snel wordt Lanser het publieke gezicht van Erkenbrand. Wanneer de *Volkskrant* in november 2017 een artikel over Erkenbrand publiceert, komt een beeld van Lanser bovendrijven dat de organisatie liever geheim had gehouden. Lanser profileert zich binnen Erkenbrand als nazi, met een gewelddadig profiel. Dat kan geen verrassing zijn geweest voor de andere Erkenbranders. Om de negatieve beeldvorming tegen te gaan kondigt Erkenbrand een kleine week later aan Lanser uit de organisatie te hebben gezet.

Bruynzeel (in deuropening), maart 2017 Hazerswoude

ondanks al de opgeworpen barrières. Op één van de eerste bijeenkomsten zijn zeven mensen aanwezig. Op de regionale bijeenkomsten, die in verschillende cafés worden georganiseerd zijn de aantallen aanwezigen meestal nog steeds laag. Soms lopen die echter op tot wel veertig aanwezigen. Dit hangt samen met het karakter van de bijeenkomst. Zo nu en dan wordt er een speciale gast uitgenodigd, zoals Alexandros Lyris. Deze fractiemedewerker van Gouden Dageraad in het Europees Parlement gaf in april 2017 een lezing in Arnhem op een Erkenbrand-bijeenkomst. Een andere keer bestaat de bijeenkomst alleen uit een lokale informele ontmoeting van Erkenbranders.

Geweld

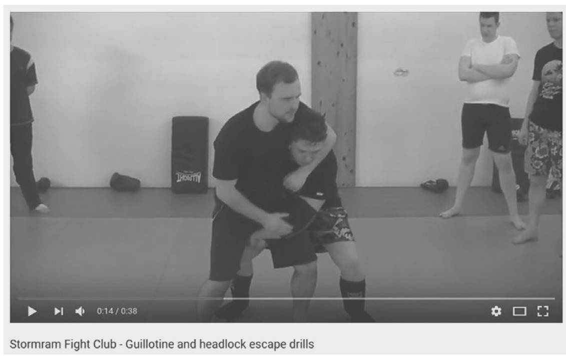
Een speciaal soort bijeenkomsten van Erkenbrand betreffen de vechtsporttrainingen. Quincy Barrow (1991), die onder meer de beveiliging van Erkenbrand bijeenkomsten coördineert heeft een verleden bij de uitgesproken fascistische actiegroep Zwart Front.

Tussen 2012 en 2016 incorporeert de jonge Barrow typische fascistische waarden als een sterke wil, gezondheid van geest en lichaam en de bevrijdende werking van geweld. Hij start met het volgen van kracht- en vechtsporttrainingen. Dit leidt in 2017 tot het oprichten van zijn eigen vechtsportclub, Stormram. In oktober bezoekt Marcus Follin (1989) alias ‘The Golden One’ Nederland. Deze in alt-right kringen beroemde bodybuilder en vechtsporter uit Zweden komt Erkenbrand bezoeken voor een Herfstfeest. Naast de uitvoering van een Heidens ritueel, een speech en een wandeling door de natuur geeft The Golden One een vechtsporttraining. Erkenbranders krijgen kickboksles en mesvechttechnieken aangeleerd. De training wordt gefaciliteerd door Stormram. Het is niet de eerste keer dat Erkenbranders trainen bij Stormram. Reeds in maart 2017 leert Barrow in zijn sportschool aan Erkenbranders hoe je stoten en trappen kunt uitdelen en incasseren. Ook bevrijdingen uit grepen en mesvechten zijn onderdelen die aan de orde komen. Erkenbrand oprichter Milan Bruynzeel beoefent al jaren vechtsport en is, net als Barrow voorstander van het organiseren van vechtsporttrainingen aan Erkenbranders. Zo is hij in maart 2017 aanwezig op een geheime kickbokstraining van Erkenbrand in het Zuid-Hollandse dorp Hazerswoude.

Het beoefenen van vechtsport is voor de Erkenbranders niet alleen maar een uiting van het ‘promoten van de fysieke cultuur.’ Het staat voor meer. Uit de apocalyptische en alarmistische artikelen op hun site blijkt dat Erkenbrand een somber toekomstbeeld heeft. In februari 2017 wordt dit geïllustreerd in *Elsevier Weekblad*. Ik wil ‘een zo homogeen mogelijk land’ laat een Erkenbrander weten. ‘Dat zal niet via de politiek gaan, omdat alle instituties mijn denkbeelden verderfelijk vinden.’ vervolgt hij. Uit het interview blijkt dat een aantal Erkenbranders binnen nu en vijf jaar een burgeroorlog verwacht. ‘Op een bepaald moment is de bevolking zo klaar met de problemen van de multiculturele samenleving, dat ze heus wel zullen losgaan als ze een wapen in hun handen hebben.’ staat in het magazine. Twee geïnterviewden zeggen alvast schietlessen en gevechtstraining te volgen, meldt *Elsevier*. ‘Het is straks wij of zij. Het zal verschrikkelijk bloedig worden.’

> *Uit het interview blijkt dat een aantal Erkenbranders binnen nu en vijf jaar een burgeroorlog verwacht*

Op het chatkanaal van Erkenbrand bevestigt Fausto Lanser het beeld uit het *Elsevier* interview. ‘Shhhh, But yes, number of guys in EB have licenses’ schrijft hij in september 2017. Hij doelt hier op het bezit van legale wapenvergunningen door Erkenbrand-leden. Op zijn Twitter-account beweert hij zelf ook een

Screenshot Erkenbrand training bij Stormram, maart 2017

Marcel Hoogstra added 3 new photos
March 16 at 7:02am

Luister lieve vrienden, al was de PVV de grootste geworden, waren we er in dit land nog niet immers de 'parlementaire democratie' houdt dat tegen, wat wij als Nederlandse nationalisten graag zouden willen. De 'oplossing' gaat dus niet vanaf boven komen maar moet van 'onder' vandaan, vanuit het volk komen. Krijgen wij dat niet voorelkaar, pas dan is de zaak echt verloren! Duidelijk is dus dat er hard aan een brede volksbeweging gewerkt moet (gaan) worden, daarin vertegenwoordige Erkenbrand, Voorpost en Forum v. Democratie een leidende en sturende rol, de PVV doet daar al jaren helemaal niets in- of voor. Als je echt iets voor ons volk & natie wil betekenen?, dan weet je nu waar je, je hulp en inzet aan moet geven! Een Pm berichtje mag altijd. "Eigen volk eerst!"

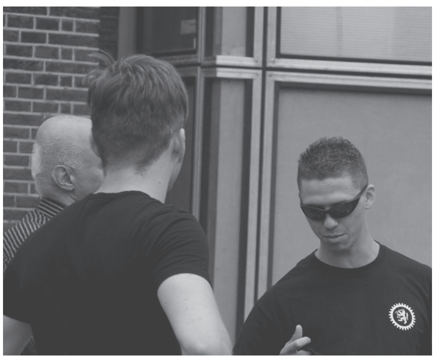
Marcel Hoogstra op Faecebook

vuurwapen te bezitten en speculeert hij over gewapend verzet. 'If not ballots, then bullets', twittert hij onder zijn schuilnaam.

Interesse van de oude extreemrechtse garde

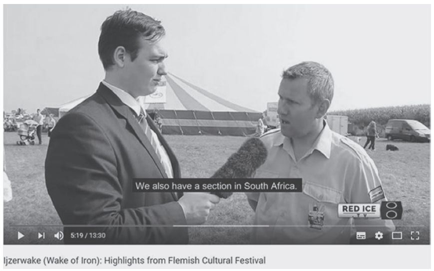
Deze hele analyse past goed bij het wereldbeeld van verschillende extreemrechtse personen en organisaties die al langer in Nederland actief zijn, vooral in kringen van Voorpost. De extreemrechtse veteraan Marcel Hoogstra (1966) ziet na zijn kennismaking met Erkenbrand, de organisatie als een van de vertegenwoordigers van een 'brede volksbeweging.' Op deze eerste conferentie in 2016 zijn verschillende oudgedienden aanwezig, waaronder de Voorpost-activisten Bernie Flapper (1974) uit Haarlem, Ben van der Kooi (1974) uit Rotterdam en Bart van Gucht (1984) uit Vlaanderen.

Erkenbranders zochten zelf ook actief contact met dit soort organisaties. Fausto Lanser, die namens Erkenbrand de conferentiezaal in de Rotterdamse Agniesebuurt heeft geregeld nam verschillende keren deel aan Pegida-demonstraties. Quincy Barrow, die de beveiliging van de conferentie coördineert is voor zijn betrokkenheid bij Erkenbrand enkele jaren zeer actief geweest bij het fascistische Zwart Front. In de zomer van 2016 laat bovendien Alfred Vierling (1949) aan oprichter Hugens zijn interesse voor Erkenbrand blijken. Hugens reageert positief op deze toenaderingspoging.

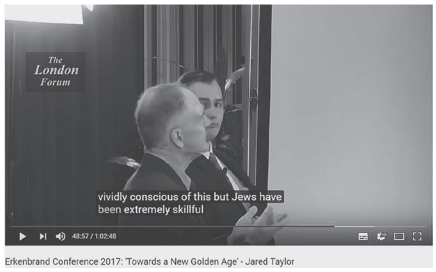
Barrow (met bril) op Zwart Front demo, Den Haag 2013

Een klein jaar later organiseert Erkenbrand een 'kadervormende' lezing over de geschiedenis van de Centrumpartij. Martijn Janssen (1967) is met zijn camera aanwezig om vast te leggen hoe Fausto Lanser de spreker Alfred Vierling aankondigt. Net als Vierling behoudt Janssen zijn interesse voor Erkenbrand. Laatstgenoemde bezoekt na deze lezing een Erkenbrand-conferentie in oktober 2017. Een andere prominente Voorposter, Sjors Remmerswaal (1982) is ook op die conferentie aanwezig en wordt bovendien een vaste auteur voor de Erkenbrand-site. Tussen Voorpost en Erkenbrand is duidelijk sprake van een kruisbestuiving.

Screenshot Lanser en Florens van der Kooi, september 2017

Dat is ook zichtbaar in de terugkerende (bos)wandelingen die Erkenbrand organiseert. Voorpost zet deze activiteit al langer in als middel om activisten aan elkaar te binden. In september 2017 moedigt Erkenbrand-prominent Fausto Lanser Erkenbranders aan deel te nemen aan een Voorpost-wandeling in Leiden. Een maand eerder bezoekt hij de IJzerwake in Vlaanderen, een jaarlijkse grote extreemrechtse bijeenkomst voor Vlaamse nationalisten. Het traditioneel grote aantal aanwezige Voorposters is voor Lanser reden de IJzerwake te bezoeken. Namens Erkenbrand verslaat hij dit evenement voor Red Ice TV, een alt-right gerelateerde nieuwssite.

Taylor op Erkenbrand-conferentie, oktober 2017 Rotterdam

Erkenbrand pakt door

Een jaar na de eerste conferentie houdt Erkenbrand in oktober 2017 opnieuw een grote bijeenkomst. Er is de afgelopen periode zowel online als offline hard gewerkt aan het opbouwen van de organisatie. Tientallen podcasts, vele artikelen en verschillende bijeenkomsten hebben de achterban van Erkenbrand aanzienlijk vergroot.

De ambities en verwachtingen liegen er dan ook niet om. Om een kaartje te krijgen voor de 'prachtige locatie in het hart van Nederland' in een zaal 'met meer dan 600 plaatsen' moet de bezoeker 27,50 euro betalen. Dat de conferentie 'Naar een nieuwe Gouden Eeuw' uiteindelijk in een sfeerloos Rotterdams hotel naast de A13 plaatsvond was dus niet de bedoeling.

Toch is de conferentie-gastheer Fausto Lanser tevreden. Er zijn gedurende de dag ongeveer 240 mensen aanwezig geweest. 'Dat is bijna een verdubbeling ten opzichte van de vorige conferentie', stel Lanser vast, waarna hij de Nederlanders in het publiek (zo'n 80 tot 90 procent) aanmoedigt lokaal actief te worden voor zijn organisatie.

Hoofdspreker van de Erkenbrand-conferentie is de Amerikaan Jared Taylor (1951) van de binnen alt-right kringen zeer gezaghebbende website American Renaissance. Taylor propageert sinds de jaren '90 op gedistingeerde wijze dat er aantoonbaar genetisch af te bakenen menselijke rassen zouden bestaan. Die zouden onderling verschillen in bijvoorbeeld intelligentie en beschavingsniveau. Dit zou volgens hem logischerwijs moeten leiden tot een trots 'blank zelfbewustzijn' en tot segregatie.

Op de Erkenbrand-conferentie steekt Taylor dan ook de loftrompet over de verworvenheden van het 'blanke ras'. Dankzij het grote altruïstische vermogen van blanken, vertelt Taylor, heeft de westerse wereld zich zeer succesvol ontwikkeld. Altruïsme is volgens de Amerikaan echter alleen een kracht in een homogene blanke samenleving. 'Want andere soorten mensen hebben zeer snel ontdekt dat ze dit vermogen tegen ons in kunnen zetten.' En dan begint

NVU infiltreert FvD

In maart 2017 bleek een extreemrechtse activist een FvD bijeenkomst te hebben georganiseerd. Alexander Goossens (1981) is op dat moment zowel lid van FvD als van de nazistische Nederlandse Volks-Unie (NVU). Hij organiseert namens FvD een lezing van Baudet en Hiddema in Badhoevedorp. Wanneer het NVU-lidmaatschap van Goossens publiekelijk wordt, royeert FvD Goossens onmiddellijk. Hierover publiceert FvD expliciet op de website. Dat Goossens deze bijeenkomst überhaupt kon organiseren blijft toch opmerkelijk. Niet omdat FvD alle NVU-leden zou moeten herkennen, maar wel vanwege het taalgebruik van Goossens dat vooraf gaat aan het organiseren van deze lezing. Hij schrijft aan Baudet: ‘Ik ben openlijk tegen het zionistische control in het [sic] westerse wereld.’ Dit is voor Baudet blijkbaar geen reden het contact te verbreken, Goossens kan gerust zijn gang gaan binnen de partij.

Taylor over een bevolkingsgroep die hij doorgaans niet negatief benaderd. ‘Joden’, stelt Taylor, ‘zijn extreem bedreven in het uitbuiten van deze specifieke zwakte, of kracht die wij hebben.’ Joden zijn volgens Taylor niet de enige verklaring, ‘maar dragen zeker bij aan de demoralisatie en de ineenstorting van onze samenleving.’ Hij geeft aan geen twijfel te hebben dit te stellen. ‘Veel van jullie zullen dit al helder voor de geest hebben.’ Taylor is optimistisch over de politieke toekomst. Hij stelt zich voor dat via een nationalistisch discours anti-discriminatiewetgeving wordt afgeschaft en de Europese geesten rijp worden gemaakt voor het denken in termen als ras en biologie. Hij is ook optimistisch over de gasten in de zaal. ‘Ik ben er zeker van dat sommige jongeren onder jullie electoraal verkozen zullen worden en deze dingen even expliciet kunnen benoemen zoals wij ze hier vandaag hebben gezegd.’

Erkenbrand en Forum voor Democratie

Het verbaast al dat dergelijke heftig racistische, antisemitische en antidemocratische ideeën enkele honderden jongeren weten te interesseren. Maar het verbaast nog meer dat een organisatie met dergelijke ideeën ingang heeft bij een partij die in de Tweede Kamer is vertegenwoordigd.

‘Er komt een winter aan’, dus moeten we een ‘Europese renaissance’ teweeg brengen oreert Thierry Baudet (1983) zo’n twee weken na de Erkenbrand-conferentie in oktober 2017. Hij spreekt bij de Algemene Politieke Beschouwingen in de Tweede

Baudet retweet Erkenbrand

Kamer. ‘Zware tijden wachten ons’, waarschuwt hij.

Maar Nederland is volgens de leider van Forum voor Democratie (FvD) nog wel te redden. Hoe? ‘Allereerst de immigratie’ stelt hij tijdens het debat, om vervolgens de berekening van het CBS dat de Nederlandse bevolking dit jaar toenam te bekritiseren. ‘Wie de cijfers bestudeert’, zegt Baudet, ‘ziet dat de Nederlandse bevolking in werkelijkheid krimpt. Zij groeit enkel door immigratie. Bovendien was in 2016 van de nieuwgeboren kinderen 31% allochtoon.’ Zo expliciet als Taylor is Baudet niet. Maar demografie, etniciteit en nationaliteit zijn ook bij Baudet blijkbaar onlosmakelijk met elkaar verbonden.

> *‘De westerse cultuur is de meest geweldige cultuur ooit’*

‘De westerse cultuur is de meest geweldige cultuur ooit’ kon dagblad *Trouw* deze zomer uit zijn mond optekenen. Baudet stelde reeds in 2015 tijdens een radio-interview dat hij graag wil dat ‘Europa dominant blank, en cultureel blijft zoals het is.’ En in het voorjaar van 2017 vertelde hij tijdens een partijbijeenkomst dat de ‘met een geestelijk virus besmette politieke elite’ bezig is ‘het Nederlandse volk homeopathisch te verdunnen met alle andere volken zodat er nooit meer een Nederlander zal bestaan.’

Dit soort uitspraken bezorgen Baudet een enorme populariteit bij allerhande extreemrechtse personen en organisaties. De bekende extreemrechtse activist Paul Peters stelt dat Baudet in het verleden sprak op huiskamerbijeenkomsten van ‘patriotten’. ‘Ik ken hem al sinds zijn eerste boek uitkwam’ laat hij tijdens een Pim Fortuyn herdenking aan een journalist weten. Op de FvD-lezingen in het land zitten dan ook regelmatig extreemrechtse activisten in het publiek, waaronder bekende landelijke kopstukken.

Ook Erkenbranders hebben een grote interesse voor de partij van Hiddema en Baudet. Ze prijzen de partij, volgen en retweeten Thierry Baudet en denken mee hoe FvD succesvol kan zijn. Als ze FvD-bijeenkomsten bezoeken, dan treffen ze gelijkgezinden aan, laat Fausto Lanser aan het *AD* weten. Het wekt dan ook geen enkele verbazing dat verschillende Erkenbranders lid zijn van FvD. Luc Stenekes (1964) uit Purmerend is echter de enige die hier openlijk voor uitkomt. Hij is FvD-lid, nieuwsgierig ‘naar alles wat als extreemrechts wordt weggezet’ en bezoekt bijeenkomsten van Erkenbrand. De andere Erkenbranders zijn zich er van bewust dat een associatie van Erkenbrand met FvD negatief is voor de partij. Dergelijke tactische blunders willen ze niet op hun geweten hebben.

Op 8 februari 2017 bezoekt Baudet Enschede. Hij komt hier om te spreken over de ideeën van FvD. Ruim honderd belangstellenden zijn aanwezig in het oude Grolsch hoofdkwartier. Bij het vragenuurtje snijdt een jongeman een voor Erkenbrand belangrijk onderwerp aan. Hij wil weten hoe FvD denkt over het

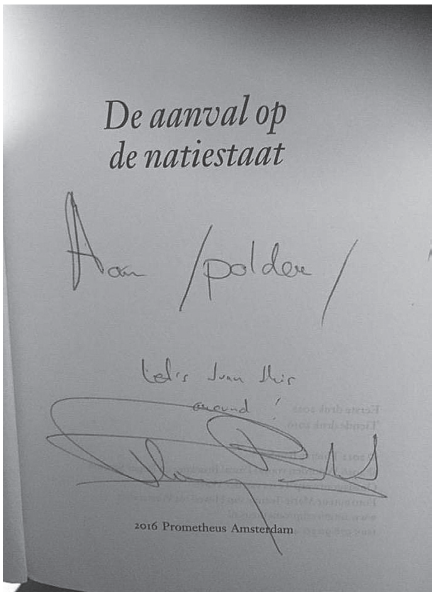

Lanser (met pak) en Van Otten (blonde krullen) op Pegida demo, november 2015

opnemen van blanke boeren uit Zuid-Afrika in Nederland. Baudet stelt voorstander te zijn van het instellen van een recht op terugkeer naar Nederland voor deze boeren. De vragensteller heet Bart van Otten (1997) en komt uit het nabijgelegen Enter. Ten tijde van deze bijeenkomst is hij al een ruim een half jaar actief bij Erkenbrand. Na de lezing voert hij met Baudet een geanimeerd gesprek over Zuid-Afrika, Erkenbrand en het 4chan-forum. Baudet signeert twee boeken voor Van Otten. In een daarvan brengt hij een groet aan '/polder/', een onderdeel van 4chan waar Erkenbranders actief zijn. 'Hij wist godverdomme ook gewoon van de Erkenbrand lezing over de Afrikaners' laat Van Otten op dat forum uitgelaten weten. Hij behoudt zijn enthousiasme en wordt actief lid van de partij van Baudet, naast zijn activiteiten bij Erkenbrand.

Een andere Erkenbrander die wordt gesignaleerd bij FvD is de al eerder genoemde Geertje van der Burgh uit Utrecht. Ze is in januari 2016 aanwezig bij een lezing in het souterrain van FvD aan de Herengracht in Amsterdam. Ze geeft aan op meerdere FvD bijeenkomsten te zijn geweest.

Van der Burgh duidt als correspondent voor Red Ice TV nieuws uit Nederland. In juni 2016 legt ze aan de kijkers uit dat het aantal inwoners van Nederland groeit, 'terwijl de oorspronkelijke bevolking krimpt.' Drie maanden later zien we Van der Burgh opnieuw bij Red Ice, live vanuit de eerste Erkenbrand-conferentie. Daarna zou ze niet meer op Erkenbrand-bijeenkomsten zijn geweest. Het antifeminisme en de rassenleer zouden haar te ver gaan.

Door Baudet gesigneerd boek

Infiltreren

Zoals hierboven reeds vermeld, doet Erkenbrand uit tactische overwegingen geheimzinnig over contacten met Baudet en FvD. De bewondering voor deze partij is er echter niet minder om. 'Thierry is de meest Alt-Right politicus die we hebben in Nederland' schrijft Bart van Otten onder een van zijn pseudoniemen op 4chan. In een speciale verkiezings-podcast concluderen de presentatoren dat 'Als je niet strategisch stemt, maar je idealen volgt je bij FvD uitkomt.'

De ideologische overeenkomsten tussen FvD en Erkenbrand zijn dan ook aanzienlijk. Baudet blijft ook niet echt 'weg' bij Erkenbrand. In januari 2017 retweet hij met plezier een bericht van Erkenbrand. Verschillende Erkenbranders pochen over de (online) contacten die ze met Baudet hebben. In het voorjaar van 2017 spreekt Baudet in de *Volkskrant* bovendien zalvend over Erkenbrand. 'Soms vliegen ze uit de bocht, maar het zijn jonge mensen die bezig zijn de wereld te ontdekken.'

> *Erkenbrand is opvallend succesvol in het slaan van bruggen*

Een prominente Erkenbrander stelt in januari 2017 op 4chan dat hij bezig is FvD te infiltreren. Wat die uitspraak precies te betekenen heeft, en of de in dit artikel genoemde personen FvD proberen te infiltreren is voor ons niet vast te stellen. Maar dat Erkenbrand haar positie gebruikt om FvD te beïnvloeden is evident. En dat FvD daar geen duidelijk bezwaar tegen maakt eveneens. Op de infiltratiepoging van de NVU (zie kader) werd via een persbericht op de website en een royement daadkrachtig gereageerd door FvD.

Op Erkenbrand en op FvD-leden die bij Erkenbrand actief zijn reageert de partij heel anders. 'Als deze club racistisch en antisemitisch gedachtegoed aanhangt' laat Baudet in november 2017 via een woordvoerder aan de *Volkskrant* weten, 'wil hij er absoluut niets mee te maken hebben.' Uit deze formulering blijkt dat Baudet twijfelt of de politieke oriëntatie van Erkenbrand werkelijk racistisch en antisemitisch is. Terwijl het *Volkskrant* artikel waar hij op reageert dit juist aantoont en verschillende opiniemakers dit al eerder hebben betoogd. Een kleine week later neemt Baudet in de *NRC* desgevraagd duidelijker afstand van Erkenbrand. Een daadkrachtige reactie als bij de NVU-infiltratie blijft echter uit. Er worden geen Erkenbranders uit de partij zet, noch verschijnt er een statement op de FvD-website. Maar gezien de grote overeenkomsten in hun wereldbeelden kan je dat ook eigenlijk niet verwachten.

Van der Burgh duidt PVV voor Red Ice ("very zionist")

De vier bruggen van Erkenbrand

We zien met Erkenbrand dus een jonge nieuwe organisatie in het Nederlandse extreemrechtse landschap. Een organisatie bovendien die in twee jaar tijd flinke aantallen jonge mensen blijkt te kunnen mobiliseren en aan zich te binden. En een organisatie die ingang blijkt te hebben bij een partij in de Tweede Kamer.

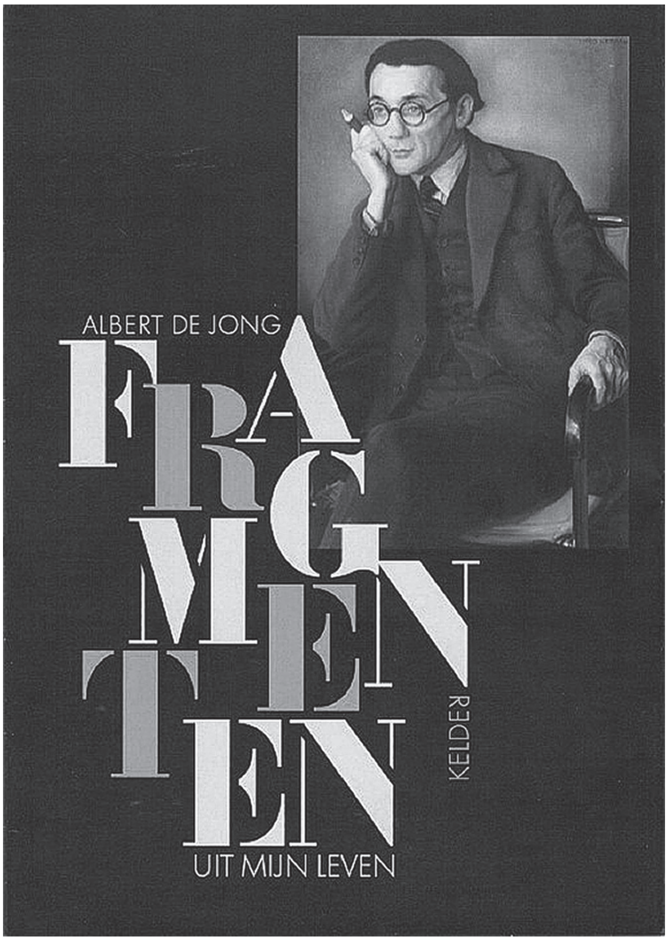
We kunnen dus constateren dat Erkenbrand opvallend succesvol is, in het slaan van bruggen. Een brug naar het verleden door afgeschreven ideologieën als het nationaal-socialisme en het fascisme weer in de belangstelling te brengen van grotere groepen politiek geïnteresseerden. Een brug naar de toekomst door een jonge generatie hoogopgeleide jongeren te interesseren voor dit extreme gedachtegoed, ze te betrekken bij het genootschap en klaar te stomen voor een bijdrage aan de strijd die gevoerd moet worden om te komen tot een 'blanke etnostaat'. Een brug naar de politieke marge door de oudere garde extreemrechtse activisten bij het initiatief te betrekken. En tenslotte een brug naar de maatschappelijke elite door effectieve ingang te krijgen bij het Forum voor Democratie.

door Kafka

Meer info

Dit artikel werd eerder gepubliceerd op de site van Kafka: https://kafka.nl/erkenbrand-alt-right-in-nederland/.

Over fragmenten en herinneringen

Een hernieuwde confrontatie met Albert de Jong

Op 12 januari vond in de gehoorzaal van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis de presentatie plaats van de boekuitgave van *Fragmenten uit mijn leven* van Albert de Jong (1891-1970). Dat is een bundel herinneringen die hij van 1961 tot 1965 had gepubliceerd in *Buiten de perken*, een tijdschrift dat zich indertijd keerde tegen de heersende publieke opinie over openbare orde, vrede en veiligheid en de grote doofpot van de heersende media, en dat daarmee de heropleving van de anarchistische beweging inluidde. Bij de presentatie waren een honderdtal mensen aanwezig die de beginjaren van deze heropleving hadden meegemaakt. Daarbij merkte ik dat met uitzondering van Rudolf en zijn familieleden ikzelf zowat de enige was die Albert de Jong nog heeft gekend.

> *'Het gaat niet om het organiseren van anarchisten, maar om het organiseren van de anarchie'*

Licht en schaduw van Domela Nieuwenhuis

Wie was Albert de Jong? Hij volgde Ferdinand Domela Nieuwenhuis op als bestuurslid van de Internationale Anti-Militaristische Vereniging en was daarnaast met Arthur Lehning de grote voorman van het Nederlandse anarcho-syndicalisme. Na de oorlog was hij voorman van de Eenheidsvakcentrale, en toen die in stalinistische handen viel, van het OVB. Over dit alles heeft hij in de hier gepubliceerde *Fragmenten* uitvoerig geschreven. Dat is een caleidoscoop van autobiografische aantekeningen, met levendige beschrijving van de leefomstandigheden van het anarchistisch arbeidersgezin waarin hij werd grootgebracht, de libertaire geest van de kweekschoolleerlingen van zijn generatie en de jongeren van de Nederlandse Bond van Onderwijzers (NBO). Uitvoerig zet hij tal van personen die hij gekend heeft en de discussies die hij met hen heeft gevoerd kleurrijk neer. De grootste held was naar zijn opvatting Ferdinand Domela Nieuwenhuis. Vanaf 1918 tot nagenoeg zijn dood is hij penningmeester geweest van een fonds tot ondersteuning van de armlastig geworden Domela en later tot instandhouding van zijn nalatenschap als museum en de bekostiging van een biografie van Domela en de uitgave van diens memoires.

Albert de Jong heeft mij indertijd in enkele bewoordingen de internationale betekenis van Ferdinand Domela Nieuwenhuis voor het socialisme uiteengezet. 1) Domela was de eerste socialist die in de internationale beweging de strijd tegen het kolonialisme aan de orde stelde. De concrete bewijzen die Multatuli over de uitbuiting van de Indische bevolking door het Nederlandse cultuurstelsel en Nederlandse planters publiceerde gaven hem een historisch materialistische visie op de wereld waarmee hij de sociaaldemocratie een generatie vooruit was. 2) In de vergaderingen van de Tweede Internationale van 1891 en 1892 verzette hij zich tegen het meerderheidsstandpunt van de sociaaldemocraten voor gebruik van het parlement voor overwinning van het socialisme. Zijn rapport *Le socialisme en danger*, later uitgewerkt in *Het*

parlementarisme in zijn weezen en toepassing was voor Albert de Jong zijn belangrijkste publicatie. 3) Domela verdedigde ook een consequent antimilitarisme, ook omdat juist in de jaren 1890 het 'neutrale' Nederland *das Militär* betrok bij tal van koloniale oorlogen. Van Albert de Jong heb ik het volgende citaat van Domela van vóór 1914 als oproep aan de arbeiders: 'Als ze de oorlog willen, gooi ze de revolutie tussen de benen'. Maar zijn bewondering was niet kritiekloos, en dat blijkt ook uit de *Fragmenten* die aan Domela en zijn opvolger Gerhard Rijnders zijn gewijd. Anders dan Domela stelde Albert de Jong voor de sociale revolutie organisatie als voorwaarde en niet alleen propaganda. Hij gaf prioriteit aan concrete organisatievormen zonder leidersbeginsel, met name de voorbereiding van de economische organisatie die de plaats zou innemen van de opgeheven staat. Dus aan organisatie in vakbewegingen van onderop met tijdschriften die door de organisatie werden bestuurd en niet door de redactie. Een voorbeeld was het blad *De Vrije Samenleving*, dat het echter bij gebrek aan medewerkers niet haalde.

Mijn verdere gesprek met Albert de Jong

Rudolf de Jong suggereert in zijn inleiding van *Fragmenten* dat Albert de Jong met zijn verouderde denkpatronen geen contact meer kon krijgen met vernieuwende tendensen. Dat kan ik niet beamen. Vijftig jaar geleden heb ik een gesprek met Albert de Jong gehad, die toen ongeveer dezelfde leeftijd had als ik nu heb, 75 jaar. Ik kwam in februari 1968 met hem in contact via de toenmalig redacteur van *De Vrije* Arthur Mendes George naar aanleiding van een stuk dat ik over het anarchisme in Nederland had geschreven in een Nijmeegs studentenblad. Dat stuk zou ik na dit gesprek aanzienlijk anders hebben geschreven.

Zelf was ik actief in de Studentenvakbeweging en daarmee verbonden Nijmeegse organisaties als Rood Front, de Kritiese Universiteit en allerlei samenwerkingsverbanden met studievrienden. Die hadden eigen opvattingen over socialisme, maar waren nog niet bereid hun vriendschappen prijs te geven voor de keuze van een partij. Mijn overtuiging was dat deze solidariteit alleen in stand kon worden gehouden door gezamenlijk de sociale kwesties te bestuderen zonder de dictaten van partijleiders te aanvaarden. We kenden bijvoorbeeld allen de leuzen van het Rode Boekje van Mao Zedong, maar we hadden allemaal de neiging om de eerste bladzijde met de drie artikelen over de leiding van de partij eruit te scheuren. In een later verschenen *Rode boekje voor arme scholieren* is dat ook daadwerkelijk gebeurd.

Op mijn vraag hoe anarchie te propageren zonder zelf een afgescheiden groep te vormen binnen een potentieel revolutionaire gemeenschap kon ik antwoorden vinden in de conclusies die Albert de Jong uit zijn eigen ervaringen had getrokken. Heel veel van zijn opvattingen heb ik dan ook de mijne gemaakt. In mijn artikelen en gesprekken heb ik wel eens citaten uit dit gesprek aangehaald. Zo ben ik definitief anarcho-syndicalist geworden en ken ik als historisch materialist geen andere benadering van de sociale revolutie dan die via maatschappelijke organisaties vanuit een directe belangenstrijd van onderop. De taak van een anarchistische beweging is dan ook deze organisaties met elkaar in verbinding te brengen en de vakbeweging of bedrijfsbeweging was daarvan toen het belangrijkste voorbeeld.

Een belangrijk citaat dat mij is bijgebleven: 'Het gaat niet om het organiseren van anarchisten, maar om het organiseren van de anarchie'. Je kunt de zin terugvinden in de correspondentie van de afdeling Haarlem met het bestuur van het Nederlands Verbond van Vrije Socialisten, een Nederlandse anarchistische federatie die in 1949 dreigde uiteen te vallen door allerlei bestuurlijke kwesties en met elkaar botsende groepen. Albert zelf is verder uitvoerig ingegaan op de vraag waarom men aan het einde van de oorlog het Nederlands Syndicalistisch Vakverbond als organisatie niet heeft willen voortzetten. In de *Fragmenten* laat hij hierover Rudolf Rocker aan het woord: 'Het syndicalisme zal weliswaar altijd een noodzakelijke beweging blijven, maar het kan zijn taak alleen vervullen, wanneer het talrijke aanhangers heeft en tot het voeren van werkelijke acties in staat is. Is dit niet het geval, dan blijft het een propagandagroep [...] en dan wordt de propaganda nodeloos belast met de rompslomp van technische organisatiekwesties [...].' Dat was ook zijn opvatting toen hij zich richtte op de organisatie van de Eenheidsvakcentrale, die vanuit bevrijd Zuid-Nederland nieuwe syndicalistische perspectieven bood, totdat de leiding door de stalinisten werd overgenomen. Albert was ervan overtuigd dat de centrale van meet af aan vanuit Londen door het Militair Gezag werd tegengewerkt. Hij was somber voor zover het internationale perspectieven betrof, toen de toenmalige antikoloniale bevrijdingsbewegingen – bijvoorbeeld het Vietnamees Bevrijdingsfront – ter sprake kwamen: 'de zwakte van de anarchistische beweging is dat zij altijd een blanke beweging is geweest.' Het gevolg daarvan is dat voor de gedekoloniseerde regio's slechts de gepropageerde successen van Lenin, Stalin en Mao als model konden dienen. Wat was ik opgetogen toen ik drie jaar geleden tijdens een internationale anarchistische bijeenkomst in Parijs een interventie van de Turkse kameraden van de DAF (zie *Buiten de Orde* 2015#2) mocht bijwonen! Zij waren zelf tot de overtuiging gekomen dat zij geen organisatie van anarchisten nastreefden, maar organisatie van de anarchie – geen vereniging van anarchisten, maar een structuur van basisbewegingen, die ook ondergronds in staat zou zijn de strijd voort te zetten.

Veel van mijn anarchistische lectuur had ik opgedaan bij antiquariaten die delen van *De Roode Bibliotheek* van Rijnders in huis hadden. De Jong wees mij op het werk van de Vrije Anarchistische Uitgeverij, de VAU, en gaf mij exemplaren mee van Arsjinovs ge-

schiedenis van de Machno-beweging en De Santilláns *Economische organisatie van de revolutie*. Met name dit laatste werk heeft blijvende indruk op mij gemaakt door zijn profetisch karakter: een honderden pagina's tellend economisch organisatiemodel van een federalistisch opgebouwde maatschappij, geschreven vlak vóór de revolutie van 1936, dat een paar maanden later werd uitgevoerd door massa's die in meerderheid ongeletterd waren! En waarvan het scenario nog steeds van toepassing is, terwijl het later in aanzet is toegepast door massa's die het onmogelijk gelezen kunnen hebben: tijdens de Anjerrevolutie in Portugal, en door de Arabische Lente in Syrië. Ik heb er in vroegere artikelen herhaaldelijk naar verwezen. Ook nu bekend is dat De Santillán zelf na de Tweede Wereldoorlog verkondigde dat in Zweden na een overwinning van sociaaldemocratische partijen in het parlement de sociale revolutie plaats had gevonden…

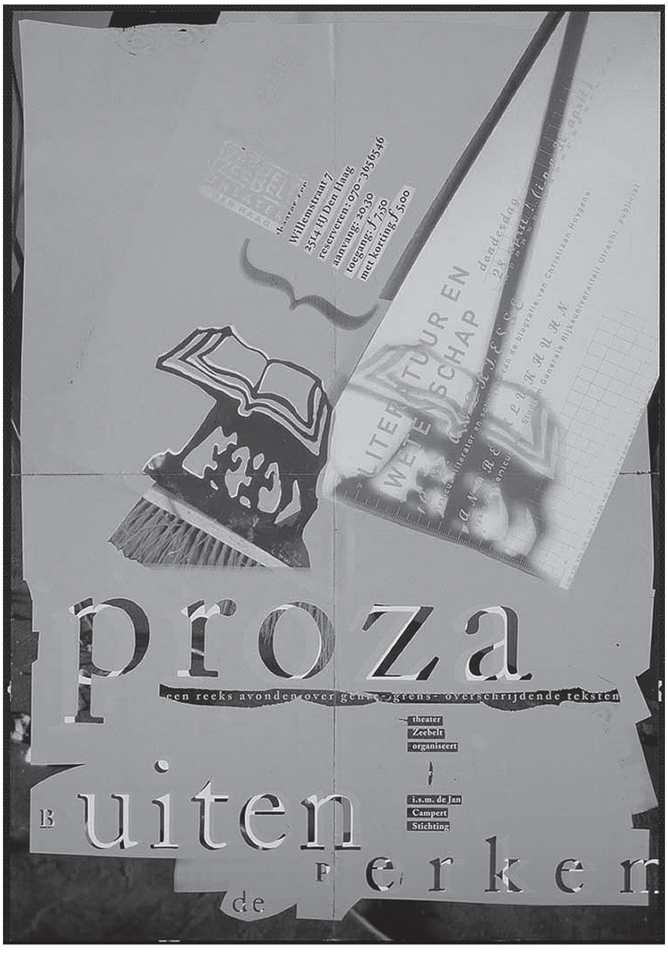
Ik kreeg van Albert nog een gestencild stuk 'Grondslagen van het syndicalisme' mee, dat ik liet verspreiden als cursusmateriaal van de Kritiese Universiteit. Het traktaat was anoniem, maar in 1970 werd ik door Jaap Kloosterman en Arthur Lehning op het matje geroepen met de vraag van Arthur waarom ik zonder zijn voorkennis dit stuk van zijn hand had laten verspreiden. Toen ik daarop de naam van Albert de Jong noemde, was het natuurlijk oké…

Van 1968 naar 1970

Tot de bezettingen van 1969 leidde anarchistische en antiautoritaire inspiratie ertoe dat er pogingen werden gedaan om van onderop studie te organiseren. Belangrijkste getuigen daarvan waren twee brochures: *Universiteit en onderneming*, waarin verzet werd aangetekend tegen door de staat doorgevoerde hervormingen van de studie, die de opleiding 'efficiënter', want geschikter voor het bedrijfsleven zou maken, en *Aantekeningen voor een radenuniversiteit*, waarvan de titel voor zichzelf spreekt. Maar de organisaties van de bezettingen van 1969 hielden geen stand, omdat de belangen van de studenten moesten wijken voor abstracte maatschappijvisies en de discussies van politieke facties die daarop volgden. Daarmee werd de georganiseerde solidariteit verbroken en moest zij wijken voor partijdictaten. Ik moest nu mijn weg naar de anarchistische beweging als zodanig zien te vinden.

> *De belangen van de studenten moesten wijken voor abstracte maatschappijvisies*

Albert zelf vond in zijn laatste levensjaar nog verbinding met de anarchistische beweging toen de groep rond De Vrije en de Federatie van Vrije Socialisten rond *Recht voor Allen* onderhandelingen voerden over fuseren. Zijn laatste artikel verscheen nota bene in *De Vrije*, het blad waarmee hij vóór de oorlog nog zo deerlijk in de clinch lag. Het bevatte een karakteristiek anarcho-syndicalistisch commentaar over het functioneren van de OVB. Voor mij begon toen wat 'een lange mars door de instellingen' zou worden, zoals de Duitse studentenagitator Rudi Dutschke het indertijd noemde, en verstreek de tijd. Maar toen ik op 13 januari de lezingen en toespraken volgde die aan de presentatie van *Fragmenten* voorafgingen, waren er momenten waarop ik meende de stem van Albert de Jong zelf nog te horen.

Over het boek

De *Fragmenten* zijn fragmenten gebleven. De uitvoerige herinneringen beslaan namelijk de jeugd van Albert de Jong, zijn opleiding en de jaren 1910 tot het begin van de jaren dertig, met nog een beschrijving van het syndicalisme in Polen in 1937. Zijn laatste fragment gaat over Rudolf Rocker, wiens werk over de problemen van de wereld van 1957 als gevolg van zijn overlijden onuitgegeven is gebleven. De Jong zou naar zijn zeggen wel vijf jaar of langer hebben willen leven om af te maken waarmee hij bezig was – maar dat zei hij op zijn sterfbed tegen zijn artsen. Aldus Arthur Lehning in het nawoord, die verder verwijst naar de waardigheid van een berustend sterven na een voldaan leven zoals ook Bertrand Russell dat ziet.

Daarom zijn er geen verhalen over Albert de Jongs strijd tegen de ideologie van het Derde Rijk. Vanaf Hitlers machtsovername in 1933 – het jaar waarin volgens Rudolf bij Albert de oorlog begon – voerde hij antifascistische propaganda, hij verspreidde illegaal materiaal in Duitsland, ving Duitse vluchtelingen op in Nederland en bezorgde hun onderdak. Tijdens de Spaanse Burgeroorlog was hij in Spanje. In het voorwoord van *Fragmenten* verwijst Rudolf naar een publicatie in *De Syndicalist*, die na Alberts terugkomst in 1936 verschenen moet zijn. Voor andere gegevens over Albert in de oorlog kan men naast het voorwoord van Rudolf nog terecht in *De As* 151 en 188, die handelen over het Nederlandse anarchistische verzet van 1933 tot 1945.

Ook al is het verhaal dus niet volledig, *Fragmenten* is een prachtig boek geworden dat naast de 'klassieke' memoires van Kropotkin, Emma Goldman, Maurice Joyeux, Sam Dolgoff en uiteraard Domela Nieuwenhuis' *Van christen tot anarchist*, hoort te staan. De jeugdjaren van Albert bij de Haarlemmerpoort driehoog in Amsterdam geven indringend de normale levenssituatie weer van arbeiders in loondienst en de anarchistische sfeer in wat de *belle époque* werd genoemd. En ook daarna heeft men moeite het boek weg te leggen.

door Jan Bervoets

Albert de Jong, *Fragmenten uit mijn leven*, met een inleiding van Rudolf de Jong en een nawoord van Arthur Lehning (Kelderuitgeverij; Utrecht 2017) 19,- euro.

: Aankondiging

Onlangs verschenen

Het failliet van de Javastraat

In de aanloop naar de herinrichting van de Javastraat, een voornamelijk Turkse winkelstraat in Amsterdam-Oost, hoorde je in beleidskringen en daarbuiten vaak uitspraken als 'Het ondernemerschap in de Javastraat is onder de maat', of 'Het winkelaanbod is eenzijdig van aard'. Deze zinnetjes, die als mantra's bleven opduiken, zijn moeilijk te beoordelen op hun juistheid. Toch raakte de boodschap die ervan uitging verankerd in het collectieve bewustzijn van de stadsbewoners, een boodschap die door loutere herhaling transformeerde tot een schijnbaar valide en algemeen geldende grondslag voor de gentrificatie van een stadswijk.

Het failliet van de Javastraat is een *close reading* van een beleidsplan voor de economische versterking van de Javastraat. Door stil te staan bij woordkeus, zinsconstructie, herhaling en andere retorische trucs, legt Jacqueline Schoemaker de onderstroom bloot van de beeldvorming over de straat die ontstaat in het plan. Welke noodzaak wordt er door de beleidsmakers aangedragen voor de economische versterking? Wie of wat wordt er precies versterkt? En waarom staan zoveel zinnen in de passieve vorm?

Jacqueline Schoemaker voert autonoom onderzoek naar de opschuivende grenzen tussen gecontroleerde en informele stedelijke ruimte. Eerder publiceerde ze *Traces of Autism: Glossary* (Jan van Eyck Academie, 2008) en *De ongedeelde stad* (Onomatopee, 2012).

Jacqueline Schoemaker
Het Failliet van de Javastraat

2017, ong. 90 p., €17,95
Uitgeverij Leesmagazijn, Amsterdam
ISBN: 9789491717468

START JE EIGEN DISTRO!

- een oproep van het Paper Jam collectief

Anarchistische literatuur leeft overal om ons heen. Vooral op festivals, in sociale centra en boekenbeurzen worden veel teksten uitgewisseld en besproken. Het Paper Jam collectief ziet echter een gemiste kans om deze ideeën te verspreiden buiten de grote festivals en de directe omgeving van de alternatieve scene. Daarom wil Paper Jam graag anarchistische distro's gaan bevoorraden!

Wat is een distro? Ben jij een distro? Het zou zomaar kunnen!
Een distro is een groep mensen die materiaal voor handen hebben en die soms een standje inrichten om literatuur te verspreiden, bijvoorbeeld bij feesten, in je buurt, op demonstraties, marktjes, in sociale centra, etc.

Waarom een distro beginnen?

- ★ Als anarchisten moeten we ervoor zorgen dat er op zoveel mogelijk plekken in Nederland informatie over anarchisme te vinden is. Door hier aan bij te dragen kun je mensen inspireren om zelf dingen op te zetten.
- ★ Een distro runnen is een goede manier om andere anarchisten te vinden en zo je eigen netwerk uit te breiden.
- ★ Door zines en andere teksten te delen als doel op je te nemen kun je een betrouwbare bron van informatie worden voor plaatselijke actiegroepen. Door op deze manier een constante infrastructurele rol te spelen binnen een gemeenschap kan je een duurzame beweging bouwen.
- ★ Het is een leuke en laagdrempelige manier om te bouwen aan onze anarchistische politiek, waarmee je je eigen kennis en theorie versterkt
- ★ Als distro kun je door middel van donaties geld ophalen voor verschillende projecten en doelen. Veel solidariteitscampagnes voor politieke gevangenen doen dat bijvoorbeeld ook op deze manier.

Waar kunnen wij jou mee helpen?

We zijn actief op zoek naar meer individuen, clubjes, collectieven, organisaties, sociale centra die zelf graag meer betrokken raken en onze hulp kunnen gebruiken! Ben je enthousiast geworden door deze tekst, maar heb je nog niet echt een concreet idee hoe zoiets vorm te geven? Schrijf ons een mailtje, dan komen we samen verder!

Kennis
Wij hebben veel ervaring met het runnen van een distro als Paper Jam. Onze voornaamste activiteit is natuurlijk teksten, posters en flyers printen voor anderen. Maar we schnabbelen op festivals, buurtfeesten en dergelijke wat bij om onze eigen propaganda te kunnen verspreiden. Daarnaast hebben wij ook te maken gehad met veel organisaties die het anarchisme, op allerlei manieren, onder de aandacht proberen te brengen. We kunnen je dus uitstekend vertellen over de mogelijkheden en je helpen een plaatselijke distro op te zetten. Hierbij kan je bijvoorbeeld denken aan hulp met aansluiting vinden bij een netwerk of een manier van distributie vinden die past bij jou omgeving en context.

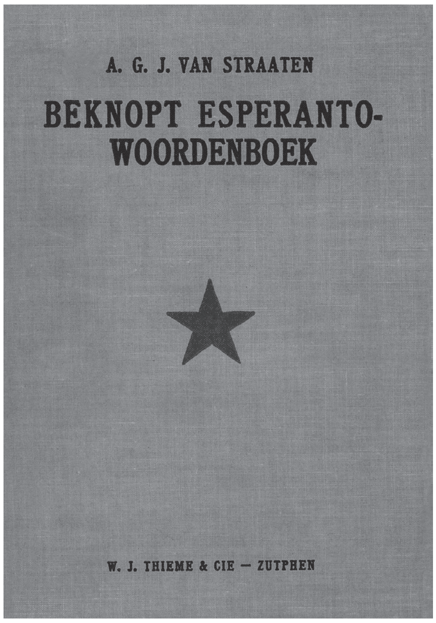
Materiaal
Behalve ervaring en advies hebben wij natuurlijk ook de middelen om jouw distro te ondersteunen! Wij hebben een gigantisch archief van teksten, posters en buttonontwerpen. Je kan daar doorheen bladeren of ons vragen of wij iets hebben over een bepaald thema waar je zelf nog geen geschikte teksten over hebt kunnen vinden. Daarnaast kan je natuurlijk zelf met teksten komen die jullie in je eigen distro willen hebben. Jij kiest de zines, wij kunnen ze printen! Daarnaast kunnen we ook buttons, vlaggen en bandana's voor je maken en hebben wij altijd grote hoeveelheden stickers van uiteenlopende thema's die wij graag verder verspreiden.

Begin vandaag nog met verspreiden!

Als je vragen hebt kan je ons altijd mailen of langskomen op ons inloopspreekuur (Elke vrijdag 15:00-16:00 Pieter Nieuwlandstraat 93, Amsterdam). Voor uitgebreidere gesprekken kunnen we ook altijd een afspraak maken bij ons kantoor of kunnen we bij jou langskomen!
Mail: info@paperjamcollective.nl

: Uit de oude doos

Mijn oma en opa waren anarchisten

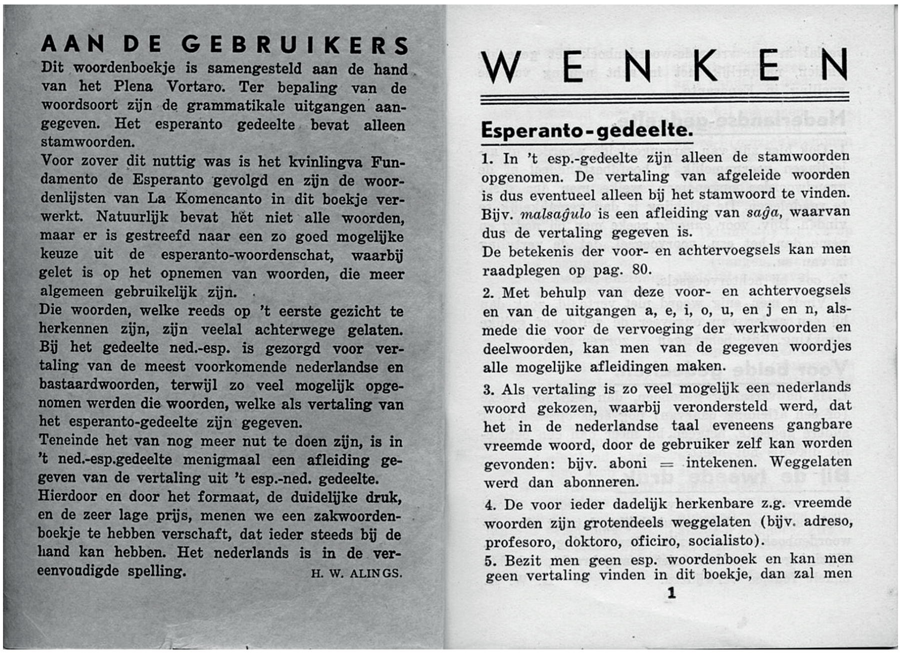
Esperanto

Ergens in de jaren vijftig gingen mijn oma en opa met mijn ouders met vakantie naar Frankrijk. Mijn broer – toen een jongetje van een jaar of zes – keek naar Franse mannen die pétanque speelden op een dorpsplein, met een Gauloise nonchalant in de mondhoek. Mijn broer kon de mannen niet verstaan en zei tegen mijn opa dat hij de taal van die mannen wilde spreken, zodat hij met ze kon praten. Mijn opa zei: 'Als je een strootje in je mond doet dan kun je ook Frans spreken. Probeer maar.'

Mijn broer twijfelde nog, maar mijn opa deed het voor. Hij plukte een strootje en stak het in zijn mondhoek. Hij gaf er ook één aan mijn broer en zo gingen ze samen naar de mannen toe. Mijn broer en mijn opa werden uitgenodigd mee te spelen en hadden een hele plezierige middag.

Toen mijn opa stierf vond ik tussen alle boeken en vlugschriften die hij in zijn huis had opgestapeld, oude lesboekjes Esperanto en een woordenboek Esperanto. Omdat Esperanto een kunstmatige taal is, heb ik altijd aangenomen dat ik de boekjes nog kan gebruiken. Geen van de andere kleinkinderen was erin geïnteresseerd dus kreeg het woordenboek een plekje in mijn boekenkast tussen de andere woordenboeken. Ooit wil ik die taal nog eens leren…

Pas toen ik die (door mij ongebruikte) boeken Esperanto kortgeleden weer in de boekenkast zag staan realiseerde ik me dat mijn opa nooit een woord over de grens heeft geleerd, behalve wat Duits toen hij tijdens de oorlog als dwangarbeider in Duitsland moest werken. Maar ik herinner me wel dat hij me vertelde over de 'penvrienden' die hij had in onder andere de Sovjet-Unie en Indonesië. Ik ga er vanuit dat hij met die mensen heeft geschreven in het Esperanto. Ik heb nooit gehoord dat die brieven nog ergens bewaard zijn gebleven. Dat is jammer, want ik ben eigenlijk wel nieuwsgierig naar waarover mijn opa ten tijde van Stalin schreef met zijn Russische penvriend. Waarschijnlijk over koetjes en kalfjes gezien de censuur, maar misschien hadden ze een systeem om toch belangrijkere zaken te bespreken zonder de censuur te alarmeren.

AAN DE GEBRUIKERS

Dit woordenboekje is samengesteld aan de hand van het Plena Vortaro. Ter bepaling van de woordsoort zijn de grammatikale uitgangen aangegeven. Het esperanto gedeelte bevat alleen stamwoorden.
Voor zover dit nuttig was is het kvinlingva Fundamento de Esperanto gevolgd en zijn de woordenlijsten van La Komencanto in dit boekje verwerkt. Natuurlijk bevat hèt niet alle woorden, maar er is gestreefd naar een zo goed mogelijke keuze uit de esperanto-woordenschat, waarbij gelet is op het opnemen van woorden, die meer algemeen gebruikelijk zijn.
Die woorden, welke reeds op 't eerste gezicht te herkennen zijn, zijn veelal achterwege gelaten.
Bij het gedeelte ned.-esp. is gezorgd voor vertaling van de meest voorkomende nederlandse en bastaardwoorden, terwijl zo veel mogelijk opgenomen werden die woorden, welke als vertaling van het esperanto-gedeelte zijn gegeven.
Teneinde het van nog meer nut te doen zijn, is in 't ned.-esp.gedeelte menigmaal een afleiding gegeven van de vertaling uit 't esp.-ned. gedeelte.
Hierdoor en door het formaat, de duidelijke druk, en de zeer lage prijs, menen we een zakwoordenboekje te hebben verschaft, dat ieder steeds bij de hand kan hebben. Het nederlands is in de vereenvoudigde spelling.

H. W. ALINGS.

WENKEN

Esperanto-gedeelte.

1. In 't esp.-gedeelte zijn alleen de stamwoorden opgenomen. De vertaling van afgeleide woorden is dus eventueel alleen bij het stamwoord te vinden. Bijv. *malsaĝulo* is een afleiding van *saĝa*, waarvan dus de vertaling gegeven is.
De betekenis der voor- en achtervoegsels kan men raadplegen op pag. 80.
2. Met behulp van deze voor- en achtervoegsels en van de uitgangen a, e, i, o, u, en j en n, alsmede die voor de vervoeging der werkwoorden en deelwoorden, kan men van de gegeven woordjes alle mogelijke afleidingen maken.
3. Als vertaling is zo veel mogelijk een nederlands woord gekozen, waarbij verondersteld werd, dat het in de nederlandse taal eveneens gangbare vreemde woord, door de gebruiker zelf kan worden gevonden: bijv. aboni = intekenen. Weggelaten werd dan abonneren.
4. De voor ieder dadelijk herkenbare z.g. vreemde woorden zijn grotendeels weggelaten (bijv. adreso, profesoro, doktoro, oficiro, socialisto).
5. Bezit men geen esp. woordenboek en kan men geen vertaling vinden in dit boekje, dan zal men

1

Esperanto bestaat nog steeds en wordt door een groep mensen warm gepropageerd. Ik heb de taal nog steeds niet geleerd. Toen ik jaren geleden een nieuwe taal wilde leren, stonden de boekjes van mijn opa vergeten in de kast en besloot ik me na lang nadenken op het Russisch te storten. Ik had toen natuurlijk gewoon de lesboekjes van opa moeten pakken want Esperanto is een stuk makkelijker te leren en je kan er in de hele wereld mee terecht, zij het bij een beperkt aantal mensen die de moeite hebben genomen de taal te leren.

Denkend aan het verhaal van mijn broer in Frankrijk overweeg ik met een glimlach dat mijn opa al die talen niet zo nodig had om met andere mensen te kunnen communiceren. Ik spreek een aantal vreemde talen maar soms realiseer ik me dat ik me – ondanks de kennis van die talen – slechter verstaanbaar kan maken dan mijn opa lang geleden met een strootje in zijn mondhoek. Hij beleed niet alleen het principe dat ieder mens gelijkwaardig en in essentie goed is, maar hij geloofde er in met hart en ziel. Dat maakte dat hij makkelijk contact legde met anderen, ongeacht bijvoorbeeld zoiets triviaals als een taalbarrière.

door Anita

Verdedig Afrin, verdedig de mensheid!

Een oproep tot solidariteit

Op 20 januari 2018 werd Afrin, een Koerdische enclave in Noord-Syrië, aangevallen door de Turkse luchtmacht. De strijd om Afrin duurt nog steeds voort. Buiten de Orde besteedde de afgelopen jaren regelmatig aandacht aan de Koerdische strijd voor onafhankelijkheid en zelfbesturende regio's als Kobani. Voor dit nummer leek het ons het meest gepast om een oproep vanuit Afrin zelf te plaatsen. Dilar Dirik, de schrijfster van dit artikel, is actief in de Koerdische vrouwenbeweging en schrijft regelmatig over de vrijheidsstrijd in Koerdistan voor een internationaal publiek.

In de strijd om Afrin zien we de universele dimensies van de strijd van het volk tegen fascisme, dictatuur en dood – en voor democratie, vrijheid en rechtvaardigheid.

Op het moment dat ik dit schrijf is het Turkse leger bezig met een illegale grensoverschrijdende invasie[1] van de Syrisch-Koerdische regio Afrin. Terwijl hij beweert 'terroristen' te bestrijden, heeft de Turkse staat – een EU-kandidaat, bondgenoot van het westen en beschikkend over het op één na grootste NAVO-leger – een daad van agressie in gang gezet tegen dezelfde mensen die, met hun moedige opofferingen en historisch verzet, het respect van de wereld hebbend verdiend door ISIS te verslaan. De militaire campagne waar ook troepen van het pro-Erdogan Vrije Syrische Leger (FSA) aan meedoen, vormt een bedreiging voor 800.000 burgers, van wie de helft ontheemden zijn die hun toevlucht zochten in Afrin vanuit gebieden als Idlib en Aleppo.

> *Het onderdrukken van substantiële tegengeluiden was hun gebruikelijke praktijk*

De aanval op Afrin vindt in alle opzichten plaats volgens het ABC van het imperialisme. De aanval had niet kunnen plaatsvinden zonder de goedkeuring van Rusland, dat het luchtruim boven Afrin controleert, noch zonder de toestemming van Iran en Assad. Volgens *officials* in Afrin heeft Rusland voorgesteld om Afrin te beschermen in ruil voor het overdragen van de controle aan het Assad-regime. Maar toen het voorstel werd afgewezen, gaf Rusland groen licht voor de invasie door Turkije.

Ondertussen blijven de VS, die de Koerden de laatste jaren in Syrië handig gebruikten als 'betrouwbare laarzen op de grond' in de internationale anti-ISIS-coalitie, zwijgen over de ambities van hun NAVO-bondgenoot om de helden van de ISIS-oorlog af te slachten en waarschuwen ze Turkije slechts om 'burgerdoden te vermijden'. Europese regeringen, met name Duitsland, hebben hun eigen belangen, aangezien er voornamelijk Europese wapens en tanks worden gebruikt door het Turkse leger. Wapens in handen van fascisten die miljoenen mensen ertoe drijven om hun huizen te verlaten en de dood te riskeren om vluchtelingen te worden in Europa.

Na zeven jaar oorlog is Syrië vernietigd. ISIS kwam, moordde en vertrok; genocides en bloedbaden vonden plaats; de demografie en ecologie van de regio is veranderd; aan het Assad-regime lijkt geen

einde te komen. De legitieme eisen van alle Syriërs die de straat op gingen en hun leven riskeerden om waardigheid, vrijheid en rechtvaardigheid op te eisen tegen het regime van Assad, zijn bitter verraden. De machtige staten die in de regio opereren en daarbuiten, nemen weer hun beginposities in terwijl er meer dan een half miljoen mensen zijn omgekomen en ongeveer zes miljoen mensen zijn ontheemd. Activisten spreken over een Derde Wereldoorlog die in deze regio plaatsvindt.

Het is in deze context dat Turkije een oorlog tegen Afrin begint, een oorlog die de historische vijandigheid[2] tegen het Koerdische volk meer dan overtreft. De strijd symboliseert de twee opties waarmee de volkeren en gemeenschappen van het Midden-Oosten zich vandaag geconfronteerd zien: tussen militaire, patriarchale en fascistische dictaturen aan de ene kant, gecontroleerd door buitenlandse imperialistische belangen en kapitaal, en de solidariteit tussen autonome, zelfbepaalde, vrije en gelijke gemeenschappen[3] aan de andere kant. De verdediging van Afrin is een kans voor links om zich te verenigen tegen het fascisme en te mobiliseren tegen militarisme, bezetting en oorlog.

Een werkelijk historische misdaad voltrekt zich voor de ogen van de wereld

Wat staat er op het spel

In het kader van de oorlog tegen ISIS werden dezelfde staten waarvan bekend is dat ze de jihadistische krachten in Syrië hebben gevoed – met name Turkije, Saoedi-Arabië en Qatar – onderdeel van een coalitie onder leiding van dezelfde mogendheden die het Midden-Oosten binnenvielen voor imperialistische belangen, die oorlogsmisdaden pleegden uit naam van de 'strijd tegen het terrorisme' en zodoende de basis legden[4] waarop ISIS uiteindelijk zou floreren. De krachten die de systemen van het kapitalisme, autoritair etatisme, religieus fundamentalisme en in sommige gevallen puur fascisme representeren, werden belast met het installeren van democratie en vrede.

Terwijl ISIS de aandacht trok[5] van de internationale gemeenschap, raakte de oorspronkelijke kwestie van Assads dictatoriale en bloeddorstige heerschappij op een zijspoor, evenals alle ideeen over een duurzame en rechtvaardige vrede voor Syrië. Met de komst van Rusland op het Syrische oorlogstoneel en de rol van Iran, werd de valse tweedeling van soennitisch-sjiitische vijandigheid – een veel gebruikte metafoor om rechtvaardige oplossingen in het Midden-Oosten te elimineren – nieuw leven in geblazen. Ongeacht alle tegenstrijdige belangen van de betrokken machten was hun gebruikelijke praktijk het onderdrukken van substantiële tegengeluiden, verzet van onderaf en projecten voor daadwerkelijke democratische alternatieven.[6] In de praktijk leidde dit tot de mobilisatie van fascistische en sektarische ideologieën waardoor mensen bereid waren te sterven en te doden.

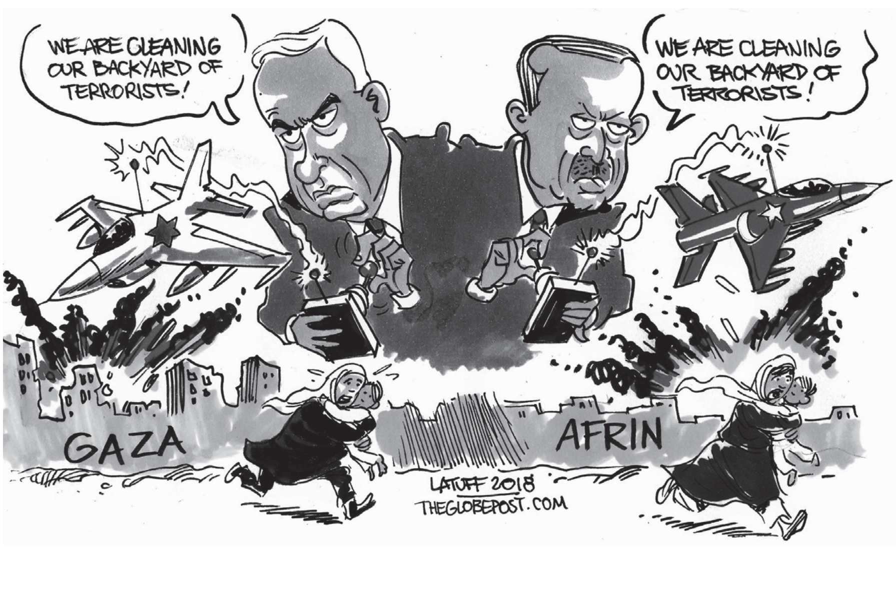
Om dit concept te laten werken, moeten alle aanzetten tot zelfbeschikking en zelfverdediging tegen kolonialisme en kapitalistische uitbuiting, automatisch vernietigd worden. Dat verklaart de vijandige campagnes tegen de bevrijdende revolutie in Rojava, alsmede de inspanningen van de grote mogendheden als de VS om Rojava militair te gebruiken en van haar politiek van revolutionaire principes te ontdoen. Gebruik makend van de tegenstellingen van het imperialistische machtsspel worden de Koerden die proberen vast te houden aan revolutionaire idealen – terwijl ze letterlijk worden omringd door vuur en zich in tijdelijke tactische allianties bevinden met bepaalde actoren – constant beschuldigd marionetten te zijn van het imperialisme, terwijl ze gelijktijdig proberen radicaal-democratische systemen van zelfbestuur op te bouwen en miljoenen levens te beschermen tegen een zekere dood door ISIS-fascisten.

Helaas waren de sektarische en dogmatische delen van internationaal links niet in staat om deze emancipatorische politiek te duiden en dienovereenkomstig te handelen. Door de Koerden de uitbreiding van essentiële solidariteit te ontzeggen[7] toen dat het meest nodig was, kon het imperialisme doorgaan op de ingeslagen weg. Er is nog steeds tijd om deze fout te corrigeren.

Verzet of fascisme

Slechts enkele maanden nadat de grotendeels Koerdische Vrouwelijke Volksbeschermingseenheden (YPJ) de bevrijding hadden aangekondigd van ISIS' hoofdstad Raqqa, waar duizenden vrouwen al jaren als seksslavinnen werden vastgehouden, schreeuwen onverhulde religieuze fundamentalisten onder Erdogans bevel bij het binnentrekken van Syrië nu fanatieke slogans vergezeld door bizarre neo-Ottomaanse folkloristische oorlogsrituelen. De seculiere, nationalistische elementen van de Turkse politiek, die zichzelf graag als 'modern' beschouwen, juichen de operatie ook toe en verheerlijken het fascistische militarisme.

Hoewel jihadistische groepen zoals ISIS en aan Al Qaida gelieerde groepen jarenlang aan de Turks-Syrische grens onschuldige mensen hebben onthoofd, gekruisigd, verkracht en verbrand, leek de regering van Erdogan toen niet al te bezorgd over het 'terrorisme aan zijn grenzen'. De moeite die is gedaan om de militaire, logistieke en politieke Turkse steun aan ISIS bloot te leggen, bleek aan dovemans oren gericht. Zelfs toen Erdogan zijn enthousiasme over de mogelijke val van de Syrisch-Koerdische stad Kobani in handen van ISIS in 2014 nauwelijks kon verhullen.

Wederom is duidelijk dat het vrouwenbevrijdende, multi-etnische, basis-democratische experiment van de Democratische Federatie Noord-Syrië, dat begon met de Rojavarevolutie[8] in 2012, een veel grotere bedreiging vormt voor de Turkse belangen dan een reactionaire macht van verkrachtende moordenaars. De Turkse staat onder Erdogan probeert met andere woorden af te maken wat handlanger ISIS niet is gelukt: de vernietiging van de legitieme aspiraties voor zelfbeschikking van het Koerdische volk en daarmee de mogelijk-

heid van een alternatief Midden-Oosten gebaseerd op solidariteit, rechtvaardigheid en vrijheid.

Een halve week na het begin van de operatie, spectaculair genaamd ‘Operatie Olijftak’, heeft de Turkse staat al bloedbaden onder burgers aangericht. In de Turkse media wordt deze schending van het internationale recht, een oorlog voor ‘democratie, broederschap en vrede’ genoemd. De dubbelspraak van de ‘oorlog tegen het terrorisme’, gestart door de regering Bush in de VS, wordt gebruikt om de Turkse samenleving en de wereld voor de gek te houden met de gedachte dat deze operatie noodzakelijk is om Turkse burgers te beschermen tegen terroristische aanvallen en de nationale soevereiniteit te verdedigen.

Dit is hoe de oorlog tegen het fascisme er uitziet in het Mesopotamië van de eenentwintigste eeuw

In werkelijkheid wordt de invasie geleid door dezelfde staat[9] die niet alleen kinderen gevangen heeft gezet, maar ook buurtactivisten, wettelijk verkozen parlementsleden en burgemeesters, journalisten, advocaten, leraren, ambassadeurs voor de vrede, mensenrechtenactivisten, verdedigers van vrouwenrechten en academici, omdat ze een oproep deden voor vrede en niet voor oorlog. Feiten worden verdraaid, het internationale recht opgeschort. Een werkelijk historische misdaad voltrekt zich voor de ogen van de wereld.

Schouder aan schouder met Afrin

Het Koerdische gezegde ‘we hebben geen andere vrienden dan de bergen’ wordt vaak herhaald met betrekking tot de talloze bloedbaden, het onrecht en het verraad dat de bevolking van Koerdistan gedurende haar geschiedenis heeft meegemaakt. Zich uitstrekkend over vier van de belangrijkste landen van het Midden-Oosten – Turkije, Irak, Iran en Syrië – en voortdurend bedreigd door genocidale aanvallen van alle kanten, resoneert dit gezegde meer met opgedane ervaringen dan zou moeten.

Het gezegde geeft aan waarom de Koerden – of wie dan ook – nooit op staten kunnen vertrouwen om hun verlangen naar vrijheid en rechtvaardigheid te ondersteunen. De recente tactische samenwerking met Rusland en de VS in Syrië is tijdens de Turkse aanvallen op Afrin ontmaskerd als niets anders dan een imperialistisch machtsspel, waarbij beide grootmachten niet schromen om het leven van miljoenen op te offeren om hun grootschalige geopolitieke belangen veilig te stellen. De Koerdische vrijheidsbeweging[10] was zich hier van bewust en het is juist om die reden waarom, op het moment van verraad, hun autonome structuren gebaseerd op zelforganisatie niet uiteenvallen maar zegevieren. De gewone bevolking van Afrin, met het bewustzijn en de ervaring van zelforganisatie die in de loop der jaren is opgedaan, is vandaag klaar om zich te verdedigen tegen aanvallen en bezettingen.

Het is nu duidelijk dat de volkeren van het Midden-Oosten alleen kunnen vertrouwen op hun autonome inspanningen om volksmacht, internationale solidariteit en kameraadschap te mobiliseren. Over de hele wereld zijn Koerdische activisten opnieuw de straten opgegaan om te protesteren tegen de internationale oorlog tegen hun vrijheidsstrijd. De massale maandenlange opstand in Koerdistan en elders, speelde een beslissende rol voor de uiteindelijke overwinning van Kobani[11] in januari 2015. De eisen van de huidige solidariteitsprotesten hebben niet alleen betrekking op het einde van de militaire aanvallen, maar ook op het stopzetten van de wapenhandel met Turkije en roepen op tot daadwerkelijke vredesprocessen in zowel Turkije als Syrië.

In de geest van Kobani is het cruciaal om vandaag weer snel en massaal solidariteit te mobiliseren voor Afrin. We kunnen nooit vertrouwen op staten om het voortouw te nemen bij het tot stand brengen van rechtvaardigheid. Gewone mensen, de onderdrukten, zich verzettende en vrijheidslievende mensen en gemeenschappen van de wereld moeten elkaars kameraden zijn. Net zoals honderdduizenden mensen van Argentinië tot Afghanistan tot en met Zuid-Afrika deelnamen aan onze demonstraties, bezettingen en protesten in 2014 voor de verdediging van Kobani[12] tegen het ISIS-fascisme, moeten de Koerdische vrijheidsbeweging en alle democratische, progressieve krachten in Syrië in het bijzonder – en in het Midden-Oosten in het algemeen – nu op dit historische moment vertrouwen op de kracht van de internationale solidariteit.

In de strijd om Afrin is het mogelijk om de universele dimensies te zien van de strijd van het volk tegen fascisme, dictatuur en dood – en voor democratie, voor vrijheid, voor rechtvaardigheid. De toekomst van Afrin symboliseert het lot van een regio die te lang een leven in waardigheid is ontzegd. Daarom is het niet overdreven om te zeggen dat Afrin vandaag de verdediging van de mensheid belichaamt. Dit is hoe de oorlog tegen het fascisme er uitziet in het Mesopotamië van de eenentwintigste eeuw.

We moeten schouder aan schouder staan en Afrin verdedigen tegen het fascisme!

No pasarán!

door Dilar Dirik

vertaling: Hydra Ensemble

Meer info

Dit artikel verscheen oorspronkelijk in het Engels in *Roar Magazine* 24-1-2018, op https://roarmag.org/essays/call-solidarity-defend-afrin-defend-humanity. De Nederlandse vertaling verscheen eerder op de website van Hydraweb: http://hydraweb.yolasite.com.

Vanwege de omvang van het notenapparaat is besloten dit hier niet af te drukken. Geïnteresseerden kunnen de noten opvragen bij de redactie of deze bekijken op de website van Hydraweb.

: **Aankondiging**

Oproep!

Schrijf mee aan een boek over de studentenbeweging van 2014/15

De studentenstrijd die losbarstte in het academisch jaar 2014-2015 was één van de grootste protestbewegingen in Nederland sinds een lange tijd. We hebben in die tijd de managers de stuipen op het lijf gejaagd! Daarbij zijn gedurende deze periode veel mensen actief geworden. We hebben allemaal warme herinneringen aan slapen in koude gangen van bezette gebouwen. We hebben onze longen uit het lijf geschreeuwd tijdens demonstraties. Nu willen we een boek schrijven over deze strijd. Dat willen we samen met onze kameraden doen. Een boek over de beweging, deze keer geschreven door de mensen die het zelf (mee)gemaakt hebben. En daar hebben we jouw hulp bij nodig!

Wat voor boek dan?

Een boek dat gaat over wat er goed en wat er fout ging, om er lessen voor de toekomst uit te halen. Door te leren van onze overwinningen en nederlagen kunnen we groeien en sterker uit de strijd komen. Dat kunnen we alleen door als revolutionairen deze periode te analyseren en lessen te formuleren over hoe te organiseren. Hiermee voorkomen we dat deze lessen een stille dood sterven binnen de muren van de academische ivoren toren. Zo kunnen ze terecht komen bij revolutionaire kameraden wereldwijd. Daarom roepen wij iedereen die actief was in de beweging op om hun bijdrage te leveren aan een boek waarmee we verder kunnen bouwen aan de revolutie!

Wat bedoelen we precies met 'lessen'?

Het boek probeert lering te trekken uit de geschiedenis. Dat betekent dat we lessen voor het heden en de toekomst zoeken. Geen postume adviezen, zoals 'tijdens de Maagdenhuisbezetting hadden we x moeten doen, dan was alles goed gegaan'. Het is immers al gebeurd! Ook zijn we niet op zoek naar bladzijden uit een dagboek. Waar we voor dit boek naar zoeken, zijn lessen die geleerd kunnen worden uit de studentenbeweging en die toegepast kunnen worden in het organiseren van revolutionaire strijd. Het zou mooi zijn om een formulering aan te houden zoals: 'Tijdens de bezetting gebeurde x, door deze en deze redenen en hier werd op een bepaalde manier op gereageerd en daar kunnen we y van leren.'

Wij zijn op zoek naar jou!

Voor het boek hebben we schrijvers nodig die één (of meerdere) stukken willen schrijven over de lessen die zij geleerd hebben uit deze periode van strijd. Het idee is kortgezegd dat wij teksten aanleveren om de boel aan elkaar te praten, maar dat een zo groot mogelijk deel van de teksten toch echt van anderen komt.

Hoe kan jij meehelpen?

Zijn er onderwerpen waar jij over wilt schrijven? Wat leuk, stuur ons een mailtje! Korte en lange stukken zijn allebei welkom. We kunnen je door het hele schrijfproces begeleiden als dat nodig is. Wees niet bang dat je niet goed genoeg kan schrijven, wij willen geen academische papers. Wij willen weten wat de mensen die actief waren nu denken en wat hun lessen zijn uit de studentenstrijd. Stukken kunnen zowel in het Nederlands als in het Engels aangeleverd worden. Als je niet zo van schrijven houdt, maar je beter kan uitdrukken in tekeningen, gedichten of andere vormen is dat geen probleem. Wij zijn blij met bijdragen in allerlei verschillende vormen.

Heb je een idee voor een bijdrage of een vraag, stuur een mail naar studentstrugglebookamsterdam@riseup.net of kijk voor meer informatie op studentstrugglebookamsterdam.blackblogs.org.

Bert 1960 - 2018

Voor veel trouwe (oude) lezers van de Buiten de Orde *zal dit als een schok komen, onze vriend, collega, medestrijder* Bert van Wakeren *heeft een paar maanden geleden de diagnose kanker gekregen en is zaterdag 24 maart, 57 jaar jong overleden.*
Bert heeft tot op het laatste moment hard gevochten om de ziekte te overwinnen maar het heeft niet mogen baten. Na ziekbed van 3 *maanden heeft hij er zelf voor gekozen in te slapen en niet meer wakker te worden. Voor alle mensen die hem kenden een groot verlies.*
Omdat Bert *zich jarenlang voor de anarchistische beweging, de* Buiten de Orde *(in de redactie en schrijver van artikelen en colums onder vele namen),* Kollektief Rampenplan, Baalprodukties, *gevangenen van het systeem, de baanlozenstrijd en nog veel meer heeft ingezet wilde de redactie graag iets speciaals voor hem doen.*
Één van Bert *grootste voorbeelden was* Karl Kreuger, *die pre internet de hele werled rondreisde om anarchistische groepen te bezoeken en zodoende relevante informatie te verspreiden. Hij bracht anarchisten bij elkaar, dat deed* Bert *ook vandaar deze verzameling van verhalen van vrienden van* Bert, *mensen die ieder op eigen wijze en eigen tijd belangrijk zijn voor het anarchisme. Dat er overlap in de verhalen zit was natuurlijk niet te voorkomen, maar voor de mensen die hem kenden zal dit mooie herinneringen oproepen, voor de mensen die dat niet deden zal het een mooie periode van de actiebeweging schetsen.*

Om met Bert *te spreken, veel plezier met het anarchiseren van de samenleving*!

Bert

Tot snel in levenden lijve.

Je laatste kaartje. De laatste van honderden, misschien wel duizenden. Attente, loyale, mooie vent van me. Tranen biggelen over mijn wangen. Ik redde de drempel van het crematorium gisteren niet eens. Al bij de ingang vielen we elkaar in de armen. De oude kameraden van weleer. Je was op de fiets gebracht, dat dan weer wel. Maar Monuta blijft Monuta. Een crematorium zo neutraal mogelijk. Zo gemiddeld mogelijk. Besloten ook nog. Familie, mensen uit de biologische winkel waar je de laatste negen jaar had gewerkt. Je kinderen, je kleinkinderen. De mensen die je de laatste tien jaar zo lief had leren hebben. En wij met een paar mensen die jou kenden als groot voorman van een beweging. Oude strijder van weleer. 'Vroeger was het macro, nu micro', vertelde je me bij onze laatste ontmoeting. Vol vreugde in je ogen over de opmerking van de kleine Mees, die net weg was. Voor Mees was alles duidelijk. Opa Bert ging naar de hemel en daar zou FC Twente wel iedere wedstrijd winnen. Daar zou niet worden vals gespeeld, want hier op aarde verloor jouw FC Twente al maanden. Eigenlijk sinds je telefoontje dat er iets mis was met je gezondheid ergens in november.
Het ging allemaal zo snel. Iets in de nier. De nier moet eruit. Uitgezaaid. Goedaardig werd kwaadaardig. Bestralingen gingen niet door, chemo had geen zin meer. En een paar weken geleden lag je daar in dat bed in het ziekenhuis in Deventer. Als een aangereden hond, die niet begrijpend op de weg ligt. Om je heen familie. Je vrouw, je kinderen, de kleinkinderen. Het was ontroerend te zien hoe een van de voormannen uit de anarchistische beweging zich had getransformeerd tot familieman. Pijnlijk om te zien hoe klein je wereld leek geworden. Terwijl ik je masseerde keek ik keer op keer naar je wilde dos haren. Een beeld dat in die dik dertig jaar in ieder geval niet veranderd was. Net zoals je idealen niet veranderd waren. Geweldloos, duurzaam, Banarchistisch met de B van Bert.
Nog steeds vermengd met je loyale, bourgondische karakter, je passie voor sport, politiek, theater, boeken. Dat alles zorgde ervoor dat we nooit uitgepraat raakten. Je had je eigen helden. Elvis Peeters, André Manuel, en iedere week weer lagen er kaartjes in mijn bus waarin regisseurs, schrijvers, films en boeken werden getipt. Zelden of nooit kwam ik eraan toe, die te gaan bekijken of lezen. Jij wel. Wat heb je een rijk leven geleefd. Je was

zelf de hoofdpersoon van een roman. Authentiek, autonoom in een wereld waar iedereen uniek wil zijn maar waarin het kuddegedrag alleen maar groter en dwingender wordt.
Ik zie je nog zitten. Ik zal je altijd blijven zien. Met je roodzwart geblokte blouse, je rugzak vol kranten en tijdschriften. Liefst met Radio 1 op je kleine transistor. Je was een rijk man omdat je al heel snel doorhad waar de meesten pas op hun sterfbed achter komen. De mooiste dingen zijn gratis. De zee, de liefde, de letters. In een wereld waar de duisternis het ons hele leven won van het licht. Waar geld, hebzucht en macht als kracht worden gezien en het verzet van tallozen keer op keer werd onderdrukt. Jij stond met je kameraden van Rampenplan meestal al bij een potentiële brandhaard van verzet als de eerste vonk nog moest landen in het stro.
In Wales luisterden we in een stinkende legertent naar de lokale bards van de verzetsbeweging. No ones slave, no ones master. We zongen het de hele terugweg boven het vertrouwde dieselgeluid van de krakkemikkige bussen, die weer gingen laden en lossen op het Pleintje in Sittard. Meestal was je daar dan binnen een dag weer weg, omdat er weer een belangrijke landelijke anarchistische vergadering was. Je las de stukken alsof het Bijbelse tabletten waren en waren er geen stukken, dan maakte je ze zelf wel. In de trein las je dan je verse Bluf, Raaf, Buiten de Orde of As.
Bert, jij was een beweging op zich. Een eenmansleger. Een eik in een wereld waar het stormde. Een man die ook liever luisterde dan praatte. Koppig als een ezel, trouw als een straathond. Keer op keer begon je over Marinus van der Lubbe. Die jongen die in de dertiger jaren naar Berlijn was gelopen en de gordijnen van de Reichstag in de brand had gestoken. Ik weet zeker dat je het zo zelf had willen doen. Van der Lubbe wilde het goede, maar zijn actie werd daarna gebruikt als koren op de nationaalsocialistische molen. Een antiheld. Maar wel een jongen die het goede deed. En daar draaide het om. Zwart of wit. Niet voor niets wilde je *Alles of niets* van André Manuel als openings- en sluitingsnummer van je crematie.
André Manuel zingt met zijn rauwe stem ook terwijl ik dit tik. Even tikken op bluetooth, even zoeken bij Spotify. Toen we elkaar leerden kennen wisselden we cassettebandjes uit. Geen TDK, dat was logisch, TDK was de sponsor van Ajax. Ik beluister jouw held. Niet geheel toevallig een nuchtere tegendraadse Tukker. Eentje met lak aan hoe het hoort en een voorkeur voor de rafelranden van de samenleving. Een man die liever zandweggetjes pakt dan de snelweg. Ik heb de vrijheid genomen een ander nummer te kiezen. Niet voor de familieman maar voor mijn kameraad, met wie ik zoveel glazen Becherovka heb genuttigd. Na twee glazen was een ding zeker, niets was meer zeker. En van die zekerheid genoten we letterlijk met volle teugen. Het was ook vaak het moment dat je weer begon met roken. Altijd weer met die gulle lach en ondeugende ogen. Opgedonderd met die regels.

Wat zou ik er nu veel voor over hebben samen met jou dit lied te beluisteren. De Becherovka laten stromen en te proosten op de wilde jaren. Dit is een blad, dus ik kan het niet voor je zingen. Wel kan ik de tekst delen. Voor de goede orde, zijn familie was alles voor hem. Dus lees familie als de burgerstand.

De kraaien by André Manuel

De kraaien op het land Zwart als de raven Zullen schateren op de dag Dat deze jongen wordt begraven De stoet vanuit de kerk Tegen al m'n wensen in Een laatste avond in de kroeg Maar de familie had geen zin 't Zijn zulke brave burgerikken Grijze mussen, berelaf Ik kan sputteren wat ik wil Ze dragen me naar het graf Alwaar de goegemeente rouwend Luistert naar de dominee In zijn hart een goeie jongen En de schare knikt gedwee Terwijl 'k de kist graag had gezien Op de bar, de deksel open Een joint gaat in de rond Jullie allemaal bezopen Lul de oren van mijn kop En dan de laatste drank besteld Waarna een held're geestverwant Een taxibusje belt Een busje belt Zet deze jongen bij het raam Neem brood en koffie mee En rij dan in het holst Met z'n allen naar de zee Zet me rechtop in het zand Veeg het vuil van m'n gezicht Zing de maan nog eenmaal toe Tot aan het eerste ochtendlicht Ga wandelen op het strand Gooi wat schelpen in m'n schoot Verzamel al het spoelhout En bouw een kleine boot En als dan 's avonds heel die zon In die bak met water dooft Duw me dan de zee op Zoals me is beloofd Maak allemaal een fakkel Steek het bootje in de brand Ik zal m'n lied nog eenmaal zingen Jullie dansen op het strand Als indianen Als indianen...

Steek het bootje in de brand, werd dus een kist in de brand. En deze oude kameraad was te aangedaan om de borrel na afloop te bezoeken. Ik liep met 'Zeg me dat het niet zo is', van Frank Boeijen door de Ooijpolder, waar we zo vaak samen liepen. Denkend aan hoe we, toen we elkaar net leerden kennen, in Appelscha zagen hoe oude anarchisten van het eerste uur soms letterlijk met de klomp in de hand achter elkaar aan zaten. De gezamenlijke idealen waren verworden tot diepgewortelde conflicten over de interpretatie.
Toen moest je daarom lachen. Maar was sich liebt das neckt sich. Je verliet Sittard op je Long John volgepakt met koffers. Terug in de richting van Tukkerland. Het laatste beeld voordat je de Putstraat uitdraaide was een wapperende haardos, twee stevige kuiten en de grote gele letters achter op je sweater.

DWARSLIGGER. In Deventer begon je een nieuw hoofdstuk in je leven. Wat hebben we nog veel gepraat over Rampenplan, Appelscha, autonomie. En wat werd je leven ineens klein. Met je nieuwe liefde in een piepklein huisje. In plaats van de jaren waarin je duizenden mensen ontmoette met de keuken en het hart en de spil was van zovele initiatieven. Ineens een heel ander leven.
Een leven dat je net zo radicaal in ging als je leven als activist. Je bleef trouw aan je idealen. Ging werken in een theater, en later in een biologische winkel. En wat deed het afscheid van die beweging pijn. Steeds minder mensen van weleer waren er nog in je leven. Steeds meer werd je vader, opa. Familieman. Nog steeds lezend, nog steeds geen auto, nog steeds maatschappelijk betrokken, maar bovenal een voorbeeld voor anderen in je doen en laten. Steeds meer in het nu en altijd nog vol levenslust. Een levenskunstenaar met oog voor details, oog voor anderen en oog voor alles wat kwetsbaar is. Je kocht een seizoenkaart bij FC Twente. Je trouwde op je verjaardag. Je koos steeds meer voor het kleine. Voor de microwereld.
De laatste weken werd je wereld steeds kleiner. 'Ik had nog zo graag willen oogsten', vertelde je me. Op Terschelling een café-tje of winkeltje. Dat zat er niet meer in. Maar wat laat je veel achter. En wat zal ik je missen. Je was een sieraad van een man. Een uitstervend ras. Maar bovenal mijn allerbeste vriend. Je laat duizenden boeken achter maar het mooiste boek dat was jij zelf. Diepe buiging voor jou; Bert van Wakeren. Ik beloof je dat ik ga proberen voor twee te oogsten in de tijd die me nog rest. Slaap zacht kameraad.

Iwan

Een kronkelverhaal over Bert van Wakeren

anarchist in hart en nieren

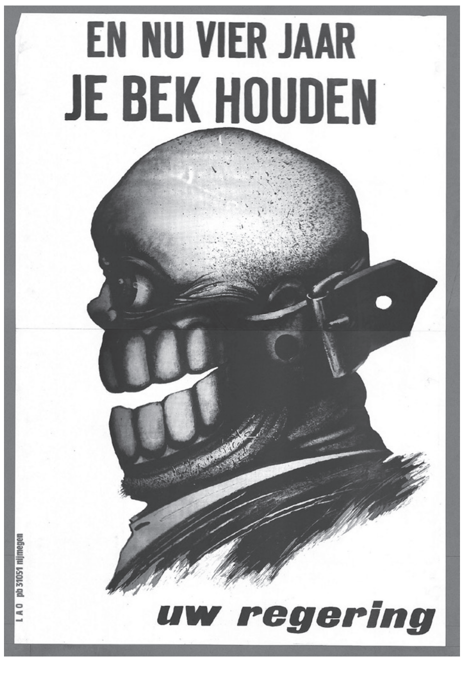
Bert; de man die een pleidooi hield voor het 'zitten met je rug tegen een boom, de zon warm op je gezicht en een grassprietje in je mondhoek' ofwel het recht om niets te doen. Hield vurige pleidooien voor een leven met onbetaald werk.

Víctor Jara; linkse muziekkant in Chili die door het Pinochet-regime direct na de coup in 1973 is omgebracht. Echter, voordat hij werd vermoord door 44 kogels, werden eerst zijn handen verbrijzeld door de soldaten, zodat Jara ook na zijn dood nooit meer gitaar kon spelen. Een grote held van Bert, die hij vaak in zijn verhalen terug liet komen. Opdat we niet vergeten hoe er met kritische mensen is omgegaan in het verleden.

Het was in het begin van de jaren 2000, ik meen 2004. Het was volop zomer en Bert van Wakeren en ik waren (met een kookploeg) aan het koken op een zeer mooi terrein vlakbij het Slot Loevestein. Dat verhaal van de vlucht via de boekenkist. Op een weiland met de rivier de Waal binnen ons bereik. Er waren veel milieuactivisten om ons heen in kleine tentjes om te slapen en in grotere om te vergaderen of voor de workshops. H*ow to build a better world*. Het was die zomer dat Bert zo`n beetje afscheid aan het nemen was van de linkse activistische beweging. Hij had een nieuwe liefde gevonden en was toen bezig met een verhuizing naar zijn latere hometown Deventer. Tegelijkertijd was er in de linkse groep waarin Bert en ik actief waren, enorm rumoer aan het ontstaan. De groep in Sittard was langzaam uiteen aan het vallen. Er was kritiek op het informele leiderschap, samenlevingsconstructies liepen vast, er was gedoe om geld en wie bepaalde waar de prioriteit lag (winkel, boeken of koken).

In de jaren daarvoor had Bert zich laten zien als een anarchist en andersglobalist van het eerste uur. Er was geen Eurotop (onder meer Göteborg, Praag, Evian) zonder dat Bert daar op een of andere manier bij was betrokken. Zijn inspiratie haalde hij uit The Battle of Seattle van 1999. Dat zeer intensieve leven heeft zeker toen effect gehad op zijn activisme. De workshop duurzaam activisme bestond toen nog niet.

Als een splijtzwam viel de groep uiteen en nota bene schaarde ik mij bij de groep die toen vergeefs riep om meer transparantie. Een nieuwe activistische keuken gebaseerd op anarchistische principes was geboren en mijn vriendschap met Bert zat (toen voor een tijdje) op een ijskoud laag niveau. Niet omdat Bert tegen verandering was maar omdat een splitsing altijd weer als gevolg heeft dat groepen kleiner worden. Op die manier is er totaal geen sprake van enige bewegingsopbouw.
Bert van Wakeren, geboren in juni 1960, heeft zich in de jaren 80 en 90 laten zien als een anarchist die zeer betrokken was bij de Nederlandse anarchistische beweging. Ik heb Bert voor het eerst getroffen toen hij zich aanmeldde als redacteur voor B*uiten de Orde*. Bert was geknipt voor die klus. Bert hield enorm van lezen, was zeer goed en geëngageerd geïnformeerd, kon zelf artikelen en columns (Hadjememaar) schrijven als de beste en was zeer aimabel, reisde zelf veel door het land en had daarom een enorm netwerk. Niet alleen in Nederland maar ook in Duitsland en België was Bert een zeer graag geziene gast. Een zeer aangenaam uitstapje waren de alternatieve boekenbeurzen in Gent. Hier zijn we samen wat jaren achterheen naartoe gegaan om de boeken van Baal te slijten, om propagandamateriaal van de Vrije Bond uit te delen, waar mogelijk de B*uiten de Orde* te verkopen en uiteraard om te kletsen. Met iedereen die langskwam en interesse toonde. In zijn drift de letters aan de mens te brengen was Bert bijna niet te stuiten. Sommige nummers van B*uiten de Orde* waren zo dik dat de postbode deze nauwelijks door de brievenbus kreeg. Bert had het lumineuze idee bedacht om met bijlages te werken. Themagerichte bijlages. Over van alles en nog wat, als het maar te maken had met anarchisme. De nihilisten uit Rusland, de Rode Brigades uit Italië, de Spaanse Burgeroorlog, Dossier globalisering, 70 jaar Appelscha. Afijn, alles werd gestopt in een bijlage en dan kon het makkelijk in twee stukken door de brievenbus.

Tijdens zijn laatste week in 2018 (wat voor iedereen nog een soort shockmoment moet zijn) had ik Bert nog getroffen en toen vroeg hij of ik nog iets van hem wilde weten! Ik kon op dat moment niet zo snel iets bedenken. Nu wel. Ik had hem willen vragen of hij met zijn initiatief toentertijd van de publicatie van een fabel van Bob Black in de Ravage (1998), rekening had gehouden met de latere commotie? De fabel was erg suggestief in de richting van het verheerlijken van seksueel geweld.

Waar Bert en ik ons heel goed in hebben gevonden was ons beider afkeer van de huidige politieke verhoudingen. Beiden waren wij fel gekant tegen het parlementaire systeem en konden in koor uitschreeuwen dat macht altijd corrumpeert! Het verscheuren van onze stembiljetten was een ritueel en Bert was altijd enorm enthousiast wanneer de Vrije Bond met antiverkiezingsposters aan de slag was gegaan. 'Nu weer 4 jaar je bek houden!' 'Als verkiezingen echt iets teweeg zou brengen waren deze allang afgeschaft.' Dit naar aanleiding van het referendum. De mensen moeten zeggenschap hebben en houden over hun eigen leefomgeving (kleinschalig en autonoom). Bij die discussies kwam Bert steevast met het argument dat in de jaren 70 de Club van Rome een rapport had uitgebracht dat het 'zo niet verder kon'. Het rapport gaf toen al aan dat de samenleving, de hele wereld verknipt in elkaar zat en dat wij milieutechnisch er een zooitje van maakten.

Waar wij ook gezamenlijk goed in konden optrekken was onze analyse van het nationalisme in Nederland. Het spreekt vanzelf dat wij helemaal niets hadden met het opkomende populisme van Fortuyn en later van de PVV. Maar strategisch vonden wij het niet altijd handig om daar heel veel energie aan te besteden. Het werkelijke gevaar van nationalisme, populisme en chauvinisme dachten wij te zien bij de grote gevestigde politieke partijen. Juist bij de Balkenellendes, Wimmie Koks en billenhandje Lubbers, daar zat veel meer het gevaar van rechts nationalisme en isolationisme. Het optrekken van Fort Europa kwam echt uit hun koker, de detentiecentra voor migranten zijn door hen bedacht en georganiseerd. Wim Kok als FNV'er had moeite met wapenleveranties. Als minister-president had hij zelf zijn opa nog verkocht aan de hoogste bieder. Privatisering en liberalisering van de samenleving hebben zij uitgedacht, ingevoerd en geperfectioneerd.

Afijn, als Bert en ik samen op een terras koffie aan het drinken waren dan waren we onbewust met de act van de twee Muppets bezig. Vanaf de tweede ring doorlopend kritiek ophoesten. Voorbeelden benoemen als de valse Verhage (duistere brein van het CDA) en de leugenachtige Zijlstra. Wat Bert echt een probleem vond was het geheugen van de mens. Wat hebben wij toch geleerd van vorige ervaringen? We hebben oorlogen gehad en die hebben nog nooit vrede gebracht en toch stemt Groen Links in met het sturen van troepen naar Afghanistan (zodra zij de macht in zicht had). Zouden we dan nooit iets leren van het verleden?

In 2004 stonden we dus nog samen met onze voeten in de klei. Bert met zijn beige Palladium-schoenen, short met grote zijzakken, blauwe polo en altijd aanwezige buidel. Daarna is langzaam de weg een beetje in twee gesplitst. Ik rechtdoor door de klei. Terwijl Bert op een half verhard pad terecht is gekomen. Samenwonend in Deventer vond hij een baan bij een biologische winkel en richtte zich meer op zijn leven en gezin daar, de muziek, literatuur en theater.

Waar Bert en ik elkaar ook goed in konden vinden was het verblijven op het anarchistische kampeerterrein in Appelscha. En verdraaid, alsof de duivel erom vroeg, ook daar hebben wij pogingen gedaan (uiteraard met andere anarchisten) om de boel op te schudden. Meer transparantie, inzicht en gedeelde verantwoordelijkheden. Bert heeft ooit een artikel geschreven met als titel 'Zoals de ouden zongen zo piepen de jongen'. Alsof mijn dierbare kameraad een vooruitziende blik had. De beheersstructuur op het terrein is in handen van een zelfbenoemde stichting die tegenwoordig pleit voor een soort Chinees model. Alle macht altijd aan het bestuur! Nota bene door mensen die jaren daarvoor zelf aan het klagen waren over de structuur. Bert was al geruime tijd niet meer betrokken bij het terrein maar zijn schaterlach bulderde over het pleintje toen ik vertelde dat de kampeerders een betaalstaking waren gestart.

Als laatste memorabel voorbeeld wil ik nog de liefde van Bert voor muziek benoemen. Het bijwonen van optredens zoals die van de Kift was voor ons echt genieten. Zeker in de periode van *Vlaskoorts* en *Koper* waren we steevast in het concertzaaltje te vinden. Echter, het mooiste concert dat ik met Bert heb gezien was dat van de zigeunerpunkband *Gogel Bordello*. Op Bert zijn verjaardag stonden wij in een bomvol Paradiso compleet bezweet mee te springen op de muziek van 'Immigrant Punk' en 'Alcohol'! Wat een feest en wat een gewaarwording die band.

Afgelopen week stond ik klaar om naar Deventer af te reizen (met een schaakbord onder mijn arm) toen ik een berichtje kreeg van zijn partner Edith. Bert was ingeslapen met de bedoeling nooit meer wakker te worden.

Wee mij Bert, want er is niets na de dood,
en ik blijf achter met de leegte, wee mij....

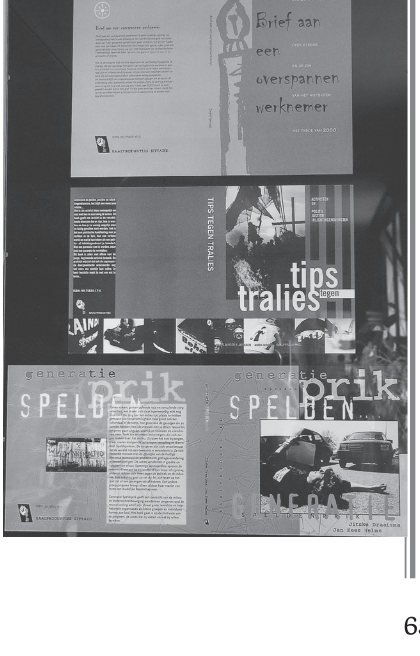
Maart 2018

DOOR RON VRIJ

BERT

Het is al lang geleden dat ik Bert gezien heb, maar ik herinner me nog wel degelijk zijn kenmerkende gulle lach. Met enthousiasme werd je begroet als je ging eten bij Rampenplan. Bert en Rampenplan ontmoette ik niet alleen op de pinksterlanddagen te Appelscha maar ook bij diverse demonstraties tegen kernenergie, racisme en dergelijke. Stevige discussies werden dan gestart waarbij Bert een gedegen onderbouwing had voor zijn visie en plan van aanpak. We waren het geregeld oneens maar dat was geen probleem. Het was gezellig en het zorgde wel voor verbeteringen in werkwijzes en visies. Altijd was Bert keihard aan het werken aan een betere en vrijere wereld. Er ligt bij mij nog een stempel waarop een vredesteken staat, een plus, een anarchismeteken, een is-teken en als afsluiter een smiley. Dat was Bert ten voeten uit en zo zal hij bij mij blijven. Iedere keer is Bert er weer die me de stempel laat gebruiken.

EGBERT

Herinneringen aan Bert

In oktober 1988 kregen Weia en ik een uitnodiging om muziek te komen maken tijdens een anarchistisch treffen in een café in Tilburg. We traden in die tijd veel op, maar dit was een bijzonder optreden omdat ons ook gevraagd was een lezing te geven over vrije muziek en anarchisme.
Op de heenweg hadden we al gezien dat er op verschillende plekken in de stad posters hingen met een handgeschreven tekst van onszelf over onze muziek uit een foldertje dat we hadden opgestuurd, een verrassing om deze tekst uitvergroot als poster (in zowel een roze als een gele variant) op straat tegen te komen. Binnen maakten we naast degene die ons uitgenodigd had al gauw kennis met Bert, een energieke en enthousiaste jongen met blonde krullen, hij bleek een belangrijke motor achter de organisatie van deze middag, ook die posters had hij gemaakt en verspreid. (We kregen na afloop een stapel mee. Nog steeds hangen er een paar in onze gang.)
We vertelden over onze muziek, maar ook over twee dikke boeken waaraan we toen schreven, waarin we onze ideeën over het belang van kritisch filosoferen en idealen rond een anarchistische, feministische, antiracistische, veganistische, skeptische en vooral ook zachtaardige en vrolijke wereld uiteenzetten. Berts enthousiasme erover werkte aanstekelijk voor iedereen, het was een geweldig leuke en inspirerende middag.
Toen een jaar later onze boeken (in de vorm van een kinderboek en een boek voor volwassenen) uitkwamen was Bert een van de grote verspreiders ervan.

In 1991 begonnen we met het werven van mensen om mee te doen aan een anarchistisch ecodorpje: Akigoloké. Bert was van de partij. Nog altijd was hij enthousiast over onze ideeën, met name over het doorbreken van de macht der gewoonte, de kracht van het veranderen van je eigen gedrag in het dagelijks leven, bijvoorbeeld door veganistisch en biologisch te eten, en kennis en ideeën daarover door te geven. In dezelfde tijd was Bert begonnen bij Rampenplan, waar hij zijn ideeën over voedsel heel direct en praktisch vorm kon geven, en uiteindelijk koos hij ervoor zich volop in te zetten voor de mobiele keuken, en de bijbehorende uitgeverij Baal, waar hij heel wat boeken het licht deed zien.

Natuurlijk bleven we elkaar tegenkomen in onze drukke levens, bij het LAS (Landelijk Anarchistisch Samenwerkingsverband), tijdens de PL (Pinksterlanddagen) in Appelscha, tijdens actiereizen die ik samen met anderen organiseerde tegen de snelweg door de Aspevallei in de Pyreneeën (met de bus van Theaterstraat en de keuken van Rampenplan), en in de tweede helft van de jaren negentig, toen het nog leek dat die strijd te winnen viel, kwamen we regelmatig bij elkaar met andere 'bewust baanvrijen' om uit te wisselen hoe we ons konden opstellen tegenover de sociale dienst, en om te ageren tegen de algemeen gangbare mentaliteit van (in Berts woorden): 'het maakt niet uit wat je doet, als het maar betaald is'. In 1996 kwam bij ons (Atalanta) een brochure uit: 'Vrij baan. Negen mensen aan het woord over baanloosheid.' Een van die negen was Bert. 'Liever strijdend ten onder' luidt de titel van het hoofdstuk met zijn verhaal. Tekenend voor Berts intensieve en strijdbare leven. 'Ik vind het belangrijk dat álle mensen zich verantwoorden over hoe ze consumeren en produceren. Verantwoording op ecologisch en economisch gebied dus.'
In 2009 interviewde ik Bert voor een themanummer over voedsel van de AS (nr. 168). Hij was toen al weg bij Rampenplan en noodgedwongen had zelfs hij nu een betaalde baan en werkte hij in een biologische winkel. Voedsel bleef voor Bert een belangrijk thema, maar, zei hij: 'het is een totaalpakket. Het is één groot geheel. We kunnen onze kop niet langer in het zand steken. Als we de neerwaartse spiraal willen keren, zal iedereen zich actief moeten bezighouden met de wereld.'

Ik zag hem niet vaak meer, maar Bert was zo iemand die je niet vaak hoeft te zien om toch een sterke band te voelen. En om hem erg te missen nu hij er ineens niet meer is. Ik ben nu extra blij met de brieven die ik van hem heb, zorgvuldig bewaard in een grote envelop. Het zijn nog echte brieven, handgeschreven op papier. Bert schreef zeer klein maar leesbaar en sierlijk, en hij plakte er vaak allerlei plaatjes bij. Soms maakte hij er zelfs een boekje van. Hij schreef over zijn actieve leven, pogingen de wereld te veranderen, dicht bij huis en in groter verband, via voedsel, via ideeën en verhalen. Ook ging het soms over teleurstellingen, in anderen, in onszelf. Maar gelukkig, schreef hij: 'zie ik zelf nog zoveel leuke dingen en zoveel goede boeken die te lezen zijn, mooie wandelingen te maken, goede gesprekken te voeren, en vergezichten om in op te gaan.' Dat hij ondanks alles zo kon genieten van het leven is iets om heel blij over te zijn.

Rymke

Bert blijft

Op zijn uitvaart zag ik weer beelden van Bert op een actiekamp. Tussen de tentjes bij een glas met een paar vrienden, actievoerders. In de jaren '80 of '90 moet dat geweest zijn. Zo heb ik hem leren kennen, als lid van de mobiele keuken van Rampenplan. In de jaren '80 voerden we actie tegen de installatie van kernraketten in Florennes en Woensdrecht. Het waren intense kampen, een intense keuze voor actie en verzet, voor basisdemocratie, geweldloosheid en antimilitarisme. Een paar jaar later bereikten de regeringen Gotbatsjov en Reagan een akkoord en werden de raketten alsnog verwijderd. Voor ons maken die jaren deel uit van een doorleefd verleden. Voor de wereld is het geschiedenis. Nog eens twee jaar later vielen de Berlijnse muur en het IJzeren Gordijn. De geschiedenis werkt met andere krachten dan ons doorleefd gedeeld verleden. De wereld is voor velen nog steeds niet de plek waar het goed is te wonen. De geschiedenis laat zich niet dwingen door de inspanningen van een enkele mens. Daarom alleen al is het goed te weten dat je niet alleen staat met je verzuchting om van de wereld tegen alles in toch die goede plek voor allen te maken. Een hoogmoedig streven? Dat zou ijdelheid zijn. Aangenamer is het in bescheidenheid zo'n onderneming aan te vatten. Maar wel overtuigd. Die overtuiging en bescheidenheid merkte ik bij Bert. Het maakte dat je niet opgaf op momenten waarop de geschiedenis zijn lelijke staart roerde. En het is ons vaak genoeg overkomen, met de triomf van de markt na de val van het zogeheten communisme, met de *war on terror* na *nine eleven*, met de bankencrisis, het populisme dat ongrijpbaar om zich heen grijpt in democratieën allerhande. Bert was iemand die bleef proberen op basis van ideeën die je in dat gedeeld verleden had helpen ontwikkelen en pogen gestalte te geven, niet in een moedeloze toekomst te verzuipen – de idealen van toen zijn nog steeds relevant voor de ideeën van nu. Al hebben velen geen idee. Zijn dood kan alleen maar een aanzet zijn, zelf een beetje meer te leven.

Elvis Peeters

Bert

Ik leerde Bert kennen bij de maandelijkse bijeenkomsten van het Landelijk Anarchistisch Overleg (LAO), dat in 1986 ontstond. Hij woonde in Enschede en was de spil van een actieve groep aldaar. Samen met de groep in Nijmegen, waar ik deel van uitmaakte, en anderen organiseerden we in 1988 een Internationale Anarchistische Bijeenkomst in Ruigoord. Met achthonderd bezoekers en slechts één waterpunt was deze meeting, die vrijwel zonder incidenten verliep, meer dan geslaagd.
In de jaren erna werd Bert een van mijn beste kameraden. We raakten beiden betrokken bij Rampenplan en trokken gezamenlijk door Europa. De Ecotopia-kampen in Hongarije (1990) en Estland (1991) waren slopend, maar ook bijzonder vanwege de open grenzen en de vele deelnemers uit de Oost-Europese landen, die in rap tempo Engels leerden. Op de terugweg uit Estland trokken Russische groepen de Baltische staten binnen vanwege hun onafhankelijkheidsverklaring en dat zorgde onderweg voor veel spannende momenten. Probleemloos staken we uiteindelijk de grens met Polen over. Blij dat we als Nederlanders niet dagen in de rimboe zonder voorzieningen hoefden te bivakkeren, zoals talloze bussen met Oost-Europeanen aan deze grens overkwam.
In het bijzonder anarchistische bijeenkomsten hadden onze interesse, zoals de Libertäre Tage in Frankfurt (1993). Daar gingen we koken met een groep leerlingen van Leefwerkschool Eigenwijs uit Nijmegen, waar ik destijds werkzaam was. We maakten er een mooi educatief project van, compleet met een omvangrijk draaiboek. Dat was Bert als opbouwwerker wel toevertrouwd. Het liep geweldig daar op het universiteitsterrein in onze grote tent en de Duitsers, van het degelijke soort, waren er erg tevreden over.
In schril contrast hiermee stond ons kookavontuur in Londen tijdens Anarchy in the UK in 1994. Deze 'Ten Days that shook the world' startte met een mislukte poging het Engelse parlement op te laten stijgen en daarmee was de toon voor ons gezet. Ons onderkomen was gesitueerd in een low-life kraakpand waar met agressie en geweld tot twee maal toe onze plek werd betwist. Dat we voor de bijeenkomst kookten werd door de organisatie nauwelijks gepromoot, zodat er weinig mensen kwamen eten. Het programma dat over heel Londen was verspreid, vergoedde echter veel.

Niet vergeten mag worden dat we in 1999 het Artikel 140-voetbaltoernooi in Den Haag wonnen, met ons Vreemdelingenlegioen. Bert was de grote animator en maakte als ervaren zeefdrukker ieder jaar weer een nieuw shirt voor het team, dat bestond uit betrokkenen rond het terrein in Appelscha en uit Nijmegen. In een zinderende finale versloegen we de Hagenezen van de Blauwe Aanslag met 2-0.
Met Bert heb ik toentertijd veel opgetrokken, gediscussieerd, georganiseerd, meegewerkt aan dit tijdschrift (dat mede door toedoen van de redactie door Bert op een hoog peil kwam te staan) en gekookt, als ook veel persoonlijk lief en leed gedeeld. Daar ben ik dankbaar voor!

Arie

Op zo'n bericht ben je nooit voorbereid: Bert is overleden. Ik wist dat hij al langer kwakkelde met zijn gezondheid, maar dat het zo snel voorbij zou zijn…. Bert leek altijd onverwoestbaar. Op Bert kon je bouwen. Tijdens de artikel 140 voetbaltoernooien was hij in het team van Appelscha een rots in de branding, met nog verbazend veel souplesse in dat grote lijf van hem. Fanatiek en onverschrokken kegelde hij menige bal naar voren, als het moest met man of vrouw en al.
Ik sprak Bert de laatste jaren steeds minder. We waren na jarenlange samenwerking en vriendschap steeds meer onze eigen weg gegaan. Hij belde of mailde me nog wel eens een enkele keer met een idee voor een artikel voor *Down to Earth*, het blad van Milieudefensie, waarvan ik tot twee jaar terug nog redacteur was. Aanleiding waren vaak zijn zorgen over de toestand in de wereld, of het gebrek aan radicaal activisme in de milieubeweging. Voor Bert waren anarchisme en milieu, of beter ecologie, nauw met elkaar verbonden, als een symbiotische tweeling. Zonder elkaar bestonden ze niet.
Ik weet nog goed hoe hij fulminerend op de achterbank zat, van de voor zijn grote lijf veel te kleine Fiat Panda, op weg naar Gent voor een van de vele redactievergaderingen van het tijdschrift *Mba-Kajere*. Hij maakte zich druk over de kilometerslange rijen vrachtwagens vol met goederen, en ook dieren, die van hot naar her werden vervoerd. Een krankzinnig systeem volgens Bert, waar we zo snel mogelijk een einde aan moesten maken. Dat hij zelf in een auto zat, en ook met de Rampenplanbus heel Europa doorkruiste, wist hij ook wel. Je bent als westers mens nu eenmaal onderdeel van een krankzinnig systeem, daar kun je maar deels buiten staan. Bert was geen ideoloog. Integendeel, hij wantrouwde iedereen die zuiver in de leer was, die niet bereid was in te zien dat het leven nog de waarheid eenvoudig te kennen is. Maar je moet wel proberen die krankzinnige wereld te veranderen, om te beginnen in je dagelijks leven en je eigen omgeving. Dat deed Bert, door te koken met Rampenplan en door boeken uit te geven met Baal.
Bert was pragmatisch en praktisch, want toen ik tijdens diezelfde rit, midden op de snelweg naar Gent, opeens de versnellingspook in mijn hand had en gelukkig nog net genoeg vaart had om de auto naar de kant van de weg te rijden was het Bert die uit zijn bagage een stuk ijzerdraad en zijn onafscheidelijke Leatherman – een handzaam multifunctioneel stuk gereedschap – tevoorschijn trok. Hiermee konden we onder de auto de versnellingspook weer vastzetten en onze weg vervolgen.
Ook het libertaire tijdschrift *Mba-Kajere*, waarvan maar enkele edities zijn verschenen, had zonder zijn inspanningen waarschijnlijk nooit bestaan. Niet alleen omdat hij via Baal de druk van het eerste nummer voor kon schieten en distributie verzorgen, maar ook omdat hij het belangrijk vond nieuwe ideeën te verspreiden. Dat was ook de belangrijkste reden voor zijn werk voor uitgeverij Baal waarmee hij boeken uit bleef geven. Waaronder de vierdelige serie *De kunst van het afhaken*, waarvan ik zelf ook nog een deel heb mogen vullen. Zelf ben ik een aantal jaar redacteur geweest bij uitgeverij Ravijn, dus weet wat voor ondankbaar werk het boekenvak kan zijn. Overtuigd dat je een manuscript in handen heb dat iedereen moet lezen, om er daarna achter te komen dat de verkoop, en zelfs het ontvangst, tegenvalt. Bert liet zich hierdoor niet uit het veld slaan en bleef lange tijd mooie boeken uitgeven.
Ook zijn liefde voor eerlijk voedsel heeft hij altijd behouden. Bij Rampenplan waarmee hij samen met de rest van de Rampenplancrew talloze deelnemers aan demonstraties, bijeenkomsten, festivals en uiteraard de Pinksterlanddagen op heerlijke biologische en veganistische maaltijden vergastte. Maar ook als je bij hem op bezoek kwam in Sittard, waar hij in de jaren negentig woonde, trakteerde hij je vaak op een heerlijke maaltijd. En nadat hij en Rampenplan uit elkaar waren gegaan heeft hij nog jarenlang in een biologische winkels gewerkt. Eerlijk voedsel, mooie boeken en eindeloze conversaties over nieuwe ideeën, zo zal ik met Bert blijven herinneren én missen.

Freek

Altijd als je zo'n naar bericht hoort, lijkt het of de tijd even stilstaat en zomaar deurtjes in je geheugen opengaan. Bert is niet meer en dat is ontzettend jammer.
Jaren geleden kwam ik hem tegen via een gezamenlijke vriendin. Ik had net mijn roman over vluchtelingen voltooid en zocht een uitgever. Bert woonde toen met zijn partner Lylette in Sittard. Ik herinner me een binnenplaats, ergens vlak bij het centrum, de lage entree van het gebouw en een doolhof aan gangen. Daar huisden allerlei activisten, onder anderen die van Kollektief Rampenplan, dat bij manifestaties en demonstraties de gaarkeuken verzorgde. Ook uitgeverij Baal was er gevestigd, waarvan ik me vooral de biografie van Nicolaas Steelink 'Reis in Droomland' herinner. Vanwege de mooie uitgave, de lijvige omvang en de mooie plaatjes die erin waren opgenomen, maar vooral natuurlijk vanwege het turbulente leven van Steelink, geboren in 1890, die in 1912 naar de VS emigreerde, lid werd van de anarchistisch georganiseerde vakbond IWW, en in 1920 twee jaar gevangenis 'opknapte' omdat hij columnist was van het IWW-weekblad The Industrial Worker. Dat Steelink tijdens zijn gevangenschap een begin maakte met het vertalen van Multatuli's Ideeën in het Engels zorgde er natuurlijk ook voor dat ik het boek niet vergat.
Maar misschien wel de belangrijkste reden waarom het boek niet is weggegleden uit mijn geheugen is een triviale (en ook weer niet). Steelink slaagde er niet in zijn biografie bij een reguliere uitgever onder te brengen (iets wat mij met mijn vluchtelingenroman ook niet lukte). Het manuscript belandde uiteindelijk in het archief van het Multatuli-museum in Amsterdam. Bert was degene die het daar opspoorde en aan de vergetelheid ontrukte. Ik herinner me dat hij me met genoegen vertelde dat Steelink niet alleen een fervent ijveraar voor mensenrechten en de vrijheid van meningsuiting was, maar ook voetballer in hart en nieren. Zo werkte hij tot op hoge leeftijd aan de oprichting van een landelijke soccer-competitie in de Verenigde Staten. In die 'vreemde' combinatie van actievoeren en voetbal zat een 'klik' tussen Bert en Nicolaas Steelink. Bert kon je óók midden in de nacht voor een voetbalwedstrijd wakker maken. Daar kon hij echt van genieten.
Het mag dan ook geen verwondering wekken dat Bert het boek (dat door Sies van Raaij werd vertaald) ten doop hield tijdens een voetbaltoernooi om de Artikel 140 Wisselbokaal. Wat artikel 140 inhoudt hoef ik de lezers niet uit te leggen. Steelink werd overigens 99 jaar oud, een leeftijd die Bert bij lange na niet haalde.
Uitgeverij Baal of Baal Produkties zoals ze ook wel heette, heeft meerdere boeken uitgebracht. Ik weet niet wat de precieze inbreng van Bert daarbij is geweest, maar het uitbrengen van boeken die er volgens hem toe deden was een van zijn passies.

Een andere dierbare herinnering betreft de gaarkeuken Rampenplan. Die kwam ik bij een aantal acties waaraan ik deelnaam min of meer per ongeluk tegen. Steevast was Bert erbij. Dan zag ik dat grote lijf en die woeste kop haar en dan knuffelden we elkaar. Bert was een warmhartig mens.
Jammer is dat we al een aantal jaren geen contact meer hadden. Hij was verhuisd, gewoon even uit het blikveld, en dagelijkse dingen, zorgen, verantwoordelijkheden, vastigheden vergden even alle aandacht. Niet lang geleden nam ik me voor hem weer eens op te zoeken, maar het bericht over zijn dood heeft me ingehaald…

Voor in het boek van Nicolaas Steelink is een citaat van Milan Kundera opgenomen.

De strijd van de mens tegen de macht
is de strijd van het geheugen
tegen de vergetelheid

Ik vind het een passende tekst om Bert te herdenken. Bert, jongen, ik zal je missen!

Peter Lenssen

Bert

De laatste keer dat ik Bert gezien heb is denk ik in een Utrechts café ter bespreking over de onderlinge samenwerking voor het blad Buiten de Orde. Het was ook de café-avond waaruit uiteindelijk de onderlinge verschillen over hoe samen te werken tot verschillende wegen leidde. Een zevental eigenzinnige mensen bij elkaar die al jarenlang op de een of andere manier dat blad voor elkaar kregen met enorme bijlage's van voornamelijk jouw hand, zoals van Dario Fo 'de anarchistische bankier', die nog steeds een glimlach bij mij tevoorschijn tovert.

De glimlach ook over de op een gewone fiets afgelegde eendagskoers van Sittard naar Appelscha.
Het plezier, de debatten, de gesprekken, de acties en de lol: eigenzinnige mensen.
Laatst nog langs je woonplaats, toch verder gegaan en daarmee voorgoed.
Het is me goed bevallen Bert van Wakeren ontmoet te hebben.

Coen Wever

Op zaterdag 24 maart 2018 is Bert van Wakeren overleden

Rebelse Rampenplanner
Smaakmaker van de Aktiekeuken
Letterknecht van uitgeverij Baal

We zullen onze gids in Droomland blijven missen

THEMA
Dieren

Doorgaans staat de *Buiten de Orde* vol met mensenkwesties, deze keer krijgen dieren – nauwkeuriger gezegd: andere dieren – een hoofdrol. Daartoe dient dit themanummer: 'Dieren'. Aandacht voor de vrijheid van dieren, de strijd voor dierenwelzijn en dierenbevrijding, het opkomen voor dieren, bijvoorbeeld in het dagelijks leven via een keus voor veganisme.

Anita, Rymke en Gup pakken fundamentele kwesties aan. Anita belicht het vraagstuk van gelijkwaardigheid tussen dieren en mensen. Hoe zinvol het is om van dierenrechten te spreken, en wat betekent dat? Ze sluit af met een zeer sombere vraag: hoe komen we tot een wereld die werkelijk duurzaam is voor iedereen, het menselijke dier inclusis? Rymke filosofeert over gelijkwaardigheid en vrijheid van dieren in de vorm van een boekbespreking. Gup laat zien hoe er niet en toch ook weer wel verband tussen anarchisme en dierenbevrijding, zowel op theoretisch niveau als in de praktische strijd. Hadrian Ferran legt zijn motieven uit om voor veganisme te kiezen, Peter Storm vertelt hoe hij via een hele lange aanloop tot die keus is gekomen. Verder bevat het thema-deel een artikel over repressie tegen dierenactivisten in de Verenigde Staten en een artikel over de wijze waarop extreem-rechts de zaak van dierenwelzijn hanteert voor eigen machtsvergroting. Dennis de Lange bespreekt een boek van Boelgakov, een kritische schets van de sovjetbureaucratie waarin het dier als personage met satirische bedoelingen wordt gehanteerd; Dick Gevers laat zien hoe een hond in een roman van Octave Mirbeau verschijnt als vrijheidslievende rebel. Ook worden er weer heel wat boekentips aangedragen door het Fort van Sjakoo. Tenslotte een belangrijke oproep om een gevangen dierenrechtenactivist te ondersteunen: Support Sven!

Veel leesplezier!

de redactie

The Butcher, een illustratie van Joke Kaviaar

Onderweg naar veganisme en verder

Waarom dieren midden in een anarchistisch verhaal thuishoren

Begin september 2016 stopte ik in en uit principe met het eten van dierlijke producten en werd ik veganist. Daar gingen maanden van voorbereiding aan vooraf: eerst de kaas eruit, dan vla en dergelijke, en als laatste de koffiecreamer. Vegetariër was ik al sinds 2014, dus dat scheelde al. De opeenvolgende praktische stappen vloeiden voort uit een denkproces dat vele jaren heeft geduurd, een denkproces dat samenhing met de ontwikkeling van mijn maatschappelijke opvattingen meer in het algemeen.

Me druk maken over milieu en natuur – en dus ook over dieren – doe ik al heel lang. Als kind en puber ging het dan vooral om stukken natuurgebied die plaats moesten maken voor een snelweg, een woonwijk, een industrieterrein. De oplossing waar ik wat in zag was die van de traditionele natuurbescherming: mensen met geld doneren aan een club; die koopt het natuurterrein aan, zodat het voor wegenaanleg, industrie en woningbouw gespaard blijft. Ik ging er zelf graag op uit in zulke natuurgebieden, en was pas gerust als er een keurig bordje bij stond dat het eigendom was van Natuurmonumenten of iets dergelijks. Dan kon ik van zeldzame planten en dieren genieten, in de wetenschap dat die veilig waren, want beschermd. Ik dacht toen, en nog heel lang erna, vooral in termen van planten- en diersóórten die behouden dienden te blijven. Voor de subjectiviteit van het afzonderlijke dier had ik geen oog. Ik kon bijvoorbeeld ook genieten van een bezoek aan de dierengevangenissen die als 'dierentuin' of 'safaripark' bekend stonden. Als de hokken maar niet te klein waren en er een beetje goed voor de beesten werd gezorgd. En bovendien: zeldzame dieren kunnen via fokprogramma's in gevangenschap als soort behouden blijven, nietwaar? Ook aan een aquarium vond ik niets verkeerds, ik kon er uren naar kijken. Andere huisdieren was een ander verhaal, vooral honden: daar was ik vooral bang voor...

Die liefde voor de natuur had wel gevolgen. Steeds kwam ik tegen hoe natuurschoon moest wijken voor iets dat 'de economie', heette, iets dat duidelijk met geld te maken had. Ook was er een instantie, 'de regering' genaamd, die 'de economie' kennelijk belangrijker vond dan zeldzame orchideeën en broedplaatsen van bijzondere vogels. Over het kapitalisme als systeem had ik nog weinig idee, links of radicaal was ik nog niet. Maar er werden zaadjes gezaaid van wantrouwen tegenover economische belangen en tegenover politieke macht die deze belangen maar al te goed wist te behartigen. Militaire oefenterreinen in natuurgebied vond ik ook niet leuk, zonder dat ik daarom ook al kritisch werd tegenover oorlog en bewapening. Dat kwam later, net als radicale opvattingen op allerlei andere punten. Wel was er ook een ander thema opgedoken: historische interesse in de onderwerping van de oorspronkelijke bewoners van Amerika, vooral in wat nu de VS is. Veel van de gemeenschappen van deze bewoners hielden en houden er vaak een respectvolle bejegening van hun levende omgeving op na, plus een vorm van gemeenschapsleven waarin mensen in onderlinge verbondenheid leefden, met elkaar en met de natuur. Dat ontging me niet.

> *De strijd voor dierenwelzijn had enkel en alleen belang voor zover deze zich tegen het kapitalisme richtte*

Ik herinner me nog een biologieleraar in de zesde klas van de middelbare school die uitlegde dat het eten van dierlijke producten een veel groter beslag op landbouwgrond legt dan het eten van plantaardige producten: voor één kilo vlees moet er vier kilo veevoer worden verbouwd terwijl je ook rechtstreeks vier kilo plantaardig mensenvoer kon verbouwen. Dat idee. Maar – zo liet de docent er direct op volgen: kappen met vlees eten

was niet nodig. Als het bestaande voedsel eerlijk verdeeld werd, was het armoedeprobleem opgelost. Van erkenning van het dier als belanghebbende, als wezen dat recht heeft om niet te worden gevangen, opgesloten, vetgemest en opgegeten door mensen, geen sprake. Niet bij die docent, voor zover ik me kan herinneren, en zeker niet bij mij.

In mijn studententijd ontwikkelde ik sympathie voor het anarchisme, zonder mij voluit anarchist te noemen. Ook marxistische en andere maatschappijkritische opvattingen hadden invloed op hoe ik dacht. Het was in hoge mate boekenwijsheid, al ging ik nu en dan wel eens naar demonstraties. De natuur als aandachtspunt verdween naar de achtergrond. Bewapening en oorlog – die verdomde kruisraketten! – stonden in het middelpunt, en ik maakte me een antikapitalistische systeemkritiek eigen. Dieren als subjecten kwamen in het verhaal niet echt voor.

Tegen het eind van mij studententijd werd ik politiek actiever, eerst in het Antimilitaristies Onderzoekskollektief AMOK, vanaf 1988 in de Groep Internationale Socialisten die een handvol later jaren het 'Groep' liet vallen en al een IS vormde voordat die afkorting een heel andere, griezelige lading had gekregen. Daar hield ik het vol tot 15 februari 2008, vaak in een zeer actieve rol. Die groep bepleitte een recht-toe-recht-aan marxisme, waarin de strijd tussen arbeiders en kapitalisten centraal stond en alle andere issues – milieu, racisme, seksisme, oorlog – daaraan verbonden waren. Niet dat die issues opzij werden geschoven: antiracisme werd wel degelijk serieus genomen, we namen deel aan antifascistische blokkades en dergelijke, en weinig oorlogen waar Nederland aan deelnam gingen voorbij zonder dat Internationale Socialisten een rol probeerden te spelen in het protest daartegen. Alle zaken werden echter vooral teruggeleid op hun kapitalistische wortels, en arbeidersstrijd uitmondend in een revolutie was de ultieme oplossing.

Bij dat alles stonden mensen, menselijke conflicten, sociale tegenstellingen tussen groepen mensen, centraal. De niet-menselijke natuur was nooit een waarde op zich, maar context van menselijk handelen. Zuinig zijn op het milieu was nodig, want mensen hebben dat milieu nodig om te kunnen ademen, eten, drinken, wonen en werken. Sloop de natuur, de aarde en al wat daarop leeft, en de menselijke overleving is in gevaar. Dat klopt natuurlijk. Maar ik ben dat laatste gaan zien als een beetje beperkt. Dat de natuur – planten, dieren, wezens die plezier kunnen hebben, pijn kunnen lijden, bang en gestrest kunnen zijn, om elkaar kunnen geven en wat al niet meer – dat die natuur een eigen, intrinsieke waarde heeft, dat zagen we niet. De strijd voor dierenwelzijn had enkel en alleen belang voor zover deze zich tegen het kapitalisme richtte en mogelijkheden bood tot bondgenootschappen tegen de gemeenschappelijke vijand, of tot het winnen van individuele dierenactivisten voor marxistische politiek en als het even kon, lidmaatschap van de organisatie, want de opbouw daarvan werd als hoogste prioriteit gepropageerd.

Van erkenning dat mensen individueel een verantwoordelijkheid hebben en kunnen nemen was ook weinig sprake

Soms nam de afstandelijke houding tegen milieu- en met name dierenactivisme bijna groteske vormen aan. Ik heb ooit eens een inleiding gedaan voor een bijeenkomst van de Internationale Socialisten over de vraag 'Hebben dieren rechten?'. Ons standpunt, ook door mij vol overtuiging verwoord, was dat dieren geen rechten hebben. Rechten moeten, filosofisch gezien, worden opgevraagd en toegekend. Toegekend door wie? Door mensen. Als er immers een andere instantie is die rechten toekent, als wezens een inherent moreel recht hebben, dan is er kennelijk een morele instantie die de baas is over de morele orde. Dan heb je God toegelaten in je wereld, en stap je filosofisch gezien af van het materialisme dat marxisten bepleiten. Dat was een deel van de redenering, en die acht ik niet geheel onzinnig, al is er wel meer over te zeggen.

Het andere deel van de redenering was: rechten zijn pas rechten als je ze kunt opeisen. Arbeiders kunnen hun rechten claimen, allerlei groeperingen en op basis van identiteit onderscheiden categorieën kunnen dat. Je kunt je iets voorstellen bij het recht op nationale zelfbeschikking: naties – groepen mensen – kunnen dat opeisen, en andere groepen mensen – staten, instanties – kunnen die eisen al dan niet inwilligen. Rechten zijn een intermenselijk concept, tenzij we God toelaten in het verhaal, en dat wilden we dus niet.

Dieren hadden hierin geen plek. Dieren zijn zich – zo redeneerden we, en ik dus ook – niet bewust van recht en onrecht. Ze ervaren misschien ellende, maar geen onrecht. Ze eisten hun rechten dus ook niet op. We schamperden: 'Als koeien met spandoeken op het Malieveld staan te demonstreren, dán erkennen we dat koeien rechten hebben.' En ik schamperde dus mee, en was van de redenering overtuigd. Dat ook kleine kinderen, of mensen met ernstige geestelijke beperkingen, niet met spandoeken naar modderige grasvelden konden optrekken, daar stapten we overheen. Het idee dat mensen die voor kwetsbare kinderen kunnen opkomen en daarmee het recht van kinderen op een fatsoenlijke behandeling erkennen, datzelfde ook voor dieren zouden kunnen doen, ging nogal langs deze benauwde redenering heen.

De redenering was overigens niet bedoeld om wreedheid tegen dieren te propageren:

zulke wreedheid wezen we af, zonder dat dit overigens consequenties had. Maar van erkenning dat dieren het recht hebben om als vrije wezens te leven, en gevrijwaard te worden van overbodig leed, *daarvan* was geen sprake. Ik liet wel eens het idee toe dat later, als het kapitalisme omvergeworpen was en we in socialistische verhoudingen leefden, de aandacht voor dierenwelzijn zou groeien en we wellicht het eten van vlees achter ons zouden laten. Maar hier en nu de strijd voor dierenwelzijn het volle pond geven was er niet bij, om over het kappen met vlees eten maar te zwijgen.

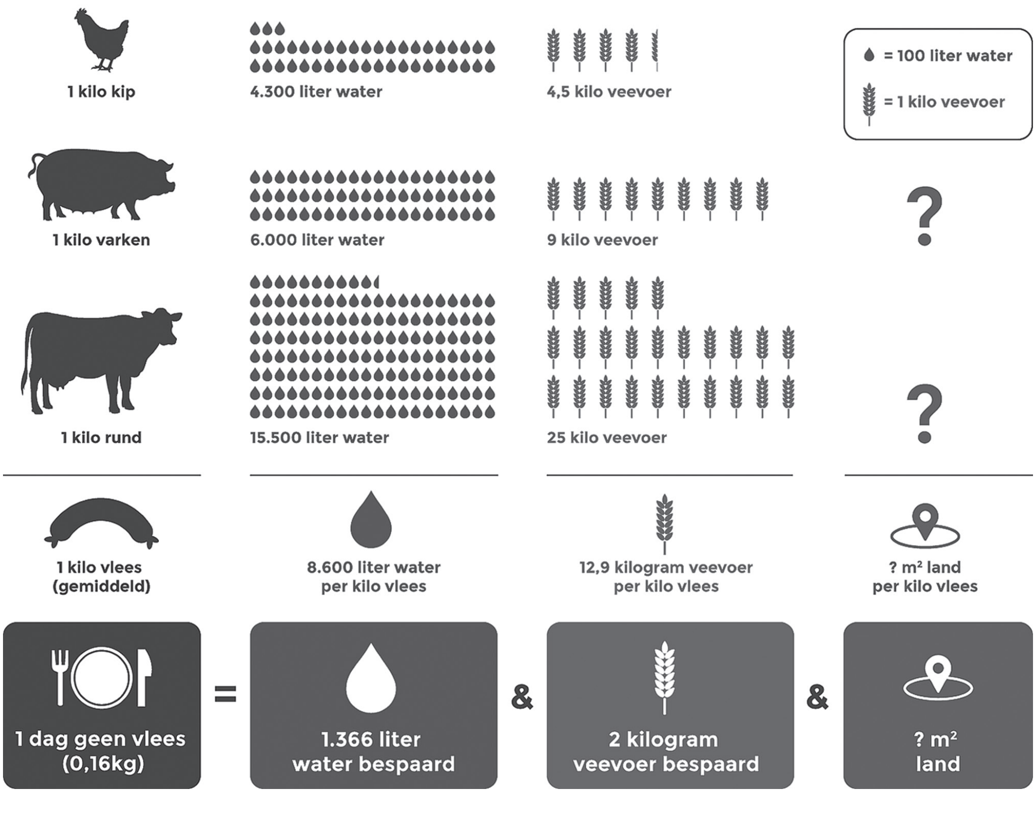
Van erkenning dat mensen individueel een verantwoordelijkheid hebben en kunnen nemen was ook weinig sprake in dit perspectief. Mensen waren sterk in gezamenlijke actie, bij voorkeur op die fameuze 'werkvloer'. Als consumenten waren we versnipperd en zwak. Bovendien was het idee dat je verandering brengt door bepaald koopgedrag een concessie aan het idee dat de markt 'werkt'. Van daaruit werd de keus voor vegetarisme en veganisme als actiemiddel voor een toch al niet zeer belangrijk gevonden dierenwelzijn ook niet gemaakt en al helemaal niet gepropageerd. Als we ons druk maakten over dierenleed in bio-industrie, over dierziekten als gekkekoeienziekte, varkenspest en dergelijke, dan vooral om daarmee de irrationaliteit van het kapitalisme te illustreren.

Natuurlijk kwamen we in de sociale strijd mensen tegen die hier anders mee omgingen en veganisme wel belangrijk vonden. Dat soort houding deden we af als sektarische trekjes van wat we neerbuigend 'de autonome scene' of iets dergelijks noemden. Dat op actiekampen rond protesten tegen allerlei toppen – G8 en dergelijke – grootschalig veganistisch werd gekookt, ontging ons niet. Eenmaal (?) lieten we doodleuk die veganistische keuken voor wat het was en gingen verderop hoogst commercieel en vooral ook hoogst onsolidair friet eten in een cafetaria buiten het kampterrein. Dat herinner ik me uit Straatsburg 2009, toen ik weliswaar de Internationale Socialisten inmiddels had verlaten maar bij de anti-NAVO-actie daar nog met de groep optrok.

Dierenwelzijn was niet de reden om de organisatie in 2008 te verlaten. Ook was ik niet meteen anarchist. Ik had het gewoon steeds benauwder in de groep, ik ervoer onvoldoende ruimte voor mijn kritiek, zoals ik eerder die ruimte bij andere kritische mensen ook lang niet altijd respecteerde trouwens. Ik zocht, aanvankelijk binnen en later buiten de organisatie, naar een beter, diepgaander soort marxisme. Dat bleek geen goede optie en eind 2009 trok ik steeds nadrukkelijker anarchistische conclusies. Vanaf 2010 was ik als anarchist actief.

Daarmee verscheen de zaak van dierenwelzijn, dierenrechten, vegetarisme en veganisme in een ander daglicht. Geen 'partijlijn', geen ideologisch marxistisch keurslijf, dat mijn denken op deze terreinen nog inperkte. Ik wist dat veel anarchisten dierenwelzijn een belangrijk thema vonden en zelf veganist waren. Maar ik nam me voor om me niet door groepsdruk het veganisme in te laten duwen. Aanvankelijk was ik bang dat die druk er zou zijn, en ook actief zou worden aangewakkerd in de vorm van verwijtende vragen: 'Waarom eet jij vlees?!' Die verwijtende vragen bleven echter uit, terwijl ik wel merkte hoe serieus mensen met het thema omgingen. Wat ook hielp was het feit dat veganistisch eten, dat ik uit eerdere ervaring kende als tamelijk monotoon en niet zo heel lekker (en ik hou niet van rauwkost…), steeds vaker en steeds smakelijker voor mijn neus belandde bij info-avonden en dergelijke in de antiautoritaire strijd. Het klinkt misschien wat simpeltjes, maar dat veganistisch eten ook lekker eten kan zijn, helpt wel. Het is ook een van mijn tactische bijdragen aan de veganistische strijd: mensen een heerlijke veganistische maaltijd voorzetten.

Het ging om afwijzing van speciesisme, van het idee dat mensen boven andere dieren staan in moreel oogpunt

Waar ik, al ruim voordat ik vegetariër en daarna veganist werd, vooral meer oog voor kreeg is de persoonlijke verantwoordelijkheid van individuele mensen. Die uit zich niet enkel in deelname aan collectieve acties, demonstraties en dergelijke. Die uit zich ook in wat je wel en niet koopt. Je kunt zeggen: een individuele vleesboycot zet amper zoden aan de dijk. Maar of dat nu zo is of niet: door vlees te kopen neem je hoe dan ook een stuk verantwoordelijkheid: vanwege jouw aankoop is dat vlees met terugwerkende kracht economisch 'gerechtvaardigd', inclusief de mishandeling van dieren die aan dat stukje vlees voorafgaat. Geen vlees eten is niet louter consumentengedrag. Het is vooral een manier waarmee je kunt zeggen:

strijding verdient. Het ging om afwijzing van speciesisme, van het idee dat mensen boven andere dieren staan in moreel oogpunt. Niet omdat ik me heel erg druk maakte om elk afzonderlijk dier, niet omdat ik activist was voor dierenwelzijn of iets dergelijks, maar omdat ik als anarchist elke hiërarchie vijandig gezind ben, accepteerde ik het anti-speciesistische standpunt en erkende ik de gelijkwaardigheid van dieren ten opzichte van het menselijk dier. Ja, anarchisme is voor mij verbonden aan anti-speciesisme.

den en afwijzen, in plaats van te leren van hun eetgewoonten en de redenen waarom.

hier doe ik gewoon niet aan mee. Dit weiger ik.

Maar ja, met dit inzicht was ik nog geen vegetariër geworden. Die stap kwam in 2014. In de lente van dat jaar was ik geruime tijd buiten gevecht gesteld door een longontsteking. Toen kreeg ik een mail van een vriendelijke kameraad die ik nog niet lang kende en die mijn blog las. Die vroeg mij op de mens af: 'hoe zit dat bij jou, hoe verhoudt anarchisme zich volgens jou tot veganisme? Hoort het er eigenlijk niet gewoon bij?' Ik had tijd om na te denken en er volgde een korte, aandachtige mailwisseling. De kern was nog niet eens dierenwelzijn of de verantwoordelijkheid van de mens als consument. De kern was hiërarchie en de strijd daartegen. Anarchisten wijzen maatschappelijke hiërarchieën principieel af, de hiërarchie van de staat, van het kapitaal, van witte suprematie en van patriarchale overheersing. Maar de hiërarchie die mensen plaatst boven andere dieren, boven de natuur, dienden we die dan niet ook af te wijzen? Ik stribbelde tegen: maar mensen zijn in de praktijk nu eenmaal een diersoort die de rest van de natuur beheerst, ten kwade of ten goede. De hiërarchie die mensen boven de rest van de natuur plaatst, impliceert verantwoordelijkheid, zodat we de boel niet slopen. Maar aan de menselijke oppermacht valt feitelijk weinig te doen.

Mijn gesprekspartner nam er geen genoegen mee, en al gauw vond ik dat terecht ook. Ik kwam eerder met uitvluchten dan met ijzersterke argumenten, zo voelde het een beetje. Het argument gaat namelijk niet over feitelijke macht. Het gaat, jawel, over rechten, over rechtmatigheid. Zijn mensen moreel belangrijker dan andere dieren? Is menselijk leed wel iets om ons druk over te maken, en dierenleed niet of minder? Het gaat niet om het ontkennen van de feitelijke menselijke invloed. Het gaat om de erkenning dat mensen niet meer waard zijn dan andere dieren, dat ieder overbodig leed van alle dieren bestrijding verdient.

Daar volgde niet meteen een veganistische keus uit. Ik was weliswaar overtuigd van het veganistische argument: de consumptie van elk dierlijke product behelst onderdrukking van dieren, melk even goed als vlees. Maar ik koos ervoor om vegetariër te worden, en te kijken hoe dat zou werken. Ik kon altijd nog verdere stappen nemen, in een later stadium. Vegetariër werd ik die zomer van 2014.

Intussen werd ik me ook steeds bewuster van het feit hoezeer veehouderij bijdroeg aan de uitstoot van broeikasgassen en dus aan catastrofale klimaatsverandering. Dat werd een steeds sterker motief om dierlijke producten te weigeren. Bovendien ben ik ook nog eens schrijver/blogger. In mijn teksten neem ik stelling. Ik wilde niet in de positie belanden dat ik een fel stuk schreef waarin ik de industriële veehouderij volledig afwijs en pleit voor radicale actie tegen dit destructieve broeinest van klimaatverwoestende wreedheid, om dan de tegenwerping te krijgen: 'Maar je eet wel vlees en drinkt melk!' Ik hou van consistentie, van overeenstemming tussen woord en daad. Dat maakt mijn teksten en optreden in mijn beleving overtuigender, want eerlijker en minder hypocriet. De aandrang om ook met zuivel en eieren te kappen groeide, en in de zomer van 2016 was die sterk genoeg om de veganistische daad bij het anti-speciesistische woord te voegen.

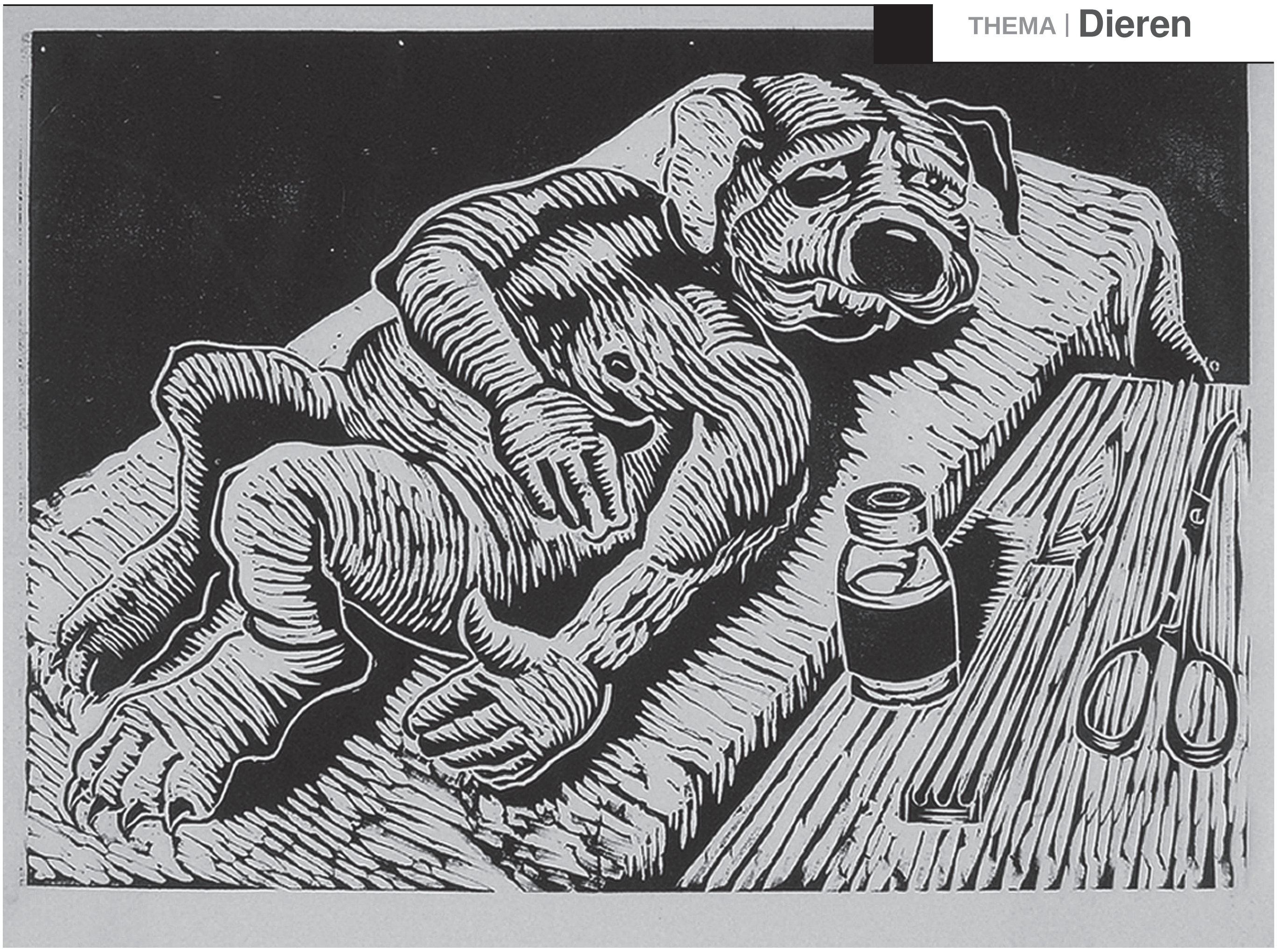
> *De vrijheid van alle menselijke en niet menselijke dieren hoort in elk anarchisme nadrukkelijk inbegrepen te zijn*

Daarbij was het feit dat ik niet gepusht werd in veganistische richting erg behulpzaam. Veganisten snijden zich nogal eens in eigen vlees door dat pushen. Dat mensen sterke gevoelens hebben rond dierenleed, is terecht. Maar mensen het gevoel geven dat ze een slecht mens zijn omdat ze vlees eten, is veelal contraproductief. Het leidt ertoe dat vleeseters veganisten gaan mijden en afwijzen, in plaats van te leren van hun eetgewoonten en de redenen waarom.

Ook soms gemaakte vergelijkingen – tussen de gevangenschap van dieren enerzijds, en het menselijk leed in concentratiekampen of vanwege de slavernij anderzijds – staan me nog steeds tegen. Niet omdat de vergelijkingen van a tot z onzin zijn. Wel omdat daarmee het leed van groepen mensen niet in eigen waarde wordt erkend, maar wordt gebruikt om een punt te maken rond het leed van andere dieren. Een enkele keer krijg ik het gevoel dat mensen die naar de strijd tegen slavernij verwijzen om de strijd tegen dierenleed te versterken, zich voor die slavernij interesseren als discussiepunt om veganisme te propageren, zonder dat ze die slavernij als zodanig met dezelfde furie bestrijden waarmee ze – terecht! – het gevangen houden, fokken en slachten van dieren bestrijden.

Intussen merk ik dat het bij mij niet blijft bij een veganistisch eetpatroon, dat me overigens uitstekend bevalt (al mis ik héél af en toe een gebakken vis...). Strijd voor dierenwelzijn is weliswaar geen hoofdpunt in mijn activiteiten en schrijverij, maar is wel belangrijker geworden, net als aandacht voor de verdediging van natuur in bredere zin. Al enkele jaren geleden zei ik eens tegen vrienden dat mijn anarchisme groener aan het worden is, na de relatief rode fase die het eerder vooral nog had. Niet dat de rode, naar arbeidersstrijd verwijzende dimensie wat mij betreft verdwijnt. Daarvoor is de solidariteit van mensen aan de onderkant te wezenlijk. Maar misschien zie je me de komende tijd dus wel eens met een vlag die niet zwart-rood is zoals vaker, maar zwartgroen, de vlag van het eco-anarchisme. Dat in zo'n eco-anarchisme – ja, in elk anarchisme – de vrijheid van alle, menselijke en niet menselijke dieren wat mij betreft nadrukkelijk inbegrepen hoort te zijn, is uit het voorafgaande hopelijk duidelijk geworden.

door Peter Storm

Boelgakovs Hondenhart

Bijtende kritiek op de sovjetbureaucratie

Verhalen met dieren in de hoofdrol zijn al zo oud als het geschreven woord zelf. Van de Aesopische fabels uit de Oudheid, via het middeleeuwse Van den Vos Reynaerde *naar Orwells* Animal Farm*: vrijwel altijd worden dieren opgevoerd om de lezer een spiegel voor te houden of de mensenmaatschappij te bekritiseren. Veel fabels die wij nu kennen als kinderverhalen waren oorspronkelijk dan ook bedoeld voor een volwassen publiek vanwege de sociale, religieuze en politieke thema's die zij behandelen.*

Animal Farm is misschien wel de bekendste moderne fabel. Het verhaal is een allegorie op de Russische Revolutie, waarin de dieren op de boerderij in opstand komen tegen de boer die hen verwaarloost. Hun motto 'Four legs good, two legs bad' verandert al snel in 'All animals are equal, but some animals are more equal than others' waarbij de varkens inmiddels op twee poten zijn gaan lopen en het varken met de naam Napoleon de boerderij op autoritaire en totalitaire wijze regeert.

Minder bekend, maar zeker niet minder goed, zijn de fabelachtige verhalen van de Russische schrijver Michael Boelgakov (1891-1940). Waar de wodka-drinkende kat Behemoth in zijn magnum opus *De Meester en Margarita* nog een bijrol speelt, krijgt in *Hondenhart* een dier de hoofdrol: de hond Sjarik of kameraad Sjarikov, zoals hij zelf wil worden aangeduid. Beide verhalen schetsen een prachtig (hetzij fictief) beeld van het leven in Moskou in het begin van de Sovjet-Unie. *Hondenhart*, dat het onderwerp van dit artikel vormt, laat zich lezen als een satire op de pseudo-wetenschap van die tijd, maar neemt tegelijkertijd de sovjetbureaucratie op de korrel.

> *Hondenhart schetst een prachtig beeld van het leven in Moskou in het begin van de Sovjet-Unie*

Het verhaal begint met een zwerfhond die in portieken en steegjes zijn eten bij elkaar probeert te scharrelen. Dat de hond van (de nieuwe) communistische ambtenaren weinig moet hebben wordt meteen duidelijk nadat hij een pan kokend water over zich heen krijgt van de kok van de personeelskantine van de Centrale Sovjet van Volkshuishouding. 'En dat heet nou een proletariër' blaft de hond. 'Maar van alle proletariërstuig zijn die conciërges wel het ergste!'

Aan zijn miserabele leven op straat lijkt echter al snel een einde te komen wanneer de hond op straat wordt aangehaald, gevoerd en vervolgens wordt meegenomen door de rijke arts Filipp Filippovitsj. 'Een heer, inderdaad, en geen kameraad, of – om het scherper te stellen – een gentle-

man zelfs', oordeelt de door de vreemdeling tot Sjarik gedoopte hond.

Op de vraag van zijn assistent Bormenthal hoe het Filippovitsj gelukt is om zo'n zenuwlijer van een hond mee te krijgen antwoord de arts: 'Kwestie van aanhalen. Dat is de enige manier waarop je wat bereikt bij levende wezens. Met terreur kom je nergens, ongeacht het ontwikkelingspeil van een dier.' In dergelijke subtiele opmerkingen lezen we ook hoe Boelgakov dacht over de machtsovername van de bolsjewieken.

Filippovitsj, die vanuit zijn appartement een verjongingskliniek runt, heeft aan zijn levensstijl te merken nog weinig last gehad van de gedwongen collectivisering. Sjarik wordt dan ook goed verzorgd. Het is warm in het appartement en zijn leventje bestaat al snel uit eten en slapen. Wat hij niet weet is dat hij wordt vetgemest om weer op krachten te komen voor een van Filippovitsj' experimentele operaties in zijn zoektocht naar een verjongingsmiddel (een verwijzing naar de in Parijs werkzame Russische arts Serge Voronoff die verjonging meende te kunnen creëren door middel van de injectie van teelbalweefsel van apen). In soms gruwelijke, minutieuze details beschrijft Boelgakov hoe Sjariks hypofyse en testikels worden weggesneden en vervangen door die van een mens.

Kletsen, kletsen en nog es kletsen… Niks as contrarevolutie!

Eenmaal uit narcose ontwaakt lezen we niet meer de gedachten van de hond Sjarik, maar komt Sjarik zelf aan het woord. De operatie heeft geen verjonging opgeleverd. Wel begint Sjarik tot grote verbazing van de artsen langzamerhand in een mens te veranderen: hij verliest zijn staart, gaat op zijn achterste poten lopen en krijgt een steeds menselijker voorkomen.

Dat de mens van wie de hond de hypofyse en testikels heeft gekregen een proletariër van het allerlaagste soort is – de veroordeelde, alcoholistische balalaikaspeler en door een steekpartij om het leven gekomen Klim Tsjoegoenkin – wordt duidelijk wanneer Sjarik zijn eerste woorden uitspreekt: 'kroeg', 'smeris', 'bourgeois', 'niet douwe' en 'stuk gajes'. En zijn eerste zin: 'Geef me een sigaret, voordat ik je plet.'

Het verschil in afkomst tussen de proletariër Sjarikov en de dandy Filippovitsj wordt met de nodige zelfspot door Boelgakov niet alleen geïllustreerd door het gedrag, maar vooral ook door het taalgebruik dat hij de beide 'heren' in de mond legt, iets dat de vertaler prachtig heeft weten over te brengen.

Opgezadeld met een nieuwe bewoner proberen Filippovitsj en Bormenthal Sjarikov manieren bij te brengen. Hij wordt netjes aangekleed en dineert mee aan de eettafel. Het hilarische beschavingsoffensief lukt maar gedeeltelijk en meestal alleen door te dreigen met het wegnemen van de mayonaise of de wodka van tafel. Sjarikov neemt steeds meer ruimte in. Hij rookt, hangt maar wat rond in huis en maakt er een troep van. Hij zit de dienstmeid achterna en streelt geld van Filippovitsj om vervolgens uren later stomdronken thuis te komen.

Anders dan Sjarik moet Sjarikov weinig hebben van het luxe leventje van Filippovitsj, al smaken de rosbief en de wodka hem prima: 'Hier moet alles altijd zo groots, net een parade, zegt hij. "Servet" zus, "dasje" zo, "pardon" voor, "alstublieft" en "merci" na, allemaal volgens het boekje. Maar het heeft allemaal geen ene moer te betekenen. Jullie maken het je eigen allemaal net zo moeilijk als onder het tsaristische regime.'

Op de vraag van Bormenthal waarom Sjarikov niet een keer naar de schouwburg wilde in plaats van naar het circus, antwoordde deze: 'Ach, het is niks as anstellerij… Kletsen, kletsen en nog es kletsen… Niks as contrarevolutie!'

Er wordt ook over politiek gediscussieerd wanneer Sjarikov de briefwisseling tussen Engels en Kautsky blijkt te hebben gelezen. De voormalige hond is het echter met geen van beide denkers eens: 'Die schrijven maar een end weg… congressen… stelletje moffen… Je kop loopt er van om. Gewoon de hele boel inpikken en opnieuw verdelen.'

Op de vraag van Bormenthal hoe dit dan moet worden aangepakt, antwoord Sjarik: 'Da's toch een koud kunstje. Zeg nou zelvers, de een heeft zeuven kamers voor z'n eigen allenig en veertig broeken te verslijten. En een ander moet maar z'n kostje in de vuilnisbakken bij mekaar scharrelen.'

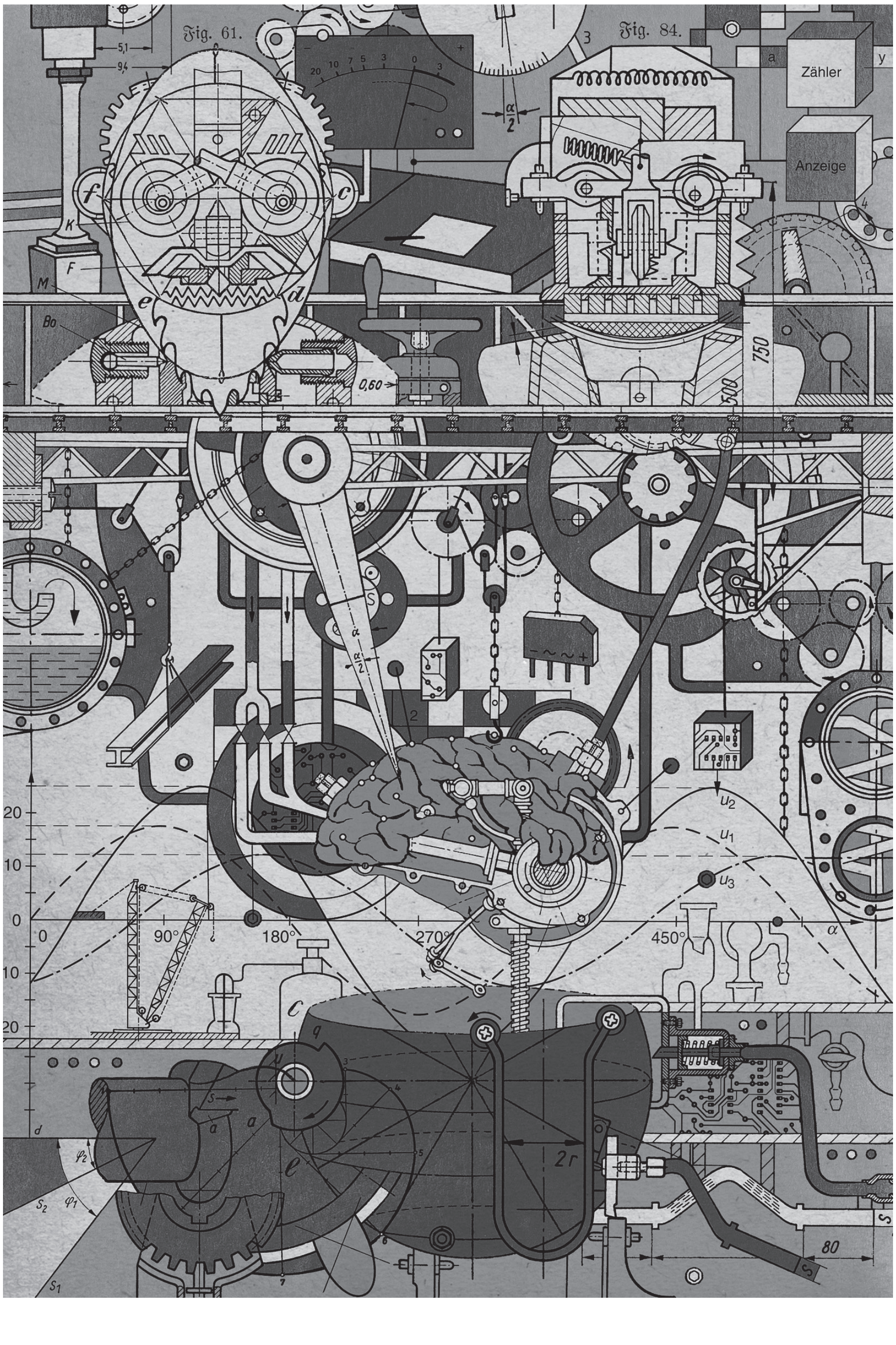
Filippovitsj kookt inmiddels van woede en reageert met een opmerking die meteen ook Boelgakovs visie op de dictatuur van het proletariaat verraadt: 'U staat op de allerlaagste ontwikkelingstrap! (…) U bent nog maar pas tot stand gekomen, verstandelijk onontwikkeld en dan gedraagt u zich

als een dier. En dat veroorlooft zich in bijzijn van twee academisch gevormden met de meest onduldbare vrijpostigheid adviezen van kosmische draagwijdte en even wereldhistorische stompzinnigheid te debiteren over hoe aardse goederen verdeeld moeten worden… en tegelijkertijd vreet u een bus tandpoeder leeg!'

Met de opmerking over de 'zeuven kamers' raakt Sjarikov een gevoelige snaar bij Filippovitsj. Het appartementencomplex waarin de arts woont en werkt heeft namelijk een nieuw, communistisch huisbestuur gekregen. Het huisbestuur, dat haar vergaderingen begint met het zingen van strijdkoren in het appartement boven Filippovitsj, is belast met de bolsjewistische opdracht van 'inwonertalverdichting' en aast nu op de extra kamers van de arts, die vanwege zijn beroep toch nog toe was vrijgesteld van gedwongen inwoning.

Tot dienst grote ergernis papt Sjarikov aan met het huisbestuur en wordt er zelfs lid van. Gesteund en opgehitst door het bestuur eist burger Sjarikov nu papieren en een eigen identiteit. Al begint hij te twijfelen wanneer blijkt dat hij dan ook zal moeten deel uitmaken van de militie, waarop het huisbestuur hem voor anarcho-individualist uitmaakt. Bovendien meent Sjarikov dat hij vanwege de inwonertalverdichting recht heeft op een eigen kamer van twaalf vierkante meter in het appartement van Filippovitsj. Uiteindelijk krijgt Sjarikov zijn papieren en vindt een baan als directeur van de onderafdeling der Moskouse Gemeentereiniging.

Hoe het verhaal afloopt zal ik hier niet verklappen. De gesprekken en ruzies tussen Sjarikov, Filippovitsj, Bormenthal en het huisbestuur geven een humoristische inkijk in de consequenties van de bolsjewistische machtsgreep voor de 'gewone' Moskoviet. Zoals je kunt verwachten in een satire is er niemand die echt op sympathie kan rekenen: de met zijn 'zeuven kamers' in overdaad levende Filippovitsj niet, en ook het bureaucratische huisbestuur met zijn regeltjes en decreten niet. De meeste sympathie gaat dan toch naar de straathond Sjarik en de proletarier Sjarikov die gevangen zitten tussen de eisen die de afbrokkelende bourgeoisiesamenleving en de oprukkende sovjetbureaucratie aan hen stelt.

Hoewel je in *Hondenhart* de kritiek op de sovjetmaatschappij vooral tussen de regels door moet lezen, raakte Boelgakov toch al vrij snel in de problemen door het schrijven van dit verhaal. Onder de aanwezigen op voorleesavond van het voltooide manuscript in Boelgakovs appartement in maart 1925 moet een spion zijn geweest, want kort daarna werd zijn huis ondersteboven gehaald en het manuscript meegenomen.

Een anarchist was Boelgakov niet. Afkomstig uit een welgestelde theologenfamilie uit de Oekraïne (zijn vader was hoogleraar theologie en zijn moeder docente) zou hij zelf arts worden, in welke hoedanigheid hij het klappen van de bolsjewistische zweep gezien en gevoeld heeft. Hij werkte tijdens de Eerste Wereldoorlog aan het front voor het Rode Kruis en tijdens de Russische Burgeroorlog werd hij als arts ingelijfd bij het Oekraïense Bevrijdingsleger. Verzwakt door de oorlog stopte hij met zijn werkzaamheden als arts en legde zich toe op het schrijven van toneelstukken en (korte) verhalen.

Hoewel het schijnt dat *De Dagen van de Toerbin* (gebaseerd op zijn roman *De Witte Garde* uit 1926) Stalins favoriete toneelstuk was (Stalin heeft het in elk geval vijftien keer gezien) kreeg Boelgakov zijn hele schrijversbestaan te maken met zware censuur. Vanaf maart 1929 werden al zijn werken verboden. Een persoonlijke brief aan Stalin mocht niet baten. Boelgakov bleef schrijven, maar de meeste werken bleven in laadjes liggen en werden soms illegaal en incompleet, maar meestal pas decennia later gepubliceerd. *Hondenhart* verscheen pas in 1987 voor het eerst in het Russisch, bijna een halve eeuw na Boelgakovs dood.

door Dennis de Lange

Support Sven!

Sinds 2012 werden Sven en Natasha vervolgd voor 'conspiracy to blackmail' door de Engelse staat, die hen ervan verdacht deel te hebben genomen aan acties en campagnes die tot doel hadden het grootste proefdierenlaboratorium van Europa, HLS/Envigo, dicht te krijgen. Op 24 januari van dit jaar kwam er een eind aan het jarenlange wachten en het voorbereiden van hun rechtszaak. Sven is uiteindelijk veroordeeld tot vijf jaar cel, Natasha heeft twee jaar voorwaardelijk gekregen.

Op het moment van schrijven zit Sven vast in Winchester. Het gaat naar omstandigheden redelijk goed met hem. Hij heeft zijn overplaatsing naar Nederland aangevraagd, maar het zou ook best kunnen dat hij eerst nog naar een andere gevangenis in Engeland gaat. Check daarom altijd even de Facebookpagina of de website voor het laatste nieuws en zijn huidige adres.

Schrijf hem en laat hem weten dat hij niet alleen is!

Zijn adres op dit moment is:

Sven van Hasselt
A3021ED
HMP Winchester
Romsey Road
Winchester
SO22 5DF
Verenigd Koninkrijk

Je kan hem ook via email iets laten weten. Jouw email wordt in de gevangenis geprint en aan hem gegeven: emailaprisoner.com. Voor zover we weten kan je hem ook in het Nederlands schrijven.

Wil je zelf een schrijfmiddag organiseren en heb je daar hulp bij nodig, of posters en stickers bestellen, neem dan contact op met de steungroep via info@freesven.org.

Meer info
info@freesven.org
freesven.org
facebook.com/freesven

Eigen soort eerst

Anarchisme kent vele diverse stromingen, maar de overeenkomst tussen alle stromingen is de afkeer van de overheid en de omarming van individuele vrijheid. Voor socialistische anarchisten heeft de individuele vrijheid grenzen. Die grenzen worden bepaald door de individuele vrijheid van iemand anders. Levend in een gemeenschap heeft ieder mens de vrijheid het leven naar eigen inzicht in te richten, maar tegelijkertijd de verantwoordelijkheid om de ander diezelfde vrijheid te geven. Dat geldt voor veel socialistische anarchisten ook voor vrijheid voor dieren en ruimte voor de natuur.

Dieren zijn net mensen?

Midas Dekkers legde in een interview dat in de *Groene Amsterdammer* verscheen in 2001 uit wat de filosoof Peter Singer bedoelt met 'speciesisme': 'Hij bedoelt daarmee dat we altijd onze eigen soort voortrekken. In de tijd dat de blanken negers beschouwden als een andere soort hadden zij geen enkel probleem met de slavernij. Zolang mannen vrouwen als een mindere soort konden beschouwen, was het geen enkel probleem om vrouwen uit te buiten. Dieren zijn per definitie een andere soort. Onze regels en wetten, zoals de Tien Geboden (bijvoorbeeld 'Gij zult niet doden') gelden alleen binnen onze eigen soort. Peter Singer zegt dat het tijd wordt dat we dieren, net als negers en vrouwen, als mensen gaan beschouwen en dat je dan eigenlijk ook geen varkens meer moet eten.'

Vrouwen hebben veel ervaring met de wijze waarop mannen met de 'soort' vrouw omgaan. Veel mannen beschouwen de soort 'mens' nog steeds naar hun eigen mannenmaatstaven. En zo beschouwen zij vrouwen nog steeds als een andere – minderwaardige – soort waarbij sommigen van die 'soort' net als mannen zijn en daardoor respect afdwingen. Een groot deel van wat emancipatie wordt genoemd bestaat eruit dat sommige vrouwen zich in

vreemde bochten hebben gewrongen om geaccepteerd te worden in de witte mannenmaatschappij: deze vrouwen worden geaccepteerd op basis van de kwalificaties die witte mannen bij zichzelf herkennen (Margaret Thatcher bijvoorbeeld). Dat is nauwelijks een vooruitgang te noemen.

Wat geldt voor de verhouding tussen mannen en vrouwen, geldt in dit geval ook voor de verhouding tussen mensen en dieren. Het voorstel om dieren als mensen te zien betekent eigenlijk een voorstel om te proberen dieren zo te conditioneren dat ze zich als mens gaan gedragen zodat we ze als mens kunnen accepteren. Dieren omvormen tot mensen lijkt mij een – in vele opzichten – jammerlijk streven dat de relatie tussen mens en dier op geen enkele wijze gelijkwaardiger zal maken.

Wie een hond heeft, moet hem leren dat in de hiërarchie van de groep (het huishouden) een mens de baas is. De mens bepaalt de regels waaraan de hond zich dient te houden. Die regels verschillen per eigenaar, maar het principe blijft hetzelfde: de mens bepaalt hoe het huisdier zich dient te gedragen. Iedere hondenbezitter die meent niet het baasje van de hond te zijn leeft in een illusie. Want het eerste wat een hond doet wanneer hij in een huishouden wordt opgenomen, is kijken hoe de hiërarchie in huis ervoor staat om vervolgens de hoogst mogelijke positie te verwerven binnen dat huishouden. Wie een hond behandelt alsof het een mens is gaat volledig voorbij aan de natuur van de hond en loopt een groot risico dat de hond de vacante positie van ‘leider van de troep’ op zich zal nemen. En uiteindelijk ben je toch echt verantwoordelijk als baas/eigenaar van het beest.

Wie niet de baas van een dier wil zijn, doet er goed aan geen dier te bezitten. De mens weet de baas feilloos aan te wijzen wanneer het dier schade veroorzaakt en het dier weet de baas te vinden als hij honger heeft. Ik heb nog nooit een zo geconditioneerde hond gezien dat hij zich als mens gaat gedragen, terwijl ik toch vele pogingen ertoe heb mogen aanschouwen. En ik vraag me altijd af waarom een hond zich als mens zou moeten gedragen. Er zijn al zoveel mensen op aarde.

De beste manier om mensen en dieren wel als eenzelfde soort beschouwen lijkt mij heel simpel: mensen zijn ook dieren en daarmee gelijkwaardig aan andere dieren. De mens moet dus de soortnaam van zichzelf herdefiniëren (een mens is ook een dier) en niet de soortnaam van een dier herdefiniëren (een dier is ook een mens).

Het voorstel om dieren als mensen te zien betekent eigenlijk een voorstel om te proberen dieren zo te conditioneren dat ze zich als mens gaan gedragen

Het wordt tijd dat wij de mens als dier gaan beschouwen en soortgenoten – andere dieren – als gelijkwaardige behandelen. En dat betekent dat het dier, van welke soort dan ook, gerespecteerd dient te worden zoals het is, en niet zoals de mensensoort het graag zou zien.

Wederzijdse hulp

De mens heeft ooit besloten dieren te gaan houden als huisdier. Ik denk dat het de mens gelukt is om dieren te ‘houden’ doordat het dier geconstateerd heeft dat de bescherming door de mens voordelen biedt boven een leven in ‘vrijheid’. In ‘vrijheid’ leven betekent in de praktijk voor een dier een leven vol gevaar, onzekerheid en ontbering. Naar menselijke normen bestaat er geen vrijheid zonder een aantal basisbehoeften: eten, een dak boven je hoofd en relatieve veiligheid. En dat heeft de mens in het verleden wel aardig geregeld voor huisdieren.

Het houden van dieren is gewoon een verfijnde vorm van wederzijdse hulp. Dieren worden gehouden door de mens om een bijdrage te leveren aan het voortbestaan van de soort ‘mens’ en als een dier dat goed doet, vergroot hij het voortbestaan van zijn eigen soort. Dat geldt zowel voor de dieren die worden opgegeten als voor huisdieren die wij voor de gezelligheid bezitten.

Waar wederzijdse hulp misbruikt wordt

Een aantal dieren dat in vrijheid leeft heeft al lang bedacht dat het handig is om in de buurt van de mens te gaan leven, bijvoorbeeld omdat de mens verschrikkelijk slordig is met etenswaren of – maar dat hangt sterk samen met de aantrekkelijkheid van het dier – de mens het leuk vindt om het dier te voeden.

In Marokko leven in het Atlasgebergte Berberapen in volle vrijheid, maar op een bepaalde plaats weten zij dat de mens stopt om naar ze te kijken. Daar verzamelen zij zich om te bedelen. Omdat wilde honden dat weten, verzamelen zij zich daar ook omdat zij – net als de apen – mogen rekenen op de vertedering van de mens. Met de groeiende belangstelling voor de apen hebben een paar mensen besloten om een winkeltje te beginnen waar voedsel wordt verkocht om aan de beesten te geven. En zo kunnen de apen op die plaats in alle rust, tot groot enthousiasme van de mensen, ruitenwissers van auto’s afhalen en aan djellaba’s gaan hangen en krijgen ze als beloning voor dit kunstje een handvol pinda’s of bananen, gekocht door de mens in het winkeltje ter plaatse.

Ik zie een vermakelijke win-winsituatie; een zeer profijtelijke vorm van wederzijdse hulp waarbij de mens geen eigenaar is van het dier en dus nooit aansprakelijk gesteld kan worden voor de schade die het dier eventueel veroorzaakt en het dier altijd weg kan lopen als het er geen zin meer in heeft.

Helaas maken sommige mensen misbruik van de situatie. Berberapen zijn op die plek, waar de toeristen hen voeren, makkelijk te vangen en kunnen vervolgens op de markt verkocht worden. Dat vinden veel mensen – toeristen en Marokkanen – verschrikkelijk, maar zolang de apen verkocht kunnen worden omdat er mensen zijn die de apen willen bezitten, zal deze praktijk nog wel blijven bestaan.

Dierenrechten

Om misbruik van dieren te voorkomen worden wetten gemaakt. De belangrijkste wet in Nederland ter bescherming van dieren in het algemeen luidt als volgt: 'Het is verboden om zonder redelijk doel of met overschrijding van hetgeen ter bereiking van zodanig doel toelaatbaar is, bij een dier pijn of letsel te veroorzaken dan wel de gezondheid of het welzijn van het dier te benadelen.'

In Duitsland heeft een dier een bij de grondwet bepaald recht op bescherming van zijn waardigheid. Er gaan stemmen op om iets dergelijks ook in Nederland vast te leggen in de hoop dat dat dieren beter beschermt. Ik vind dat onzin. Die wet suggereert namelijk dat de Duitse overheid weet wanneer een kakkerlak (ook een dier) in zijn waardigheid wordt aangetast. Dat lijkt me onwaarschijnlijk zolang ook de Duitse overheid niet in staat is met dieren te communiceren. Indien dit grondrecht al ergens toe leidt, dan is het dat de mens kijkt naar het dier en op basis van zichzelf bedenkt of sprake is van schending van de waardigheid van het dier. En aangezien er in Duitsland ook bio-industrie en bedrijven die kakkerlakken verdelgen bestaan, heb ik niet de indruk dat dieren naar menselijke waardigheidsnormen worden beschermd dankzij dit grondrecht. Het dier heeft dus helemaal niets aan een grondrecht op bescherming van zijn waardigheid omdat hij er zelf geen beroep op kan doen en 'waardigheid' een begrip is waar je vele kanten mee op kan. Vandaar mijn aversie tegen bestaande 'dierenbeschermingsrechten'.

Een rechtssysteem is bedacht door mensen en vastgesteld door mensen. Rechten toekennen aan andere dieren dan mensen suggereert dat die dieren onderdeel uitmaken van het menselijk rechtssysteem en dat is niet zo. Wetboeken zijn een menselijke uitvinding en een dier is geen mens. Wetten zijn door en voor mensen gemaakt en we moeten niet net doen alsof er een soort universele rechtvaardigheid aan de wet is gekoppeld waar zelfs dieren iets mee zouden hebben. Dieren hebben schijt aan menselijke wetgeving en functioneren volgens eigen regels en hebben hun eigen waardigheid.

Dieren hebben schijt aan menselijke wetgeving en functioneren volgens eigen regels en hebben hun eigen waardigheid

Dierenbescherming

De bescherming van andere dieren dan de mens is noodzakelijk geworden omdat de mens zo succesvol is geweest in zijn voortbestaan als soort, dat hij een gevaar is geworden voor de hele planeet (en daarmee ook voor zijn eigen voortbestaan). De enige wetgeving die daar iets aan zou kunnen doen en uitgaat van de gelijkwaardigheid van natuur en mens (en de noodzaak voor de mens om de natuur te beschermen) is een wereldwijde verplichting voor de mens om ruim plaats te maken voor de natuur. Want dat is de enige manier waarop de mens de natuur in zijn waarde kan laten. De mens moet ruimte maken voor de natuur en die natuur volgens haar eigen wetten laten bestaan zonder dat de mens zich daar verder mee bemoeit. Dat houdt in dat er zeer vergaande wetten/regels zouden moeten komen om de natuur te beschermen. Wetten/regels die gericht zijn op de mens en de mens dwingend opleggen om de natuur ruimte te geven.

Wanneer de mens zou besluiten andere dieren daadwerkelijk in hun eigen waarde te laten, zou dat betekenen dat wereldwijd mensen moeten worden gedwongen tot rigoureuze geboortebeperking, reisbeperking, energiebeperking... Het creëren van ruimte voor de natuur vereist zeer grote offers van de mens.

Dus geen wetten ter bescherming van dieren, maar extreme wetten ter beperking van de vrijheid van de mens opdat de natuur als gelijkwaardige soort een gelijkwaardige ruimte krijgt om zich naar eigen karakter en inzicht te ontwikkelen.

Het geloof in de maakbaarheid van de planeet

Met de industriële revolutie is de mens begonnen de planeet industrieel in te zetten. Dat heeft alles te maken met de gegroeide opvatting dat de planeet met alles erop en eraan 'maakbaar' is. En 'maakbaar' betekent dan dat een mens die zich eigenaar voelt van een stuk van de planeet dit stuk planeet kan dwingen een efficiënte productiemachine te zijn, ongeacht het eigen karakter van dat stukje planeet. Zo is het gebruik van de planeet in functie van het voortbestaan van de mens steeds verder verfijnd en gespecialiseerd. Daarmee zijn zowel mens als dier steeds verder van hun natuurlijke habitat weggeraakt. De mens aan een lopende band, een paard onder de grond in een kolenmijn, een varken in een te klein hok, een kat in een torenflat, een leeuw in een dierentuin.

Door de steeds verfijndere arbeidsdeling zijn de taken van huisdieren ook steeds verder gesplitst. Een kat had ooit tot taak het ongedierte binnen de perken te houden, maar was daarnaast ook leuk gezel-

schap voor de mens. Nu zijn er katten die nog nooit een ander beest hebben gezien dan de mens die hen verzorgt. En zo heeft de mens in een paar honderd jaar een arbeidsdeling voor dieren ontwikkeld waarbij de een zich ziek verveelt in een dierentuin of in een torenflat en een ander slechts geboren wordt om kiloknaller te worden. Dankzij speciale fokprogramma's worden dieren veranderd van vorm opdat ze beter passen bij de speciale behoefte van de mens voor dat specifieke dier. Om de natuur verder nog een handje te helpen bestaan er nog dierenartsen die bereid zijn oren bij te snijden, staarten af te snijden en medicijnen toe te dienen om de productie te versnellen.

De mens constateert inmiddels wel dat er een grens zit aan de maakbaarheid en dat de planeet er wellicht niet voor gemaakt is om door de mens te worden vermaakt. Over de maakbaarheid van productiedieren zegt Midas Dekkers in het interview: 'Wij hebben de mond vol over biotechnologie en genen veranderen, de kranten vragen zich af of de mens zich tot God heeft verheven. Maar God lacht zich dood als hij ons hier ziet prutsen. Kleine knoeiers, dat zijn wij, en kleine knoeiers kunnen grote rampen veroorzaken. We hoeven niet bang te zijn dat wij ziek worden van ons karbonaadje, maar wel van virussen die nieuwe varianten ontwikkelen waar we niet zo snel een kruid tegen weten te wassen. Die onbekende mensenziektes vormen een groter gevaar dan oorlog of honger.'

Een waardig bestaan voor iedereen op deze planeet is niet mogelijk zonder een totaal andere manier van leven

Kleine knoeiers

De kwalificatie `kleine knoeiers' met betrekking tot de wijze waarop de mens met de natuur rommelt, lijkt terrein te winnen. Steeds meer mensen proberen in meer of mindere mate de natuur te sparen door er minder van op te gebruiken. En daarin speelt dat wat wij eten een belangrijke rol. Midas Dekkers zegt: 'Honger hoeft geen probleem te zijn. Als morgen, wat God geve, de hele veeteelt in Nederland wordt opgeheven, kunnen onze fabrieken overmorgen alle mogelijke vormen van fabriekseten voor ons maken, niet alleen lekkerder, maar ook veelsoortiger dan wat wij nu bij de slager kunnen krijgen. De fabriek is in staat voedsel te maken in alle smaken, kleuren en hoeveelheden die je maar wil. Als we maar eens dat malle vooroordeel uit ons hoofd kunnen zetten dat ons eten per se moet bestaan uit dooie planten en dooie dieren.'

Blijkbaar is het mogelijk om alles wat de mens eet in de fabriek te produceren zonder gebruik te maken van 'dooie planten en dooie dieren'. Maar is dat de oplossing? Hoe wordt dat voedsel dan gemaakt? En waarvan? En wat voor gevolgen heeft dat voor de natuur? Als we ons voedsel in een fabriek gaan produceren, doen we dan niet precies hetzelfde als de eerdergenoemde 'kleine knoeiers'?

De aarde is te vol

Mensen zijn onderdeel van een wereldwijd natuurlijk systeem en omdat wij zo onnatuurlijk handelen en met zo verschrikkelijk veel zijn, verstoren wij dat systeem waar we niet alleen deel van uitmaken, maar ook afhankelijk van zijn. Daarom moeten we – puur uit eigenbelang – beter met die natuur omgaan.

Dat vereist draconische maatregelen. Sinds de industriële revolutie is het aantal mensen op aarde gestegen van een miljard naar 7,5 miljard, terwijl de druk op de natuur per persoon sinds de industriële revolutie enorm is toegenomen. Een waardig bestaan voor iedereen op deze planeet is niet mogelijk zonder een totaal andere manier van leven en een drastische vermindering van het aantal geboortes op aarde. Daarbij moet vooral in het westen het energieverbruik per mens worden beperkt en in het zuiden het aantal kinderen

Aangezien het vijf over twaalf is voor de planeet zie ik niet hoe dat mogelijk is zonder een wereldwijde hele strakke organisatie waarbij de welvaart eerlijk wordt verdeeld en mensen in het westen per direct veel minder energie gaan gebruiken. Een organisatie waarbij vrijwel ieder mens op aarde gedwongen moet worden het leven totaal anders in te gaan vullen.

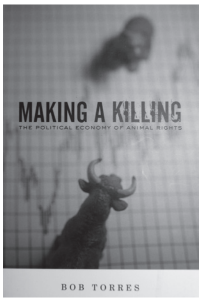
Gedwongen, want voor veel mensen zal de acceptatie van de nieuwe manier van leven pas komen als het resultaat gunstig blijkt. Tot die tijd zal de mens zowel in het westen als in het zuiden zich met hand en tand verzetten tegen die totale verandering van leven. En toch zie ik geen andere oplossing dan deze enorme wereldwijde revolutie waarbij de individuele vrijheid van de mens gedwongen wordt ingeperkt.

Dat is een zeer on-anarchistische gedachte waar ik geen andere oplossing voor zie en waarbij ik me nog steeds afvraag: en stel dat een dergelijke revolutie van de grond komt… wie gaat die dan organiseren?

door Anita

Sjakoo's boekentips

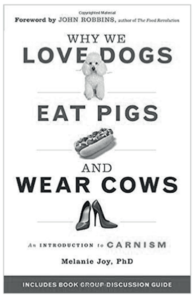
Bob Torres
Making a Killing
The Political economy of animal rights

Stel de gemiddelde linkse persoon voor dat dieren deel zouden moeten uitmaken van een bredere bevrijdingsstrijd en als diegene eenmaal stopt met lachen, zal je merken dat je achteloos bent afgedankt. Met een focus op arbeid, eigendom en het leven van grondstoffen geeft het boek *Making a Killing* belangrijke inzichten in de brede aard van overheersing, macht en hiërarchie. Het boek onderzoekt de kruispunten tussen menselijke en dierlijke onderdrukking in relatie tot de uitbuitende dynamiek van het kapitalisme. Met de combinatie van een marxistische politieke economie, een pluralistische anarchistische kritiek en een verrassende beoordeling van de dierenrechtenbeweging daagt Bob Torres conventionele antikapitalistische denkwijzen uit en pleit op overtuigende wijze voor de afschaffing van dieren in de industrie – en tijdens het diner op het bord.

AK Press Edinburgh, 2007, 19.95 euro,
ISBN 9781904859673

Melanie Joy
Why we love dogs, eat pigs and wear cows

Hoe kunnen we onze huisdieren liefhebben en dieren in het algemeen goed behandelen, maar toch vlees consumeren van bedrijven die tien miljard wezens per jaar ernstig mishandelen en afslachten? De schrijfster Melanie Joy gaat in op deze vraag en bouwt een overtuigend argument op voor het veganisme. Daarnaast onderzoekt ze de bedrijfsdierenteelt en de miljoenen dollars die wordt uitgegeven om de fictie te creëren dat deze dieren op idyllische boerderijen leven. Ze moedigt lezers aan om zich te informeren over het geweld en het leed dat samenhangt met de reguliere voedselkeuzes en pleit voor het verminderen van de consumptie van dierlijke producten. Ze biedt inzicht in het herwinnen van empathie voor het lijden van landbouwhuisdieren als onderdeel van een vitaal proces van persoonlijke en maatschappelijke integratie, waarin waarden, overtuigingen en gedrag in harmonie met elkaar samenkomen. Dit is een boek voor dierenrechtenactivisten, mensen die geïnteresseerd zijn in gezond en lokaal eten en veganisten.

Conari Press, San Francisco, 2011,
18.95 euro, ISBN 9781573245050

Stijn Bruers
Weet wie je eet
Hoe we samen onze waarden van tafel vegen en hoe we kunnen eten wat we echt willen

Hoe kunnen we samen onze waarden van tafel vegen en hoe kunnen we eten wat we echt willen? We hoeven immers geen vlees, geen dieren, geen dierlijke producten te eten. Het kan ook anders. Op eigenzinnige en niet van humor gespeende wijze ontleedt en weerlegt Bruers alle – emotionele en rationele – argumenten van de – al dan niet goed menende – bourgondische omnivoor om toch maar zijn steak en spek te kunnen verorberen. Bruers toont aan dat het anders kan én moet. En nee, insecten zijn geen goed alternatief. Milieu, landbouwareaal, gezondheid, de toekomst van de wereldbevolking: er zijn wel 101 redenen om je te bekeren tot het veganisme. En nee, dat is geen sekte, maar een volwaardig en ethisch verantwoord alternatief. Een boek waar zelfs overtuigde carnivoren van moeten slikken.

Pelckmans, Kapellen, 2015, 19.95 euro,
ISBN 9789028976399

Western Unit of the Animal Liberation Front
Memories of Freedom

Voor degenen die niet kunnen leven met de pijn om te weten dat elke ochtend de laboratoriumlichten worden aangezet, de kettingzagen worden geolied en geslepen, de gaskamers naar de veeschuren worden gereden en de slachting wordt voortgezet. Dit is voor jou, opdat je je misschien nooit meer alleen voelt en zodat je misschien de gedachte ziet, dat we nooit een totale overwinning in onze levens zullen bereiken. Soms is overwinning en vrijheid de onze door simpelweg te vechten, door onze eigen ketenen te doorbreken voordat we de ketenen van anderen kunnen verbreken. Voor jou spreken we dit uit en vertellen we wat een handvol krijgers kan doen, wat een handvol krijgers moet doen. Een handvol mensen zoals jij.

Firestarter Press, Baltimore, 2004,
1.10 euro, zonder ISBN

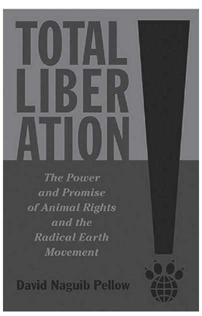
Gerfried Ambrosch
Defending Veganism, Defending Animal Rights

Het veganisme wordt aangevallen door allerlei groepen. Het meest verbijsterend is dit wanneer de kritiek uit linkse hoek komt. Waarom zouden linksen en anarchisten in godsnaam tegen veganisme zijn, aangezien het verband houdt met een van de meest dringende kwesties van sociale rechtvaardigheid van onze tijd: dierenrechten? Wel, ze hebben hun argumenten natuurlijk: ze hebben het over het *green washing* van het kapitalisme en over 'classisme'. Ze associëren veganisme met burgerlijk consumentisme en burgerlijk reformisme en noemen het 'onnatuurlijk'. Ze ontkennen echter de maatschappelijke en ecologische impact ervan, ze verwerpen het concept van rechten helemaal. Dit is een relatief nieuw fenomeen: het veganisme was vroeger nauw verbonden met de politieke strijd tegen onderdrukking, maar nu het de mainstream heeft bereikt, heeft het veel van zijn radicale aantrekkingskracht verloren. Het wordt niet langer als 'sexy' beschouwd onder jonge radicalen. Maar deze houding ten opzichte van veganisme is gebaseerd op een denkfout. De argumenten voor veganisme zijn zeer makkelijk bestand tegen alle kritiek die vanuit anti-veganistisch links komt, zoals dit essay laat zien.

Sjakoo's zelfkopie, 2016, 1.50 euro,
zonder ISBN

David Naguib Pellow
Total Liberation
The Power and Promise of Animal Rights and the Radical Earth Movement

Toen Earth Liberation Front activisten in 2001 stalen nagels in boomstammen van honderden bomen van het Gliffort Pinchet National Forrest sloegen, deden ze dat om te protesteren tegen de verkoop van een deel van het bos aan een houthandelaar. Maar het ELF communiqué ging verder dan de standaard radicale claim van de groep. Door verbanden te leggen met het leed wat onder andere de trekdieren, die hun nesten in de bomen bouwen, wordt aangedaan en de strijd voor sociale rechtvaardigheid van gewone mensen, die zich tegen uitsluiting en marginalisering verzetten, verklaarde dit communiqué dat: 'alle onderdrukking gelinkt is, zoals we allemaal gelinkt zijn', daarbij de 'patriarchale nachtmerrie' in de vorm van het 'technisch-industriële globale kapitalisme' afkeurend.

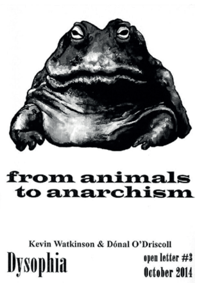
In Total Liberation onderschrijft Davod Naguib Pellow deze claim en geeft inzicht in de vaak gespannen en gewelddadige relaties tussen mensen, ecosystemen en andere niet-menselijke diersoorten, daarbij de kennis van de ongelijkheid vergrotend net als de ongecompromitteerde pogingen van activisten om zich hiertegen te verzetten. Door middel van interviews met honderd activisten, *on the spot* veldwerk en het analyseren van duizenden pagina's documenten, websites, tijdschriften en zines beschrijft Total Liberation de manieren waarop radicale milieubewegingen en dierenrechtenbewegingen de ongelijkheid bevechten met de visie die ze '*total liberation*' noemen.

In de ontmoetingen met bekende activisten als scott crow, Tre Arrow, Lauren Regan, Rod Coronado en Gina Lynn geeft dit boek een inkijkje in de beweging van een van de belangrijke – en gevreesde – sociale bewegingen van dit moment. Tegelijkertijd toont dit boek ook hoe en waarom de Amerikaanse justitie deze beweging bestrijdt – door de angst hiervoor te misbruiken – en daarbij maatregelen inzettend tegen deze sociale bewegingen die 'normaal gesproken' gebruikt worden tegen 'jihadisten' – met grote verontrustende gevolgen voor civiele en wettelijke vrijheden.

Hoe bevechten deze vertegenwoordigers van '*total liberation*' de repressie en hoe vinden ze rechtvaardigheid voor zowel mensen, niet-mensen en ecosystemen? En hoe is deze strijd gevormd door anarchistische en antikapitalistische politiek? In zijn antwoorden laat Pellow een grondig inzicht zien in de oorsprong en sociale significantie van de earth en animal liberation movement en hun groeiende gemeenschappelijke en meeslepende kritiek op ongelijkheid als een bedreiging voor het leven en de droom van een toekomst met sociale en ecologische rechtvaardigheid voor allen.

University of Minnesota Press, 2014,
24.95 euro, ISBN 9780816687770

Watkinson & O'Driscoll
From animals to anarchism: open letter #3

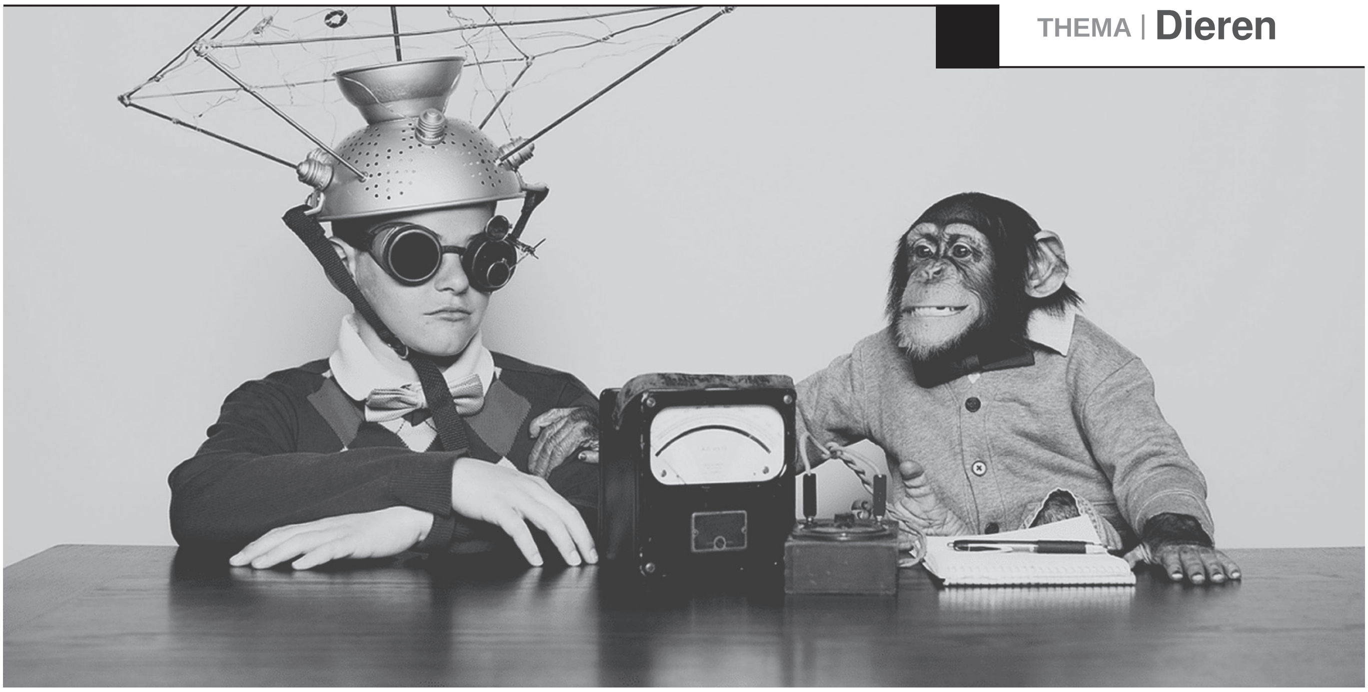

Deze open brief toont een kritische kijk op de politiek van dierenrechten en dierenbevrijding. De brief beargumenteert dat het niet ver genoeg gaat om alleen de hedendaagse politiek structuren te bekritiseren die het ontstaan van de dieren uitbuitings-industrie mogelijk hebben gemaakt. De schrijvers wijzen erop dat als dierenbevrijding succes wil hebben, deze ingebed moet zijn in een bredere kritiek op kapitalisme en sociale relaties, namelijk in de vorm van anarchisme. Daarnaast laten ze ook tegenstrijdigheden zien in de kritieken die sommigen anarchisten geven bij het onderzoeken van mens en dierrelaties, waarbij ze deze anarchisten ook een uitdaging bieden. Beide auteurs zijn al langere tijd betrokken bij de strijd voor dierenrechten en anarchistisch organiseren.

Dysophia open letter series, 2014,
zonder ISBN

Al de besproken boeken zijn verkrijgbaar/bestelbaar bij de anarchistische boekhandels (Fort van Sjakoo te Amsterdam, Opstand in Den Haag en Rosa te Groningen). Het Fort van Sjakoo verzorgde deze rubriek en heeft de boeken ook op voorraad. Ondersteun de enige anarchistische boekhandels van Nederland, die bemenst worden door vrijwilligers en zonder winstoogmerk werken, en bestel/koop je boeken dáár.

Fort van Sjakoo
Jodenbreestraat 24, Amsterdam
020-6258979
info@sjakoo.nl
www.sjakoo.nl

Waarom veganisme?
Gebruik van dieren onnodig en niet goed

Over de manier waarop we om zouden moeten gaan met dieren wordt nogal wat geschreven. Vegetarisme en veganisme komen we in de beweging al sedert lange tijd tegen, en in de meeste kraakpanden in Nederland hoef je tegenwoordig niet meer te vragen of de voku wel veganistisch is. Toch blijft het veganisme een discussiepunt onder anarchisten en links-radicalen. Het is mij ook iets te vaak voorgekomen dat iemand theatraal een broodje met kip of iets dergelijks voor mijn neus opeet, met wat extra geluid. Erg vervelend, en niet bepaald een teken van respectvolle omgang. Omdat het toch een belangrijk discussiepunt blijft, heb ik besloten maar eens een toetsenbord erbij te pakken en mijn redenen nog eens uit te leggen.

Redenen voor het veganisme zijn er genoeg. Percy Bysshe Shelley, een dichter die bekend was met het radicale proto-anarchistische gedachtegoed van William Godwin, had het in zijn *A Vindication of Natural Diet* al over het feit dat het veel efficiënter zou zijn om plantenmateriaal direct te eten in plaats van eerst een dier vet te mesten. Ook stelde hij dat een plantaardig dieet vele malen gezonder is. Hij stelde bijvoorbeeld dat men veel ouder zou kunnen worden. Om zijn argument te bekrachtigen gaf hij ook aan dat mensen helemaal niet lijken op carnivorische wezens. Op de Nederlandse Vereniging voor het Veganisme zo'n tweehonderd jaar vooruitlopend stelde hij in die tekst ook een soort *vegan challenge* voor. Hij pleitte bij mensen van goed geweten ervoor zijn dieet een keer te proberen. Of hij inderdaad oud zou zijn geworden op zijn dieet weten we helaas niet, hij is op 29-jarige leeftijd verdronken.

> *Allerlei aspecten die we in onszelf als belangrijk of zelfs 'menselijk' zien, negeren we bij dieren*

Varianten van zijn redenen en argumenten horen we nog regelmatig, maar voor mij zijn ze eigenlijk nooit van belang geweest. Wel van belang, en ook hier had Shelley het al over, is het vraagstuk over hoe dieren behandeld worden. Er wordt tegenwoordig nogal wat gerept over het beter behandelen van dieren, waarbij extra sterren worden uitgedeeld aan de kip die tien dagen langer mocht leven. Vaak komt daar een variant op de zinsnede 'respect voor het dier' ook nog bij.

De ommezwaai voor mij kwam in november 2012. Al langere tijd zat ik met het vraagstuk vanwaar het verschil tussen mensen, die je niet mag eten, en andere dieren waarbij dat wel mag. Als we een absolute moraliteit accepteren, zoals we deze in de bijbel en de koran zien, dan kunnen we heel makkelijk zeggen dat een dier te gebruiken is. Absolute moraliteit is echter te simplistisch voor onze complexe wereld – religieuze leiders vinden het meestal ook maar lastig om zich eraan te houden, doch om andere redenen. Hoewel iedereen wel een gevoel heeft van wat we goed of verkeerd vinden blijkt het toch makkelijk om situaties te bedenken waar we het maar moeilijk mee hebben en waar verschillende antwoorden correct lijken. Dit is volgens mij een van de belangrijkste redenen dat ideologieën zo populair zijn, we kunnen ze zo makkelijk gebruiken om dingen goed te praten. Enfin, wanneer we dus accepteren dat de wereld te complex is voor absolute moraliteit dan blijft alleen een relatieve moraliteit over. Daarin kun je de keus maken dat dieren gebruiken acceptabel is, maar je moet dat ook kunnen verantwoorden.

Verantwoorden kon ik het echter niet. Want waarom zou een koe, die even sterke moedergevoelens heeft als een gemiddeld mens, haar kind afgenomen moeten worden voor de slacht? Verschillende diersoorten blijken niveaus van intelligentie te hebben die impliceren dat de leden van die soorten zich bewust zijn van hun ei-

gen bestaan. Pijn, genegenheid, verdriet, blijheid, het zijn allemaal emoties die we bij verschillende diersoorten lijken te zien. Wanneer het er op aan komt, blijkt dus dat de enige reden die we kunnen vinden waarom we niet-menselijke dieren op een andere manier behandelen is dat ze niet-mensen zijn. Allerlei aspecten die we in onszelf als belangrijk of zelfs 'menselijk' zien, negeren we bij dieren. Het is dus een gevoel van superioriteit dat we ons hebben aangemeten.

Dat we op bepaalde punten intelligenter zijn dan dieren is zeker waar, maar ook intelligentie blijkt uit verschillende aspecten te bestaan. Zo kennen we tegenwoordig het concept emotionele intelligentie, dat iets heel anders is dan technische kundigheid. De keuze om het leren van trucjes boven andere vormen van intelligentie te plaatsen blijkt voornamelijk heel gemakkelijk te zijn voor wanneer je vlees wil eten – al zijn er best wel wat trucjes in het dierenrijk te vinden die dieren leren, vaak van ouderen. Tenzij we weer terugvallen op een absolute moraliteit, is het onmogelijk om hard te maken dat een bepaalde vorm van intelligentie beter is. Ik had echter verworpen – en verwerp nog steeds – dat zulk een moraliteit bestaat. Het probleem bleef dus bestaan: hoe verantwoord ik de keuze om het moreel goed te vinden dat dieren zijn te gebruiken?

De moraliteit die voor mij werkbaar is en goed voelt, laat mij geen enkel dier gebruiken

Natuurlijk bestond vegetarisme en veganisme toen al lange tijd, en dat het een mogelijke keus was, was mij bekend. Ik wist dus dat het niet nodig is om dierlijke producten te consumeren. De oplossing bleek uiteindelijk vrij voor de hand te liggen: ik kan niet verantwoorden dat we dieren gebruiken en ik hoef het niet te doen, dus moet ik het ook niet doen. Ik ben vanaf 1 januari 2013 overgestapt op een vegetarisch dieet, en enkele maanden later op een veganistische levensstijl. Ook honing consumeer ik trouwens niet, bijen blijken immers een ontzettend complexe vorm van socialiseren te hebben. De moraliteit die voor mij werkbaar is en goed voelt, laat mij geen enkel dier gebruiken. Huisdieren vind ik een moeilijk punt. Ik ben opgegroeid met twee geweldige golden retrievers en zou best weer een hond in huis willen hebben, maar tegelijkertijd heb ik vraagtekens bij de manier waarop een huisdier toch een soort eigendom is. Door een vrij harde lijn te nemen ontzeg ik mezelf misschien trouwens wel pleziertjes waar de dieren in kwestie helemaal geen probleem mee hebben, maar ik doe er in ieder geval geen kwaad mee. Uiteindelijk is een deugdelijk leven volgens mij het grootste plezier, als je die deugdelijkheid maar niet door een ander laat bepalen.

De achterliggende gedachten van mijn keuze hebben mij ook anders naar dieren laten kijken. Bijvoorbeeld, voorheen vond ik het vervelend om in de buurt van duiven te zijn, die overal maar heen fladderen en net niet je hoofd raken. Door in overweging te nemen dat dieren complexe wezens zijn, heb ik bijvoorbeeld geleerd dat duiven alleen maar zo lomp wegvliegen als je te snel te dicht bij ze komt. Geef ze wat ruimte, en er is niets aan de hand. Dieren zien als complexe wezens met gevoelens en persoonlijkheid zou ons, denk ik, veel helpen een wereld te bouwen waar we daadwerkelijk op basis van respect met andere dieren kunnen omgaan. Een denkend en voelend wezen respecteer je immers niet door hir te slachten, ook niet als je alles van het lijk gebruikt – respect betekent respect voor de autonomie van eenieder, niet-menselijke dieren incluis.

door Hadrian Ferran

Green Scare en een kleine stand van zaken

Na de aanslagen van 9 september 2001 zag men in Amerika een toenemende repressie op alles wat afwijkt van de gangbare standpunten van de overheid. De USA Patriot Act van oktober 2001 en recentere zogenaamde anti-terrorismewetten werden en worden misbruikt om dissidente groepen en bewegingen de kop in te drukken. Zo werden vanaf 7 december 2005 met een grote actie van de FBI verschillende mensen gearresteerd, aangeklaagd en beschuldigd van deelname aan acties van het Earth Liberation Front (ELF) en/of het Animal Liberation Front (ALF).

Deze arrestatiegolf was door de FBI gedoopt tot Operation Backfire, maar paste in een al langer bestaande hetze tegen dierenrechtenactivisten en milieuactivisten die in de volksmond ook wel Operation Green Scare wordt genoemd, wat verwijst naar 'Red Scare': de heksenjacht die tijdens de Koude Oorlog plaatsvond en vele progressieve bewegingen de kop heeft ingedrukt. In totaal werden er tijdens Operation Backfire ongeveer een dozijn mensen opgepakt, een aantal werd verklikker en werkte met de autoriteiten mee. De openbare aanklager gebruikte in deze Operation Backfire ook de Terrorism Enhancement Act, en probeerde zo voor elkaar te krijgen dat activisten tevens beschuldigd werden van terrorisme. Daarmee kon men iedereen (ook een aantal verklikkers zelf) voor langere tijd achter tralies doen verdwijnen.

Maar ook daarvoor en daarna werden er mensen tijdens deze Green Scare vervolgd en veroordeeld. Een bekend voorbeeld is Jeffrey ('Free') Luers, die voor jaren achter tralies verdween voor het in de brand steken van 3 SUV's[1], of Marius Mason die zelfs meer dan twintig jaar kreeg omdat hij veroordeeld werd door middel van de Terrorism Enhancement Act voor verschillende milieu- en dierenrechtenacties waarbij goederen werden vernield[2]. De antiterrorismewetgeving wordt hier dus gebruikt om de radicale politieke oppositie de kop in te drukken.

Wat zijn de prioriteiten van de regering van de VS tegen 'terrorisme'?

Volgens een onderzoek van West Point Military Academy in 2013 is het geweld van extreemrechtse groepen met 400 procent toegenomen sinds 1990. Met de huidige president Trump aan het roer kan men ervan uitgaan dat het geweld alleen maar meer is toegenomen. Deze groepen hebben bijvoorbeeld een bomaanslag op het federale regeringskantoor in Oklahoma gepleegd, hebben artsen vermoord en hebben zelfs bevestigd massavernietigingswapens te hebben gebouwd. De recente aanslagen in Charlottesville in de zomer van 2017, of in Charleston in 2015 waren dus geen uitzonderingen.

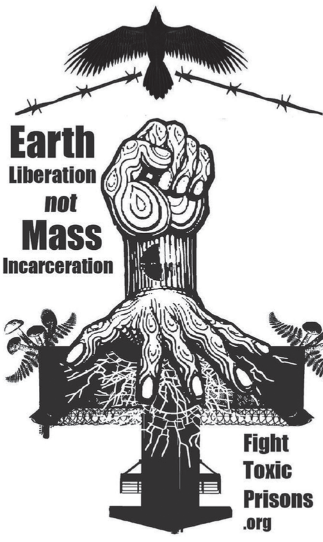
Wat ook geen uitzondering is, is hoe de autoriteiten in de VS hiermee omgaan. De betrokken groepen worden door de overheid niet als terroristen gezien, deze groepen worden dan ook stelselmatig genegeerd in terroristische documenten van de overheid. In plaats daarvan richt de overheid zich op geweldloze activisten die er alternatieve ideeën op nahouden en die daarbij de winsten van bedrijven bedreigen.

De FBI heeft zich in haar repressieve strijd in het bijzonder gericht op dierenrechten- en milieubewegingen, die worden gezien als hun hoofddoel. Dat gaat zover dat deze activisten worden gelabeld als de nummer 1 op de lijst van terroristische binnenlandse bedreigingen. Met speciale operaties als de eerder genoemde Operation Backfire (wat doet denken aan Cointelpro) en speciale wetten als de Animal Enterprise Terrorism Act heeft de FBI de 'aanval' geopend op deze activisten.

De dierenrechtenbeweging en de milieubeweging hebben, net als alle andere sociale bewegingen in de geschiedenis, legale en illegale elementen. Er zijn mensen die flyers uitdelen als protest en er zijn groepen als het Animal Liberation Front en het Earth Liberation Front die wetten breken en dingen vernielen of dieren bevrijden.

Geen van deze activisten hebben echter ooit een mens verwond of gedood. Het is zelfs een feit dat de enige moorddadige actie die ooit is ondernomen door de Amerikaanse dierenrechtenbeweging was gecoördineerd en uitgevoerd door *agents provocateurs* van het bedrijfsleven!

De buitenproportionele, hardhandige overheidsonderdrukking op de dierenrechten- en milieubeweging en het onzorgvuldig rondstrooien van de term 'ter-

rorisme' heeft gevaarlijke consequenties. Dat extreemrechtse milities ongestoord hun wapenarsenaal kunnen opbouwen en zoals vechteenheden a la Mussolini's zwarte hemden soldaatje kunnen spelen is er maar een van. Vrijheden worden ontnomen om dissidente en politieke kritiek te uiten op de overheid en het kapitalistisch industrieel complex op welke manier dan ook en men wordt keihard gestraft met buitensporige (gevangenis)straffen.

Hoe staat het nu

Een van de mensen die te maken hebben gekregen met deze buitensporige repressie is Will Potter. Na flyers tegen dierenrechtenschendingen te hebben uitgedeeld, kreeg hij bezoek van twee FBI-agenten die hem dreigden dat hij op de *terrorist-watchlist* zou worden geplaatst, tenzij hij voor de FBI ging spioneren. Deze dreiging negerend ging Potter als onderzoeksjournalist zich wel verdiepen in de repressie op activisten. Dat resulteerde in het boek *Green is the New Red* dat in 2011 verscheen. Dit boek verhaalt over periode na 9/11, hoe de repressie tegen dierenrechten- en milieuactivisten in allerlei antiterrorisme-wetten werden gegoten, maar hij laat ook zien dat de tendens al jaren gaande was en dat bijvoorbeeld de term eco-terrorist al van decennia eerder stamt. Alhoewel het boek al in 2011 verscheen is het nog steeds relevant vandaag de dag.

Naast dit boek is er ook een website, greenisthenewred.com, die de meest geupdate stand van de repressie weergeeft. De meeste activisten die de repressie van Operation Backfire hebben meegemaakt, zijn gelukkig weer vrij. Veel mensen die aan het begin van deze eeuw zijn opgepakt ook. Maar daarvoor in de plaats zijn nieuwe activisten gekomen, die ondanks de heftige repressie van de Amerikaanse overheid toch doorgaan met hun dierenrechtenactivisme of milieuactivisme. Deze mensen verdienen al onze support, op welke manier dan ook. Op deze sites is meer te vinden over de mensen en hun zaken: earthfirstjournal.org/eco-prisoner-list/ en prisonersolidarity.net/.

door Billie Rodger

Bron

Dit artikel is gebaseerd op de brochure Operation Backfire van het Anarchist Black Cross en passages van de website Green is the New Red.

Noten

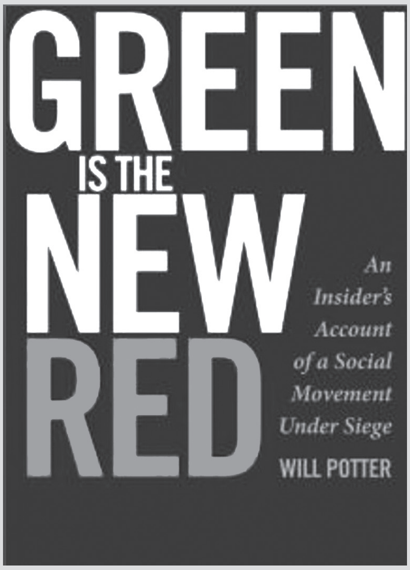
1 In 2000 heeft Jeffrey Luers deze actie samen met iemand anders ondernomen. Als bekend activist en vanwege zijn principes werd hij in eerste instantie veroordeeld tot bijna 23 jaar(!) gevangenisstraf. Na diverse beroepen werd uiteindelijk deze straf omgezet naar 9 ½ jaar en werd hij in 2009 vrijgelaten.

2 Martin Mason zit een gevangenisstraf uit van bijna 22 jaar voor acties waarbij nooit iemand is verwond en waar alleen materiële schade is aangericht. Voor meer info en mogelijkheid voor support zie de website: supportmariusmason.org.

Het boek: Green is the New Red

In een tijd dat iedereen bezig is met vergroening, zijn de meeste mensen niet bekend met het feit dat de FBI antiterrorismewetten en maatregelen gebruikt tegen milieuactivisten en dierenrechtenactivisten. Rechtbanken en rechtszaken worden misbruikt om de conventionele grenzen van wat onder 'terrorisme' valt op te rekken waardoor geweldloze activisten met disproportionele veroordelingen worden gestraft. Sommigen werden zelfs beschuldigd van 'terrorisme' vanwege enkel het krijten van slogans op de stoep.

Net zoals de Red Scare gaat de Green Scare over angst en intimidatie, waarbij het woord '*eco-terrorist*' wordt gebruikt om een politieke agenda door te drukken, angst te zaaien en protest te doen verstommen. De dierenrechten- en milieubewegingen bedreigen de winsten van bedrijven op een heel directe manier, door mensen te stimuleren veganist te worden, te stoppen met autorijden, door te consuminderen en eenvoudiger te leven. Hun boycots brengen schade toe en de bedrijven en politici die hen vertegenwoordigen weten dat. In veel opzichten kan de Green Scare, net als de Red Scare, worden gezien als een culturele oorlog, een oorlog over waarden en principes.

Will Potter schetst de politieke, juridische, illegale en *public relations*-strategieën die gebruikt worden om zelfs vormen van vreedzame burgerlijke ongehoorzaamheid te labelen als 'terrorisme'. Dit boek is een reisgids in de wereld van radicaal activisme, waarin de echte mensen achter de krantenkoppen worden geïntroduceerd en het vertelt het verhaal hoe gewone mensen worden tegengewerkt om op te komen voor waar ze in geloven.

Will Potter
Green is the New Red:
An Insider's Account of a Social Movement Under Siege

City Lights Publishers, San Francisco, 2011, 256 pagina's, €16,95
ISBN: 9780872865389

Extreem-rechtse 'dierenvrienden'?

Dierenrechten of ouderwets racisme?

'Ondanks de gruwelijke beelden, menen wij ze toch te moeten laten zien. Het is belangrijk dat onze mensen de waarheid weten over de Jood. Gevoelige mensen wordt aanbevolen om niet te kijken'. Vervolgens snijdt een joodse slager de hals van een koe door. Happend naar lucht en angstig om zich heen kijkend verliest het beest steeds meer leven. Op de achtergrond vertelt de commentator dat het Duitse volk van dieren houdt. 'Als iedere Duitser op de hoogte was geweest van deze barbaarse vorm van slachten, dan konden de Joden niet langer ongestraft blijven.'

Het hierboven geschetste is afkomstig uit de antisemitische film *Der ewige Jude*, een nazipropagandafilm uit 1940. En de commentator vervolgt zijn tekst: 'Deze beelden zijn het bewijs van de gruwelijke slachtmethode en ze ontwaren het karakter van een ras dat deze zinloze brutaliteit verbergt achter het masker van religie.' Vervolgens toont de film diverse slachtingen van schapen en koeien die op rituele wijze worden geslacht. Op 21 april 1933 beslist Hitler dat deze vorm van slachten in Duitsland niet meer is toegestaan. 'Zo heeft het nationaal-socialistische Duitsland de vloer aangeveegd met het Jodendom. De Joodse geest en het Joodse bloed zullen de Duitse natie niet meer bevuilen', aldus het commentaar in de film.

Slachten

'Wij staan hier uit liefde voor ons land en ons volk en uit respect voor de beschaving en cultuur die onze voorouders aan ons hebben overgedragen. Vandaag demonstreren we tegen het ritueel slachten van dieren. In ons land kan religie een inspiratie zijn voor het persoonlijke leven, maar onze wetten zijn gedefinieerd door het soevereine volk middels verkiezingen en niet door religieuze vaders. Wat er wel en niet mag staat gepubliceerd in het staatsblad en niet in de koran', aldus rechts extremist Rob Verrycken, die een menigte van driehonderd betogers toespreekt op een demonstratie van Voorpost tegen ritueel slachten. Tijdens de demonstratie worden leuzen geroepen zoals 'Koosjer, halal weg ermee' en 'Geen halal in onze stad'. Ook draagt de kopgroep van de betoging een spandoek met zich mee waarop de tekst 'Stop ritueel slachten' te lezen valt.

Dubbele agenda

Uit het bovenstaande zou je kunnen concluderen dat extreemrechtse actievoerders zich hard maken voor de rechten van het dier. Maar schijn bedriegt, want het is niet het enige waar de demonstranten mee schermen. 'Wij zijn het moe, grenzen toe', brult de menigte in koor. Andere mensen dragen een spandoek met zich mee met de tekst: 'Stop multiculturele waanzin'. Op het einde van de protestmars pakt een actievoerder de megafoon en geeft een korte toespraak. Hij pleit voor een verbod op rituele slachting en een embargo op

de import van koosjer en halal vlees. Het belangrijkste motto van de Voorpost-demonstratie benoemt de extreemrechtse ‘dierenvriend’ op het laatst. Demonstreren tegen ritueel slachten is leuk, maar bovenal ‘moet de verdere islamisering van Europa gestopt worden.’ Voorpost koppelt het dierenleed aan de instroom van islamitische immigranten. Hoe meer moslims Europa binnenkomen, hoe meer dieren onnodig gekweld gaan worden, is de redeneertrant.

Beschaving

Onder het kopje ‘Dierenbescherming een factor van beschaving’ wordt in het foute oorlogsblad *De Nationaal-Socialistische Vrouw* uitleg gegeven over de bescherming van dieren in de opvoeding. ‘In de vernieuwde cultuur, die zich thans over geheel Europa in een ongekend tempo aan het vormen is, eischt ook de dierenbescherming een plaats voor zich op. De houding in het algemeen tegenover het dier moet nog aanzienlijk veranderen voor wie gelooft in de nieuwe cultuur. Want er wordt nog onnoemlijk veel wreedheid gepleegd tegen het dier, waaraan wij menschen onverschillig en onnadenkend voorbij gaan. Eerst dan zal dit beschavend element [r]echtstreeks tot ons volk kunnen komen en het tot een zegen worden!’

Fatsoenlijk land

PVV-kamerlid en vegetariër Dion Graus, de dierenambassadeur van Geert Wilders, heeft al diverse moties ingediend om het rituele slachten verboden te krijgen. ‘In ons fatsoenlijke land worden per jaar miljoenen dieren ritueel gemarteld. Boeren en veetransporteurs moeten zich aan regels houden. Relatief gezien hebben de beesten her hier goed, alhoewel het vaak nog een onvoldoende is.’ Graus vervolgt zijn Tweede Kamer-toespraak: ‘En dan worden ze martelend ritueel aan een einde gebracht. Dat kan niet. Dat kunnen we niet toestaan. Geen enkele vrijheid van een geloof of ideologie mag leiden tot mishandeling van mensen of dieren.’ Sinds de oprichting van de PVV pleit de partij al voor een verbod op zowel onverdoofde als verdoofde rituele slachting van dieren. Als het aan de PVV ligt dan krijgen rituele martelaars gevangenisstraffen en een levenslang verbod opgelegd tot het houden van dieren. Met deze stellingname heeft de PVV, die het jodendom en Israël hoog in het vaandel heeft staan, geen vrienden gemaakt onder joodse donateurs uit de Verenigde Staten.

‘Wij zijn het moe, grenzen toe’, brult de menigte in koor

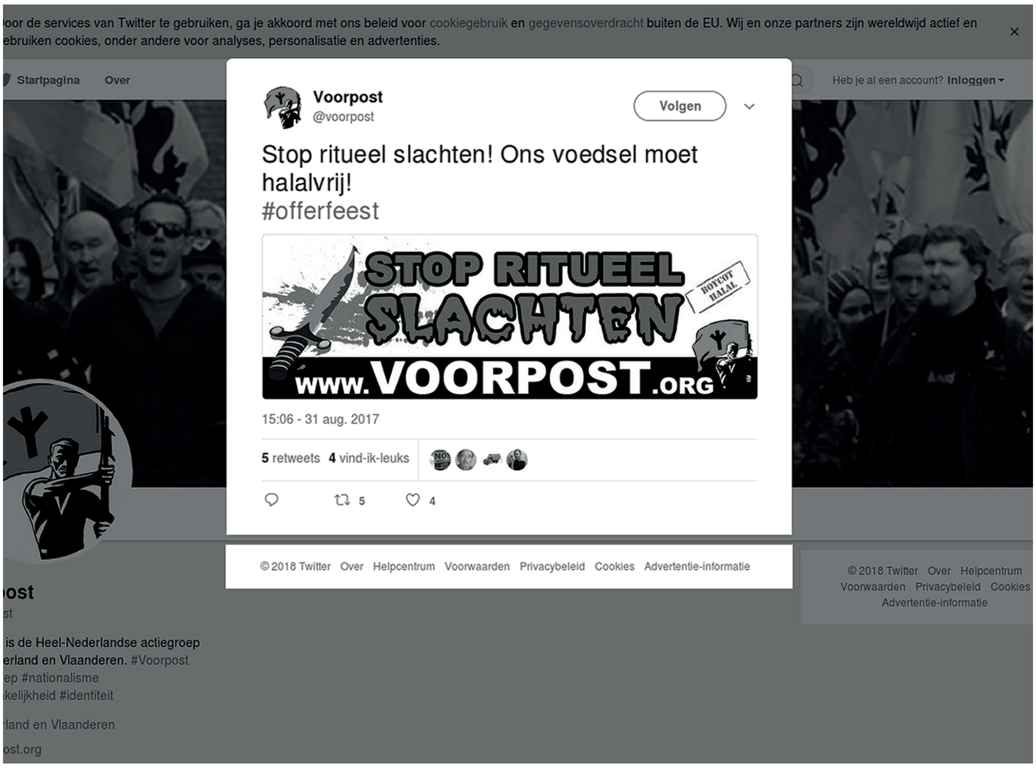
Nare smaak

Een dergelijke stelling valt ook in het verkiezingsprogramma van de Nederlandse Volks Unie (NVU) te lezen: ‘Er moeten minimumgevangenisstraffen komen voor dierenmishandelaars’ en als ze eenmaal veroordeeld zijn dan wordt hun het levenslang verboden om dieren te houden. Daarnaast eist de partij de stopzetting van ‘onnodige dierproeven’ en wil men een ‘diervriendelijkere landbouw en veehouderij’, aldus het partijprogramma. In de lijn der verwachting wil ook de NVU een onmiddellijk verbod op ritueel slachten en verordonneert de sluiting van joodse en islamitische slachthuizen. Het lijkt er op dat het de NVU te doen is om de rechten van het dier te waarborgen. In de praktijk blijkt de partij er toch andere maatstaven op na te houden. Zo nu en dan verschijnen in het partijblad *Wij Europa* verslagen van ‘vleesbraai’-activiteiten, gewoon ordinaire barbecues waar neonazi’s hun buiken vullen met gebraden vlees. Uiteraard wel halal- en koosjervrij geslacht vlees.

‘Windowdressing’

In 1933 vaardigde Adolf Hitler een verbod uit op de rituele slacht en tevens werden experimenten op dieren bij wet verboden. Dit alles paste perfect in de antisemitische context van nazi-Duitsland, waar het joden onmogelijk werd gemaakt om bepaalde beroepen uit te oefenen. Het is 2017. In het partijblad van de NVU verschijnen steeds meer kreten zoals het ‘koosjerkartel’, doelend op een gesloten blok van joden dat ondoordringbaar is voor de buitenwereld. In het kort komt het neer op een antisemitische samenzweringstheorie. Met deze wetenschap in het achterhoofd komen de ‘diervriendelijke’ programmapunten van de NVU wel in een ander daglicht te staan. Ook de context van de Voorpost-demonstratie geeft uiteindelijk een heel ander beeld dan de veronderstelde zorg om de dieren. Het thema ritueel slachten wordt vooral gebruikt om mensen te mobiliseren tegen de islamisering van Europa. Het zijn wij tegen zij, zoals de PVV redeneert. Wij, als fatsoenlijke westerlingen, tegen de onfatsoenlijke barbaren, de islamieten. Wie alles op een rij zet kan niet anders concluderen dan dat de extreemrechtse ‘dierenvrienden’ het dierenleed slechts aangrijpen als *windowdressing* voor anti-joodse en islamitische doeleinden.

door John Postma

Politieke dieren

De boeken van Eva Meijer

Er zijn niet veel literaire schrijvers die veganisme en het opkomen voor niet-menselijke dieren als belangrijke thema's in hun boeken naar voren halen, Eva Meijer doet dit duidelijk wel. Voor mij op zich al een reden om haar boeken te willen lezen, en dat ze dan ook nog mooi en toegankelijk geschreven zijn maakt dat ik veel van haar werk met plezier las.

Behalve schrijver en singer-songwriter is Eva Meijer ook nog beeldend kunstenaar, en, het belangrijkst voor dit artikel, filosoof. Onlangs promoveerde ze cum laude op het proefschrift 'Political Animal Voices'.

Haar eerste roman, *Het schuwste dier*, vond ik erg mooi geschreven, deze gaat vooral over een familiedrama, maar zoals in al Eva's werk spelen dieren een grote en sympathieke rol. *Dagpauwoog*, haar tweede roman, gaat over een vrouw die een dierenactivist leert kennen en gaandeweg gaat meedoen aan steeds hardere acties tegen slagerijen. Nadat er een gewonde valt neemt haar twijfel toe of ze hier wel goed aan doet. Interessant thema voor dierenactivisten en andere radicale wereldverbeteraars. De derde roman die ik van haar las heet *Het vogelhuis* en gaat over Len Howard (1894-1973), die vogels observeerde in en om een huisje op het Engelse platteland, en die daarover publiceerde. Een mooi sfeervol boek over een enigszins wereldvreemde vrouw – althans waar het de mensenwereld betreft. Twee wereldoorlogen trekken voorbij, ze maakt er nog wel iets van mee, maar is toch vooral gefocust op haar vrienden en vriendinnen: de koolmezen en andere vogels die uit haar hand eten, die door haar huis mogen fladderen en die allemaal een naam hebben en beschreven worden als unieke en herkenbare karakters.

Niet-menselijke dieren kunnen veel meer dan we dachten

Recent kwamen er twee non-fictieboeken van haar uit, ze vormen samen de populair-wetenschappelijke inhoud van Meijers proefschrift. Het ene boek heet *Dierentalen* en gaat over talen van niet-menselijke dieren en over de vraag wat taal eigenlijk is. Heel interessant, maar het gaat mij nu om het andere boek, dat wil ik hier bespreken, niet zozeer als recensie (sowieso raad ik geïnteresseerden aan het boek te lezen!), maar ik wil er graag een aantal stellingnames uithalen over de verhouding tussen mensen en niet-menselijke dieren, en daar mijn reactie op geven. Het boek heet *De soldaat was een dolfijn*.

Takoma

Aristoteles ging ervan uit dat alleen de mens een politiek dier is, omdat alleen de mens onderscheid kan maken tussen goed en kwaad. Eva Meijer geeft in dit boek echter tal van voorbeelden van dieren die duidelijke keuzes maken, om mensen van wie ze last hebben aan te vallen (orka's in gevangenschap), om mensen in nood te helpen (dolfijnen), om te vluchten uit gevangenschap of te weigeren zich te laten gebruiken. Zoals de dolfijn Takoma, die na een training werd ingezet als 'soldaat' in Irak. Dat Eva het woord soldaat hier zonder aanhalingstekens gebruikt valt me meteen op als iets dat waarschijnlijk duidt op een verschil tussen haar en mij in hoe we tegen niet-menselijke dieren aankijken. Ik zou een dier dat door mensen ergens voor misbruikt wordt nooit een soldaat noemen, zoals ik een paard dat een kar trekt geen arbeider zou noemen, hoe ongelijk de situatie tussen een menselijke arbeider en een werkgever ook is, er is in dat geval toch eerder sprake van een weliswaar niet geheel vrijwillige maar wel bewuste taakverdeling. 'Slaaf' zou al een betere term zijn voor de dieren die door mensen worden gebruikt. Zo ook over de term die Eva gebruikt over het ontsnappen van de dolfijn, hij 'deserteert'. Dit zijn termen die naar mijn idee in de dolfijnenwereld helemaal niet opgaan. Het punt is dat Eva denk ik vindt dat een dolfijn die door mensen gebruikt wordt, ook al is dat tegen zijn/haar zin, in de mensenwereld terecht komt, en dat je die dan serieus neemt door het gedrag in mensentermen te beschrijven. Ik kan me voorstellen dat de dolfijn gewoon geen zin meer had in het 'spelletje'. Misschien kwam hij/zij een soortgenoot tegen, in elk geval het dier trapte er gelukkig niet in, in de valkuil van de domesticatie, waar helaas zo onnoemelijk veel dieren wel in terecht kwamen.

Eva Meijer vindt het 'aannemelijk dat Takoma vertrok uit verzet tegen het feit dat hij

voor mensen moest werken, en misschien zelfs het soort werk dat hij moest verrichten'. Eva's punt is dat we deze keuze in het geval van mensen als een politieke daad zouden zien. 'Omdat Takoma een dolfijn is, is dat minder vanzelfsprekend.' Hier mis ik eerlijk gezegd het punt. Ik bedoel, het label 'politieke daad' lijkt me helemaal niet nodig om zo'n ontsnapping of weigering zich te laten misbruiken serieus te nemen. In de Middeleeuwen kregen dieren soms straf, net als mensen. Ik weet niet of Eva daar ook voor zou zijn, ik vermoed dat ze vooral de andere kant op redeneert: dat het gedrag van dieren net zo serieus genomen moet worden en dat dieren dezelfde rechten moeten hebben, voor zover die rechten voor hen relevant zijn.

> *'Gorilla's kunnen in gebarentaal vertellen over hun verleden'*

Natuurlijk kun je het gedrag van dieren (met name groepsdieren) door een politieke bril bekijken. Het verbaast me hierbij wel dat Eva voor zover ik weet geen enkele keer Frans de Waal aanhaalt. Tientallen jaren geleden publiceerde hij al over het gedrag van chimpansees in zijn boek *Chimpansee-politiek*. Daar, en in zijn andere boeken, kan ik wel meegaan met de term 'politiek' omdat het in dat boek gaat over macht en relaties (het gemanipuleer, gedomineer en gekruip, het geruzie en het verzoeningsgedrag) tussen de chimps onderling.

Het lijkt me dat je pas van politiek kunt spreken binnen een groep (een bepaalde diersoort of ook: cultuur) waar dieren (of mensen) elkaars taal/uitingen verstaan, én waarvan de individuen er uit vrije wil aan deelnemen.

Eva Meijer zegt: 'Niet-menselijke dieren kunnen veel meer dan we dachten.' Daar twijfel ik niet aan. Het gaat mij erom dat het maar heel zelden voor zal komen dat een niet-menselijk dier vrijwillig deelneemt aan de (een) menselijke samenleving. Voor alle niet-gedomesticeerde dieren geldt dat ze bij misbruik, net als Takoma de dolfijn, hard wegvluchten, ook als ze niet voor oorlogsdoeleinden gebruikt zouden worden, maar voor één of ander voor mensen zeer nobel doel. Zoals die blindengeleidehond die ik gisteren in de bus zag. Hij/zij was duidelijk niet heel goed afgericht, want had belangstelling voor alles behalve voor het bazinnetje. Hij/zij was dus nog te veel gewoon zichzelf. Van mensen die zo'n dier als jonge hond tijdelijk in huis hadden (voordat de africhting serieus begon) hoorde ik dat het (speelse) beest voor niets of niemand belangstelling mocht hebben, behalve voor 'het baasje'. Zo'n hond wordt dus niet alleen zijn/haar vrijheid maar ook zijn/haar jeugd afgenomen.

Wij en zij

'Recent werk in de politieke filosofie stelt voor om niet-menselijke dieren als politieke wezens te zien,' schrijft Meijer. Dieren geven volgens haar wel degelijk aan wat ze willen, bijvoorbeeld door zich te verzetten, en mensen zouden deze wensen en meningen moeten laten meetellen. Daar ben ik het mee eens en ik ben ervoor dat mensen de intrinsieke waarde van alle dieren erkennen en de belangen van alle dieren steeds moeten laten meewegen in hun beslissingen. Maar Eva bedoelt met dieren als politieke wezens iets concreters. Ze merkt op dat niet-menselijke dieren worden uitgesloten doordat ze geen toegang hebben tot politieke instituties, en dat mensen moeten zoeken naar andere vormen van besluitvorming en overleg waarbij die dieren op een directere manier betrokken zijn. Mij is daarbij niet duidelijk om welke dieren het haar gaat en hoe de politieke inbreng van die dieren eruit zou moeten zien. Ze lijkt geen afbakening te willen maken tussen diersoorten waarvoor deze betrokkenheid wel en diersoorten waarvoor die niet zou gelden. Het dierenrijk is gigantisch. Denk aan alle diepzeedieren, de vogels, de wormen, de insecten, de springstaartjes, en dan nog kleiner, tot aan eencelligen toe. In elk geval bedoelt ze niet dat dieren die meer op mensen lijken meer of eerder rechten zouden moeten krijgen.

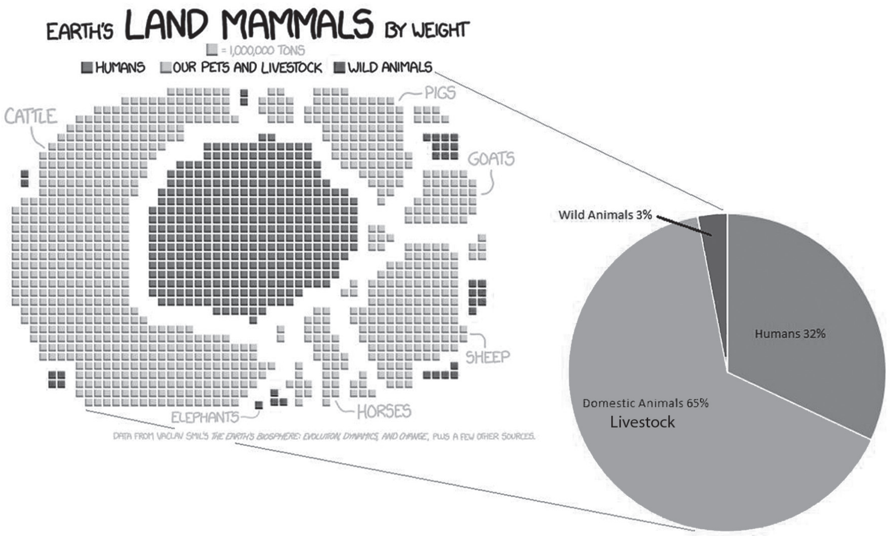
'Betogen dat mensapen net zoveel recht hebben op rechten omdat ze op mensen lijken, houdt (...) de verschillende categorieën in stand die de uitsluiting veroorzaakt hebben.' Als de groep mensachtigen uitgebreid zou worden met mensapen zou er alsnog sprake zou zijn van een 'wij-zij-verschil', en dat wil ze juist voorkomen. Ze wil dat mensen in gesprek gaan met dieren en luisteren naar wat zij willen. Ik vind dat een sympathiek streven, maar tegelijk denk ik het maken van onderscheid niet per definitie hoeft te betekenen dat er sprake is van uitsluiting. Juist het erkennen van verschillen kan zorgen dat er beslissingen worden genomen die meer in het belang zijn van (de verschillende soorten) andere dieren.

Ze noemt ergens het voorbeeld van ganzen die gras willen eten in de buurt van Schiphol. Zelf vind ik het vaak leuk zulke dingen (tegen beter weten) te zien als een actie van dieren, tegen in dit geval vliegtuigen, een politieke daad dus. Met als oplossing het verkleinen of doen verdwijnen van vliegvelden. Maar dan kom ik deze zin tegen: 'Het onaantrekkelijk maken van grasland en het structureel verjagen van ganzen met robotvogels is effectiever dan doden.' Een proefschrift is natuurlijk wat anders dan een manifest voor een betere wereld, maar toch is het even schrikken. Hoewel ze vele voorbeelden noemt van wormen en slakken en andere dieren waarmee het wat moeilijker is wederzijds contact op te bouwen, denk ik dat het bij de dieren die Meijer als politiek dier wil opnemen in de maatschappij uiteindelijk vooral gaat om gedomesticeerde dieren. Verderop in het boek zegt ze namelijk: 'Wilde dieren hebben de aanwezigheid van mensen niet nodig om een waardevol leven te leiden en vermijden juist het contact met mensen.' Juist! Dus laten we die dieren lekker hun eigen leven laten leiden, en laten we ook de nu gedomesticeerde dieren daar voor zover mogelijk de kans toe geven. Dat laatste, daar lijkt de schrijfster niet voor, en daaruit blijkt dat ze wel degelijk een wij-zij-scheiding maakt: die tussen wilde en gedomesticeerde dieren. Met deze laatste wil ze graag contact hebben en op een plezierige manier samenleven.

Hoezo inspraak? Vrijheid!

Eva Meijer noemt veel voorbeelden waaruit blijkt wat dieren allemaal kunnen. Vaak leuke voorbeelden, waarover ik graag meer zou lezen. 'Gorilla's kunnen in gebarentaal vertellen over hun verleden, de talen van o.a. prairiehonden en pijlinktvissen hebben een grammatica, mieren, eksters en varkens herkennen zichzelf in de spiegel, ratten helpen vreemden, vissen gebruiken gereedschap, honden ruiken hoe laat het is, bavianen bespreken de toekomst, (...) raven en olifanten hebben uitgebreide rouwrituelen.'

Het blijft leuk om dat soort beschrijvingen over dieren te lezen. Toch vraag ik me af of dit alles eigenlijk wel ter zake doet voor het thema waar het mij, en het lijkt me ook Eva Meijer, uiteindelijk om gaat: het dichterbij brengen van een wereld zonder dierenuitbuiting. Misschien is dit niet per se waar dit boek van haar over gaat. Het gaat bijvoorbeeld ook niet expliciet over veganisme. Dat kan een strategische zet zijn, of de keuze voor deze invalshoek kan voortkomen uit puur wetenschappelijke interesse voor een filosofische kwestie, maar het kan ook dat het Eva werkelijk gaat om het pleidooi voor een maatschappij waarin niet-menselijke dieren inspraak hebben

in politieke besluitvorming en volwaardig mee kunnen participeren. In dat laatste geval is zoiets als intelligentie (misschien) een belangrijk argument.

Maar wat dan als ze niet ‘intelligent’ zijn, of niet op een voor mensen herkenbare manier? Voor mij gaat het om iets anders. Zoals lang geleden de filosoof Bentham al zei: de enige vraag die ertoe doet is ‘kunnen zij lijden?’ Ik streef naar een wereld waarin mensen elkaar en andere dieren niet langer leed aandoen, geen lichamelijke pijn maar ook niet het leed van gevangenschap, beperking of afhankelijkheid. Daarom streef ik naar een wereld waarin niet alleen mensen maar ook niet-menselijke dieren vrij zijn, zodat ze hun eigen leven vorm kunnen geven op hun eigen manier, met, zo gewild, hun eigen soortgenoten om zich heen, en natuurlijk geen hekken, geen hokken, en wel grote natuurgebieden zonder jagers et cetera, et cetera.

Mijn motto is en blijft: ‘Alle dieren vrij!’

Huisdieren

Doordat Eva Meijer niet per se denkt in termen van vrijheid zitten er in haar opsommingen soms in mijn ogen vreemde, onlogische elementen. ‘Orang-oetans werken samen om uit dierentuinen te ontsnappen’ (leuk), ‘bijen overleggen over waar te wonen en wie aan te vallen’, ‘politiehonden hebben in sommige Engelse steden recht op een pensioen na hun werkzame leven.’ Welke van deze drie voorbeelden hoort niet in het rijtje thuis? Hoe interessant haar werk ook is, hoe groot haar inzet, hoe origineel haar invalshoeken, Eva lijkt zich niet druk te maken over het verschijnsel huisdier, dat de relatie huisdier-mens per definitie een machtsrelatie is, vergelijkbaar met die van slaven of animeermeisjes/-personen. De politie maakt gebruik (= misbruik) van honden en ook van paarden. Mensen kiezen op uiterlijk en gedragskenmerken hun ‘gezelschapsdieren’ uit. Na generaties uitbuiting en dressering, door allerlei fokschema’s waarin op een bepaalde aanleg (en/of bepaalde uiterlijke kenmerken) geselecteerd wordt ontstaat een uiterlijk of een karakter dat past bij de taken die de mens voor het dier bedacht heeft, een dier dat meestal opgroeit zonder soortgenootjes en voor het voortbestaan geheel afhankelijk is van mensen. Natuurlijk zijn ze dan blij als je, na ze uren alleen gelaten te hebben, weer thuiskomt.

Meijer bekritiseert de dierenrechtenfilosofie: die richt zich vooral op het beëindigen van uitbuiting en het gebruik van niet-menselijke dieren, en niet zozeer op hoe de relaties met die dieren er dan wél uit zouden moeten zien. Zij pleit ervoor om dieren serieus te nemen als individuen met hun eigen belangen en te kijken wat zij nu eigenlijk willen, in plaats van vooraf betogen dat contact onwenselijk is. ‘Anders zouden we daarmee opnieuw voor hen de regels bepalen.’

In een voetnoot noemt ze hierbij de abolitionist Gary Francione, een Amerikaanse filosoof (die ik overigens zelden zonder zijn honden op de foto zie) die ervoor pleit alle relaties met dieren af te schaffen omdat die berusten op een onevenwichtige machtsrelatie. Eva: ‘Voor huisdieren betekent dit niet alleen dat ze niet meer als huisdier gehouden kunnen worden, maar vaak ook dat ze helemaal niet meer kunnen bestaan. We moeten daarom volgens deze denkers goed zorgen voor de dieren die bestaan, maar zorgen dat ze zich niet meer voortplanten. Dat betekent dus dat mensen weer bepalen of die dieren wel of niet leven.’

> *‘Orang-oetans werken samen om uit dierentuinen te ontsnappen’*

Let wel, de ‘dieren die wel of niet leven’ zijn de door mensen gedomesticeerde en ten bate van menselijk gemak, genoegen en genot eeuwenlang gefokte diersoorten. Het gaat hier uitdrukkelijk niet om de al levende individuen, daarover zijn we (voor zover ik weet alle dierenrechtenactivisten en veganisten) het eens, die gunnen we van harte een zo goed mogelijk leven. Het gaat om de nakomelingen van die dieren. Het lijkt alsof Eva Meijer zegt: koeien, varkens, kippen, honden, die zijn er nu eenmaal, en het zou verkeerd zijn ze als soort te laten uitsterven. Een absurd idee. Geldt dat dan ook voor plofkippen en dikbilkoeien, honden met allerlei gebreken doordat mensen op één bepaalde eigenschap geselecteerd hebben, katten zonder vacht zodat mensen met een kattenallergie er ook van kunnen genieten?

Wanverhouding

Er bestaan talloze dieren die in vrijheid nooit ontstaan zouden zijn, en dat in aantallen die in geen verhouding staan tot de aantallen van hun wilde familieleden. Het is algemeen bekend dat het aantal huiskatten ten opzichte van wilde vogels in tuinen veel en veel groter is dan het aantal vergelijkbare roofdieren waarmee vogels in de niet (of minder) door mensen gedomineerde natuur te maken hebben. Ik vraag me af wat Eva voor ogen heeft met bijvoorbeeld koeien en varkens als die niet meer zouden worden opgegeten en wél in veilige, prettige omstandigheden zouden leven, onbelemmerd in hun voortplanting… Steriliseren is zeker een ingreep, maar ik vraag me af of de filosofe wel ziet hoe de situatie met huisdieren en de vee-industrie uit de hand gelopen is. Ik kwam laatst een plaatje tegen waar de gewichtsverhoudingen van mensen en zoogdieren schematisch staan afgebeeld in een cirkel. Een piepklein partje, dat zijn de wilde, vrij levende zoogdieren, een heel wat groter stuk, meer dan een kwart, is de mensheid. De rest, zo’n tweederde deel, bestaat uit de biomassa van door de mens gehouden dieren. Dieren waarvan de meeste nu na korte tijd worden opgegeten, en die zich nu niet onbelemmerd kunnen voortplanten.

In plaats van steriliseren zou je ook kunnen zeggen: we laten ze allemaal vrij en zien wel wat er gebeurt. Wat er dan gebeurt zal zeker de terugkeer bevorderen van grote hoe-

veelheden gieren. Uiteindelijk is vrijheid voor alle dieren het beste, maar de meeste nu onvrije dieren zijn daar in het geheel niet op voorbereid. Dus zullen ze het niet redden, en voor zover ze het wel redden, wat betekent het loslopen van zoveel extra dieren voor de wilde dieren die in dezelfde (schaarse) natuur moeten zien te overleven? Veel leed dus, ook in dit geval. Heel wat meer leed, lijkt mij, dan de eenmalige ingreep van sterilisatie. Bepaalde dieren zou je natuurlijk wel langzamerhand kunnen laten wennen aan de vrijheid. Er zijn nu al dieren, zoals bij de Oostvaardersplassen, die veel vrijheid genieten, maar je ziet daar ook al de problemen: in strenge winters klinkt de roep om bijvoederen. Er is geen natuurlijk evenwicht.

Het is mooi om een dier van de ondergang te redden, maar het is wel heel selectief

In zekere zin horen gedomesticeerde dieren niet langer bij de natuur. Dan kun je twee kanten uit. Kunnen ze alsnog leren in de natuur te overleven? Dan kunnen we de hekken en hokken openzetten, en kunnen de dieren in vrijheid leven en zich voortplanten als ze dat willen. Kunnen ze dat niet? Dan is het beter dat ze zich ook niet voortplanten, zodat aan deze onwenselijke machtsrelatie tussen mens en dier over enige tijd een einde kan komen.

Dit is niet hoe Eva Meijer er tegenover staat. Zij wil dat koeien, paarden, kippen, honden en noem alle gedomesticeerde dieren maar op in de menselijke samenleving worden opgenomen als medeburgers, naar wier stem bij beslissingen goed geluisterd wordt. Ze wil dat de communicatie tussen mensen en andere dieren verbetert, ook die tussen mensen en wormen. Ik weet niet hoe wederzijds die wens is, en hoe je daarachter zou moeten komen. Het klinkt allemaal heel sympathiek, maar ik weet niet eens of ze het diergebruik echt wil afschaffen, het wordt me niet duidelijk uit haar essay, waarin ze het afstemmen van de melkmachine door een boer bij zijn koe een voorbeeld noemt van een dialoog waarin boer en koe van elkaar leren. Dat kan best zijn, maar het blijft uitbuiting, die hele melkmachine zou niet moeten bestaan, want koemelk is voor kalfjes. Als de belangen van koeien en andere dieren uit de vee-industrie serieus genomen zouden worden zou de hele vee-industrie meteen afgebouwd moeten worden, maar in dit betoog van de schrijfster kom ik dat soort uitspraken niet tegen.

Dieren redden

Wat betreft het enthousiasme over huisdieren is Eva Meijer lang niet de enige. Veel veganisten houden zich ermee bezig. Ze halen een dier uit een asiel omdat dat dier anders 'een rotleven heeft of zelfs afgemaakt wordt', ze kiezen daarbij vaak bewust voor de 'moeilijkere gevallen', de dieren die (oud, zogenaamd lelijk of lastig) door niemand anders gekozen worden. Elk dierenleven is er één, maar er zit ook een dilemma aan vast, namelijk dat je hiermee het hebben van huisdieren tot iets nobels maakt in plaats van iets dat op zichzelf verwerpelijk is. Als veganist bepaal je dan ook nog eens bij bijvoorbeeld honden en katten dat ze niet het eten krijgen dat ze in volle vrijheid wél zouden eten. Maar net als Gary Francione zien deze veganisten het hebben van een huisdier (hoe leuk ze het vaak ook vinden) als een tijdelijke oplossing van een door mensen veroorzaakt probleem. (Het is mooi om een dier van de ondergang te redden, maar het is wel heel selectief, het gaat niet helemaal toevallig vrijwel altijd om dieren die ook door de 'gewone' huisdierbezitters lief en aaibaar gevonden worden, terwijl er elke dag talloze andere dieren in slachthuizen sterven, minder aaibaar en aantrekkelijk voor in de huiskamer).

Anders dan deze dierenredders ziet Meijer het verschijnsel huisdier volgens mij als iets waarmee niet echt iets mis is. Maar als honden, poezen en andere gedomesticeerde dieren bij mensen in hun mensenhuizen blijven wonen, wordt daarmee in stand gehouden dat die dieren (ook al krijgen ze meer inspraak) van mensen afhankelijk zijn voor hun eten, het kunnen doen van hun behoeften, wanneer ze naar buiten kunnen, of ze contact kunnen hebben met soortgenoten (en zich voort kunnen planten!) enzovoort.

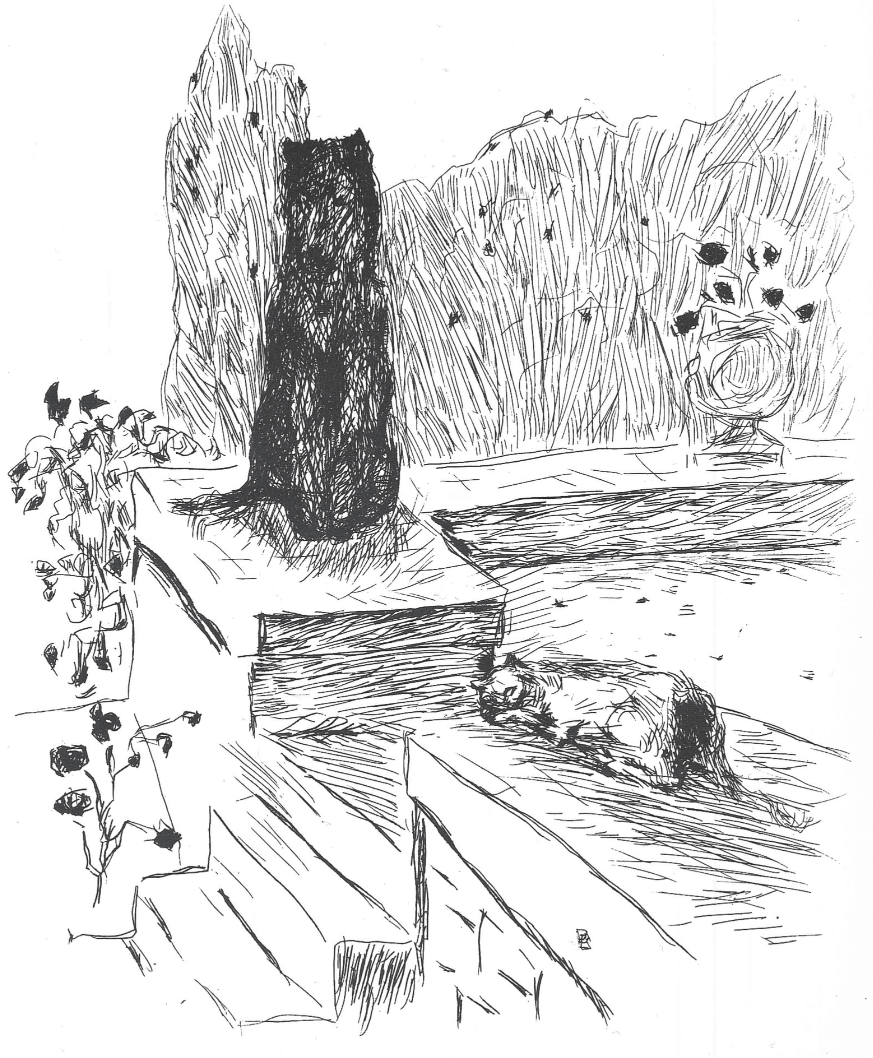
En wat als de honden samen met de katten als politieke dieren een actie zouden opzetten voor vlees, meer vlees (koeien, kippen, varkens) op het menu? Nee, dat zullen ze niet doen, maar van goed en kwaad heb je soorten en maten en ik schat in dat de politieke beslissingen van de vleeseters onder de dieren niet bepaald veganistisch zullen zijn.

Het grote probleem is dat de mensheid (mét al haar gevangen en tam gemaakte dieren) ultradominant aanwezig is op deze aarde. Als we zorgen dat er genoeg ruimte is voor wilde natuur dan redden de niet-menselijke dieren zich zelf wel. Vanuit die vrijheid komt er dan misschien af en toe eens eentje schoorvoetend dichterbij. En wil je vaker wilde dieren zien, kijk dan ook eens naar al die kleine beestjes vlak bij huis, in je tuin of in de stroken gras langs de straat. Het wemelt ervan, en ze hebben ons niet nodig.

door Rymke Wiersma

Meer info

Eva Meijer, *De soldaat was een dolfijn. Over politieke dieren* (Cossee, Amsterdam 2017).
Frans de Waal, *Chimpanseepolitiek. Macht en seks onder mensapen* (1982, nieuwe uitgave 2016).
Gary Francione, Anna Charlton, *Eten met geweten. Over de moraliteit van het eten van dieren* (te bestellen via www.veganspul.nl).

Kat en hond (Pierre Bonnard, 1924)

Dingo
Octave Mirbeau en de dieren

Octave Mirbeau (1848-1917) was niet alleen een belangrijk anarchistisch schrijver en activist, hij zette zich ook in voor het milieu, de natuur en de dieren. In zijn werk spelen dieren veelal een belangrijke rol. Hij verzette zich tegen de jacht waardoor dieren volgens hem louter voor het plezier vermoord worden. Hij vindt dat de mensen in het algemeen tegen dieren zijn. Mirbeau brengt dit als volgt onder woorden in een pamflet: 'Als men met dieren leeft, ze dagelijks observeert, zich rekenschap ervan geeft dat zij een wil hebben, individualistisch zijn in hun overwegingen, hun passies en hun fantasieën, dan moeten wij toch verbijsterd zijn over onze wreedheid tegen hen (...) door hen te martelen, door hen massaal te vernietigen, zoals wij allen doen, voor ons voedsel, voor onze sieraden en onze chique kleding, voor ons genoegen en voor ons zo dubieuze wetenschappen (...) beseffen wij ons eigenlijk wel wat wij in hen vernietigen aan leven dat complementair is aan het onze, soms zelfs superieur aan het onze en in ieder geval evenzeer te respecteren als het onze. Geen enkel ogenblik denken wij er aan dat wij de intelligentie, het gevoel, de vrijheid doden door hen te doden.'*

Mirbeau had altijd honden en katten om zich heen met wie hij intensief contact had en wiens gedragingen hij bestudeerde. Aan het eind van zijn leven besloot hij als laatste werk een roman te schrijven over een hond. In deze roman portretteerde hij een hond waaraan hij zichzelf spiegelde.

De hond is in dit verhaal een metafoor van Octave Mirbeau die zich afkeerde van een maatschappij waarin corruptie, uitbuiting, onderdrukking, leugenachtigheid en seksisme de basis vormt. Aanvankelijk werd deze roman met de titel Dingo uitgegeven als feuilleton door de krant Le Journal, en in 1913 kwam hij uit in boekvorm. Door ziekte kon Mirbeau het boek niet voltooien. Hiervoor had hij de hulp nodig van een bevriend schrijver, Leon Werth.

Dingo is een hybride roman, een kruising tussen fabel (de dieren zijn sprekende wezens) en de auteur als verteller. De bekende Franse schilder en graveur Pierre Bonnard had toegezegd de uitgave van gravures te voorzien; dat gebeurde in 1924 bij de nieuwe uitgave van de roman. Alle gravures zijn te zien in een boek over het werk van Bonnard in de bibliotheek van het Stedelijk Museum in Amsterdam. Bij dit artikel zijn enkele gravures opgenomen.

Dingo

Van 1904 tot 1908 besluit Octave Mirbeau om gezondheidsredenen te gaan wonen in een klein dorpje (Cormeilles-en-Vezin) in het noorden van Frankrijk. Het dorp wordt bewoond door enkele rijke burgers, eenvoudige boeren en een paar arme families. Het gezag wordt uitgeoefend door enige notabelen: de burgemeester die met ijzeren hand een rechtse politiek voert, de notaris voor wie winstbejag primair is, de priester die berusting en onderworpenheid predikt. Het zijn de drie componenten die de boeren in hun greep hielden. Octave Mirbeau ziet in deze samenleving een maatschappij waartegen hij zich in zijn werk heeft verzet. Hij besluit een maatschappelijke satire te schrijven met een fictieve hond Dingo, als hoofdpersonage, die de schijnheiligheid van de machthebbers zou ontmaskeren. Mirbeau is daarin de verteller.

De verteller krijgt in zijn roman een hond als geschenk van een voor hem vage kennis. De hond is hem per post gezonden en blijkt van een voor hem onbekend ras te zijn. Een dag na de aankomst van de hond, krijgt hij een brief waarin zijn kennis hem uitlegt dat de hond – een pup – een Australische hond is, een kruising tussen een hond en een wolf: een dingo. Het blijkt een speelse, vrolijke hond te zijn en hij raakt op hem gesteld. Tot zijn verbazing kan Dingo bijzonder goed opschieten met zijn poes Michi. Zij spelen met elkaar, liggen samen in dezelfde mand en als Dingo het kopje van de poes voor de grap in zijn bek neemt, heeft de poes daar veel plezier in. De hond verstaat niet alleen Frans, maar alle talen.

Als Dingo groot genoeg is, neemt de verteller hem mee op bezoek bij de burgemeester. Tijdens het daaropvolgende gesprek bena-

drukt de burgemeester dat hij alleen een regering accepteert die gebaseerd is op privé-eigendom, het leger, de doodstraf, het huwelijk en de kerk. Al snel gaan de haren van Dingo overeind staan als hij dat hoort, en hij gromt kwaadaardig tegen de burgemeester. De verteller moet de hond tegenhouden om te voorkomen dat Dingo hem aanvalt als de burgemeester verklaart dat zijn voornaamste vijand in het dorp de onderwijzer is, die hij een anarchist noemt en eigenlijk al twee jaar wil overplaatsen. De reden daarvoor is dat de onderwijzer wil dat de kinderen de schooltijd afmaken en niet voor allerlei werkzaamheden thuis worden gehouden. Als Dingo naar huis loopt, weet hij dat de burgemeester Dingo als een nieuwe vijand ziet.

Dingo ging over tot directe actie en beet de zadelmaker in zijn kont

Dezelfde vijandige houding toont Dingo tegen de priester, de notaris en de militair. Tegen de priester gromt hij, maar tegen de notaris en de militair is hij nog dreigender. Voor Dingo is het helder dat elke notaris de boel oplicht en hij krijgt gelijk: de notaris neemt de benen met al het geld. Tegen de militair is hij agressiever, omdat Dingo pacifist is.

Thuisgekomen trekt de verteller zich in zijn kamer terug en Dingo zwerft rond in de tuin. Als de bel gaat, ziet Dingo een arme zwerver in de tuin. Direct rent hij de zwerver tegemoet, laat hem binnen, wijst hem de weg naar de keuken waar de zwerver lekker gaat eten. Dan laat hij hem weer naar buiten gaan en maakt speelse en vrolijke bewegingen om aan te geven dat hij, de zwerver, altijd welkom is. Dingo heeft een voorliefde voor bedelaars, zwervers, verschoppelingen, arme mensen en een haat tegen elke gezagsdrager. Tijdens een andere wandeling komt Dingo enkele herdershonden tegen. Dingo haat elke vorm van bevel, africhten en dressuur. Er ontstaat een discussie tussen hem en de herdershonden. Dingo verwijt hen onderworpenheid en begrijpt niet waarom hij geen kip of schaap mag pakken om op te eten terwijl dit een natuurlijk gegeven is en zij slaafs bevelen opvolgen om dit niet te doen. Waarom zij wel en wij honden niet? De discussie stokt en zij gaan allen hun weg.

Dingo en Michi de poes gaan nog steeds intiem met elkaar om. Op een bepaald moment besluit Dingo dat Michi ook iets van de hond moet leren. Hij neemt haar mee naar het bos waar Dingo heen en weer rent. Michi echter klimt in een boom in de hoop een merel te verschalken. Als zij uiteindelijk een merel te pakken heeft, speelt zij ermee tot grote verbazing van Dingo die haar toeroept dat zij de merel moet opeten. Uiteindelijk weet de merel toch te ontsnappen. Als Michi naar beneden komt, beknort Dingo haar dat zij veel te lang gewacht heeft. Michi antwoordt dat hij zich er niet mee moet bemoeien, dat het haar zaak is. Dingo en Michi besluiten dat zij van elkaar blijven houden, blijven spelen en slapen in de gemeenschappelijke mand, maar dat voor de rest ieder zijn/haar eigen gang moet gaan.

Dingo heeft een speciaal contact met een arm gezin van een dagloner. Het gezin woont in een krot in grote armoede. Het bestaat uit een vader die veel drinkt, een moeder en acht kinderen. De hond gaat er vaak naar toe om met de kinderen te spelen. Op een bepaald moment trekt hij zich de armoede van het gezin zo aan dat hij de twee jongsten van het stel meeneemt naar zijn eigen huis om hen eten te geven. Als de moeder haar kinderen komt ophalen, is zij ontroerd en spreekt over hem als een 'wonderlijke, liefdevolle hond'.

De conservatieve bevolking van het dorp heeft niets op met Dingo. Zij vinden dat hij zich onbeschoft gedraagt tegen de notabelen. Het gerucht gaat dat hij zich ook weleens vergrijpt aan een kip en een schaap. Een groepje inwoners verzamelt zich voor het huis van de verteller en roept: 'Dood aan Dingo!'. Er is duidelijk een agressie tegen de hond.

De situatie wordt uiteindelijk onhoudbaar. Een extreem-rechts lid van de gemeente, een zadelmaker, had de gewoonte zich als militair te verkleden en ging zelfs zo ver dat hij zó gekleed naar de kerk ging. Dingo ergerde zich daar hevig aan omdat hij anti-militarist is. Toen hij toevallig langs het huis van de zadelmaker kwam, piste hij op het zadel dat buiten lag te drogen. De man kwam naar buiten en overgoot hem met een emmer smerig water. Toen hij terugliep, ging Dingo over tot directe actie en beet de zadelmaker in zijn kont. Deze eiste een hoge schadevergoeding en de verteller besloot het dorp te verlaten en naar Parijs te gaan.

In Parijs kon de hond niet meer vrij rond zwerven. Hij moest opgesloten worden in een hok. Dingo at niet meer en kwijnde weg en overleed niet veel later tot groot verdriet van de verteller. Hij begroef hem en begreep heel goed: 'Voor Dingo was leven zonder vrijheid geen leven.'

Dingo (Pierre Bonnard, 1924)

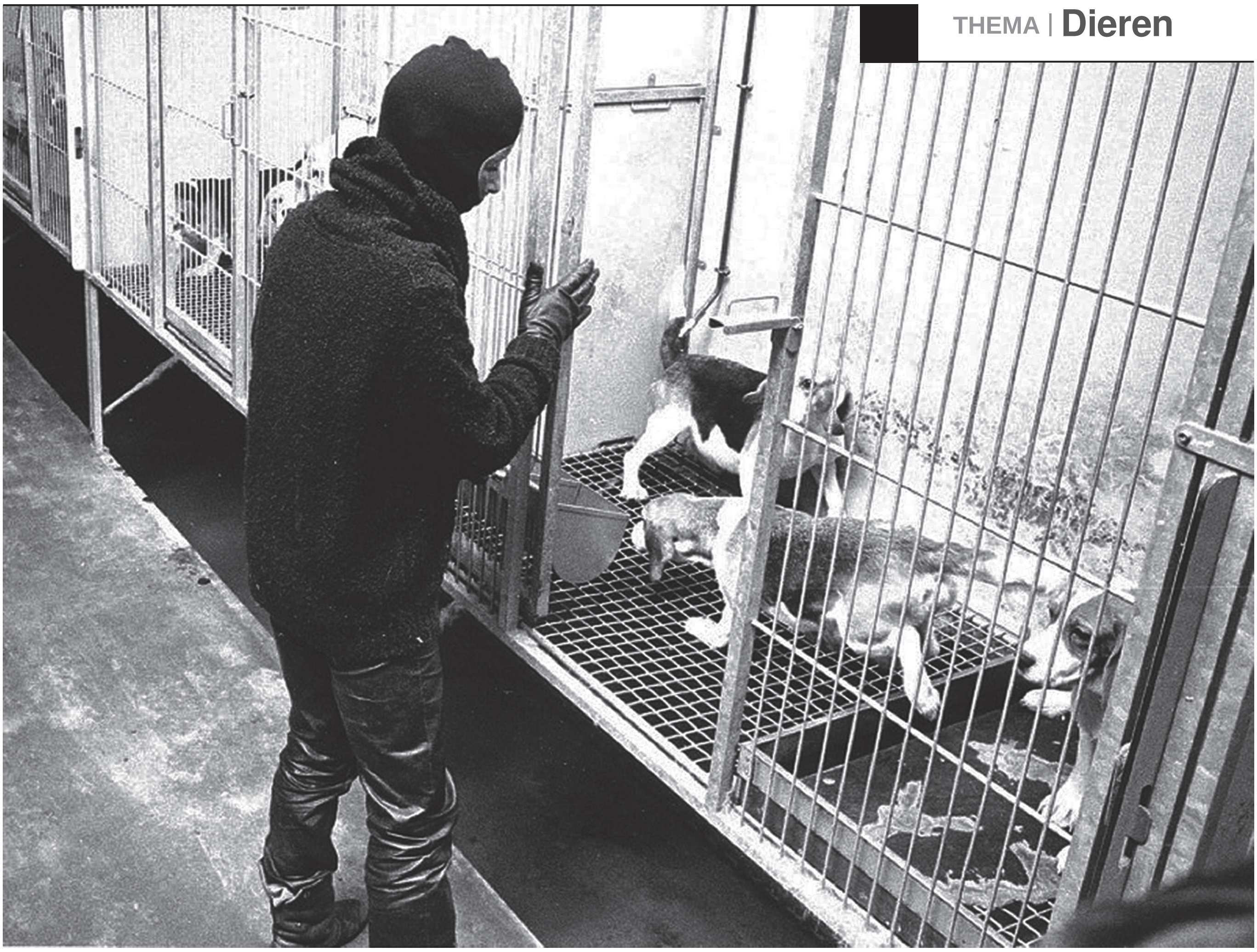
door Dick Gevers

Noot

* Zie De AS #198, Octave Mirbeau, Literair Anarchist en Dick Gevers, 'De Verlossing', Buiten de Orde (#2017/4).

Geraadpleegde literatuur

Octave Mirbeau, Dingo (Éditions du Boucher: 2003).
Y. Lemarié en P. Michel, Dictionnaire Octave Mirbeau (L'age d'Homme: 2011).
J-F Nivet en P. Michel, Octave Mirbeau, Biographie (Librairie Séguier: 1990).

Vegan hipsters en fabrieksarbeiders

Natuurkundigen proberen alles met één formule te verklaren, gelovigen met één boek, je psycholoog jou met één aandoening en anarchisten alles met één theorie. Dat laatste ging aardig zolang de anarchist het hield bij arbeidersstrijd. De wereld was te reduceren tot de strijd tussen arbeiders en kapitalisten en alle problemen opgelost als de arbeiders zouden winnen. Communisten zeggen dat nog steeds, maar onder de zwart-rode vlag lopen tegenwoordig ook allerlei andere probleemgevallen mee: krakers, pacifisten, bankovervallers, feministen, milieuactivisten, enzovoorts. Met vaak vergezochte argumenten en redeneringen proberen al deze groepen hun opvattingen binnen het anarchisme te brengen. Het leek me leuk om deze onderneming wat betreft dierenactivisme eens onder de loep te nemen.

Om de verbanden tussen anarchisme en dierenbevrijding te bestuderen wil ik ermee beginnen de twee begrippen duidelijker te maken. Hierbij maak ik onderscheid tussen de theorie en de praktijk. Vaak wordt naar de theorie gekeken om een verband te vinden. Als het gaat om dierenrechten zie ik echter meer heil in een vergelijking tussen de praktijk van anarchisten en dierenbevrijders.

De dociele anarchist

Het anarchisme is van oorsprong een van de vele variaties in de arbeidersstrijd. Zolang we naar de theorie kijken, is het grootste verschil tussen anarchisten en andere socialisten een verschil in methode. De anarchisten wilden niet via de staatsmacht de klasseloze maatschappij oprichten, maar de staat direct afschaffen. Het omverwerpen van de staat was nodig om de kapitalisten kapot te krijgen, niet meer.

Mensen als Tolstoj en Proudhon hebben natuurlijk een hele boekenkast volgeschreven. Hiervan ken ik alleen de titel *Qu'est-ce que la propriété?*, omdat we daarmee het leegroven van het bierhok konden rechtvaardigen. In al die boeken had ik wellicht goede aanknopingspunten kunnen vinden voor dierenbevrijdingstheorie. Behalve uit luiheid heb ik deze literatuurstudie niet gedaan omdat ik het een vorm vind van geschiedvervalsing. Het zou de beweging logischer en coherenter maken dan ze in werkelijkheid is. Vergelijk het met een timmerman die zegt dat hij als kind al hutten bouwde, of een kunstenaar die 'altijd al de roeping had' omdat hij van jongs af al tekende, of de kok die op jonge leeftijd ook van eten hield. Ik wil me dus concentreren op de zaken die de overhand hadden, die essentieel waren, voor de anarchistische beweging. Ik heb geen interesse om een coherentie te fabriceren om de wereld van de veganistische anarchist wat begrijpelijker te maken. Ik neem daarom nu de grote lijnen en probeer historisch *cherry picking* te voorkomen.

Je zou het anarchisme behalve theoretisch, ook kunnen beschrijven als een praktijk. Als we kijken naar de periode tot, pak hem

beet, 1 april 1939, waren de anarchisten bezig met stakingen, sabotage en moorden voor arbeidersbelangen. Ze deden mee met revoluties, vochten tegen fascisten en kapitalisten en verloren van bolsjewieken. De eerste anarchisten waren mensen die in de fabriek werkten, laagopgeleid, straatarm, misschien seksisten, homofoob, gewelddadig, vleeseters. Het waren individualisten, bommenleggers, bankovervallers, terroristen en altijd arbeiders. Hoewel, hun leiders kwamen uit de bovenklasse en waren prinsen of dominees en de anarchisten gehoorzaamden hun leiders. (Iets wat vandaag de dag helaas ver te zoeken is.)

Is de macht van mensen over dieren niet net zo slecht als bij mensen onderling?

Dierenbevrijding

In het jaar 2000 leerde ik de dierenbevrijdingsbeweging kennen. In een Groningse studentenkamer lagen de boeken van Naomi Klein, er hingen posters over de zapatista's en de mensen droegen kleding die in Friesland onfatsoenlijk genoemd zou worden. Tijdens de vergadering van de dierenrechtengroep, merkte ik dat ik me eindelijk begaf onder mensen van mijn niveau. Iedereen in de kamer studeerde, niemand werkte in de fabriek, fijn. Er werd besloten een beginsel te schrijven om dierenrechten in een anarchistisch perspectief te zetten. Bij deze doe ik alsnog een bijdrage aan hun poging.

De theoretische onderbouwing van dierenbevrijding begint vaak bij Jeremy Benthams utilitarisme, en zijn overweging 'The question is not, Can they reason? nor, Can they talk? but, Can they suffer?'. Zo'n tweeduizend jaar daarvoor had je al een paar Griekse cis-mannen die geen dieren aten en iets later dacht Pythagoras na over driehoeken en vlees. Ik geloof dat Da Vinci vegetariër was, Tolstoj ook, Gandhi, Hitler, Rosa Parks en nog wel meer kleurrijke figuren. In de jaren zeventig van de vorige eeuw werd de term speciesisme bedacht om de discriminatie van dieren aan te duiden.

Door de lange geschiedenis is het dus lastig om dierenbevrijding als een logisch gevolg van anarchisme te beschrijven, je zou het hoogstens andersom kunnen proberen. Dat anarchisten zich verzetten tegen machthebbers nodigt uit om dierenbevrijding in dat kader te plaatsen: Is de macht van mensen over dieren niet net zo slecht als bij mensen onderling? Deze redenering geeft natuurlijk geen verband tussen anarchisme en dierenrechten, omdat je al anti-speciesist moet zijn om daarin mee te gaan. Anders gezegd, de vleesetende anarchist zal zo geen veganist worden op basis van de theorie.

In de praktische uitvoering van dierenbevrijding komen we dichter bij een verband met anarchisme. Dierenactivisten eten meestal geen vlees, omdat ze een wereld willen waarin niemand vlees eet. Ze brengen dus hun idealen in de praktijk en wachten niet totdat iemand anders het probleem voor hen oplost. Naast hun dagelijkse hongerstaking, gaan dierenactivisten ook vaak de straat op, ze delen flyers uit bij bontwinkels, promoten veganisme bij een slagerij, zetten dierproefcentra onder druk, bevrijden dieren of saboteren slachthuizen. Gematigde dierenactivisten proberen supermarkten te beïnvloeden, bijvoorbeeld om ander vlees te kopen. De Dierenbescherming maakt zelfs deals met slachthuizen om meer geld te geven aan zogenaamde 'Beter Leven' boeren. Sinds enkele jaren hebben dierenactivisten een politieke partij, de Partij voor de Dieren. In de Tweede Kamer wordt daardoor volop gekletst over de manier waarop dieren mishandeld moeten worden.

Dierenbevrijders heb je in soorten en maten en sommigen werken in de fabriek. Ze zijn allemaal vegetariër en bijna allemaal veganist. Sommigen zijn hele hippe yuppies die het veganisme promoten met hun culinaire *start-up*, anderen zijn bleke eco-hippies die hun B12-tekort aanzien voor een spirituele ervaring. Soms zijn het doorgewinterde militanten van hoopvolle of cynische scholen, waarbij ik mezelf tot de laatste moet rekenen. In hun overige politieke denkbeelden lopen ze uiteen. De meeste dierenvrienden zijn progressieve mensen, van linksig, sociaal-democratisch tot anarchist. Maar er bestaan ook dubieuze dierenactivisten, van rechts tot zelfs extreem-rechts.

De verscheidenheid binnen de dierenrechtenbeweging is zo groot, dat het moeilijk is al die dierenactivisten als een groep te behandelen. Het zet meer zoden aan de dijk om dierenactivisme als een maatschappelijke ontwikkeling te zien, zoals het socialisme in brede zin. Dan zie je in de verscheidenheid ook parallellen met de verschillende socialistische groepen. De Partij voor de Dieren zijn de sociaal-democraten, De Nederlandse Vereniging voor Veganisme is een gematigde vakbond voor dieren, hiërarchische clubs zoals Animal Rights zijn de communisten van de dierenrechtenbeweging en het Dierenbevrijdingsfront zijn de anarchisten.

Verband dierenbevrijding en anarchisme

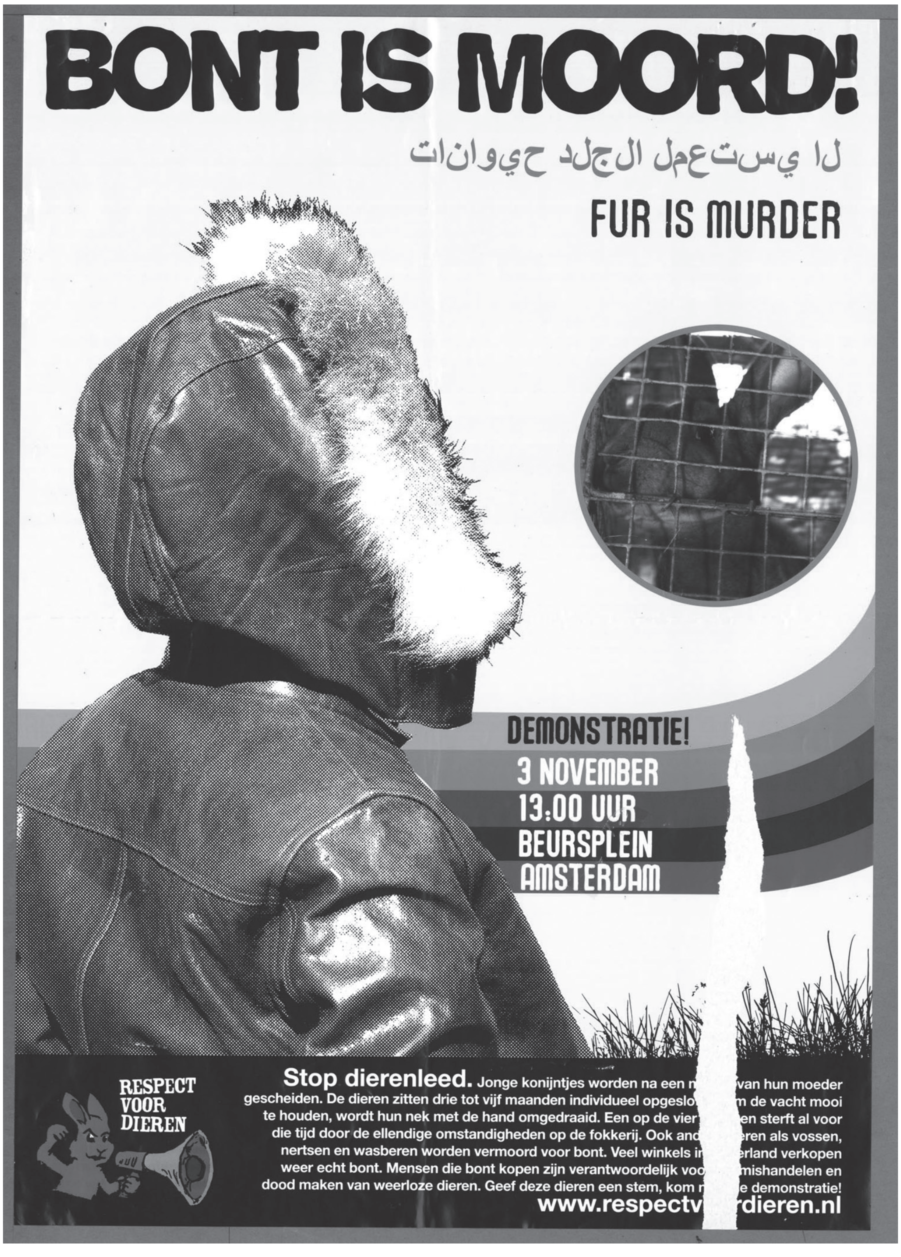
Ik heb alle theoretische verbanden tussen anarchisme en anti-speciesisme verworpen. Wie die verbanden legt, fabriceert een coherentie door welgevallige stukjes theorie te zoeken of door al uit te gaan van anti-speciesisme en daar de anarchistische theorie bij te laten aansluiten. Ook in de vergelijking van de praktijk van de oorspronkelijk anarchist, de militante arbeiders, en de huidige generatie dierenbevrijders, is het moeilijk de overeenkomst te zien. Hoogstens kunnen we een deel van de dierenbevrijders vergelijken met de militanten in de arbeidersstrijd.

Toch moet er tussen dierenbevrijding en anarchisme meer spelen dan een liefdeloze onenightstand. De invloed van dierenactivisten op de anarchistische beweging is groot. Zo is de catering bij bijna alle anarchistische bijeenkomsten veganistisch, net als de meeste voku's in kraakpanden. Tot voor kort liepen veel dierenactivisten ook mee met anarchistische demonstraties. Vooral via de organisatie Respect voor Dieren kwamen veel jonge activisten in aanraking met anarchistische denkbeelden, waarvoor ik nog een onderscheiding hoop te ontvangen.

Ik denk dat we dit verband in eerste instantie moeten zoeken in de maatschappelijke context en de gebruikte methodes. Bij de maatschappelijke context denk ik aan het gegeven dat tot voor kort dierenbevrijding en veganisme voor de meeste mensen een heel radicale keuze was. Eenmaal uit de normaliteit gestapt van vlees eten en bont dragen, zijn ook andere radicalere idealen wellicht makkelijker te omarmen. Zolang dierenactivisme als een extreme opvatting gezien werd, bleven de activisten dus ook in die hoek.

Tot begin jaren 2000 maakten dierenbevrijders veelvuldig gebruik van brandstichting en andere sabotage. Dergelijke methodes hebben waarschijnlijk de indruk gewekt dat dierenbevrijders anarchisten zijn, omdat anarchisten ook vaak dergelijke directe acties gebruiken. Hoewel dit natuurlijk niet hoeft te kloppen, was het wel een positieve connectie waarmee de deuren zijn open gezet. Nieuwe activisten die geïnspireerd zijn door brandstichting, zullen ook niet van het kaliber 'stem PvdD' geweest zijn. Het radicalere deel van de dierenrechtenbeweging sloot op deze manier goed aan bij de anarchisten die in bijvoorbeeld de kraakbeweging ook wel enige ervaring hadden met directe en illegale actie.

Door deze omstandigheden zijn er lange tijd sterke banden geweest tussen de dierenrechtenbeweging en de anarchistische beweging. Als fanatieke vegetariër liep je al snel een anarchist tegen het lijf. De vergaderingen en info-avonden waren in kraakpanden en het enige veganistische eethuisje was de lokale voku. Ik denk dat tot voor kort een deel van de dierenbevrijdingsbeweging zich gemakkelijk thuis kon voelen in de anarchistische beweging.

Alles is de schuld van hipsters

De laatste jaren is de dierenbevrijdingsbeweging in een stroomversnelling gekomen. Er is nog nooit zo veel aandacht geweest voor dierenleed en veganisme is absoluut geen radicale keuze meer. Omdat er geen hard verband is tussen dierenbevrijding en anarchisme, was de knoop makkelijk doorgehakt. Waar dierenactivisme eind jaren negentig nog iets heftigs en stoers was, is het nu hip. De dierenbevrijders kunnen nu op iedere straathoek veganistisch eten, doorgaans een stuk eleganter gepresenteerd dan in genoemde kraakpanden, en zes keer zo duur. Bij acties tegen bont of vlees moet je goed zoeken om een anarchist te vinden. (Je moet tegenwoordig sowieso goed zoeken om een anarchist bij een actie te zien).

De interessantste vraag is niet wat het verband is tussen anarchisme en dierenbevrijding, maar waarom anarchisten er niet meer in slagen de dierenrechtenbeweging te beïnvloeden of mee te liften op het succes. Bij tijd en wijle hoor ik zeer radicale en militante bewoners van een gelegaliseerd kraakpand afgeven op al die 'yuppie vegan eethuisjes'. Ik begrijp de frustratie, maar de werkelijke vraag is waarom die yuppies nooit van anarchisme hebben gehoord en wel van E472e.

Laten we niet nog meer woorden vuil maken aan discussies over de banden tussen anarchisme en dierenbevrijding. Als twee zaken elkaar niet uitsluiten, kan het samengaan. Wie de staat omver wil werpen, kan wel wat hulp gebruiken en doet er goed aan om in te spelen op maatschappelijke onrust.

Met dank aan mijn vrienden, voor de vele gesprekken, de correcties en suggesties.

door Gup

Vrije bond

Word lid van de Vrije Bond!
En ontvang Buiten de Orde vier maal per jaar thuis!

Contributierichtlijnen per maand:
Inkomen 0 t/m 500:
2,- per maand
Inkomen 500 t/m bijstand:
4,- per maand
Inkomen bijstand t/m minumumloon:
6,- per maand
Inkomen hoger dan minimumloon:
8,- per maand
(Meer is ook welkom)

Geef je op via www.vrijebond.nl/word-lid

of

Word abonnee van Buiten de Orde!
Een abonnement kost 15,- per jaar
(Meer is ook welkom)

Geef je op via www.vrijebond.org/buitendeorde/abonnement

Je contributie- of abonnementsgelden kun je overmaken op:

IBAN: NL80INGB0005495473
BIC/Swift: INGBNL2A
T.n.v. de Vrije Bond, te Amsterdam

Werking Solidariteitskas

A) Elk lid van de Vrije Bond heeft bij stakingen, gedragen door de meerderheid van de werknemers, recht op een stakings-uitkering. In bijzondere situaties ook bij stakingen gedragen door een minderheid van de werknemers. Bij dit laatste gaat het om stakingen met een doelstelling die zeer verwant is aan de doelstelling van de Vrije Bond (VB). De uitkering bedraagt 75% van de vermindering aan inkomen, met een maximum van 50,- euro* per werkdag.

B) Financiële ondersteuning van acties van leden van de VB die werkloos zijn, met name wanneer de leden getroffen worden door sancties op hun uitkeringen. Bij dit laatste is het een voorwaarde dat het gaat om duidelijk aangekondigde collectieve of individuele actie. De doelstelling van de actie moet in de lijn van de doelstelling van de VB liggen. Het weigeren van werk valt hier ook onder, mits voldaan wordt aan eerder genoemde voorwaarde. De VB is namelijk tegen arbeidsplicht. De uitkering bedraagt 75% van de korting met een maximum van 50,- euro* per werkdag.

C) Het verstrekken van renteloze leningen voor het opstarten van bedrijven in zelfbeheer. Een bedrijf moet meer dan één werkende omvatten. Het uit te lenen bedrag is maximaal 1.000,- euro* en moet binnen drie jaar worden terugbetaald.

D) Het financieren van initiatieven/acties van (leden van) de VB die vallen binnen de doelstellingen van de VB.

E) Het financieren van initiatieven/acties waaraan, naast andere organisaties, (leden van) de VB deelneemt (nemen) en die vallen binnen de doelstellingen van de VB.

F) Het financieren van initiatieven/acties van organisaties waarvan leden van de VB lid zijn en die vallen binnen de doelstellingen van de VB; per activiteit maximaal 500,- euro*.

G) Het ondersteunen van landelijke of regionale activiteiten welke georganiseerd worden door leden van de VB en een bijdrage kunnen leveren aan de groei en uitbouw van de organisatie.

H) Minimaal 5% van de gelden die jaarlijks binnenkomen worden gereserveerd voor bijdragen aan (activiteiten van) buitenlandse organisaties waarmee de VB zich inhoudelijk verbonden voelt.

* Deze bedragen worden eens per drie jaar op de Algemene Leden Vergadering bepaald. Aanvragen worden schriftelijk ingediend bij de solidariteitskascommissie.

Uitgangspunten Vrije Bond

1) De Vrije Bond gaat uit van en streeft naar een anarchistische samenleving waarin een mens zelf kan bepalen hoe het leven in te richten.

2) De Vrije Bond is een organisatie van anarchistische individuen en groepen gebaseerd op:
– de gelijkwaardigheid van alle mensen;
– de autonomie van het individu;
– zelfbestuur en zelfbeheer, vrije vereniging en federalisme;
– een goed milieu en een vitale natuur;
– de afschaffing van alle vormen van gezag: bijvoorbeeld op economisch, politiek, sociaal, religieus, cultureel of seksueel gebied;
– de opbouw van een vrije samenleving zonder klassen, staten, of grenzen, gebaseerd op anarchistische werkwijzen en wederzijdse hulp.

3) De totstandkoming van een vrije samenleving kan onmogelijk het werk van de Vrije Bond alleen zijn. Wij willen de anarchistische beweging uitbreiden, bekendheid geven aan onze ideeën en deze verwezenlijken. Directe actie in woord en daad is het belangrijkste middel van de Vrije Bond.

4) Aangezien onderdrukking, kapitalisme en uitbuiting wereldwijde fenomenen zijn is onze strijd een internationale strijd. De Vrije Bond verwerpt elke vorm van nationalisme en stelt hiertegenover een federalistische organisatie van de maatschappij. Naast het verenigen van anarchistische groepen en individuen in onze directe omgeving, onderhoudt de Vrije Bond ook contacten met anarchisten en anarchistische federaties wereldwijd.

5) De samenleving waar de Vrije Bond naar streeft zal een pluriforme samenleving zijn. Verscheidenheid in ideeën en strategieën door aangesloten groepen en individuen zijn inherent daaraan.

6) De Vrije Bond biedt geen blauwdruk voor een toekomstige samenleving. Alleen de praktijk kan dit uitwijzen. Wat de Vrije Bond wel biedt is een organisatiestructuur waar op anarchistische wijze mensen van allerlei schakeringen strijdbaar en solidair het debat kunnen aangaan, van elkaar leren en samenwerken.

7) De Vrije Bond initieert en ondersteunt activiteiten die de verwezenlijking van de uitgangspunten bevorderen.

Cijfers en dilemma's

Nauwelijks enkele maanden op weg in het nieuwe jaar en de cijfers liegen er niet om. In 2018 zijn alweer vier journalisten gedood. Brazilië, Mexico, Slowakije en Yemen tekenden ervoor. Daarnaast werden twee burgerjournalisten in Syrië gedood en een in Yemen. In Syrië werd ook nog een media-assistent vermoord. Verder zitten 179 journalisten, 125 burgerjournalisten en 15 media-assistenten in diverse landen gevangen. Kampioenen op dit beklagenswaardig terrein: Azerbeidzjan, Bangladesh, China, Eritrea, Oezbekistan, Iran, Syrië en Vietnam. Het zal geen verwondering wekken dat het Turkije van Erdogan de kroon spant.

Deze week was Boekenweek. Tijdens de presentatie van mijn nieuwe roman Pleisterplaats Belleville, bedoeld als hommage aan Charlie Hebdo (en als monument voor de vrijheid van meningsuiting) heb ik, omdat mijn roman gedeeltelijk in Istanbul speelt, een aantal keren aandacht gevraagd voor het lot van Turkse journalisten. Ik noemde de journalist en schrijver Ahmet Altan. Levenslang kreeg hij voor 'ondermijning van de staat' en nog een aantal andere vage, nietszeggende aanklachten. Altan zei in de New York Times: 'We zullen naar buiten mogen om een uur per dag zonlicht te kunnen zien. We zullen nooit gratie krijgen en we zullen sterven in een gevangeniscel. Dat is het vonnis (...) Ik zal de wereld nooit meer zien.'

Ahmet Altan is niet de enige. Denk aan de elf van Amnesty International, waaronder twee mensenrechtenactivisten uit Duitsland en Zweden die in de zomer van 2017 werden opgepakt. Ze zijn voorlopig vrijgelaten maar kunnen nog steeds vijftien jaar gevangenisstraf krijgen. De duim van de dictator hoeft maar naar beneden te wijzen en zijn vazallen bij de rechterlijke macht zullen die straf uitspreken. Taner Kiliç, Amnesty-voorzitter in Turkije, werd eind januari vrijgelaten maar werd meteen weer opgepakt met een andere smoes. De Turks-Duitse journalist Deniz Yücel, correspondent voor Die Welt, zat een jaar vast op verdenking van spionage en terreurpropaganda voordat hij na zware internationale druk een paar weken geleden werd vrijgelaten. Drie journalisten werden echter op dezelfde dag dat Yücel vrijkwam door de rechter veroordeeld tot levenslang.

Journalisten die werken in landen waar mensenrechten onder druk staan hebben het lastig. Niet alleen omdat ze een schier onmogelijke afweging moeten maken tussen misstanden aan de kaak stellen en hun eigen vrijheid en veiligheid, maar ook door het gegeven dat ze de mensen die ze interviewen een podium bieden om zich uit te spreken (wat positief is) maar ze daarmee ook in gevaar brengen.

In mijn roman Pleisterplaats Belleville worstelt hoofdpersoon Paul met dat dilemma. Het is volgens mij de grootste opgave waarvoor journalisten, maar ook schrijvers, kritische kunstenaars en andere mensenrechtenactivisten in dictatoriale landen zich gesteld zien. Wat ben ik bereid te riskeren voor een beetje meer vrijheid? Hoeveel sociale en emotionele angst ben ik persoonlijk bereid te ondergaan? Het zijn vragen die zich voor degene die het betreft nauwelijks laten beantwoorden.

Uw vriend, Peter Lenssen